DER TOYT SHLEGER, ODER, NANA'S MUTER

Emile Zola

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

דער

טויט שלעגע

אָדער

נאנא'ס מוטער.

... פון ...

עמיל זאלא.

בעארבייטעט פון

ב. גאָרין.

פרייז 30 סענט.

היברו פאבלישינג קאמפאניע

83־85־87 קאַנאל סט., ניו-יאָרק.

HEBREW PUBLISHING COMPANY,

83-85 Canal Street, New York.

I.

זשערוויז האָט געווארט ביז צווי א זייגער פאר טאָג און האָט דיא אויגען אויסגעקוקט אויף לאַנטיע. דאָן איז זיא אָבגעטראָטען פון פענסטער דורכגענומען און ציטערענדיג פון קעלט און האָט זיך אריינגעוואָרפען וויא זיא שטעהט און געהט אין בעט מיט נאסע באקען פון טרערען און איז אריינגעפאלען אין א פיעבערהאפטען דרעמיל. דיא לעצטע וואָך ווען זיי פלעגען אין אבענד ארויסגעהען פון רעסטאָראַן, וואו זיי האָבען צוזאמען געשפייזט מיט דיא קינדער, פלעגט לאַנטיע זיי אבשיקען אין צימער שלאפען און אליין פערפאלען ווערען ביז שפעט אין דער נאכט, שטענדיג מיט דעם זעלבען ענטפער, אז ער זוכט א בעשעפטיגונג.

היינט ביי נאכט וועהרענד זיא איז געזעסען ביים פענסטער און געווארט אויף איהם, האָט איהר אויסגעוויזען, אז זיא האָט איהם געזעהן אריינקומען אין דעם באל־זאל פון דעם גרענד־באלקאָן און אדעלע א שעהנע ברוינעטקע, וואס האָט צוזאמען מיט זיי געגעסען אין זייער רעסטאָראן איז געגאנגען הינטער איהם. עס האָט איהר זאָגאר געשיינט, אז זיא האָט אָקאָרסט ארויסגענומען איהר האנד פון זיין ארם.

ווען זשערוויז האָט זיך אויפגעכאפט פינף א זייגער א פערפראָרענע און מיט אָבגעלעגענע זייטען האָט זיא אנגעהויבען ביטער צו יאָמערן, ווייל לאַנטיע איז נאָך אלץ ניט געקומען. דאס איז געוועזן דאס ערסטע מאל, וואס ער זאָל גאָר א היים ניט קומען נעכטיגען. זיא האָט זיך אנידער געזעצט אויף'ן ראָנג (ראנד) פון בעט, האלב פערוויקעלט פון דעם אָבגעקראָכענעם קארטונענעם פאָרהאנג, וואס האָט פערהאנגען דאס בעט און מיט איהרע פערוויינטע אויגען האָט זיא לאנגזאם געקוקט ארום צימער. דאס גאנצע מעבעל איז בעשטאנען פון קאשטאנענעם קאמאָד, אין וועלכען איין שופלאָד האָט געפעהלט, פון דיא שטרויענע שטוהלען און פון א פערשמאָלצענעם טיש, אויף וועלכען איז געשטאנען א קריגעל מיט אן אָבגעבראָכענע הענטעל.

א צווייטע אייזערנע בעט איז געשטאנען פאר דיא קינדער און עס האָט פערנומען צוויי דריטעל פון צימער. אין ווינקעל איז געשטאנען א אָפענער קאסטען. במעט א לעדיגער גאר אויפ'ן דעק האָט מען געזעהן א מענערשע הוט און

שווארצע וועש. אויף דיא וואנד און דיא רוקענס פון דיא שטוהלען זיינען געהאנ־
גען א פאר קליידלאך, א פערשמוצטע פאר הויזען, אן אבגעטראגענע שאל און
זיי זיינען שוין געוועזען אזוי שטארק אבגעניצט, אז קיין הענדלער פון אלטווארג
וואלט זיי אין דיא הענד ניט געוואלט נעהמען. אויפ'ן קאמינאק (מענטעל־פיס)
צווישען צוויי פערשיעדענע לייכטער איז געלעגען א גאנצער פעקיל צעטלאך פון
דעם לאמבארד מאנט־דע־פיעטע.

ד'יעזעס צימער איז געוועזען דאס בעסטע אין דעם האטעל און האט זיך גע־
פונען אויפ'ן ערשטען עטאזש מיט דיא פענסטער צום בולווארד.

איהר בליק איז איצט געפאלען אויף דיא צוויי קינדער, קלאד און עטיען,
וואס זיינען געשלאפען איינער נעבען צווייטען אויף איין קישען. קלאד, אכט יאהר
אלט, האט געאטהעמט רוהיג און רעגעלמעסיג מיטביידע הענד אריבער דער דעקע,
און עטיען, נאר פיער יאהר אלט, האט פון שלאף געשמייכעל'ט און מיט איין האנד
האט ער געהאלטען ארומגענומען דעם ברודער ביים האלז. ווען איהר בליק איז
געפאלען אויף זיי האט זיא ווייטער אויסגעבראכען אין א כליפען און זיא האט
צוגעלעגט איהר טיכעל צום מויל, אום צו פערשטיקען איהר געוויין. דאן איז זיא
א באָרפוסע ווידער צוגעלאפען צום פענסטער און האט ווייטער גענומען ארויס־
קוקען וויא זיא האט געטהאן דיא ערסטע האלבע נאכט.

דער האטעל, וואו זיא איז איינגעשטאנען, האט זיך געפונען אויפ'ן בולוואר
דע שאפעל און איז געווען א צוויי־עטאזשיגע הויז געפארבט אין רויט. זשערוויז
האט זיך טיעף ארויסגעהאנגען פון פענסטער מיט איהר טיכעל אויף דיא ליפען
און האט געקוקט רעכטס, דארטען פאר דיא יאטקעס זיינען געשטאנען דיא
קוילער (קצבים) אין זייערע פערבלוטיגטע רעקלאך, און דאס פרישע ווינטעל האט
פון דארטען געבראכט דעם שטארקען גערוך פון געשאכטענע בהמות.

זיא האט אבגעקעהרט דעם קאפ און גענומען קוקען לינקס, דא האט מען
ערשט געהאלטען אין בויען א האספיטאל איהר האט געדוכט, אז ביי נאכט האט
זיא דא געהערט געשרייען און קרעכצען, און זיא האט אהער געקוקט מיט
שרעק, וויא מורא האבענדיג, אז זיא זאל דא אין א ווינקעל ניט דערזעהן לאנטיע
ליגען מיט אן איבערגעשניטענעם האלז.

אין מזרח זייט האט זיך דער האריזאנט בעגאסען מיט א גאלדערנעם נעבעל
וואס האט אנגעזאגט, אז עס קומט אן א נייער פאריזער טאג. איהרע אויגען
זיינען געווען צוגעשמידט צו דער ראגאטקע און זיא האט געקוקט וויא אהן אויפהער

האָבען זיך פון דאַנען געשאָטען מענשען, בהמות, וועגען און שאָף. עס האָט זיך ווי א ריס געטהאָן פון דארטען א גרויסע כוואַליע און האָט פערפלייצט די טראָטואַרען מיט ארבייטער, וואס זיינען געגאַנגען מיט זייער געצייג איבער׳ן פלייצע און מיט לעבלאך ברויט אונטער די ארמס.

פלוצים האָט איהר אויסגעוויזען, אז זי האָט אין דער מענגע דערזעהען לאַנטיע, און זי האָט זיך אזוי ווייט ארויסגעקוקט פון פענסטער, אז זי האָט דאַביי ריזיקירט ארויסצופאַלען. נאר איהרע אויגען האָבען איהר ווייטער אָבגענאַרט, איהר הארץ האָט איהר נאך א מאל פערקוועטשט און זי האָט צוגעפּרעסט דאס טיכעל צו די ליפּען, זי זאָל זיך ניט צו בליפּען.

א פרישע און יונגע שטימע האָט איהר פלוצים געפרעגט:

— איז לאַנטיע נאָך ניט געקומען?

זי האָט זיך געשווינד אָבגעקעהרט פון פענסטער און געענטפערט מיט א געמאַטערטען שמייכעל:

— ניין, הערר קאַפּע.

קאַפּע, וואס האָט איהר געמאכט די פראגע, איז געווען א בלעכער און האָט געוואוינט אין דעם זעלבען הויז אין א קליין צימער אונטער׳ן דאך. זיין זעקיל מיט די געצייג איז איהם געווען פערוואָרפען איבער׳ן פלייצע; ער האָט געזעהן אז דער שליסעל שטעקט אין טהיר און ער איז אריין, ווי א גוטער בעקאַנטער.

— איהר ווייסט, איך ארבייט איצט ביים האָספּיטאל, האָט ער ווייטער גערעדט. וואס פאר א מאי מיר האָבען היינט! פון דער קופּט איז ניט אויס־צוהאַלטען.

וועהרענד ער האָט גערעדט האָט ער איהר אויפמערקזאם בעטראכט; ער האָט געזעהן, ווי איהרע אויגען זיינען רויט פון וויינען און ער איז צו איהר צו־געגאַנגען נעהענטער און געזאָגט אביסעל שטילער:

— איהר דענקט, אז אייער מאן האָט שוין בעדאַרפט זיין דא, נאר זייט ניט אונרוהיג. ער איז געבטען ארומגעלאָפען ווי א משוגע׳נער דעם גאנצען טאָג און איז געווען זעהר פעראינטערעסירט מיט פּאָליטיק. עס קען זיין, אז ער האָט די נאכט פערבראכט מיט גוטע פריינד און געזידעלט דעם טוינעניכטס באָנאַפּאַרטען.

— אָה, ניין, ניין, האָט זי געמורמעלט, איהר הויבט עס גאָר ניט אן צו

רינקען, איך ווייס צו גוט, וואו לאַנטיע האָט פערבראכט די נאכט. איך בין ניט בעסער פון אלעמען און האָב מיין פעקל צרות.

קאַפּע האָט אַ ווינק געטהאָן און איז ארויסגעגאנגען פון צימער. ער האָט איהר פריהער געפּרעגט צו זיא פערלאנגט ניט עפּעס און ער וועט איהר ארויפ־ברענגען. זיא איז אַ גוטע פרוי, האָט ער איהר געזאגט, און אויב עס וועט גע־שעהן עפּעס אַ צרה, זאָל זיא איהם לאָזען וויסען, ער וועט פאר איהר טהאָן אלעס וואס ער וועט קענען.

וויא נאר ער איז ארויס, איז זיא ווידער צוגעגאנגען צום פענסטער. פון דער ראָגאטקע זיינען נאך אלץ אנגעקומען מענשען און בהמות, און די פרישע מאָרגען לופט איז געווען פול מיט'ן מעקען פון דעם שאָף. זשערוויז האָט צווישען דער מענגע דערקענט די שמידען אין זייערע בלויע רעקלאך, די מויערער אין זייערע ווייסע אויבערסטע הויזען, די מאַלערס אין זייערע כאַלאטען. די מענגע איז געווען אומצדינג זעלטען האָט זיך אן ארבייטער אָבגעשטעלט אום צו פערדרוי־בערען זיין לולקע, ווערענד זיינע קאָמעראַדען האָבען געהאלטען אין געהן ווייטער. דא האָט מען ניט געהערט קיין געלעכטער, קיין ריידען. זיי האָבען אלע אויסגע־זעהן וויא די רוחות און זיינען אלע געגאנגען צו פּאריז, וואס האָט זיי געשווינד איינגעשלונגען.

אייניגע ארבייטער זיינען אריין אין די וויינשענקען, וואס זיינען געשטאנען אין עק גאס און וואס זיינען איצט געעפענט געוואָרען. דא האָבען זיי מיט אביסעל בראנפען צומישט מיט וואסער אבגעגעצט דאס האלז און האָבען געשפּייט און געהוסט. זשערוויז האָט געקוקט אהער, ווייל איהר האָט אויסגעוויזען, אז לאַנטיע איז אהער אריינגעקומען. אין דער מינוט האָט אַ ברייטע און געזונטע פרוי אין אַ גרויסען פארטוך אויסגעשריען פון טראָטואר:

— אזוי פריה אויפגעשטאנען היינט, מאדאם לאַנטיע!

זשערוויז האָט זיך ארויסגעבויגען פון פענסטער און אַ קוק געטהאָן אונטען:

— אָה, דאס זייט איהר, מאדאם ראָשע! יא, איך בין פריה אויפגעשטאנען, ווייל איך האָב היינט פיעל ארבייט צו טהאָן,

— אמת, אליין ווערט קיין זאך ניט געטהאָן, האָט ראָשע געענטפערט פון אונטען און צווישען זיי האָט זיך פערבונדען אַ געשפּרעך.

פרוי ראָשע איז געווען די אויפזעהערקע פון הויז און האָט פערפיהרט אַ

געשפּרונגען. ווענן דיא שכנים נאר וועהרענד זיא האט געפּלאפּעלט, האט זיא דיא אויגען ניט ארונטערגענומען פון זשערוויז און האט איהר אויפמערקזאם בעטראכט. אין אמת'ן איז זיא צוגעגאנגען צום פענסטער נאר פון נייגיערדע.

— דער הערר לאנטיע שלאפט נאך? האט זיא פּלוצים געפרעגט.

— יא, ער שלאפט נאך, האט זשערוויז געענטפערט און איהרע באקען זיינען רויט געווארען.

ראשע האט בעמערקט, אז טרערען האבען זיך איהר געשטעלט אין דיא אויגען, און זיא איז געבליבען צופריעדען מיט איהר ענטדעקונג. זיא האט שוין געוואלט אוועקגעהן נאר פּלוצים האט זיא געפרעגט:

— איהר וועט היינט ארונטער קומען אין וואש־הויז מיט אייערע גרעט? איך האב אויך עפּעס צו וואשען און איך וועל געהמען פאר אייך א פּלאץ נעבען מיר, און מיר וועלען קענען אביסעל שמועסען. —

דאן וויא געריהרט פּלוצים פון א געפיהל פון רחמנות האט זיא ווידער געזאגט:

— ארים קינד! שטעה ניט לענגער ביים פענסטער דיין געזיכט איז רויט פון קעלט, און דוא קענסט נאך קראנק ווערען!

נאר זשערוויז האט זיך ניט געריהרט. זיא איז פערבליבען וויא א צוגעשמידטע צו איהר ארט נאך צוויי לאנגע שטונדען, ביז דער זייגער האט געשלאגען אכט. דיא מאגאזינען זיינען שוין געווען אלע אפען. דער גאנג פון דיא ארבייטער האט שוין לאנג אויפגעהערט און זעלטען האט מען געזעהן איינעם, וויא ער האט זיך געאיילט און געלאפען געשווינד איבער דער גאס. איצט זיינען ארויסגעטראטען דיא ארבייטערינען, הוט־מאכערקעס, בלומען־מאכערקעס מיט דינע שאלען זיינען געגאנגען זאלבעדריט און זאלבעפערט און האבען געשמאק גערעדט און פריילעך געלאכט און געווארפען פלינקע בליקען אן א זייט. אין דיא וויינשענקען זיינען געווען דיא זעלבע קאמפּאניעס און האבען געטרונקען און געשפּיעט און געהוסט.

דאן האבען זיך בעוויזען דיא פריקאזטשיקעס, דיא קלערקען, עסענדיג א זעמעל, אויפ'ן וועג און מיט פערשלאפענע אויגען, דיא עלטערע זיינען געגאנגען מיט געמאסטענע טריט און פון צייט צו צייט האבען זייא ארויסגענומען דעם זייגער פון טאשע און א קוק געטהאן; נאר דאס איז געווען גאנץ איבריג, ווייל פון לאנגע יאהרען פּראקטיק האבען זיי געוואוסט דיא צייט ביז א סעקונדע און האבען קיין מאל ניט פערזאמט.

דער בולוואַר איז געוואָרען לעדיג פון פרעמדע. איצט זיינען ארויס דיא איינוואוינער פון דיא הייזער. דיא ווייבער האָבען ארויסגעפיהרט דיא קינדער אין גאַס צו געבען זיי אביסעל פרישע לופט.

זשערוויז האָט זיך געפיהלט שוואך און קראנק זיא האָט איצט פערלאָרען אלע האָפנונגען און איהר האָט געדוכט, אז לאַנטיע וועט שוין מעהר ניט קומען. דיא זון האָט איהר איצט געשיינט גלייך אין געזיכט אריין און האָט איהר פער־בלענדעט דיא אויגען.

זיא איז געזעסען קראַפּטלאָז אויף איהר שטוהל מיט אראָבגעזינקענע הענד אויפ'ן שויס, אבער אהן טרעהרען אין דיא אויגען, ווען לאַנטיע האָט געעפענט דיא טהיר און איז אריין געקומען.

דאס ביזטו? האָט זיא אויסגעשריען און איז געוועזען פאַרטיג ארויפצוואַר־פען זיך איהם אויפ'ן האלז.

— יאָ, דאָס בין איך, האָט ער געענטפערט, נאר הויב ניט אָן צו מאַכען מיט מיר דיינע נאַרעשע שטיק! און ער האָט איהר אבגעשטופּט פון זיך. דאַן האָט ער מיט א צאָרנדיגע מינע א וואָרף געטהאָן זיין הוט אויפ'ן קאָמאָד.

ער איז געוועזען א שוואַרצליבער יונגערמאַן פון ניעדעריגען וואוקס, זעהר שעהן און גוט פ.רמירט, מיט דעליקאַטע וואָנסען, וועלכע ער האָט מעכאַניש געדרייט מיט דיא פינגער, ווען ער האָט גערעדט. ער האָט געטראָגען אַן אלטען מאַנטעל.

זשערוויז האָט זיך ווידער אראָבגעלאָזט אויף איהר שטוהל און האָט מיט א ווייגענדיג קול גענומען ריידען געהאקטע פראַזען:

— איך האָב מיט אַן אויג ניט צוגעמאַכט ..... איך האָב שוין געמיינט, אז מען האָט דיך דערהרג'עט! ...... וואו ביזטו געוועזען דיא גאַנצע נאַכט? איך פיהל, וויא דיא מאַרך ריהרט זיך מיר. זאג מיר, אגוסט, וואו ביזטו געוועזען?

— אה! איך האָב געהאַט א געשעפט, האָט ער געענטפערט מיט א גלייכ־גילטיגען צוג מיט דיא אַקסלען. איך האָב אָבגערעדט מיט מיין פריינד, דוא ווייסט פון איהם, וואס וויל עפענען א פאַבריק פון הוטען, צו בעגעגענען זיך אבט א זייגער און ער האָט מיך פערהאַלטען. נאר דוא ווייסט, אז איך לייד ניט, מען זאָל מיך היטען און נעהמען אזוי צום פערהער. לאָז מיך צורוה!

זשערוויז האָט אנגעהויבען צו וויינען. זייערע ביידענס קולות און דער גערר־דער, וואס לאַנטיע האָט געמאַכט מיט דיא שטוהלען, האָבען אויפגעוועקט דיא

קינדער פון שלאָף. דערהערענדיג אז דיא מאַמא וויינט, האָבען זיי זיך אזוי צו יאָמערט, אז זיי האָבען פול געמאכט דיא שטוב מיט זייערע קולות.

— שטאָ וואס צו ריידען, דאס איז א פיינע מוזיק! האָט לאנטיע אויסגע־שריען אויפגערעגט. איך וואָרען אייך, אויב איהר וועט ניט גלייך אלע אנשווייגען ווערען, וועל איך אוועק פון דאנען און איהר וועט מיך מעהר ניט אנזעהן. ווערסטו האַלטען דיין צונג? זיים אייך געזונד!

ער האָט א כאפּ געטהאָן זיין הוט, נאר זשערוויז איז צו איהם צוגעלאָפען און געזאגט מיט אן איינגעהאלטענעם געוויין:

— מעהר שוין ניט! מעהר שוין ניט!

און זיא האָט גענומען איינגעהמען דיא קינדער און פערשטיקען זייער געוויין מיט קושען. זיא האָט זיי צוריק אנידערגעלעגט אין בעט, און זיי זיינען באלד ווידער געווען גליקליך און האָבען זיך גענומען שפּיעלען. לאנטיע האָט זיך דערווייל אין אלעמען, ניט אויסציהענדיג אפילו דיא שיך, אריינגעוואָרפען אין בעט. זיין געזיכט איז געווען בלייך פון מיעדינקייט און א שלאָפלאָזע נאכט; ער האָט דיא אויגען ניט פערמאכט און האָט בעקוקט דיא צימער.

— פיין זעהט אויס דאס צימער! האָט ער געמורמעלט.

דערנאך האָט ער א ווילע בעטראכט זיין ווייב און האָט געזאגט האַלב אין דער הויך און האַלב צו זיך:

— אזוי! עס שיינט, אז אָבוואשען זיך איז פאר דיר געוואָרען א שווערע ארבייט.

זשערוויז איז אלט געווען ניט מעהר וויא צוויי און צוואַנציג יאהר. זיא איז געווען הויך און שלאַנק, מיט זעהר איידעלע געזיכטס־ציגע, נאָר דיא שווערע ארבייט און זאָרגען האבען זיי פערגרעבט. נאר מיט איהרע ניט פערקאַמטע האָר, מיט איהרע צושפּיעלעטע שיך, מיט איהר פערשמוצינטע קליידעל האָט זיא אויס־געזעהען מיט גוטע צעהן יאהר עלטער.

לאנטיע'ס ווערטער האָבען איהר ארויסגעבראכט פון איהר אונטערוואָרפענ־הייט און שרעקעדינגקייט:

— וויא שעמסטו זיך ניט דאס צו זאגען! דוא ווייסט גאנץ גוט, אז איך טהו אלץ, וואס איך קען און עס איז ניט מיין שולד וואס מיר זיינען אהער אריין געקראָכען. איך וואָלט זעהר וועלען זעהן, וויא דוא וואָלסט אויסקומען מיט צוויא קינדער אין א פּלאַץ, וואו מען קען ניט קריגען קיין הייסע טראָפּען וואסער. מיר

האָבען בעדאַרפט גלייך, וויא מיר זיינען אָנגעקומען אין פּאריז דינגען א דירה, וויא דוא האסט מיר צוגעזאגט און פיהרען א בעל־הביתישקייט און ניט נעהמען קיין צימער.

פּס! האָט ער געמורמעלט; דיא האָסט פון דעם געלד, וואס מיר האבען אהער געבראכט, אזא הנאה געהאט אזוי וויא איך. דוא האסט צוזאמען מיט מיר גענעסען פון דעם פעטען קאלב, און עס לוינט ניט צו מאכען פון דעם א רייד.

נאָר זיא האָט ווייטער פאָרטגעזעצט:

— נאָר אָבלאָזען זיך טאָר מען ניט. איך האָב גערעדט מיט מאדאם פּאקאָני, וואס האלט דיא וואש־הויז אין רוע נעאוב. זיא וועט מיך מאָנטאג צו־נעהמען. אויב דוא וועסט מאכען מיט דיין פריינד דעם געשעפט, וועלען מיר אין זעקס חדשים צייט ארויסדראפּען זיך. מיר מוזען אבזוכען ערגעץ א לאָך, וואו מיר זאָלען קענען דערוויַיל איבערלעבען בילינ. דאס איי, וואס מיר דארפען איצט טהאָן. ארבייטען! ארבייטען!

לאַנטיע האָט אָבגעקעהרט זיין געזיכט צו דער וואַנד מיט אן עקעלהאפטע מינע. דאס האָט איהם אויפגעבראכט און זיא האָט ווייטער גערעדט:

— יאַ, יאַ, איך ווייס זעהר גוט, אז דוא האָסט ניט ליעב קיין ארבייט. דוא וואָלסט נאר וועלען ארויסגעהן פיין אנגעטהאָן און ארומשפאצירען גאנצע טעג איבער דיא גאסען. זייט דוא האָסט מיינע קליידער אוועקגעטראָגען אין לאָמבארד פערזעצעי, האסטו אין מיר אנגעהויבען אויסצוגעפינען חסרונות, איך זעה אויס ניט גוט און בין שמוציג. איך האָב וועגען דעם ניט געוואָלט ריידען, נאר איך ווייס צו גוט, וואו דוא האָסט פערבראכט דיא נאכט. איך האָב געזעהן, וויא דוא ביסט אריין אין גראַנד־באַלקאָן מיט דיא גאסען־מיידעל אדעל. איך קען ניט זאגעי, דוא האָסט א פיינעם געשמאַק. זיא טראגט פיינע קליידער און איז זויבער. געווים, און זיא האָט געגוג אורזאכען אזוי צו זיין, אין גאנצען רעסטאָראן איז ניטאָ איין מאַנסביל, וואס זאל איהר ניט קענען א סך בעסער, וויא מען דארף קענען אן אָרדענטליכע מיידעל ....

לאַנטיע איז אראָפּגעשפּרונגען פון בעט. זיינע אויגען זיינען געווען שווארץ וויא דיא נאכט און זיין געזיכט בעדעקט מיט א טוידטע בלייכקייט.

— יאַ, האָט זשערוויז ווייטערהאָלט. דאס וואס איך זאג מיין איך. מאדאם

ראָשע ווערט איהר און איהר שוועסטער לענגער ניט האַלטען אין הויז, ווייל זייא האָבען צופיעל בעזוכער.

לאַנטיע האָט אויפגעהויבעןביידע פויסטען, נאָר ער האָט זיך אָבגעהאַלטען פון א קלאַפּ. ער האָט איהר נאָר אָנגעכאַפּט מיט ביידע הענד, האָט איהר א גוטען טרעסעל געטהאָן און א וואָרף געטהאָן צו דיא קינדער אויפ'ן בעט. דיא קינדער האָבען זיך גלייך ווידער צואויינט אויפ'ן קול, ער איז א סעקונדע געשטאַנען, וויא שלאָגענדיג זיך מיט דער דעה און דאַן געזאָגט בעשלאָסען:

— דוא ווייסט ניט, וואס דוא האסט איצט געטהאָן, זשערוויין דוא ווערסט באַלד אויסגעפינען דיין פעהלער.

דיא קינדער האָבען דערווייל פול געמאַכט דאס צימער מיט ווייטרע קולות. זשערוויין האָט זיי ביידען געהאַלטען ארומגענומען און האָט ווידערהאָלט אין איינעם און דעם זעלבען טאָן:

— ווען ניט איהר, מיינע אָרימע קינדערלאַך! ווען ניט איהר! ווען ניט איהר!

לאַנטיע איז געלעגען אויפ'ן גרויסען בעט, אויסגעצויגען אויפ'ן רוקען און געקוקט אויפ'ן סופיט. ער האָט גאָר ניט געהערט און איז אזוי אָבגעלעגען א שטונדע צייט אדער מעהר. טראָץ זיין מידקייט, איז ער ניט געשלאָפען, און ער האָט ענדליך זיינע אויגען אראָבגענומען פון סופיט און א קוק געטהאָן אין צימער, האָט ער דערזעהן אז דאס קינדערשע בעט איז שוין געמאַכט און דאס צימער אויפגעראַמט. דיא קינדער זיינען שוין געוועזען ארומגעוואַשען און אָנגעטהאָן. ער האָט איהר נאָכגעקוקט, וויא זיא האָט געקערט דאס צימער און ארומגעווישט דעם שטויב פון דיא מעבעל.

דאס צימער האָט אָבער נאָך אַלץ אויסגעזעהן זעהר אומעדיג מיט'ן פעררויכערטען סופיט, מיט דיא אָבגעקראַכענע טאַפּעטען פון פייכטקייט. איצט איז זשערוויין געשטאַנען פאַר'ן קליינעם שפּיגעל און פערקעמענדיג דיא האָר, האָט זיא בעטראַכט איהרע ארמען און שולטערן, וויא זיא וואָלט געזוכט א פערגלייכונג צווישען זיך און עפּעס אַן אַנדערע. ביי איהם האָט זיך אויף דיא ליפּען געוויזען א פערזעבטליכער שמייכעל.

זשערוויין איז געוועזען עטוואס קרומלאַך, נאָר איהר קרומהייט האָט מען נעקענט בעמערקען בלויז אין אזעלכע טעג, ווען זיא איז געוועזען זעהר אויסגעמאַטערט.

היינט איז זיא געווען אזוי אויסגעמאטערט פון זיצען דיא גאנצע נאכט ביים פענסטער, אז זיא האט קוים געקענט געהען, ניט אנגעשפארטערהייד.

אין צימער איז געווען שטיל, זיי האבען איינער צום צווייטען ניט גערעדט. ער האט געשיינט צו ווארטען אויף עפּעס און זיא האט אין דער גיך צונויפ־געקליבען דיא שווארצע גרעט, וואס זיינען געלעגען אין א ווינקעל אונטער'ן קאסטען.

— וואס מהוסטו? דוא קלייבסט זיך צו געהען וואשען? האט ער ענדליך געפרעגט.

אנפאנגס האט זיא ניט געענטפערט, נאר ווען ער האט מיט כעס ווידער־האלט זיין פראגע א צווייטען מאל, האט זיא געענטפערט:

— געוויס, געה איך וואשען. דיא קינדער קענען אין שמוץ ניט לעבען.

ער האט צו איהר א ווארף געטהאן א פּאר שמוציגע טאשען־טיכלאך און נאך א לאנגען שטילשווייגען האט ער געזאגט:

— האסטו עפּעס געלד?

זיא האט זיך געשווינד א קעהר געטהאן אין זיין זייט, מיט א שווארצען שטיקעל גרעט אין האנד.

— געלד! וואו האב איך דיר געזאלט נעהמען געלד? פיידען געהן גנב'ענען. דוא ווייסט גאנץ גוט, אז אייער־נעכטען האסטו געקריגען דריי פראנק אויף מיין שווארצע קלייד. צוויי מאל האבען מיר אויף דעם געלד געפריהשטיקט און געלד צוקריגט אונטער דיא הענד. ניין, איך האב קיין געלד ניט. איך האב פיער סו איינצוצאהלען אין וואש־הויז. איך קען ניט מאכען קיין געלד, וויא אנדערע ווייבער, וועלכע מיר ווייסען.

ער האט דעם אנצוהערעניס אראבגעשלונגען און גאר ניט געענטפערט; ער איז אראב פון בעט און גענומען בעקוקען דיא צוריסענע קליידלאך, וואס זיינען געהאנגען ארום דער וואנד, און ער האט געענדיגט דערמיט, וואס ער האט אראב־גענומען א פּאר הויזען און א שאל, און פון קאמאד האט ער ארויסגענומען א רעקיל און א פּאר העמדער. דאס אלעס האט ער צונויפגעלעגט אין איין פּעקיל און דאט עס א ווארף געטהאן צו זשערוויז.

— נעהם, האט ער געזאגט און טראג עס אוועק אין לאמבארד. נאר מאך דאס אויף איין פוס.

— אפשר ווילסטו, אז איך זאל דיא קינדער אויך נעהמען? האט זיא

נעפרענט. גאָט גערעכטער! ווען לאָמבאַרדניקעס זאָלען לייען געלד אויף קינדער, וואס פאר א גוטע זאך דאס וואָלט געווען!

זיא איז אוועק אין לאָמבאַרד, און סומענדיג צוריק אין א האלבע שטונדע שפּעטער, האָט זיא אנידערגעלע׳ט אויפ׳ן מענטעל־פּיס א פינף פראנק שטיק.

לאַנטיע האָט גלייך ניט גענומען דאָס געלד. ער האָט דאָס ווייב געשיקט אין לאָמבאַרד, כדי ער זאָל איהר ניט איבערלאָזען אהן א שטיקעל ברויט און עפּעס געלד, נאר ווען ער האָט דערזעהן אויפ׳ן טיש א שטיקעל ווארשט איינגע־וויקעלט אין א פּאַפּיר און א האלב לעבעל ברויט. האָט ער דיא פינף־פראנק שטיק אריינגעשטופּט צו זיך אין טאשע.

— צו דער מילכיקערען האָב איך ניט געוואַגט צו געהן, האָט זשערוויז גע־ז גט מיר זיינען איהר שוין שולדיג פאר אכט טעג. נאר קאָטלעטען און ברויט האָב איך אָנגעגרייט. פערגעס ניט צו נעהמען וויין. איך וועל זיך לאנג ניט זאמען.

ער האָט ניט געענטפערט. עס האָט געשיינט, אז זיי זיינען געוואָרען שלום, נאר ווען זשערוויז האָט זיך אנגעבויגען איבער׳ן קאַסטען און האָט געוואָלט ארויס־נעהמען א פּאָר קליידער זיינע, האָט ער אויסגערופען:

— זאָלען זיי ליגען.

— וואס מיינסטו מיט דעם, האָט זיא געפרעגט פערוואונדערט. דוא קענסט דיא זאכען ניט טראגען ניט געוואשענע. פאר וואס זאָל איך זיי ניט מיטנעהמען אין וואש־הויז.

זיא האָט אויף איהם געקוקט מיט אן אונרוהיגען בליק. ער איז צו איהר צוגעגאנגען, האָט מיט כעס ארויסגעריסען זיינע זאכען פון איהרע הענד און געזאָגט:

— ווען וועסטו זיך אויסלערנען צו פאָלגען, וואס מען זאגט דיר?

— נאר פאר וואס? האָט זיא געענטפערט און איז בלייך געוואָרען פון א שרעקליכען פערדאכט. דוא געהסט דאך ניט אוועק — פאר וואס זאָל איך זיי ניט נעהמען?

ער האָט א ווילדע געצעגערט און דערנאך געזאָגט:

— פאר וואס? פאר וואס? איך קען לענגער ניט פערטראָגען, וויא דוא טענה׳סט אלץ אז דוא וואשט פאר מיר און טהוסט פאר מיר. טהו פאר זיך אליין און איך וועל טהאָן פאר זיך.

זיא האָט איהם געבעטען, האָט זיך פערענטפערט, אז זיא האָט זיך קיין

מאל אויף דעם ניט בעקלאָגט, נאר ער האָט דיא קאסטען פערמאכט מיט א קלאפ און האָט זיך אנידערגעזעצט אויפ'ן דעקעל, ווידערהאַלענדיג, אז ער איז בעל הבית כאָטשע אויף זיינע איינענע זאכען. דאן אום אויסצומיידען איהרע פאר־שענדע בליקען האָט ער זיך אריינגעוואָרפען אין בעט, זאָגענדיג, אז זיא האָט איהם שוין געמאכט א קאָפּ־וויהטאָג און ער וויל שלאָפען, און האָט זיך ענדליך געמאכט, אז ער שלאָפט.

זשערוויז האָט זיך א ווייל געשלאָגען מיט דער דעה און האָט געוואָלט אויפגעבען איהר היינטיגען וואשען. זיא האָט געטראכט אז זיא וועט בעסער בלייבען אין שטוב און זעצען זיך נייהען. נאר לאַנטיע'ס רוהיגער אטהעמען האָט איהר בערוהיגט. און זיא האָט גענומען דיא זייף און בלויוואש און אנזאָגענדיג דיא קינדער, וואס האָבען זיך געשפּיעלט אויפ'ן באָדען מיט אלטע קאָרקעס, אז זיי זאָלען זיין גוט און שטיל, ווייל דער טאַטע שלאָפט, איז זיא ארויס.

אין קאָנטאָר האָט זשערוויז איינגעצאָהלט דיא פּאָר סו און האָט גענומען איהר פּראָניק און בארשט וואס זיא האָט דאָרט לעצטען מאָל איבערגעלאָזען און איז אריין אין וואש־הויז, מיט'ן פּעקיל אונטער'ן ארם.

דאס וואש־הויז איז געווען אָנגעפּילט מיט א גרויע פּארע און מיט'ן גערוך פון זייף. אין מיטען איז געווען א דורכגאנג און פון ביידע זייטען זיינען געשטאנען וואש־טאָבס, פאר וועלכע ווייבער מיט פערקאָטשעטע ארבעל מיט פערשאָבענע קליידער זיינען געשטאנע און געוואשען. זשערוויז האָט געקוקט רעכטס און לינקס און געזוכט א פּלאַץ.

— קום אהער, מיין טהייערע, האָט מאדאם ראָשע צו איהר אויסגעשריען, ניט אויפהערענדיג אויף א סעקונדע איהר וואשען. דא איז דיין פּלאַץ. איך האָב איהם פאר דיר געהאלטען איך האָב ניט פיעל צו וואשען; מיינער שמוציגט ניט שטארק דיא וועש און דוא שיינסט אויך צו האבען א גרינגען פּעקיל. א קענען האלבען טאָג וועלען מיר ווערען פארטיג.

זשערוויז האָט געעפענט איהר פּעקיל און האָט אָבגעריענט דיא קאָלירטע וועש אן א זייט. ווען ראָשע האָט איהר געראטהען אריינצוטהאָן אביסעל סאדא, האָט זיא א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ און געזאגט:

— ניין, ניין, איך וויים וואס מען דארף.

— דוא וויסט? האָט מאדאם ראָשע געפרעגט נייגיעריג, האָסטו דען גע־וואשען גרעט איידער דוא ביסט געקומען אין פּאריז?

זשערוויין מיט פערקאטשעטע ארבעל, וואס האָבען ארויסגעוויזען זעהר א פאר שעהנע ארמען, האָט אנגעזייפט א קינדערשע העמדעל.

— יא, יא; איך האָב געוואשען. צייט איך בין אלט געוואָרען צעהן יאהר, האָב איך שוין געוואשען. דארטען פלעגען מיר געהען מיט׳ן וועש צום טייך און דארטען איז געווען פיעל שעהנער.

— דוא ביזט א געזונטע ווייבעל, האָט מאדאם ראָשע פערוואונדערט אויס־געשריען, ווען זיא האָט געזעהען וויא גיך זיא וואשט. דיינע ארמען זיינען צארטע אבער זיי זיינען וויא אייזען.

דאס געשפרעך האָט ביי זיי אָנגעהאלטען און ניט געשטערט זיי פון דער ארבייט. וועהרענד זשערוויין האָט געבארשט דאס גרעט, האָבען זיי גערעדט.

— ניין, איך האָב מיט איהם ניט חתונה געהאט, האָט זשערוויין געזאָגט, איך וויל קיין ליגען ניט זאָגען לאנטיע איז ניט אזא שעהנער, אז א פרויענצימער זאָל זיך יאָגען צו זיין זיינע א ווייב. ווען ניט דיא קינדער! איך בין אלט געווען פיערצעהן און ער אכטצעהן, ווען דאס ערסטע קינד איז ביי אונז געבאָרען געוואָרען. דאס צווייטע קינד האָב איך געהאט אין פיער יאהר ארום. איך בין אין דער היים ניט געווען גליקליך, דער פאטער האָט מיך פאר דיא קלענסטע זאך געשלאָגען.

זיא האָט אָבגעווישט דיא הענד וואס זיינען אונטער דען וואסער רויט געוואָרען.

— אין פאריז איז דאס וואסער זעהר הארט, האָט זיא געזאָגט.

מאדאם ראָשע האָט גע׳פטר׳ט איהר ארבייט, נאר זיא האָט נאָך געהאל־טען עפעס אין שווינקען, אום צו האבען אן אויסרייד אויסצוהערען זשערוויין׳ס געשיכטע. צייט צווי וואכען איז איהר נייגיערדע געווען געשפאנט, איהר מויל איז איצט געווען אָפען און איהרע אויגען האָבען געשיינט פון פערגניגען, וואס זיא האָט געטראָפען אזוי גוט.

— אה, יא, איך האָב טאקע אזוי געדענקט, האָט זיא געזאָגט צו זיך, נאר זיא רעדט צו פיעל. איך האָב פערשטאנען אז ביי זיי איז געווען א קריעג.

דאן האָט זיא געזאגט אין דער הויך:

— ער איז צו דיר ניט גוט?

— ער איז א מאל געווען זעהר גוט צו מיר, האָט זשערוויין געענטפערט; נאר צייט מיר זיינען געקומען אין פאריז, האָט ער זיך נאר אומגעביטען. פאָרינגען

יאהר איז זיין מוטער געשטארבען און האט איהם איבערגעלאזען א ירושה פון זיבעצעהן הונדערט פראנס. איהם האט זיך געגלוסט פאהרען אין פאריז און אזוי וויא מיין פאטער האט נאך געהאלטען אין איין שלאגען מיך, האב איך אויך איינגעשטימט צו פאהרען מיט דיא צוויי קינדער. איך האב געדענקט, אז איך וועל דא עפענען א וואש־הויז און ער וועט זיך בעשעפטיגען מיט זיין ארבייט אלס הוט־מאכער, מיר האבען געקענט לעבען גליקליך, אבער לאנטיע האט ליעב צו לעבען א גוטען טאג און דענקט פריהער פון אלץ וועגען פערגניגענס ווען מיר זיינען אהער אנגעקומען זיינען מיר פערפאהרען אין האטעל מאנטמארט. מיר האבען געהאט פיינע מיטאגס און קארעטען, נאכטמאלס און טהעאטערע, א זייגער האט ער געקויפט פאר זיך, א זיידענע קלייד פאר מיר — ווען ער האט געלד זשאלעוועט ער ניט. און אין צוויי חדשים זיינען מיר געבליעבען אהן א סו. דאן זיינען מיר איבערגעפאהרען אין האטעל באנקאר און א טרויעריג לעבען האט זיך אנגעהויבען.

נאר דא איז איהר זויער געווארען אין האלז, און דיא אויגען האבען זיך איהר געוויזען טרערען און זיא איז פלוצים אנשוויגען געווארען.

— איך מוז קריגען הייסע וואסער, האט זיא געמורמעלט,

נאר מאדאם ראשע איז שטארק ניט געפעלען געווארען, וואס זשערוויז האט פלוצים איבערגעריסען איהר ערצעהלונג און זיא האט א רוף געטהאן דעם משרות.

— שארל! האט זיא צו איהם געזאגט, עס וואלט פון דיין זייט געווען זעהר גוט צו ברענגען אן עמער הייסע וואסער פאר מאדאם לאנטיע, ווייל זיא איילט זיך זעהר מיט איהר ארבייט.

שארל האט געבראכט א פולען עמער וואסער, און זשערוויז האט איהם געגעבען דערפאר א סו.

— איך האב טאקע אזוי געדענקט, אז ער איז אביסעל אויסגעלאסען, האט ראשע געזאגט און האט לאנטיע ביים נאמען ניט אנגערופען.

זשערוויז האט צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ.

— יא, האט מאדאם ראשע פארטגעזעצט. איך האב בעמערקט פיעל קליינקייטען.

נאר דא האט זיא איבערגעהאקט אין מיטען, ווייל זשערוויז האט זיך צו איהר פלוצים אומגעקעהרט מיט א בכייכען געזיכט און ציטערענדע ליפען.

— אה, איך האָב גאר ניט בעמערקט. האט זיא געזוכט צו פערגלעטען. ער האָט ליעב צו לאַכען, דאס איז גאר, און דיא צוויי מיידלאך אדעל און ווירזשין, וואס וואוינען מיט אונז, האָבען אויך ליעב צו לאַכען, און זיי שפּאסען צוזאמען, אבער מעהר גאר נים.

זשערוויז מיט טראָפּענס שוויים אויף איהר שטערן האָט איהר אריינגעקוקט פול אין געזיכט מיט א פאָרשענדען בליק.

ראָשע איז געוואָרען עררעגט און האָט זיך א קלאפּ געטהאָן אין הארצען.

— איך זאג דיר, האָט זיא געזאגט, אז איך ווייס גאָר ניט, איך ווייס ניט מעהר, וואס איך האָב דיר דערצעהלט.

דאן האָט זיא געזאגט מיט א צאַרטע שטימע:

— ער האָט זעהר אָרדענטליכע אויגען, ער וועט מיט דיר חתונה האבען, מיין קינד. איך פערזיכער דיר, אז ער וועט מיט דיר הייראטהען.

זשערוויז האָט פאָרטגעזעצט איהר ארבייט, און האָט שוין באַלד גע'פּטר'ט דיא קאָלירטע גרעט; אויפ'ן באָדען זיינען געשטאנען טייבלאך מיט בלויע וואסער.

— דוא האָסט שוין באַלד גע'פּטר'ט דיין ארבייט, האָט מאדאם ראָשע געזאָגט. איך וואַרט אויף דיר און וועל דיר העלפען אויסדרייען דאס גרעט.

— אה, איהר זייט זעהר גוט, גאר דאס איז ניט נעטהיג, האָט זשערוויז געענטפערט, דורכשווינקענדיג דיא שטיקלאך וועש אין קאלטע וואסער, ווען איך זאָל דא האבען לייליבער וואלט איך מיט פערגניגען אנגענומען אייער הילף.

דאָך האָט זיא איהר הילף אנגענומען אוןביידע פרויען האָבען געהאלטען אין דרייען א ברוין וואָלענע קלייד, פון וועלכע עס האָט זיך געגאָסען א געלבליכער שטראָם ביים דרייען, ווען ראָשע האָט פּלוצים אויסגעשריען:

— זעה, אָט קומט דיא גרויסע ווירזשין! זיא געהט אהער וואַשען איהרע שמאַטעס.

זשערוויז האָט זיך געשווינד אומגעקוקט. ווירזשין איז געווען פון איינע יאהרען מיט איהר נאר העכער און ברייטער פון איהר; זיא איז געווען א שעהנע ברונעטע מיט א לאַנגליכע געזיכט, זיא האָט געטראָגען אן אלטע שווארצע קלייד, מיט א רויטע שטיינגע ארום האלז.

זיא האָט זיך א ווייַלע אָבגעשטעלט אין דורכגאנג און האָט געקוקט מיט דיא אויגען, וויא זיא וואָלט עמיצען געזוכט. דערקענענדיג זשערוויז, איז זיא צו איהר צוגעגאנגען מיט א שטאָלצע און פרעכע מינע און מיט א שפּעטישען שמייכעל

אויף דיא ליפען, און האט זיך אנידערגעשטעלט וואשען נים ווייט פון איהר.

— דאס איז גאר א נייעס! האט געמורמעלט מאדאם ראשע, ביז איצט האט איהר נאך קיינער נים געזעהן, זיא זאל אויסוואשען אפילו א פאר מאנזשעטען. זיא איז א פוילע שטיק זיא נייט אפילו קיין מאל נים צו דיא קנעפלאך צו איהרע שיך, זיא איז נים בעסער פון איהר שוועסטער, דיא אויסגעלאסענע אדעל, וועלכע זיצט נים איין אין פאבריק זאנאר צוויי טעג אין וואך. וואס רייבט זיא דארטען? א קליידעל? זיא איז שמוציג גענוג.

עס איז געוועזען קלאר, אז מאדאם ראשע האט געוואלט שמייכלען זשערוויז, אין דער ווירקליכקייט האט זיא אפט געטרונקען קאפע מיט ווירזשען און אדעל, ווען זיי זיינען געווען ביי געלד, זשערוויז האט גאר נים געענטפערט, זיא האט נאר געארבייט גיכער וויא פריהער. זיא האט איצט געהאלטען אין בלויען דאס גרעט. זיא האט געזוכט בייא דער ארבייט צו שטעהען נעגען ווירזשין מיט'ן רוקען, נאר זיא האט געפיהלט, וויא יענע קוקט אויף איהר און קריממט אויף איהר מיט דער נאז. עס האט אויסגעזעהען, אז ווירזשין איז אהער געקומען צו ערגערן איהר. פלוצים האט זיך זשערוויז אומגעקעהרט און ביידע פרויען האבען זיך בעגעגענט מיט דיא אויגען.

אין דיעזען מאמענט האט זיך געבען דער טהיר דערהערט א געקעכטער און קולות.

— צוויי קינדער זיינען אהער געקומען פרעגען אויף זייער מוטער, האט אויס־געשריען שארל.

אלע פרויען האבען זיך אומגעקוקט און זשערוויז האט דערקענט איהרע צוויי קינדער, קלאד און עטיען. אזוי גיך וויא זיי האבען איהר דערזעהן, האט קלאד שלעפענדיג זיין אינגערען ברודער פאר דער האנד, זיך צו איהר א לאז געטהאן איבער דיא לושעס וואסער מיט זייערע שיך פערנאנדערגעבונדען און האלב ארויפגעצויגען.

דיא ווייבער האבען אויף זייא געקוקט מיט מיטלייד, ווייל דיא קינדער האבען אויסגעזעהן זעהר צושראקען און האבען זייערע שעהנע בלאנדע קעפלאך בעהאל־טען אין דער מוטער'ס קלייד.

— ווער האט אייך אהער געשיקט — דער פאטער? האט זשערוויז געפרעגט.

נאר ווען זיא האט זיך אנגעבויגען צו פערבינדען עטיענ'ס שיכלאך, האט זיא דערזעהן אז אויף קלאד'ס פינגער הענגט דער שליסעל פון זייער צימער.

— או וואס האסטו געבראכט דעם שליסעל? האט זיא געפרעגט פער־וואונדערט.

קלאָד האט ארונטער געקוקט אויפ'ן שליסעל, און וועלכען, וויא עס שיינט, ער האט גאר פערגעסען. נאר איצט האט ער זיך דערמאנט און ער האט געענט־פערט מיט א קלאָרען און קווימשיגען קול:

— פאפא איז אוועס.

— ער איז געגאנגען קויפען פאר אייך פריהשטיק, נים וואהר? און ער האט אייך דערווייל געשיקט אהער.

קלאָד האט א קוק געטהאָן אויף זיין ברודער און האט א ווילע געטראכט. דאן האט ער אויסגערופען:

— איך האב דיר געזאגט, אז פאפא איז אוועק, ער איז אראבגעשפרונגען פון בעט, האט אריינגעלעגט זיינע זאכען אין קאסטען, און דיא קאסטען ארונ־טערגעטראגען פון דיא טרעפ און אריינגעלעגט אין א קארעטע. מיר האבען איהם געזעהן... ער איז אוועק!

זשערוויז איז געשטאנען אויף איין קניע און האט פערבונדען עטיען'ס שיך. זיא האט זיך לאנגזאם אויפגעהויבען, מיט א בלייכען געזיכט און האט מיט ביידע הענד צוגעפרעסט דיא שלייפען, וויא זיא וואָלט מורא געהאט, אז עס זאל ניט צושפאָלטען ווערען, זיא האט נאר געקענט ארויסריידען:

— גרויסער גאָט! גרויסער גאָט! גרויסער גאָט!

מאדאם ראָשע פון איהר זייט האט נייגיריג איבערגעפרעגט דאס קינד און איז געווען צופריעדען, וואס זיא קען אויך שפיעלען עפעס א ראָליע אין דער דראמא.

— דערצעהל אונז אליץ, האט זיא געזאגט צו קלאָד. ער האט פערמאכט דיא טהיר און האט דיר געהייסען ברענגען דעם שליסעל אהער, נים וואהר?

זיא האט אָנגעבויגען דעם קאָפּ און האָט געפרעגט אין דער שטיל:

— איז אין דער קארעטע געזעסען א פרויענצימער?

נאר קלאָד האט פון דאס ניי אנגעהויבען זיין ערצעהלונג.

— ער איז ארונטער פון בעט, אריינגעלעגט דיא זאכען אין קאסטען און איז אוועק.

שהענדיג, אז זיא קען פון דיא קינדער גאר נים ארויסקריגען, האט זיא זיי

נעלאָזט צורוה, און זיי האָבען זיך באלד אנגעהויבען צו שפּיעלען דערמיט, וואס זיי האָבען דאס וואסער פון קראן געלאָזט לויפען.

זשערוויז האָט ניט געקענט וויינען, זיא האָט געפיהלט, אז זיא ווערט דער־שטיקט. זיא איז געשטאנען מיט'ן געזיכט צו דער וואנד און האט פערדעקט מיטביידע הענד דיא אויגען. א שארפער נערוועזער ציטער האָט איהר געטרייסעלט פון קאָפּ ביז דיא פיס. פון צייט צו צייט האט זיך ביי איהר ארויסגעריסען א זיפץ אדער ניכער א קרעכץ. זיא האָט שטארקער געפּרעסט מיט דיא הענד דיא אויגען, וויא זיא וואָלט פערגרעסערן דיא פינסטערניס פון דער גרוב, אין וועלכען זיא האָט געפיהלט, זיא איז געפאלען.

— הער אויף מיין קינד, הער אויף! האָט געמורמעלט מאדאם ראָשע.

— ווען איהר זאָלט נאר אלץ וויסען, האָט געענטפערט זשערוויז. ערסט היינט אין דער פריה האָט ער מיך געטריבען, איך זאָל פערזעצען מיין שאָל און מיינע העמדער, אום ער זאָל האָבען צו בעצאָהלען פאר דער קארעטע.

דיעזער געדאנק האָט ביי איהר געעפענט דעם קוואל טרערען. זיא האָט זיך ביטער צואוויינט.

— זיי ביים זינען, זיי שטיל, האָט געמורמעלט מאדאם ראָשע, אלע קוקען אויף דיר, איז עס מעגליך, אז דיר ארט אזוי פיעל וואס דיין מאן איז אוועק? דוא האָסט איהם נאָך ליעב טראָץ דעם וואס מיט א פּאר מינוט צוריק האָסטו געזאגט אז דוא יאגסט זיך נאך איהם ניט. איצט וויינסטו, וויא דיין הערץ וואָלט צובראָכען ווערען. אה, וואס פאר א נארישע פאָלק ווייבער זיינען.

דערנאָך האט זיא געזאגט מיט א מוטערליכען קול:

— און אזא שעהנע פרוי וויא דוא ביזט! איצט קען איך דיר דערצעהלען דיא גאנצע וואהרהייט. היינט אין דער פריה ווען איך האב צו דיר גערעדט פון טראָטואר, האָב איך געוואוסט, אז דאס איז געווען לאנטיע, וואס איז נעכטען ביי נאכט געקומען מיט אדעל. איך האָב זיין געזיכט ניט געזעהן, נאר איך האָב דערקענט זיין רעקיל. „מיין ראָשע' האָט איהם געהיט און האט איהם געזעהן, וויא ער איז ארונטערגעקומען אין דער פריה. נאר איך פערשטעה, אז ער איז געקומען נאר צו אדעל, ווייל צו ווירזשין קומט אן אנדער פערזאָן צוויי מאָל א וואָך.

זיא האָט זיך א ווילע אבגעשטעלט אום אבצוכאפּען דעם אטהעם. דאן האָט זיא געזאגט נאָך שטילער:

— זיי פאַרזיכטיג, זיא לאַכט פון דיר...... דיא הערצלאָזע קאַץ, איך וועל זיך ווערטען, אז איהר היינטיגער וואשען איז נאר געווען אן אויסרייד צו קומען אהער. זיא ווייס גאנץ גוט, וואס דארטען טהוט זיך; זיא האָט זיי פריהער אליין בעגלייט און דערנאָך איז זיא אהער געקומען הערן, וואס וועסטו זאָגען.

זשערוויז האָט אַרונטערגענומען דיא הענד פון געזיכט און האט זיך ארומ־געקוקט. ווען זיא האָט דערזעהן אז ווירזשין רעדט און לאכט מיט א פאר פרויען האט זיא א ציטער געטהאָן פאר כעס. זיא האָט זיך אנגעבויגען מיט אויסגע־שטרעקטע הענד, וויא זיא וואָלט עפּעס לאנגזאם געזוכט, דאן האט זיא אויפגע־הויבען א גרויסען עמער מיט מו ע::ס און האָט א נאָס געטהאָן אויף ווירזשין.

— מכשפה! אוועק פון מיר! האָט ווירזשין אויסגעשריען, אָבשפּרינגענדיג. דאס וואסער האָט נאר פערנעצט איהרע פיס.

אלע פרויען פון וואש הויז זיינען זיך צוזאמענגעלאָפען און ארויפגעשפּרונגען אויף דיא אַרומיגע בּיינק און האָבען זיך צוגעקוקט צו דער סצענע.

— יא, זיא איז א מכשפה! האָט וויעדערהאָלט ווירזשין. וואס וויל זיא דיא נאַר?

זשערוויז איז געבליבען שטעהן אונבעוועגט מיט א פערקרימטען געזיכט און אָפענע ליפּען, ווירזשין האָט פאָרטגעזעצט:

— וויא עס שיינט, איז איהר דאס דאָרף נמאס געוואָרען, נאר דאָך האָט זיא א פּוס איבערגעלאָזען דארטען.

זיא האָט מיט דעם אנצוהערענים געגעבען, אז זשערוויז איז א קרומע. דיא פרויען ארום האָבען געלאכט. און ווירזשין האָט ווייטער גערעדט מיט א העכערען קול:

— קום צו־אביסעל נעהענטער און איך וועל זיך מיט דיר אָברעכענען, פאר דיר וואָלט געווען פיעל גלייכער, ווען דוא וואָלסט פערבליבען אין דאָרף. נאר דוא האָסט נאך מזל, ווען איין טראָפּען פון דיינע שמוציגע מולענעס זאל מיר געווען ארויפשפּריצען אויפ'ן געזיכט, וואָלט איך דיך אריבערגעלעגט איבער דיא קניע און גוט אויסגעשמיסען, וואס וויל זיא פון מיר? האָט זיא זיך געווענדט צו דיא צו־שויער. זאל זיא מיר זאגען, וואס האָב איך איהר געטהאָן? זאג נאר, וואס פאר א שלעכטס האָב איך דיר געטהאָן?

— שוויג בעסער, האָט זשערוויז געענטפערט שטיל. דוא ווייסט גאנץ גוט,

וואו מיין מאן איז נעכטען געוועזן ביי נאכט. שוויינ בעטער, ווארום עס וועט נעהמען א שלעכטער סוף: איך וועל דיך דערשטיקען.

— איהר מאן! איהר מאן, זאגט זיא! האט ווירזשין געזאגט מיט א געלעכטער, דער דאמע'ס מאן! אזוי וויא אזא פערזעהעניש קען האבען א מאן. מיין שולד, וואס ער האט איהר אוועקגעווארפען! וואס דענקט זיא, אז איך האב איהם פון איהר אוועקגע'גנב'עט? דיא מאדאם האט פערלארען איהר — מאן, און זיא וועט נוט בעפריעדיגען יענעם, וואס וועט איהר דעם מאן ברענגען צוריק. זאגט מיר, איז זיין נאמען געוועזן אנגעשריבען ביי איהם אויפ'ן שטערן?

דיא פרויען האבען אלע געלאכט.

— דוא ווייסט זעהר גוט, האט זשערוויז געענטפערט מיט א שטילען איינגעהאלטענעם כעס. דוא ווייסט זעהר גוט. איך וועל דיין שוועסטער דערשטיקען.

— אה, יא, האט געענטפערט ווירזשין. דערשטיק איהר, אויב דוא קענסט, נאר וואס האב איך מיט דעם צו טהאן? וואס קוקסטו אויף מיר אזוי? קען איך ניט וואשען מיין וועש רוהיג? לאז, דוא האסט מיך שוין קראנק געמאכט.

דיא גרויסע ווירזשין האט זיך אומגעקעהרט און האט א פאר מאל א בייזען קלאפ געטהאן מיט פראלניק איבער'ן גרעט און האט דערנאך איבער געזאגט:

— יא, דאס איז מיין שוועסטער, זיי זיינען פערליעבט איינער אין צווייטען דוא האסט בעדארפט זעהן, וויא זיי האלזען זיך און קוסען זיך, ער האט דיך מיט דיינע שמוציגע ממזרים אוועק געווארפען און ער האט אונז דערצעהלט, אז דוא האסט שוין אוועק געווארפען דריי קינדער פון דריי בעזונדערע פאטערס. יא, דוא ביסט איהם שוין נמאס געווארען, דאס האט ער אונז אויך געזאגט.

— העסליכע נאר! האט אויסגעשריען זשערוויז בכיין פאר כעס און האט עפּעס גענומען זוכען צו ווארפען איהר אין קאפ אריין, נאר אזוי וויא זיא האט קיין אנדער זאך ניט געזעהען אויסער דעם עמער מיט דעם בלויען וואסער, האט זיא איהם אויפגעהויבען און א גאס געטהאן אויף איהר.

זיא האט איבערגעפיהרט מיין קלייד, האט אויסגעשריען ווירזשין, זעהענדיג אז איהרע ארבעל זיינען אין גאנצען בלוי געווארען. ווארט א ווילע! האט זיא געזאגט און געכאפט א צווייטען עמער און א ווארף געטהאן אויף זשערוויז.

דאן האָט זיך אָנגעפאנגען א שרעקליכער שטרייט,ביידע פרויען זיינען ארומגעלאָפען איבער'ן וואש־הויז און האָבען איינע אויף דער צווייטע אויסגעלע־דיגט דיא עמערס מיט וואסער. נאך יעדען גאָס פון איהר זייט האָט זשערוויז געשריען:

— ווען דאס שוין זיין גענוג פון דיינעטוועגען? וועט דאס דיך שוין אביסעל אָבקיהלען?

און ווירזשין האָט איהר געענטפערט:

— נא דיר! נא דיר! דיר וועט ניט שאדען צו האָבען א באָד כאָטש איין מאָל אין דיין לעבען!

ענדליך זיינען אלע עמערס געוואָרען לעדיג און זיי האָבען אנגעהויבען אנצופילען נייע עמערס מיט וואסער. ווירזשין האָט אם מייסטען געקריגען מיט'ן וואסער אין געזיכט און דאס האָט איהר אין גאנצען צוטומעלט. ביי יעדען גייען גאָס האָט איהר גערוכט, אז דער קאָפּ פאלט איהר ארונטער. דאס קעמיל פון דיא האָר איז ביי איהר ארונטערגעפאלען און איהרע האָר האָבען זיך צולאָזט. זשערוויז האָט אם מייסטען געליטען פון דיא פיס, איהרע שיך זיינען געווען פול מיט וואסער און ביז דיא קניע איז זיא געווען דורכגעווייקט. באלד זיינען זיי ביידע אין גאנצען נאס געוואָרען און פון זיי האָט גערונען וויא פון א רעגען־שירעם נאך א שטארקען רעגען. דיא פרויען אין וואש־הויז האָבען זיך זעהר אמוזירט און האָבען אפלאָדירט וויא אין א טהעאטער. דאס וואש־הויז איז פערוואנדעלט געוואָרען אין א טייך, פלוצים האָט ווירזשין דערזעהן א עמער מיט הייסע וואסער, זיא האָט דעם עמער א כאפּ געטהאָן און א וואָרף געטהאָן אויף זשערוויז, דיא צושויער האָבען ארויסגעלאָזט א געשריי פון שרעק, זשערוויז איז נאר אבגעקומען דערמיט, וואס איהר פוס האָט זיך אביסעל אָבגעבריהט. אויסער זיך פאר ווייהטאָג האָט זיא געכאפּט א שווערען עמער און מיט'ן גאנצען כח א שליידער געטהאָן צו ווירזשין איבער דיא פיס, ווירזשין איז אנידערגעפאלען אויפ'ן באָדען.

— זיא האָט אויסגעבראָכען א פוס! האָט אויסגעשריען איינע פון דיא פרויען.

— זיא האָט דאס כשר פערדיענט! האָט געענטפערט א צווייטע. זיא האָט איהר געוואָלט אָבבריהען.

— זיא האָט רעכט! האָט געזאגט א דריטע, פאר וואס האָט זיא אָבגע־רעדט איהר מאַן.

מאדאם ראָשע איז געשטאנען אן א זייט גוט פערשטעלט מיט עמערס און האָט געשריען און געמאכט מיט דיא הענד וויא א וואהנזיניגע. קלאָד און עטיען דערשראָקען ביז'ן טוידט האָבען זיך פעסט געהאלטען ביי איהר קלייד און האבען געוויינט און געשריען:

מאמא! מאמא!

זעהענדיג, אז ווירזשין איז אנידערגעפאלען, איז זיא צוגעלאָפען צו זשערוויז און האָט איהר געוואָלט אוועקשלעפען.

— קום, קום! האָט זיא געזאָגט, קום אוועק! דוא ביזט אזוי אויפגערעגט, אז נאָט ווייס, וואס פאר אן ענדע דאס קען נעהמען.

נאר זשערוויז האָט איהר אָבגעשטופט, און ראָשע האָט זיך ווידער בעהאל־טען אונטער דיא עמערס מיט דיא קינדער.

ווירזשין האָט זיך פלוצים א הויב געטהאָן פון דער ערד און זיך א וואָרף געטהאָן אויף איהר פיינד אויפ'ן האלז, וויא זיא וואָלט וועלען איהר דערווערגען. זשערוויז האָט איהר אבגעשטופט און אָנגעכאפט איהר ביים אראָבהענגענדען צאָפ און האָט איהם גענומען שלעפען מיט אזא קראפט, וויא זיא וואָלט וועלען אראבנייסען איהם מיט'ן קאָפ צוזאמען.

דער קאמפף האָט זיך אנגעהויבען פון דאס ניי, נאר איצט איז ער צוגע־גאנגען שטיל און אהן ווערטער, זיי האבען זיך געריסען און געדראפעט. ווירזשינ'ס קלייד איז געווען צוריסען פון האלז ביז דיא טאליע און האָט ארויסגעוויזען דיא ווייסע לייב פון דעם אָקסעל.

זשערוויז האָט פערלאָרען איין ארבעל און איהר העמד איז געווען צופליקט, שטיקלאך קליידער זיינען געלעגען ארום און ארום, זשערוויז איז דיא ערסטע פער־וואונדעט געוואָרען, דריי לאנגע וואונדען פון דיא ליפען ביז'ן האלז האבען געטריפט מיט בלוט. זיא האָט זיך געשלאגען מיט פערמאכטע אויגען אום ווירזשין זאל זיי ניט אויסקראצען, ווירזשין האָט נאך אלין קיין וואונד ניט געהאט, פלוצים האָט זשערוויז א כאפ געטהאָן איהר אוירינגעל און האָט עס אראָבגעריסען, און בלוט האָט אָנגעהויבען צו גיסען.

— זיי וועלען איינע דיא צווייטע דער'הרג'ענען, האבען אייניגע פרויען אויס־געשריען. צושיידט זיי!

דיא פרויען האָבען זיי ארומגערינגעלט און האָבען זיך צוטהיילט אין צוויא פארטייען. איין פארטיע האָט נאך מעהר געזוכט אויפצורייצען דיא קעמפפענ־ע,

און דיא צווייטע האָבען אבגעקעהרט דיא קעפּ און געזאגט, אז זיי קענען דאס ניט צוזעהן. עס האָט געשיינט, אז א געמיינשאַפטליכע מלחמה האלט ביים אויס־ברעכען, מאדאם ראָשע האָט געשריען:

— שאַרל! שארל! וואו איז ער הינגעקומען?

ענדליך האָט זיא איהם דערזעהן, ער איז געשטאנען מיט צונויפגעלעגטע הענד און האָט מיט פערגניגען צוגעקוקט צו דער סצענע, דערקענענדיג וואס פאר א שפּאס עס וועט זיין, ווען דיא פרויען וועלען איינע ביי דער צווייטע אין גאנצען ארונטעררייסען דיא קליידער און זיי וועלען זיך שלאָגען נאַקעט.

— אזוי! דוא שטעהסט דאַ? האָט אויסגעשריען מאדאם ראָשע, ווען זיא האָט איהם דערזעהן. קום, און העלף מיר פערנאנדערצורייסען זיי, אז ניט, טהו דאס אליין.

— איך דאנק אייך, איך האָב גאר קיין אנדער ארבייט ניט, האָט ער גע־ענטפערט רוהיג. איך האָב א קנאפּען חשק צו לאזען זיי ארויסקראצען מיר דיא אויגען. איך בין ניט אויף דעם אָנגעשטעלט געוואָרען, לאָזט זיי צורוה, זיי וועט ניט שאדען ארויסצולאָזען אביסעל פון זייער הייסען בלוט.

מאדאם ראָשע האָט געזאגט. אז זיא וועט ברענגען דיא פּאָליציי, נאר דיא ווירטהין פון וואש־הויז האָט איהר פערהאלטען און געזאגט:

— ניין, ניין, איך וויל עס ניט, דאס וועט שאדען מיין געשעפט.

ביידע פרויען זיינען שוין געלעגען אויסגעציגען אויף דער ערד, "פּלוצים האָט זיך ווירושין אויפגעשטעלט אויף דיא קניע, האָט געכאפּט א פּראלניק און האָט זיך פערמאָסטען. איהר שטימע איז געווען הייזעריג:

— דאס וועט פאר דיר זיין אזוי גוט, וויא פאר דיין שמוציגען גרעט.

זשערוויז אבער איז אויך אויפגעשפּרונגען אויף דיא קניע און געכאפּט א צווייטען פּראלניק און האָט געענטפערט אויך מיט א הייזעריגער שטימע:

— איך וועל דיר אזוי אויסקלאפּען, וויא מיין האנד־טוך.

זיי זיינען געשטאנען איינע נעגען דער אנדערע אויף דיא קניע מיט אָנגע־בלאָזענע געזלעכער און פערלאָפענע אויגען, דאן האָבען זיי ביידע א שטארקען אטהעם געטהאָן, זשערוויז האָט דיא ערסטע א קלאפּ געטהאָן ווירושין איבער דיא אָקסלען און האָט זיך אָנגעבויגען, אום אויסצומיידען איהר קלאָפּ, דאך האָט דאס איהר געטראָפען אין דיא היפטען. נאכדעם האָבען זיי זיך אנגעהויבען צושלאָ־גען מיט געצעהלטע קלעפּ, אזוי וויא וועשענס קלאפּען דאס גרעט.

דיא פרויען ארום האָבען אויפגעהערט צו לאַכען, אייניגע פון זיי זיינען אוועק זאָגענדיג, אז זיי פיהלען זיך ניט גוט. דיא וואס זיינען פערבליבען, האָבען בעאָב־אכטעט דיא סצענע מיט שלעכטע ברענענדיגע אויגען, מאראם ראָשע האָט דיא קינדער אוועקגעשלעפט אין צווייטען עק צימער, פון וואַנען עס האָט זיך געהערט זייער הערצרייסענדער יאָמער דורך דיא שטומפּפע קלעפּ פון דיא פּראַלניקעס. פּלוצים האָט זשערוויז ארויסגעלאָזט א געשריי. ווירזשין האָט איהר א זעץ געטהאָן איבער'ן נאקעטען עלענבויגען און עס האָט אנגעהויבען שטארק געשוואָלען צו ווערען. זיא האָט זיך א וואָרף געטהאָן אויף ווירזשין, איהר געזיכט איז געווען אזוי שרעקליך, אז דיא צושויער האָבען אויסגעשריען:

— גענוג, גענוג!

מיט איבערמענשליכען כח האָט זיא א כאַפּ געטהאָן ווירזשין ביי דער טאַליע, האָט איהר געזיכט צוגעבויגען צו דיא שטיינערנע דילען און ניט קוקענדיג אויף איהר וואָרפען זיך, האָט זיא איהר אויפגעהויבען אלע קליידלאך און ארויסגעוויזען איהר ווייסען נאקעטען לייב, דאָ האָט זיא מיט'ן פּראַלניק אנגעהויבען איהר צו שמייסען אזוי וויא זיא פלעגט א מאל קלאַפּען דאס גרעט ביים טייך אין דאָרף.

יעדער קלאַפּ פון פּראַלניק איז געפאלען אויפ'ן ווייכען לייב מיט א שטומפּ־פען גערויש און האָט איבערגעלאָזט א רויטען פלעק.

— אָ־אָ! האָט שארל געמורמעלט און זיינע אויגען זיינען איהם שיער ארויס־געשפּרונגען פון קאָפּ.

דיא פרויען האָבען ווידער געלאַכט. נאר באלד האָט זיך געהערט דאס געשריי פון דאס ניי:

גענוג! גענוג!

זשערוויז האָט גאר ניט געהערט, זיא האָט געשיינט צו זיין אין גאנצען פערטיעפט, וויא זיא וואָלט געהאלטען ביים ענדיגען א געטהיגע ארבייט און האָט צוגעזונגען מיט א זעלטזאמען פריילּיכען טאָן א ליעדעל פון איהר קינדהייט, און אין מיטען האָט זיא איהר זינגען איבערגעריסען, זאָגענדיג:

— דאס איז דיין חלק! דאס איז דיין שוועסטער'ס חלק! דאס איז לאַנטיע'ס חלק! און איצט וועל איך אנהויבען פון דאס ניי: דאס איז לאַנטיע'ס חלק! דאס איז דיין שוועסטער'ס חלק! און דאס איז דיין חלק!

און זיא האָט ווייטער צוגעזונגען.

ענדליך האָבען דיא וויבער ארויסגעריסען ווירזשין פון איהרע הענד. דיא הויכע ברונעטע איז וויינענדיג און בליפענדיג און רויט פון שאנדע ארויסגעלאָפען פון וואש־הויז. זשערוויז איז געבליבען דיא זיגנערין, זיא האָט רוהיג צורעכט געמאכט איהר קלייד, אויף וויא פיעל זיא האָט געקענט און אזוי וויא זיא האָט מיט איהר האנד מעהר ניט געקענט ריהרען, האָט זיא געבעטען מאדאם ראָשע זיא זאָל איהר ארויפלעגען דאס פעקעל גרעט אויף דיא אָקסלען.

דיא אלטע פרוי האט דערביי צו איהר געזאָגט:

— דוא דארפסט ארייין צו א דאָקטאָר, ער זאָל זעהן, אויב ביי דיר איז עפעס ניט צובראָכען איך האָב געהערט עפעס א אונגעוועהנליכען קלאפּ.

נאר זשערוויז האָט גאר ניט געהערט, אזוי וויא זיא האָט אויך ניט געהערט דיא גראטולירונג פון דיא פרויען, זיא איז געשווינד אוועק צו דער טהיר, וואו דיא קינדער האבען אויף איהר געווארט.

זשערוויז האָט פערבראכט אין וואש־הויז צוויי שטונדען און זיא האָט געדארפט איינצאהלען צוויי סו. זיא איז ארויס פון וואש־הויז שטארק הינקענדיג אונטער'ן שווערען לאסט פון דעם גרעט. פערוואונדעט און צובלוטיגט איז זיא געגאנגען איבער'ן גאס און דיא וויינענדיגע קינדער זיינען איהר נאָכגעגאנגען. זיא האָט זיך קוים געקענט איינהאלטען פון טרערען, זיא האָט געהאט דורכצוגעהן א לאנגען, דומפּפען דורכגאנג און דער שלעכטער גערוך פון דאָרטען האָט איהר דערמאָנט, אז מיט צוויי וואָכען צוריק איז זיא דעם זעלבען דורכגאנג דורכגעגאנגען צוזאמען מיט לאנטיע.

וואס פאר א שרעקליכע צוויי וואָכען דאס זיינען געוועזן! פול מיט קריעג און ריימעריי, דיא עראינערונגען פון וועלכע וועלען פאר איהר שטענדיג זיין א קוואל פון בעדויערען און ביטערניס.

איהר צימער אין האָטעל איז געוועזן לעדיג, דיא ליכטיגע זון, וואס האט אין איהם אריינגעשיינט האָבען געמאכט זיין אויסזעהן נאך טרויעריגער און ארעמער. אויסער'ן צובראָכענעם מעבעל איז קיין זאך אין צימער ניט געבליבען, אויך איז נאך פערבליבען א פרויען־שאל הענגען אויף א נאָגעל, דאס קינדערשע בעט איז געוועזן ארויסגעשלעפּט אין מיטען צימער, דיא שופלאָדען פון קאמאָד זיינען געוועזן ארויסגעצויגען און לעדיג. לאנטיע האט זיך פאר זיין אוועקגאנג ארומגעוואשען און האט אויסגעניצט דיא לעצטע ביסעל פּאָמאדע. דיא שמוציגע וואסער איז נאך געשטאנען אין שיסעל. ער האט קיין זאך ניט פערגעסען. ער האט אפילו מיטגע־

נומען דאס קליין שפיענערע. מיט א פארגעפיהל פון אונגליק האט זיא א קעהר געטהאן דעם קאפ א קוק טהאן, וואו זיא פלעגט לעגען דיא צעטלאך פון לאמ־בארד — דיא רויטע פאפירלאך זיינען אויך פערשוואונדען געווארען.

זיא האט א ווארף געטהאן איהר בינטעל גרעט אויפ'ן בענקיל און איז גע־שטאנען וויא פון דונער געטראפען אין מיטען שטוב און האט אפילו ניט געקענט וויינען. דיא קינדער האבען שוין אלעס פערגעסען, זיי זיינען געשטאנען ביים פענסטער און האבען געלאכט. זיא איז צו זיי צוגעגאנגען און האט ארויפגעלעגט ביידע הענד אויף זייערע קעפלאך און האט ארויסגעקוקט אין גאס.

יא, דא אין גאס וועט מען באלד ארויסווארפען איהר און דיא קינדער.

זיא האט געקוקט רעכטס און לינקס מיט א געפיהל פון שרעק, אזוי וויא זיא וואלט פון היינט אן דארפען פערברענגען איהר לעבען אין א האספיטאל.

II.

מיט דריי וואכען שפעטער, ארום האלב נאך עלף אין דער פריה האָ־בען זשערוויז און קאפע גענעסען פערצוקערטע בראנפען־קאנפעקטען אין דער „אסעמוא.“

קאפע האט איהר געזעהן דורכגעהן מיט איהר בינטעל גרעט און האט איהר אריינגעשלעפט אין דעם שענק. איהר גרויסער קארב איז געשטאנען אויף דער ערד אונטער'ן טישעל, וואו זיי זיינען ביידע געזעסען.

פאטער קאלאמ'ס שענק איז געווען בעקאנט אונטער'ן נאמען אסעמוא און האט געטראגען א שילד מיט איין איינציג ווארט אין לאנגע בלויע אותיות „דיסטילארנע.“ ביי דער טהיר זיינען געשטאנען בלומען־טעפ, דיק בעדעקט מיט שטויב. דער בופעט איז געווען אנגעשטעלט מיט גלעזער און גלעזלאך און ארום צימער זיינען געשטאנען גרויסע פעסער געפארבט אין געלען מיט שיינע־דיג־קופערנע רייפען. דיא הויכע פאליצעס זיינען געווען אנגעשטעלט מיט אלערליי קאלירטע פלעשער און סלאָעס פול מיט פרוכטען. און דאס אלעס האט זיך אבגעטונקט אין גרויסען שפיעגעל איבער'ן בופעט.

נאר אם מייסטען האט אהער צוגעצויגען דיא שכורים דעם אפאראט צו דיסטילירען דעם בראנפען. דער אפאראט איז געשטאנען אין עק צימער ארומגע־צאמט מיט אן אייזערנעם צאם, אויף וועלכען דיא שכור'ע ארבייטער פלעגען זיך

אנשפארען און ניט ארָבגעהמען דיא אויגען פון דעם אפאראט, וואס האט אויס־ געזעהן וויא דעם טייוועל'ס סיך.

אין דיעזער פריהיגער שטונדע איז דער שרעק געוועז פוסט. א פעטער מאן, דער ווירטה אליין, האט אָנגעגאָסען פאר פיער סו בראנפען, וואס א קליין טיידעל איז געקומען קויפען. דיא זון האט אריינגעשיינט דורך דיא אָפענע טהיר און דיא שטראהלען האבען זיך געלעגט אויף דער ערד, וואס איז געוועזען שווארץ פון דעם שפייען פון דיא מענער ביי זייער רויכערען. פון דעם בופעט, פון דיא פעפער פון דעם גאנצען צימער האט זיך אויפגעהויבען א אלקאָהאָלישער גערוך, וואס האט געשיינט צו פערשיכרען אפילו דיא קליינע שטויבעלאך, וואס האבען זיך געזעהן פאר דער זון.

דערוויל האט קאָפּע צוגויפגעדרעהט א נייעם פאפיראָס. ער איז געוועזען זעהר נעט און ריין אין זיין בלוזע און בלויע היטעלע און האט ארויסגעוויעזען זיינע ווייסע צייהן ביים שמייכלען. ער האט געהאט פיינע ברוינע אויגען און א געזיכט פון א גליקליך קינד און א גוטמוטהיגע בעשעפניס. זיינע האר זיינען געוועזען דיק און גע־ קרייזעלט, זיין לייב איז נאָך אלץ געוועזען איידעל, ווייל ער איז אלט געוועזען ניט מעהר וויא זעקס און צוואנציג יאהר. נעבען איהם איז געזעסען זשערוויז אין א שווארצען קלייד און האט געגעסען דיא פרוכט, וואס זיא האט געהאלטען ביים שטעקעלע. קאָפּע האט אָנגעצונדען זיין פאפיראס, האט ביידע הענד ארויפגעלעגט אויפ'ן טיש און האט א קוק געטהאָן אויף איהר, ניט רעדענדיג קיין וואָרט. איהר געזיכט איז געוועזען אזוי דעליקאט דורכזיכטיג וויא פארצעליי. ענדליך האט ער גע־ זאָגט מיט א שטילען קול, וויא ער וואָלט פאָרטגעזעצט א לאנג אנגעהויבענעם געשפרעך:

— אזוי, דוא זאָגסט מיר אָב? איז דאס ביי דיר פעסט בעשלאסען אז ניין?

— געוויס, הערר קאָפּע. אנדערס טאָר עס ניט זיין, האט זשערוויז געענט־ פערט מיט א שמייכעל. איהר ווילט דא אנהויבען פון דאס ניי? איהר האט דאָך מיר צוגעזאגט, אז מעהר וועט איהר מיט מיר דערפון ניט רעדען. ווען איך וואָלט וויסען, וואָלט איך אהער ניט אריינגעקומען.

ער האט ניט געענטפערט און האט נאר געקוקט אויף איהר מיט ווייכע אויגען און טויעדיגע ליפען. זיא האט אויף איהם אויך א פריינדליכען קוק געטהאָן און האט געזאָגט:

— דוא דארפסט פון אזעלכע זאכען נים דענקען. דאס איז זעהר נארעש, איך בין אן אלטע פרוי און האב שוין א קינד פון אכט יאהר. וואס וועלען מיר צוזאמען טהאן?

— דאס זעלבע וואס אנדערע מהוען, האט קאפע געענטפערט מיט א ווינק.

זיא האט א ציה געטהאן מיט דיא אקסלען און געזאגט:

— איהר ווייסט נאך גאר נים דערפון, איך אבער האב שוין געהאט אביסעל פראקטיק. איך האב צוויי מיילער אין הויז און זיי האבען אן אויסגעצייכענטען אפעטיט. וויא וועל איך ערציהען מיינע קינדער, ווען איך וועל מיין צייט פער־ברענגען אין נארעשקייטען? אויסער דעם האט מיך מיין אונגליק אנגעלערנט, אז וואס ווייניגער איך וועל האבען צו טהאן מיט מענער, וועט זיין בעסער.

דאן האט זיא אנגעהויבען אויסצורעכענען אלעס, וואס זיא האט געהאט נעגען הייראט און עס איז געווען לייכט ארויסצוזעהן, אז זיא האט איהרע ווער־טער גוט בעטראכט. קאפע האט איהר רוהיג אויסגעהערט, זאגענדיג פון צייט צו צייט.

— דוא טהוסט מיר וועה, דוא טהוסט מיר וועה......

— יא, איך זעה עס, האט זיא געענטפערט, און דאס טהוט מיר ווירקליך לייד פאר אייך. ווען איך זאל דענקען אנהויבען צו פיהרען אן אנדער לעבען, וואלט איך בעסער אויסגעקליבען אייך איידער אן אנדערן. איהר האט א קוק פון א גוטען מענשען, נאר צו וואס זאלען מיר דערפון רעדען? איך ארבייט שוין ביי מאדאם פאקאניע צוויי וואכען; דיא קינדער געהן אין שוהלע און איך בין גליקליך, וואס איך האב גענוג ארבייט. זעהט איהר דען נים, אז אזוי איז בעסער?

און זיא האט זיך אנגעבויגען אויפצוהויבען איהר קארב מיט דיא וועש

— איהר האט מיך דא פערהאלטען און ביי מיין ווירטהין ווארט מען אויף מיר, איהר וועט געפינען אן אנדערע פרוי, הערר קאפע, א פיעל שעהנערע פון מיר און וואס וועט נים האבען צוויי קינדער צו ערציהען.

ער האט א קוק געטהאן אויפ'ן זייגער און האט איהר געצוואונגען וויעדער צו זעצען זיך.

— אייל נים, האט ער געזאגט, עס איז נאך ערסט פינף און דרייסיג מינוט נאך עלף און איך האב נאך פינף און צוואנציג מינוט צייט. האב קיין מורא נים פאר

מיר, דער טיש שטעהט צווישען אונז. האסטו דען מיך אזוי פיינד, אז דו ווילסט מיט מיר א וואָרט ניט אויסרעדען?

זיא האָט ניט געוואָלט זיך ווייזען גראָב, האָט צוריק אנידערגעשטעלט דעם קאָרב און זיי האבען פארטגעזעצט זייער געשפרעך אין א פריינדליכען טאָן, און זיא האָט דערווייל ארויסגעקוקט פון פענסטער.

דיא נאַכט איז געוועזען לעבעדיג און דיא ארבייטער זיינען געגאנגען צו זייער מיטאג, אייניגע האבען געטראגען לעבלאך ברויט אונטער'ן ארם, פון בעקער, אנ־דערע האָבען געקויפט קארטאָפעל און נאך אזעלכע מאכלים אין א צווייטען קליי־טעל. דיא מיידלאך זיינען פון דאָרטען ארויס מיט געפרעגעלטע קארטאָפעל איינ־געוויקעלט אין פאפירלאך און מיט בינטלאך רעטעכלאך. אין דעם ביליגען רעסטאָראַן וואו מען האָט געקענט קריגען א מיטאג פאר פינף סו, האָט זיך דיא טהיר ניט פערמאכט. פון דיא וואורשט־קראָמען זיינען געלאָפען קינדער מיט ווארעמע וואורשט־לאך און קאטלעטען איינגעוויקעלט אין פאפירלאך. א גרופע ארבייטער איז צו־געקומען צו דער טהיר פון דעם שענק.

— זאָג, ביבי גרילאד, האָט זיך געהערט א קול, וועסטו הייסען אונז אלעמען טראקטירען?

פינף ארבייטער יינען אריין אין שענק און דער זעלבער קול האָט ווייטער גערעדט:

— נאר נאר ניט, פאטער קאָלאָם, גיב א ריכטיגע מאָס.

אין שענק זיינען דערווייל אנגעקומען נאך בעזוכער.

— דוא האסט קיין רעכט ניט צו פרעגען אזעלכע פראגען, האט זשערוויז געזאָגט צו קאָפּע, געווים האב איך איהם געליעבט, נאר נאכדעם וויא ער האָט מיך בעהאנדעלט אזוי אונמענשליך און אוועקגעוואָרפען......

זיי האבען גערעדט פון לאנטיע. זשערוויז האָט איהם שוין מעהר ניט גע־זעהן, נאר זיא האָט געדענקט, אז ער לעבט מיט ווירזשיני'ס שוועסטער......

אנפאנגס האט זיא געדענקט צו נעהמען זיך דאס לעבען, געהן זיך טרינקען, נאר באלד איז זיא געקומען צו זיך און זיא האָט געגלויבט אז אלעס איז געוועזען צום גוטען, ווייל מיט לאנטיע וואָלט זיא קיין מאל ניט געקענט זיין א מוטער צו איהרע קינדער איבער זיינע פערשווענדערישע געוואוינהייטען.

ער קען קומען און זעהן דיא קינדער, אז ער וויל, זיא וועט איהם דיא

טהיר ניט ווייזען, נאר אויף איהר זאָל ער ניט וואגען ארויף צו לעגען א פינגער.

זיא האט דיא ווערטער געזאגט מיט דעם טאָן פון אן ענטשלאָססענע פרוי. קאָפּע האָט איהר אויסגעפרעגט ניט זעהר איידעל, אבער ער האט דאס געטהאָן מיט אזעלכע שמייכלענדיגע אויגען, אז זיא האט ניט געקענט ווערען אין כעס אויף איהם.

— פלעגסטו איהם שלאָגען? האָט ער ענדליך געפרעגט. אהה, איך וויים, אז דוא ביזט ניט צו פריינדליך! ציימענווייז קענסטו זעהר פיין אויכפּאטשען א מענשען, האָב איך געהערט.

זיא האָט זיך שטארק צולאַכט.

— יא, דאס איז אמת, איך האָב דיא גרויסע ווירזשין אויסגעשמיסען. יענעם טאָג האָב איך געקענט אבי ווען דערשטיקען.

הערענדיג פון קאָפּע, אז ווירזשין איז באר שאנדע אנטלאָפען פון דעם קווארטאל, האָט זיא זיך פון דאס ניי צולאכט.

זשערוויז האָט ביים לאכען געהאט א זיס קינדערש געזיכט. זיא האָט אויסגעשטרעקט איהרע שלאנקע הענד און געזאגט, אז זיא וואָלט ניט אָנגעריהרט א פליג אן וואנד, אלעס וואס זיא וויים פון קלעפ איז דאס, וואס זיא האָט זיי פיעל געקריגען אין איהר לעבען. דאן האָט זיא דערצעהלט פון איהר יוגענד. זיא איז קיין מאָל ניט געוועזען לייכטזיניג, און מענער זיינען איהר אין זינען ניט געלעגען. ווען זיא איז זיך צוזאמענגעקומען מיט לאנטיע איז זיא קוים אלט געוועזען פיערצעהן יאהר און זיא האָט איהם בעטראכט אלס איהר מאן. איהר איינציגער חסרון איז געוועזען, וואס זיא האָט זיך שטארק צוגעלאָזט צו מענשען און האט זיך געלאזט טרעטען פון זיי. ווען זיא זאָל נאך א מאָל חתונה האבען, וואָלט זיא וועלען פיהרען א רוהיג לעבען אָהן דיא אלע נארעשקייטען; און ווען קאָפּע האָט איהר מיט א ווינק געפרעגט, צו זיא רופט ניט איהרע קינדער נארעשקייטען, האט זיא איהם געגעבען א קלאפּ און געזאָגט, אז זיא איז ניט בעסער פון אלע פרויען. זיא איז געראטהען אין איהר מוטער, וואס אין מעהר וויא צוואנציג יאהר געווען א שקלאף ביי איהר ברוטאלען פאָטער.

— אפילו דאס וואס איך הינק צו האָב איך צו פערדאנקען ......

קאָפּע האָט איהר איבערגעשלאגען און געזאגט, אז מען קען דאס קוים בעמערקען.

— אה, מען בעמערקט עס גוט, האט זיא געזאגט, און ווען איך וועל אלט זיין פערציג יאהר וועט זיך דאס גוט ארויסזעהן. איהר האט א זעלטזאמען געשמאק צו פערליעבען זיך אין א סרומע פרוי, האט זיא געזאגט וייך מיט א שוואכען שמייכעל.

ער האט איהר וויטער אנגעהויבען צו בעטען, נאר זיא האט אליץ געשאָקעלט מיט'ן קאפ, קוקענדיג אויף דער גאס, וואס איז געווען פול מיט ארבייטער, וועלכע האבען זיך געשטופט וויא חדר־אינגלאך און געקלאפט מיט זייערע שווערע טריט איבער'ן טראטואר.

דיא גלאָקען און דיא פאבריקען האבען געקלונגען, נאר דיא ארבייטער האָבען זיך ניט געיאָגט און האבען רוהיג גערויכערט דיא פיפקעס און מיט שלעפעדיגע טריט געגאנגען צו דער ארבייט. זשערווייז'ס אויגען האבען זיך אָבגעשטעלט אויף דריי מענער וואס זיינען צוגעקומען צום שענק.

— איך קען זיי, האט געזאגט קאפע, אדער ריכטיגער געזאגט, איך קען דעם הויכען. דאס איז מע־באט, מיינער א פריינד.

— גוט מארגען! האט געזאגט דער הויכער און א קלאפ געטהאן קאפע איבער'ן אקסעל. וואס פאר א פראנט דוא ביזט געוואָרען! ווער צאהלט דאס פאר דיינע פאפיראסען, פאר דיא געפרעסטע בלוזע? איך וואלט זיך וועלען מיט איהר בעקאנען.

— זיי ניט קיין נאר, האט קאפע געענטפערט ערנערליך.

— הא, איך פערשטעה, פאר'ן קלוגען איז א ווינק גענוג, האט דער הויכער געזאגט און האט א דורכדרינגענדען בליק געווארפען אויף זשערוויז. זיא האט א ציטער געטהאן און האט זיך איינגעצויגען.

דער רויך פון טאבאק און דער גערוך פון מענשליכע קערפערס, וואס האָט זיך אויסגעמישט מיט'ן גערוך פון אלקאהאל איז געווען ניט אויסצוהאלטען. עס האט איהר אנגעהויבען צו שטיקען אין האלז און זיא האט זיך צו הוסט.

— אוי, טרינקען איז א שרעקליכע זאך! ה.ט זיא שטילערהייד געזאגט צו קאפע און האט איהם דערצעהלט, אז מיט יאהרען צוריק האט זיא מיט דער מוטער א מאל געטרונקען בראנפען און דאס האט איהר אזוי קראנק געמאכט, אז פון דאמאלס אן קען זיא דעם ריח דערפון ניט הערען. קאפע האט אויך ניט געקענט פערשטעהען, וויא אזוי א מענש קען ארייגגיסען אין זיך איין גלאז בראנפען נאָכ'ן צווייטען.

געצוקערטע בראנפען־פראָדוקטען זיינען ניט שלעכט, נאר אבסינט און דיא אנדערע פּאסקודסוועטס ריהרט ער קיין מאָל ניט אָן. זיינע קאמעראַדען מעגען פון איהם לאכען פיעל זיי ווילען, נאר ער בלייבט שטענדיג אין דרויסען, ווען זיי קומען אהין אין שענק טרינקען זיין פּאָטער, וואס איז אויך געוועזן א בלעכער, איז איין טאָג ארונטער געפאלען פון א דאך, ווערהענד ער איז געוועזן שכור, און איז דער'הרג'עט געוואָרען, דיא ערמאָנערונג וועגען דעם מאכט איהם זעהר פּאָרזיכטיג. ווען ער געהט דורך דיא גאס, וואו זיין פּאָטער איז דער'הרג'עט געוואָרען, טראכט ער אז ער וועט בעסער טרינקען דאס וואסער פון רינשטאק, איידער בראנפען אין שענק.

— דוא זעהסט, האָט ער פּערענדיגט זיין ערצעהלונג, ביי מיין ארבייט דאַרף מען האָבען א קלאָרען קאָפּ און א זיכערען טראָט.

— גאָט וויס דעם אמת, האָט זיא געזאָגט פערטראכט, כאָטשע איהרע ווערטער האבען ניט געהאט צו טהאָן מיט זיין ערצעהלונג, גאָט וויס, אז איך פערלאנג ניט פיעל; איך וואָלט נאר געוואונשען צו לעבען רוהיג, האבען גענוג צו עסען און א פיינע דירה, און ערציהען מיינע קינדער פאר גוטע און ארבייטזאמע מענער, אבער איך וואָלט ניט וועלען אז מען זאל מיך שלאָגען, פאר קיין געלד ניט.

זיא האָט זיך א רגע אבגעשטעלט און געזאגט ווייטער:

יא, און שטארבען וואָלט איך געוואונשען אין מיין אייגענעם היים און מיין אייגענעם בעט.

זיא האָט אוועק גערוקט איהר בענקעל און האָט זיך אויפגעהויבען. נאר זי זיינען נאָך ניט אוועק געגאנגען. זיא האָט נאָך בעקוקט דעם אפּאראט צו דיס־טילירען. און קאָפּע האָט איהר ערקלערט אלע איינצעלהייטען, וויא דאס ארבייט. מע־באָט איז דורכגעגאנגען מיט זיינע צוויי קאמעראדען און זיי האבען זיך אויך אבגעשטעלט צו קוקען אויפ'ן אפּאראט.

— אויף מיין עהרענוואָרט, האָט ער געזאָגט, דאס איז א פריילִיכע מאַ־שינקע. עס האָט אין זיך גענוג בראנפען אָבצופרישען אונזערע העלזער פאר א גאנצע וואָך.

פאר זיך וואָלט ער קיין בעסערע זאך ניט געוואונשען, וויא צו האלטען דעם רעהר אין מויל און פיהלען וויא דער בראנפען גיסט זיך גלייך אין האלז אריין און הערען וויא ער קומט צו ביז דיא קנעכלאך פון דיא פיס.

דער אפאראט האָט נעארבייט שטיל אבער זיכער. דער בראנפען האָט גע־טריפט אהן אויפהער און האָט דערמאָנט אן א שטענדיגען שטראָם, וואס וועט מיט דער צייט פערגיסען דאס גאנצע צימער, וועט פערפלייצען דיא גאסען און בולווארען און ענדליך פערטרינקען גאנץ פאריז.

זשערוויז האָט א ציטער געטהאן און אבגעצויגען זיך אהינטער. זיא האָט געוואָלט א שמייכעל טהאָן, נאר איהרע ליפען האָבען געציטערט, ווען זיא האָט געמורמעלט:

— דיא מאשין שרעקט מיך ...... מיר ווערט קאלט ווען איך זעה דאס אנ־אויפהערליכע טריפען.

דאן האָט זיא זיך אומגעקעהרט צו איהר אידעאל פון גליק.

— זאָג, דענקסטו ניט, אז עס וואָלט געוועזן א גרויסער פערגניגען צו אר־בייטען און האָבען גענוג צו עסען, צו האבען אן אייגענע היים צו ערציהען קינדער און שטארבען אין אן אייגענע בעט?

— און דער מאן זאָל ניט שלאָגען, האָט איהר קאָפּע דערמאנט. נאר איך זאג דיר צו, אז איך וועל דיר קיין מאָל ניט שלאָגען, אויב דוא וועסט איינוויליגען אויף מיין פאָרשלאג. איך וועל דיר אויך צוזאָגען, אז איך וועל קיין מאָל ניט טרינקען, ווייל איך האב דיר צו שטארק ליעב.

איצט האט זיא ניט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין, זיא האָט אויף איהם געקוקט מיט א צערטליכען בליק און האָט זיך געשיינט צו פרייהען דערמיט, וואס ער האָט איהר פערזיכערט, אז ער וועט ניט טרינקען ענדליך זיינען זיי פון שענק ארויסגעגאנגען.

זיא האָט אָבגעצ׳יגען דעם אטהעם פרייער און געזאָגט:

— דא קען מען כאָטש אבאטהעמען. איך דאנק אייך פאר אייער פריינד־ליכקייט, הערר קאָפּע, איך מוז שוין געהן.

נאר ער האָט שטייף געהאלטען איהר האנד און געזאָגט:

— קום מיט מיר אביסעל, דיר וועט ניט זיין פיעל וויטער. איך מוז זיך אבשטעלען ביי מיין שוועסטער איידער איך געה צוריק צו דער ארבייט.

זיא האָט איהם נאכגעגעבען און זיי זיינען לאנגזאם געגאנגען צוזאמען. ער האָט איהר דערצעהלט פון זיין פאמיליע. זיין מוטער, א נייטערין, איז דיא ווירטהין. צוויי מאָל האָט זיא שוין געדארפט אויפגעבען איהר ארבייט צוליעב איהרע שוואכע אויגען. פריהער מיט א מאָנאט איז זיא אלט געווארען צוויי און זעכציג יאהר און

ער איז איהר מוזיניק. איינע פון זיינע שוועסטער לעבא, אן אלמנה איז א בלומענ־מאכערין און וואוינט אונטער דער שטאדט; א צווייטע איז אלט דרייסיג יאהר, האט חתונה געהאט פאר א גאָלד־שמיד, איהר מאנס נאמען איז לאָרילע, און איצט נעהט ער דאס צו זיי. ער עסט ביי זיי אבענד־ברויט, ווייל דאס איז פיעל עקאָנאָמישער פאר אלעמען און איצט נעהט ער זיי זאָגען, אז זיי זאָלען היינט אויף איהם ניט ווארטען, ווייל ער עסט מיט א גוטען פריינד.

זיא האָט איהם אָנגעהויבען אויסצורעכנען, וויא לאנג דענקט ער נאך צו ארבייטען ביים נייען האָספיטאל.

— איך דענק, אז דאָרטען וועל איך האבען ארבייט א גאנץ יאהר איבער־הויפט פעהלט מיר גאר קיין מאל ניט קיין ארבייט. וויסטו, אז איך קען פון דאך זעהן דיין וואוינונג? נעכטען האָב איך צו דיר געמאכט מיט דער האנד, ווען דוא ביזט געשטאנען ביים פענסטער, נאר דוא האסט מיך ניט געזעהן.

— דאס איז דאס הויז, האט ער געזאגט, אבשטעהענדיג זיך און ארויפקוקענדיג. איך בין געבאָרען געוואָרען א פאר טהירען פון דאנען, דאס איז א שרעק־ליך גרויסע הויז.

זשערוויז האט בעקוקט דאס הויז פון אויבען ביז ארונטער, דאס הויז איז ווירקליך געווען זעהר גרויס, פינף שטאָק הויך מיט פופצעהן פענסטער אין יעדען שטאָק. דיא לאָדען זיינען געווען שווארץ און אין פיעלע ערטער צובראָכען און דאס האט געגעבען דעם הויז א טרויריג אויסזעהן. פיער קלייטען האבען זיך גע־פונען אין דעם אונטערסטען עטאזש. אין דער רעכטער זייט איז געווען א קיך, וואו מען האָט פערקויפט געקאָכטעס עסען, אין דער לינקער זייט האט מען פער־קויפט האלץ־קויהלען. און דיא איבעריגע צוויי האט מען פערקויפט נאָדלען און פאָדעם און געמאכט שירעמס. דאס הויז האט אויסגעזעהן נאך העכער, וויא עס איז געווען צוליעב צוויי ניעדריגע געביידע, וואס זיינען געווען צו איהם וויא צוגע־וואקסען פון ביידע זייטען, דאס הויז האט ניט געהאט קיינע בעפוצונגען און עס האָט דערמאָנט אן א געפענגניס.

זשערוויז האט אריינגעקוקט דורך דעם ברייטען אריינגאנג, פון וואנען עס האט זיך געזעהן א גרויסע הויף.

— קום ארויף! האט געזאגט קאָפּע זיי וועלען דיך ניט אויפעסען.

זשערוויז האָט בעשלאָסען בעסער צו ווארטען אויף איהם אין גאס, נאר

באלד האָט זיא איינגעווילינט צו געהן מיט איהם צום צימער פון דער טהיר־שליסער.

ווען זיא איז אריין אין הויף האט זיא ווידער בעקוקט דאס הויז, פון הויף האט דאס הויז געהאט זעקס שטאָק, דיא ווענד זיינען געווען גרוי מיט געלע פלעקען, דיא פענסטער האבען ניט געהאט קיין לאָדענס און קיין פאָרהאנגען. איינינע זיינען געווען אָפען און פון זיי זיינען ארויסגעהאנגען קאלירטע מאטראצען און לייליבער צום לופטערען, שטריק האבען זיך געצויגען פון איין וואנד ביז דער צווייטער און זיינען געווען בעהאנגען מיט וועש. עס האט אויסגעזעהן, וויא דיא איינוואוינער פון דעם הויז האבען געהאט צו ווענינ פלאץ און זיינען ארויסגעקראָכען דורך יעדע עפנונג.

— זוכט איהר עמיצען? האָט געפרעגט דיא טהיר־שליסערין, צוקוקענדיג צו איהר.

— ניין, האט זיא געענטפערט, איך ווארט אויף א פריינד.

און זיא איז צוריק ארוים אין גאס.

נאר באלד האט זיא זיך אומגעקעהרט צוריק אין הויף, ווייל זיא האט אין איהם געפונען א זעלטזאמען רייץ. איהר האט דאס הויז ניט אויסגעוויעזען העסליך. אין איינינע פענסטער האט זיא בעמערקט בלומען־טעפ, פון ערגעץ האט זיך געהערט א געזאנג פון א סטאָליער, וואס האט זיך אליין אקאָמפאנירט מיט'ן הובעל, פון קוזנע האט זיך געהערט א קלאפעריי פון האמערס פון אלע פענסטער האבען זיך געזעהן פרייליכע פערשמירטע געזיכטער פון קינדער און פון פרויען, וואס זיינען געזעסען אנגעבויגען איבער זייער ארבייט.

אם מייסטען איז איהר געפעלען געווארען א פענסטער אין ווינקעל פון דער לינקער זייט פון דעם הויז, אויף וועלכען עס איז געשטאנען א קליין קעסטעלע מיט א פלאנצונג פון רויטע בעבלאך. דיא בלעטלאך האבען זיך אנגעהויבען צו דרייען ארום דיא פעדים, וואס האָבען זיך געצויגען ביז'ן אויבען פון פענסטער.

— איך האָב דיר צו לאנג געלאָזט ווארטען, האָט געזאגט קאָפּע, ווען זיא האָט פלוצים דערזעהן נעבען זיך. זיי זיינען זעהר אונצופריעדען, ווען איך קום ניט עסען. היינט האבען זיי זיך נאך מעהר געערגערט, ווייל זיי האבען געקויפט צום מיטאָג קאַלב־פלייש. דוא בעקוקסט דאס הויז, האט ער ווייטער געזאגט. שטעל זיך פאָר, אז פון אויבען ביז אראָב איז עס שטענדיג בעלויכטען. דא וואוינען מעהר וויא

הונדערט שכנים. ווען איך זאל האבען מעבעל, וואלט איך שוין דא לאנג גענומען א צימער. איז דא ניט פיין צו וואוינען?

— יא, האט זשערוויז געענטפערט דא איז זעהר פיין. אין אונזער דארף איז ניט געווען אזוי פיעל מענשען וויא פיעל דא אין דעם הויז. גיב א קוק אויף יענעם פענסטער, וואו דיא בעבלאך וואקסען, איז דאס ניט שעהן?

קאפא מיט זיין געוואוינליכעס לייכטזיניגקייט האט איהר אויף דעם געגענט־פערט, אז ער ווערט פאר איהר נעהמען דיזעס צימער און זיי וועלעןביידע דארטען וואוינען.

זיא האט אבגעקעהרט דעם קאפ מיט א געלעכטער און געזאגט, אז ער זאל מעהר קיין נארעשקייטען ניט רעדען, זיי וועלען צוזאמען ניט וואוינען, דאך האט קאפא א לאנגע צייט געהאלטען איהר פאר דער האנד ביז זיי זיינען צוגע־קומען צו דער טהיר פון איהר ווירטהין.

א גאנצען מאנאט האבען זיי זעהר פריינדליך פערבראכט צווישען זיך, ער האט איהר בעטראכט פאר זעהר א בראווע פרוי, און ערקלערט, אז זיא הרג׳עט זיך אוועק מיט איהר שווערער ארביים א גאנצען טאג און מיט׳ן זיצען ביז נאך האלבע נאכט איבער׳ן נעגייה פון דיא קינדער. זיא איז ניט געווען געראטהען א. ז. דיא אנדערע פרויען, וועלכע ער האט געקענט, זיא האט גענומען דאס לעבען צו ערנסט. זיא פלעגט פערטהיידיגען זיך און זאגען אז ניט שטענדיג איז זיא אזוי קלוג געווען, זיא האט א סך געלערנט פון דער פראקטיק, נאר ער האט א טעות, וואס ער דענקט, אז זיא איז שטארק; אין געגענטהייל, זיא איז זעהר שוואך און זיא לאזט זיך זעהר לייכט בעאיינפלוסען, וויא זיא האט צו איהר אונגליק אויס־געפונען. איהר צוקונפט איז א פינסטערע און זיא שרעקט זיך, נאר קאפא האט פון איהר געלאכט און האט איהר געפרובט ארומנעהמען, און ווען זיא האט איהם א קלאפ געטהאן האט ער געזאגט, אז דער קלאפ איז גאר ניט פון קיין שוואכער פרוי.

ער אליין איז שטענדיג געווען פריילעך און זארגלאז וויא א פויגעלע און גאר ניט נארעש. דיא האר זיינען געווען ביי איהם פערקאמט מיט א שטענגעלע אין מיטען, ער האט געטראגען לאקירטע שיך זונטאג און האט געהאט דיא פרעכ־הייט פון א עכטען פאריזער ארביימער.

זיי זיינען געווען זעהר ניצליך איינער פאר׳ן צווייטען. קאפא פלעגט איהר ארויפטראגען מילך, האט איהר געהאלפען טראגען דאס גרעט צו איהרע קונדען

און ארויסגעפיהרט איהרע קינדער אויף א שפּאציר. אויס דאנק פאר דיא אלע זאכען פלעגט זשערוויז אריינגעהן צו איהם אין צימער אין זיין אבוועזענהייט, האָט פעררעכט זיין וועש און צוגענייט קנעפּלאך. זיי זיינען געוואָרען גרויסע פריינד, און ער פלעגט איהר אמוזירען מיט זיין זינגען און גלייכווערטלעך. נאר אין ניכען האָט ער אנגעהויבען צו ווערען אונרוהיג, זיין שמייכעל איז געוואָרען זעלטענער און ביי יעדער בעגעגעניס פלעגט ער פרעגען דיא זעלבע פראגע:

— ווען וועט דאס שוין זיין?

זיא האט געזוכט זיך ארויסמאכען מיט א שפּאס און אזוי לאנג וויא ער איז ניט געווען גראָב האט איהר גאר ניט געאארט; נאר איין טאג איז זיא זעהר איפּגע־בראכט געוואָרען, ווען ער האָט איהר געוואָלט א קוס טהאָן און האט דאביי אויסגעריסען ביי איהר א לאָקען האָר.

אם ענדע יוני איז ער געוואָרען אזוי מעלאנכאָליש און האָט געוואָרפען אויף איהר אזעלכע בליקען, אז זיא האט זיך ניט בעניגענט מיט'ן פערשפּארען דיא טהיר אליין, זאנדערן זיא האָט נאָך צוגערוקט שווערע שטיקער מעבעל. איין דיענסטאג אבענד, האט ער צו איהר א זיינער ע'ף אנגעקלאפּט. אָנפאנגס האָט זיא איהם ניט געוואָלט אריינלאָזען, נאר ער האָט איהר געבעטען מיט אזא צאר־כען און טרויעריגען קול, אז זיא האט ענדליך אָבגערוקט דיא שטיק מעבעל, וואס זיא האָט צוגעשטעלט צו דער טהיר, אום צו בעווארענען זיך פון איהם, און האט איהם אריינגעלאָזט.

ווען ער איז אריינגעקומען האָט זיא זיך דערשראָקען פאר זיין בלייכקייט און ברענענדיגע אויגען און זיא האט געדענקט, אז ער איז קראנק.

ניין, ער איז ניט קראנק, האט ער געזאגט, נאר ווייטער, קען דאס אזוי ניט געהן. ער האט פערלאָרען דעם שלאָף.

— הערט מיך אויס, מאדאם זשערוויז, האט ער געזאָגט מיט טרערען אין דיא אויגען און מיט א פערשטיקטען קול, מיר מוזען ניך חתונה האבען, דאס איז אלעס, וואס איך האָב צו זאגען.

זשערוויז איז געווען פערוואונדערט און זעהר ערנסט.

— אה, הערר קאָפּע, איך האָב דערפון קיין מאל ניט געטרוימט, האט זיא געזאָגט. איהר ווייסט דאס גאנץ גוט און איהר טאָרט ניט טהאָן אזא שריט אונבעטראכט.

נאר קאָפּע האט זיך געהאלטען ביי דאס זייניגע, ער האָט שוין אלעס גוט

בעטראכט און האָט זיך בעשלאָסען. ער איז איצט צו איהר אריינגעקומען, ווייל ער האט געוואוסט, אז ער וועט ניט קענען שלאָפען, און אזוי גיך וויא זיא וועט איינוויליגען אויף זיין פאָרשלאג און זאָגען יא. וועט ער איהר פערלאָזען, נאר איי־דער ער וועט פון איהר הערען דאס וואָרט, וועט ער פון איהר ניט אוועקגעהן.

— איך קען ניט זאגען יא אין אזא איילעניס, האָט זיא געענטפערט. איך וויל ניט, אז דוא זאלסט מיר קענען אויפוואַרפען אין דער צוקונפט, אז איך האב דיך דערצו געטריבען. נאר איך קען דיר זאגען, אז דוא בעגעהסט א גרויסען פעה־לער. שטעל זיך פאָר, אז דוא זעהסט כ'יך ניט א וואָך, וועסטו מיך אין גאנצען פערגעסען מענער האָבען אָפט חתונה ווייל זיי בילדען זיך איין, אז זיי ליעבען, נור אין פיער און צוואַנציג שטונדען וואלטען זיי נערן חרטה געהאט. זעץ זיך אנידער און מיר וועלען א ווײלע רעדען.

זיי האבען זיך אנידערגעזעצט אין ארימען צימער, וואס איז נאר געווען בע־לויכטען פון איין ליכט. וועלכע זיי האבען פערגעסען אָבצושנייצען, און האבען גע־רעדט, וואס קען זיי א חתונה ברענגען. זיי האבען גערעדט ביז נאך האלבער נאכט אין דער שטיל אום ניט אויפצואוועקען דיא קינדער. זיא האָט מיט'ן פינגער געוויעזען אויף דיא קינדער, און געזאגט, אז דאס איז א זעלטזאמער נדן פאר א מאן. וויא קען זיא אויף איהם ארויפוואַרפען אזא לאסט? אויסער דעם, וועלען זיינע קאמעראַדען פון איהם לאכען, איהר געשיכטע איז אלעמען גוט בעקאנט — איהר געליעבטען האָט מען דאָ געזעהן, און אויב זיא וועט מיט איהם איצט חתונה האבען וועט מען וועגען זיי ניט אויפהערען צו רעדען.

אויף דיעזע גוטע און ריכטיגע איינווענדונגען האָט קאָפּ׳ן נאר געענטפערט מיט א שאָקעל פון קאָפּ וואס ג'יהט איהם אן וואס לייט וועלען ריידען? ער האָט זיך קיין מאָל ניט געמישט אין פרעמדע געשעפטען, פאר וואס זאָלען זיך פרעמדע מישען אין זיינע? וואס אנבעלאנגט איהרע קינדער. וועט ער העלפען זיי ערציהען ער האט קיין מאָל ניט געזעהען אזא גוטע, בראווע און געדולדיגע פרוי, נאר דאס האָט גאר ניט צו טהאָן מיט דער זאך. ווען ז'א זאָל אפילו זיין מאוס און פויל און מיט א טיץ קינדער, וואלט ער מיט קיין אנדערע ניט געוועלט חתונה האבען וויא נאר מיט איהר.

— יא, האָט ער געזאגט ווייטער, קלאפענדיג איהר איבער דיא קניע; דוא ביזט דיא פרוי וועלכע איך וויל און קיין אנדערע. דוא האסט קיין זאך ניט צו זאָגען נעגען דעם, ניט וואהר?

זשערוויז האט ביסלעכווייז נאָכגענעבען און איהר שוואכע הארץ און שוואכע געפיהלען, האבען זיך געלאָזט בעאיינפלוסען פון זיין ברוטאלע ליידענשאפט. זיא האט נאך געמאכט א פאר שוואכע איינווענדונגען, איהרע הענד זיינען געלעגען וויז צוזאַמענגעלעגט אויף איהר קניע און איהר געזיכט האט אויסגעזעהן צארט און זיס. דורך דיא אָפענע פענסטער האט ארייננעבלאָזען דיא ווייכע לופט פון א שעהנע יוני נאכט — דאס ליכט האט געפלאקערט פון דעם ווינטעל און פון דער גאס האט זיך געהערט דאס כליפען פון א קינד, א קינד פון א פאטער א שכור וואס האט זיך געוואלגערט אין גאס פאר'ן גאנעק פון הויז. דער ווינד האט פון גאנץ ווייט פערטראָגען דיא קלאנגען פון א פיעדעל, וואס מען האט ערגעץ געשפיעלט אויף א חתונה אין א רעסטאָראן א בעקאנטע מעלאָדיע קלאר און זיס.

זעהענדיג, אז זשערוויז האט שוין אויסגערעדט אלע איהרע איינווענדונגען, האט קאָפּע א כאפ געטהאָן איהרע הענד און צוגעשלעפט איהר צו זיך. זיא האט זיך איצט געפונען אין איינעם פון יענע צושטאנדען, פאר וועלכע זיא האט אזוי מורא געהאט, ווייל איהר ווילען איז געוואָרען שוואך און זיא האט ניט געקענט אָבזאגען. נאר קאָפּע האט דאס ניט פערשטאנען, ער האט זיך בעגיגנעט מיט דעם וואס ער האט איהרע הענד געהאלטען אין זיינע און געפרעגט:

— דוא זאגסט מיר אב, ניט אמת?

— וויא אייגנעשפארט דוא ביסט! האט זיא געענטפערט. אויב דוא ווילסט זאָל זיין יא. נאט זאָל געבען, אז דוא זאָלסט אויף דעם ניט דארפען חרטה האבען.

ער איז אויפגעשפרונגען האט איהר אויפגעהויבען און א שטארקען קוס געטהאָן. א קוק טהוענדיג אויף דיא קינדער האט ער געזאגט:

— ששא! מען דארף זיי ניט אויפוועקען. א גוטע נאכט!

און ער איז ארויס פון צימער.

זשערוויז ציטערענדיג פון קאָפּ ביז דיא פיס, איז געזעסען א גאנצע שטונדע נעבען איהר בעט, ניט אויסגעטהאָן; זיא איז געווען געריהרט און האט גערעכענט קאָפּע זעהר עהרליך און פריינדליך. דער שכור'ער מאן אין גאס האט ארויסגעלאָזט א קרעכץ וויא פון א ווילדע חיה, און דאס שפיעלען פון פיעדעל האט אויפגעהערט.

דעם צווייטען אבענד האט קאָפּע געבעטען זשערוויז, זיא זאָל מיט איהם געהן מאכען א וויזיט צו זיין שוועסטער, נאר דיא יונג־פרוי האט זיך אבגעשראָקען

פון דעם געדאנק, ווייל זיא האט נוט געזעהן, אז קאָפּע האָט שטארק מורא פאַר זיין שוועסטער.

ער איז ניט געוועזן אבהענגיג פון זיין שוועסטער, זיא איז אפילו ניט געוועזן דיא עלטסטע. דיא מוטער וועט געוויס גלייך איינוויליגען, ווייל זיא האט איהר זוהן קיין מאָל אין קיין זאך ניט אבגעזאגט, נאר אין דער פאמיליע האט דיא שוועסטער מיט איהר מאן געשפּיעלט א גרויסע ראָלע ווייל זיי פלעגען פערדיענען צעהן פראנק א טאָג און דאס האָט זיי געגעבען א גרויסע געוויכט אין דער פאמיליע. קאָפּע וועט קיין מאָל זיך ניט איינשטעלען חתונה צו האבען, ווען זיי זאָלען ניט זיין צו פריעדען מיט זיין כלה.

— איך האָב זיי אלעס דערצעהלט פון דיר, האט ער צו איהר געזאגט. זיי דאך ניט קיין קינד, זשערוויז, קים מיט מיר אהין, היינט ביי נאכט. מיין שוועס־טער׳ס מאן איז זאָגאר גיט זעהר פריינדליך און זיא וועט דיר אויך פאָרקומען צו שטייף, דער אמת איז אבער, זיי זיינען שטארק אין כעס — ווייל באלד מיר וועלען חתונה האבען, וועל איך ביי זיי מעהר ניט עסען, און דאס איז פאר זיי א געוויסער שאדען. נאר דאס מאכט ניט אויס, זיי וועלען דיך ניט ארויסוואַרפען טהו וואס איך בעט דיך, ווייל דאס איז זעהר געטהיג.

דיעזע ווערטער האבען שטארק דערשראָקען זשערוויז, נאר איין שבת אבענד האט זיא ענדליך איינגעוויליגט צו געהן מיט איהם. קאָפּע איז געקומען נאך איהר האַלב נאך אכט, זיא איז געוועזן אָנגעטהאָן אין א שווארצע קלייד מיט א שאל און א ווייסע הייבעל. אויפ׳ן שאל און הייבעל האט זיא אבגעשפּאָרט ניין פראנק. דאס קלייד איז געוועזן אן איבערגעמאכטע.

— זיי ערוואַרטען דיך, האט קאָפּע געזאָגט אויפ׳ן וועג. זיי זיינען שוין גע־וואוינט געוואָרען צום געדאנק ווענען מיין חתונה מיט דיר און זיי זיינען היינט נוט אויפגעלעגט. אויסער דעם, האסטו קיין מאָל ניט געזעהן, וויא מען מאכט נאָל־דענע קייטלאך און דאס וועט דיך זעהר אמוזירען, זיי האבען איצט א בעשטעלונג אויף מאנטאג.

— און זיי האבען גאָלד ביי זיך אין צימער? האט זשערוויז געפרעגט.

— גאנץ געוויס, האָט קאָפּע געענטפערט, דאס גאלד איז אויף דיא ווענד, אויף דער ערד, אומעדום.

זיי זיינען דערווייל צוגעקומען צו דער טהיר פון דעם הויז, וואו דיא שוועסטער האָט געוואוינט, דיא לאָרילס האבען געוואוינט אויפ׳ן זעקסטען שטאָק, וואס איז

נעוועז בעצייכענט מיט'ן בוכשטאב .B קאָפּע האָט איהר געהייסען, זיא זאל זיך שטייף האַלטען פאַר'ן פּאַרענץ, זיא האָט מיט האלב־פערמאכטע אויגען ארויפגעקוקט אין דער הויך און דער אָטהעם האט איהר פערפעהלט פון דער הויכקייט. דיא גאז־ליכט אויפ'ן איבערסטען שטאָק האָט אויסגעזעהן אונטען וויא א בליםצענדער שטערענדעל.

— חא, חא, חא, האט זיך קאָפּע צולאכט, עס הערט זיך דער גערוך פון פון ציבעלע. עמי.ער האט געגעסען ציבעלע זופּ און עס שמעקט גאנץ גוט.

אויף יעדען שטאָק פון דיא קאָרידאָרען האט זיך געהערט א גערוך פון אַלערליי עסענווארג, אויסגעמישט מיט זעהר א מאוס'ן ריח פון פערשיעדענע שמוץ און ציבעלע.

ביז'ן זעקסטען שטאָק האָט מען געהערט דיא קלאפּעריי פון דיא ווערקשטיבער פון דעם אונטערסטען שטאָק אויסגעמישט מיט דער קלאפּעריי פון גפּעס, וואס מען האָט געהאלטען אין וואשען און דעם סקראָבען פון דיא טעפּלאך. אויפ'ן צווייטען און דריטען שטאָק איז געווען אביסעל שטילער, דארטען האט זיך נאר געהערט דאס וויגען פון א ווינעלע, דער געוויין פון א קינד און דאס קלאפּען פון א לעפעלע איבער א גלעזעל אום דאס קינד איינצונעהמען.

אויפ'ן פיערטען שטאָק האט מען זיך שטאַרק געקריגט און עס האבען זיך געהערט קללות און קלעפּ, נאר דאס האט ניט געשטערט דיא שכנים פון דער צווייטער טהיר צו זיצען ארום א טיש און שפּיעלען רוהיג אין קאָרטען און זייער טהיר אין גאנצען אָפען, אום צו געניסען פרישע לופט. ווען זשערוויז איז ארויף אויפ'ן פינפטען שטאָק איז זיא געווען אזוי פערמאטערט, אז זיא האט ווייטער ניט געקענט געהן. דיא שווינדעלדיגע טרעפּ האבען איהר געמאכט א טהומעל אין קאָפּ. און מיטען דורכגאַנג איז געשטאנען א גאנצע פאמיליע, דער פאָטער האט געוואשען דאס געפעס נעבען סינק און דיא מוטער האט אונטער'ן קראן געוואשען א קינד איידער מען האט עס געלעגט שלאפען. קאָפּיז האט מיט א געלעכטער געזאגט צו זשערוויז, אז זיא זאל פאסען מוטה ווייל זיי קומען שוין ארויף צו דער שוועסטער.

אויפ'ן לעצטען שטאָק האט זיך זשערוויז אומגעקוקט אום צו זעהן פון וואנען עס קומט דער קווימשעדיגער קול, וואס האט זיך געהערט פון אונטען אן. דאס איז געווען דער קול פון א: אלטע פרוי, וואס האט געזונגען ביי דער ארבייט. איהר ארבייט איז בעשטאנען אין דעם, וואס זיא האט געמאכט קליידלאך פאר

ליאלקעס צו דריי סו א שטיק. זשערוויז איז נעשטאנען אהן אטהעם און שטייף נעהאלטען זיך פאר'ן פארענץ. דיא פערשיעדענע נערוכען פון דעם קאכענדיג לעבען פון דיעזען גרויסען הויז האבען פלוצים אויף איהר שרעקליך געווירקט, זיא האט א שטארקען ציה געטהאן דעם אטהעם און איז זעהר בלייך געוואָרען.

— מיר זיינען נאָך ניט אויפ'ן פלאץ, האט קאפע געזאגט, מיר דארפען געהן נאך ווייטער, און ער האט זיך א דריי געטהאן לינקס און דערנאך פערנומען זיך רעכטס.

דער קארידאר האט זיך געצויגען זעהר לאנג און איז געוועזן זעהר דונקעל בעלויכטען. איין טהיר איז נעגאנגען נאך דער צווייטער, וויא אין א געפענגניס. כמעט אלע זיינען געווען אין גאנצען אפען, ארויסווייזענדיג זייער גאנצע ארעמקייט און שמוץ, ענדליך זיינען זיי צונעקומען צו א טהייל קארידאר וואס איז געווען אין גאנצען פינסטער.

— אָט זיינען מיר, האָט געזאגט קאָפע. איז דאס נים א רייזע? גיב אכטונג, דא זיינען דריי טרעפלאף, האלט זיך ביי דער וואנד.

זשערוויז האט נאך א ווייל געטאפט אין דער פינסטער, ענדליך האט קאָפע געעפענט א טהיר א שטארקער ליכט האט אויף זיי פלוצים א שיין געטהאָן זיי זיינען אריינגעגאנגען. דאס איז געוועזן א לאנגער און שמאָלער צימער, וואס האט אויסגעזעהן וויא א פערלענגערונג פון קארידאר. א וואָלענער אבגע אקעווע־טער און פערפלעקטער פארהאנג האט דאס צימער צוטהיילט אין צווייען. אין איין העלפט איז געשטאנען א בעט פערשטופט אן א זייט, א אויוען וואס איז נאך געווען ווארעם פון דער נים לאנג געקאָכטען מיטאָג, צוויי שטוהלען, א טיש און א שאפע. דיא צווייטע העלפט איז געווען דיא ווערק־שטוב, נאר ווייט איז גע־שטאַנען א קלאָץ מיט'ן בלאָז־זאק און פאר'ן פענסטער איז געשטאנען א טישעל מ'ט אינסטרומענטען, פערגרעסערונגס־גלעזער, א קליינע וואָג און א שעריל. אלץ איז דא געווען פערשמוצט און בעדעקט מיט פעטק'ים.

— מיר זיינען געקומען! האט אויסגעשריען קאָפע. צוטומענדיג ביז צו דעם וואלענעם פאָרהאנג.

זשערוויז, שטארק ערדעגט פון דעם געדאנק, אז זיא וועט אריין איצט אין א צימער פול מיט גאָלד, איז געשטאנען הינטער איהר פריינד און האט ניט געוואוסט, וואס צו טהאָן, צו זאָל זיא בלייבען אדער אנטלויפען, דיא שיינענדינע ליכט, האבען איהר נאך מעהר צומישט. זיא האט געזעהן, וויא קאָפע'ס שוועסטער

א קליינע און שווארצליכע פרוי, האט געצווינגען מיט איהרע אלע קרעפטען עפעס א לאנגען און שווארצען פאדעם. פאר'ן טיש נעבען פענסטער איז געזעסען הערר לאריל, ער איז געווען גראדע אזוי קליין וויא זיין ווייב, נאר מיט ברייטערע אקסלען. ער האט געטהאן עפעס אן ארבייט מיט א פאר צווייגלאך, וואס זיינען געווען אזוי דעליקאט, אז מען האט זיי כמעט ניט געזעהן. ער האט דער ערסטער אויפגעהויבען דעם קאפ ביי זייער אריינקומען. דיא פארב פון זיין געזיכט איז געווען וויא פון אלטען וואקס, דאס געזיכט איז געווען לאנג און קרענקליך.

— אה, דאס זייט איהר! זעהר גוט, נאר מיר זיינען זעהר פערנומען, מיר דארפען פארטיג מאכען א בעשטעלונג. געהט אהער ניט אריין און פערבלייבט אין יענעם צימער, און ער האט זיך ווידער גענומען צו זיין ארבייט.

— דאס איז דיא דאמע, וויא איך פערשטעה, האט געזאגט דיא שוועסטער זעהר גוט, זעהר גוט, געפינט אייך דארטען א פלאץ.

זיי האבען זיך געזעצט איינער נעבען צווייטען נעבען דעם פארהאנג. זשערוויז איז געווען שטארק פערוואונדערט פון דעם זעלטזאמען עמפפאנג, וואס זיי האבען בעקומען און זיא האט זיך געפיהלט זעהר אונבעקוועם פון דיא זייטיגע בליקען, וואס זיינע קרובים האבען אויף איהר געווארפען. זיא האט געטראכט אז מאדאם לאריל זעהט אויס צו אלט פאר איהרע דרייסיג יאהר און איז שרעקליך שמוציג מיט איהרע צולאזטע האר און האלב אראבגעלאזטע העמד. דער מאן וואס איז געווען עלטער פון איהר ניט מעהר וויא מיט איין יאהר האט אויסגעזעהן זעהר אלט, ער איז געזעסען אין איין העמד מיט פאנטאפעל אויף דיא בארוויסע פיס, זיין שטערן איז געווען בעדעקט מיט שוויים.

— וואו איז דאס גאלד? האט זשערוויז געפרעגט אין דער שטיל.

זיא האט שוין לאנג געזוכט מיט דיא אויגען איבער אלע שמוציגע ווינקלען צו זעהן דאס גאלד, אבער זיא האט עס ניט געקענט זעהן.

— גאלד? האט קאפע זיך אנגערופען, אט איז עס, דא און דארט און נעבען דיינע פיס.

ער האט איהר געוויזען, אויפ'ן דראהט, וואס זיין שוועסטער האט געהאלטען אין האנד, אויף א צווייטען בינטעל, וואס איז געהאנגען אויף דער וואנד און דערנאך האט ער זיך אנידערגעשטעלט אויף דיא קניע און בענעצענדיג זיין פינגער האט ער אויפגעהויבען א פאר שווארצע שטיקלאך.

— דאס איז ניט גאלד, האט זיא געענטפערט. דאס איז דאך שווארץ, עס זעהט אויס אקוראט וויא אייזען.

קאפּע האט זיך צולאכט און האט איהר אנגעהויבען צו ערקלערען דיא ארבייט און דערצעהלט, אז זיין שוועסטער האט צו טהאן אם מייסטען מיט'ן ציהען דיא דראהט, ווייל איהר מאן הוסט זעהר שטארק דערביי.

דיא גאנצע צייט, וואס ער האט גערעדט, האט הערר לאריל געווארפען פער'גנב'עטע בליקען אויף זשערוויז און דערנאך האט ער איהר אויך אנגעהויבען צו ערקלערען דיא ארבייט.

— וויסטו, קאפּע, האט ער געזאגט, ערסט היינט אין דער פריה האב איך געמאכט א קליינעם רעכנונג, איך האב אנגעהויבען צו ארבייטען צו צוועלף יאהר, וויפיעל אייכען קייטלאך רענקסטו, האב איך געמאכט ביז היינטיגען טאג?

ער האט דאביי אויפגעהויבען זיין בלייכען געזיכט.

— אכט טויזענד! דוא הערכט? אכט טויזענד, גענוג ארומצואוויקלען דיא העלזער פון אלע פרויען פון דעם קווארטאל.

זשערוויז האט זיך געפיהלט זעהר שלעכט. איהר האט אלעס אויסגעוויעזען העסליך און ניט אינטרעסאנט. זיא האט געשמייכעלט פון יוצא וועגען, אבער איהר האט געערגערט, וואס זיי רעדען גאר ניט וועגען איהר חתונה, צוליעב וואס זיא איז אהער געקומען, און זיי בעהאנדלען איהר וויא א נייגיריגען בעזוכער, וואס איהר ברודער האט אהער געבראכט.

דא: האבען זיי אנגעהויבען צו רעדען וועגען דיא שכנים פון הויז, פון זייערע חובות פון זייערע קריעגערייען און וועלכע שכנים מען געהט ארויסווארפען פאר ניט צאהלען קיין דירה־געלד. זעהענדיג, אז וועגען זייער חתונה ווערט נאך אלץ קיין רייד ניט, האט זיא א ציה געטהאן קאפּע פאר דער האנד און געגעבען איהם צו פערשטעהן, אז עס איז שוין צייט צו געהן, איהם האט דאס אויך געערגערט, וואס זיי מאכען זיך ניט וויסענדיג, און ער האט זיך אויפגעהויבען.

— מיר געהען, האט ער געזאגט קאלט, מיר וועלען אייך מעהר ניט שטערען ביי דער ארבייט.

ער האט א מינוט אבגעווארט, האפענדיג, אז ענדליך וועלען זיי עפּעס רעדען וועגען דער חתונה; נאר ניט דערוואַרטענדיג זיך אויף זיי, האט ער אליין געמאכט דערפון א רייד.

— מיר פערלאָזען זיך אויף דיר לאָריל, האט ער געזאגט, אז דוא ועסט זיין אן עדות ביים קאָנטראקט.

— דענקסטו דאס מאקע ערנסט? האט לאָריל געזאָגט, אויפהויבענדיג דעם קאָפּ מיט געמאכטער פערוואונדערונג.

דאן האט ער פאָרטגעזעצט, וויא רעדענדיג צו זיך אליין.

— עס איז זעהר שווער צו וויסען, ווען דער יונג מיינט ערנסט......

— מיר האבען קיין ראטה ניט צו געבען, האב איהם איבערגעשלאגען זיין וויב, דיא חתונה איז א נארישע זאך און עס האט קיין מאל קיין גוטען סוף, עס לאזט זיך שטענדיג אויס שלעכט.

זיא האט דיא לעצטע ווערטער געצויגען און בעקוקט זשערוויז פון קאָפּ ביז דיא פיס.

— מיין ברודער איז פריי צו טהאָן וויא ער וויל, האט זיא פאָרטגעזעצט. עס איז גאר קיין פראגע ניט, אז זיין פאמיליע וואָלט בעסער געוואָלט...... גאר א מענש טראכט און גאָט לאכט, געווים איז דאס ניט מיין געשעפט, ווען ער וואָלט צו מיר געקומען מיט דיא ערנסטע פרוי און געזאָגט, אז ער וויל מיט איהר חתונה האָבען, וואָלט איך אויך געזאָגט: האב מיט איהר חתונה, און לאָז מיר צורוה. דאך איז איהם געוועזען זעהר גוט ביי אונז, ער האט גענוג פלייש אויף דיא ביינער און זעהט ניט אויס אזוי וויא מען וואָלט איהם ניט געגעבען גענוג צו עסען. זיין מיטאג איז שטענדיג געוועזען פערטיג צו דער מינוט, דענקסטו ניט לאָריל, אז מיין ברודער'ס כלה זעהט אויס וויא טהערעזע, — דוא ווייסט ועמען איך מיין — אט יענע פרוי נעבען אונז וואס איז געשטארבען פון שווינדזוכט?

— איך דענק אויך אזוי, האט געזאגט דער גאלד־שמיד פערטראכט.

— און איהר האָט צוויי קינדער, מאדאם? האט דיא שוועסטער ווייטער גערעדט. איך האָב שוין געזאָגט מיין ברודער, אז איך קען ניט פערשטעהן, וויא אזוי ער קען חתונה האבען מיט א פרוי, וואס האט שוין צוויי קינדער, און איהר זעהט ניט אויס זעהר שטארק. זאָג לאָריל, דענקסטו ניט, אז דיא מאדאם זעהט אויס זעהר דעליקאט?

דער מאן און ווייב האבען קיין אנצוהערעניס ניט געגעבען ווענען איהר קרומקייט, נאר זשערוויז האט געפיהלט, אז זיי האבען דאס דיא גאנצע צייט אין זינען. זיא איז געזעסען פאר זיי שטייף און שטיל, וויא פאר איהרע ריכטער. קאָפּע האָט פערשטאנען, אז זיא ליידט דערפון און ער האָט אויסגעשריען:

— דאס איז אלץ נארעשקייטען וואס איהר רעדט דא, איך וויל נאר וויסען צו דער ניין און צוואנציגסטער יולי איז פאר אייך א באזונדער טאג.

— וואס מאכט אוים דער טאג צו אן אנדערער, האט דיא שוועסטער גע־ ענטפערט שארף. לאריל קען זיין אייער עדות, אויב ער וויל, אלעס וואס איך פער־ לאנג איז, איהר זאלט מיך לאזען צורוה.

זשערוויז אין איהר צומישטקייט האט געשארט מיט איהרע פיס איבער'ן באדען. מורא האבענדיג, אז זיא האט געטהאן א שאדען, האט זיא זיך אנגעבויגען א קוק צו טהאן. לאריל איז געשווינד צו איהר צוגעגאנגען מיט א לאמפ און א קוק געטהאן אויף איהר פינגער מיט אן אפענעם פערדאכט.

— גיב אכטונג, האט ער געזאגט, דיעזע קליינע שטיקעלאך קלעפען זיך צו דיא שיך און מען קען זיי אוועקטראגען ניט וויסענדיג. דאן האט ער איהר ערקלערט, אז מען נימט איהם דאס גאלד אויפ'ן וואג, און צוויי מאל א וואך קעהרט מען דיא ווערק־שטוב און מען פערברענט דיא גאנצע מיסט, בעהאלטענדיג דיא אש; און אין פערלויף פון א מאנאט קלייבט זיך אן איהר אן פון פינף און צוואנציג ביז דרייסיג פראנק גאלד.

מאדאם לאריל האט ניט אראבגענומען דיא אויגען פון דעם גאסט'ס שיך.

— דיא מאמזעל זאל אזוי גוט זיין, האט זיא געמורמעלט מיט א פריינדלי־ כען שמייכעל, און זאל אליין א קוק טהאן אויף איהרע שיך. איך מיין מיט דעם איהר ניט צו בעליידיגען.

זשערוויז אונצופריעדען און רויט האט זיך אנידערגעזעצט און האט בעקוקט איהרע שיך דאן איז קאפע ארויס מיט א פריילינען „גוטע־נאכט" און זשערוויז האט גענומען אבשיעד און איז איהם נאכגעגאנגען.

ווען זשערוויז איז ארויס פון דיא שמאלע קארידארען פון דעם זעקסטען שטאק, האט זיא געזאגט מיט טרערען אין דיא אויגען:

— פון זיי קען מען קיין גוטעס ניט ערווארטען.

קאפע האט מיט בעם צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ. ער וועט זיך מיט דער שוועסטער אברעכענען פאר היינטיגען אבענד. האט מען ווען געזעהן אזעלכע קארגע הינד, מורא צו האבען טאמער וועט מען פערשלעפען דריי קערנער גאלד אויף דיא פיס. אלע געשיכטעס וואס זיין שוועסטער האט דערצעהלט איז ליגען, זיא וואלט וועלען, אז ער זאל קיין מאל ניט חתונה האבען זיא פערדיענט פון זיין עסען

נאנצע פיער סו א טאג און איהם מאכט ניט אויס, אויב זיי וועלען זיין אויף זיין חתונה צו ניט.

ביים ארונטערגעהן פון דיא טרעפ האט איהר אָנגעכאפט א שרעק. גע־הייטניספאָלע געשטאלטען זיינען פערביי איהר דורכגעלאָפען. פון איינינע צימערן האָט זיך געהערט דער שווערער כראָפ פון דיא ארבייטער, וואס פאלען שלאפען גלייך נאָכ'ן עסען. א שטילער געלעכטער האט זיך געהערט פון א צווייטען צימער, דיא אלטע פרוי האָט נאך אל'ץ אויסגעשניטען קליידלאך פאר איהרע ליאלקעס. ערגעץ האט געוויינט א קינד, דער געשמאנק פון דיא שמוץ איז געוועז אן אונ־ערטרעגליכער, וויא פריהער, עס האט געשיינט, אזוי וויא מען וואָלט זיי געקענט אָנטאפען אין דער שטילער פינסטערניס. אויפ'ן הויף האָט קאָפע א ציה געטהאָן דעם גלאָס, זשערוויז האָט ווידער ארויפגעקוקט אין דער הויך, דאס הויז האט געשיינט וויא א גרויסע אונגעלומפערטע חיה, דאס גאנצע לעבען איז דא איצט איצט געוועז וויא אויסגעשטאָרבען, אין א פאָר פענסטער נאר האט זיך געזעהן א פייער, פלוצים האט איהר אויסגעדוכט, אז דאס גאנצע הויז פאלט איין אויף איהר, נאר מיט א מינוט שפעטער האט זיא געשמייכעלט פון דיא נארעשע גע־דאנקען, וואס קריכען איהר אין קאָפ.

III.

קאָפע און זשערוויז האבען חתונה געהאט אין דעם בעשטימטען טאָג און דיא חתונה איז אריבער וויא ארבייטער חתונות געהען געוועהנליך איבער. זשערוויז האָט אָנפאנגס געוואָלט אז דיא חתונה זאָל זיין נאָר א שטילע, ערסטענס האבען זיי קיין געלד ניט און צווייטענס וויל זיא ניט מאכען קיין לייטישע געלעכטער אין קווארטאל ביי איהר חתונה. נאר קאָפע איז צוגעשטאנען, אז דיא חתונה זאָל זיין מיט פאראד, ער האָט געליהען פינפצעהן פראנק ביי זיין ווירטה און האט זיך אויף דעם געלד בעקליידעט און איבערגעכאָזט גראדע גענוג צו בעצאָהלען דעם גלה און פאר זייער טהייל, וואס זיי האבען געדארפט בעצאָהלען פאר'ן מאָלצייט. זייא האבען איינגעלאָדען ביי פופצעהן געסט, צווישען וועלכע עס האבען זיך געפונען זיינע קרובים, עטליכע קאמעראדען און זשערוויז'ס ווירטהין.

זשערוויז פון איהר זייט האט געארבייט ביז שפעט אין דער נאכט און האָט צוזאמענגעקליבען דרייסיג פראנק. פון דעם געלד האָט זיא פאר דרייצעהן פראנק

געקויפט א זיידענעם מאנטעלע און פאר צעהן פראנק א בלויע קלייד פון א פערשטאָר־ בענע וועשין און האט איהר אין גאנצען איבערגעמאכט. פאר די איבעריגע זיבען פראנק האט זיא געקויפט א בלום פאר איהר הייבעל, א פּאָר האנדשוה און שיך פאר איהר עלטערען איננעל.

פיער טעג פאר דער חתונה האט זיא שווער געארבייט צו פערריכטען יעדע זאך אין שטוב, צום מעיאָר זיינען זיינע צוויי שוועסטער ניט געגאנגען, זאָגענדיג, אז מען קען זיך דאָרטען בעגעהן אָהן זיי. פאר'ן געהן צום מעיאָר האט זיך קאָפּע דערמאָנט אז ער וועט האבען וועניג געלד; ער איז אוועק צו זיין שוואָגער לאָריל לייען צעהן פראנק. ער האט דאס געטהאן זעהר אונגערן, די ווערטער זיינען איהם קוים געקראָכען פון האלז און ער האט שטארק מורא געהאט פאר אן אָבזאָג. נאר לאָריל נאך א קורצען וואָרטשען און מורמלען האט איהם די צעהן פראנק גע־ ליהען. פאר זיין ארויסגאנג האט די שוועסטער א מורמעל געטהאָן:

— דאס איז א גוטער אנהויב ......

נאך דער ציווילער און רעליגיעזער הייראט האבען זיי געמאכט א מאָלצייט׳ אונטער דער שטאָדט און אלע געסט האבען איינגעצאהלט פאר זייער טהייל, דער מאָלצייט אין רעסטאָראן איז אריבער גאנץ פריילין נאר ביי דער ענדע איז גע־ קומען צו א צאנקעריי און מאדאם לאָריל איז אין כעס געוואָרען, זאגענדיג אז מען האט איהר פערשפריצט דאס קלייד מיט פעטקייט, און איז מיט איהר מאן אוועק פאָראויס, קאָפּע און זשערוויז זיינען זיי נאָכגעלאָפען און אָנגעיאָגט.

— מיר וועלען אייך בעגלייטען ביז אייער וואוינונג, האט געזאגט הערר לאָריל. וועלענדיג מיט דעם פערדעקען זיין ווייב'ס כעס.

— ביז אייער וואוינונג! האט מאדאם לאָריל וויעדערהאלט איראָניש, און האט אָנגעהויבען אויסצודריקען איהר פערוואונדערונג, וואס זיי האבען זיך אזוי געאיילט מיט דער חתונה און האבען ניט געזעהן בעסער אנצוקלייבען אביסעל געלד און פערשאפען זיך אביסעל מעבעל און ניט וואלגערען זיך אין א לאָך אויפ'ן בוידעם.

— מיר וועלען דאָרטען ניט וואוינען, האט געזאגט קאָפּע; מיר נעהמען דאס צימער, וואו זשערוויז וואוינט איצט, עס איז פיעל גרעסער.

פרוי לאָריל האט זיך אזוי פיעל פערגעסען, אז זיא האט זיך אומגעקעהרט און געפרעגט:

— וואס? דוא ווערסט וואוינען אין יענעם צימער פון דעם הילצערנעם פוס?

זשערוויין איז שרעקליך בלייך געוואָרען. זיא האט דעם נאמען געהערט דאס ערסטע מאל און זיא האט פערשטאנען, אז דאס איז איהר צונעמענים פאר איהר קרומקייט, אין דעם אויסגעשריי פון איהר שוועגערין האט זיא געהערט פיעל מעהר וויא אין דיא ווערטער, דאס איז געווען אן אָנצוהערענים, אז אין דעם זעלבען צימער האָט זיא געלעבט מיט לאָנטיע. קאָפּע האט דאס ניט פערשטאנען ער האט נאר געהערט דעם צונעמענים, וואס דיא שוועסטער האט געגעבען זיין וייב און דאס האט איהם שטארק פערדראָסען. ער האט צו איהר געזאגט מיט כעס:

— עס איז ניט זעהר קלוג פון דיין זייט, וואס דו גיבסט מענשען צו־נעמעניסען. וויא עס שיינט, ווייסטו ניט, אז אין דעם הויז, וואו דו וואוינסט, רופט מען דיך „קיהענער ווידעל" דאס איז ניט זעהר א שעהנער נאמען און מען האט דיר איהם געגעבען פאר דיינע מאוס'ע האָר וואס זעהען אויס וויא א ווידעל. דאס צימער איז א גאנץ פיינער און איך וויס ניט, פאר וואס מיר זאָלען דאָרטען ניט בלייבען.

פרוי לאָריל האט ניט געענטפערט; זיא האָט זיך געפונען זעהר בעליידיגט פון דעם צונעמענים „קיהענער ווידעל". זיי זיינען געגאנגען שווייגענדיג ביז זיי זייניען צוגעגאנגען צום האָטעל און גראדע ווען קאָפּע האט זיי צוגעשטופּט איינע צו דער צווייטע, זיי זאָלען זיך צוקוסען און זיין גוטע פריינד האט זיך דורך זיי דורכגעשטופּט א שכור.

— גיב אכטונג! האט געזאגט הערר לאָריל. דאס איז דער אלטער באָזשוזש. ער איז שכור וויא לוט.

זשערוויין איז א צושראָקענע אבגעשפּרונגען צו דער טהיר, דער אלטער איז געווען א מאן פון א יאהר פופציג, בעדעקט פון אויבען ביז אראָב מיט בלאָטע פון ריינשטאק, וואו ער איז ניט לאנג אריינגעפאלען.

— האב קיין מורא ניט, האט הערר לאָריל געזאגט. ער וועט דיר גאר ניט טהאָן, ער איז אונזערער א שכן און וואוינט דיא דריטע טהיר פון אונז אין דעם זעלבען קארידאָר.

— איך וועל דיך ניט אויפעסען, קליינינקע, האָט דער אלטער געזאָגט צו זשערוויין. איך האָב אביסעל איבערגעכאפּט דיא מאָס, נאר ווען דיא ארבייט איז פערטיג דארף מען אביסעל „אנגיסען דעם לאָמפּ".

זשערוויין איז אָבגעטראָטען נאך ווייטער צו דער טהיר און האט זיך קוים איינגעהאלטען פון כליפּען. זיא האָט געוואָלט געבעטען קאָפּע, ער זאָל אָבפיהרען

פון איהר דעם אלטען. באזשוזש איז אליין אָבגעטראָטען, פאלענדיג פון דיא פיס און געזאָגט:

— מיט דער צייט, וועט דאס דיר, מיין טהייערע, ניט אויסמאכען אזוי פיעל. איך קען נוט דיא פרויען, אָנפאנגס מאכען זיי א געשריי און דערנאך ווערען זיי געוואוינט מיט דיא צרות.

* * *

פיער יאָהר זייגען אריבער פון דעם טאָג פון דער חתונה אין שווערע און שטענדיגע ארבייט. זשערוויז און קאָפּע האבען געפיהרט זייער ווירטהשאפט זעהר גוט, מיט בעזינונג און האבען זיך נאר ערלויבט אביסעל פערגניגען אין דיא זונטאג־דיגע טעג. זשערוויז האָט געארבייט צוועלף שטונדען אין וואש־הויז ביי מאדאם פאָקאָנע און דאָך האָט זיא געפונען גענוג צייט צו האלטען איהר וואוינונג ריין וויא גאָלד. קאָפּע האט ניט אויסגעגעבען א סו אויף זייטיגע זאכען, מען האט איהם קיין מאָל ניט געזעהען בעזויפען, און דאס גאנצע געלד האָט ער געבראכט א היים, און קומענדיג פון דער ארבייט, האט ער זיך מיט'ן פיפקע אין מויל גע־זעצט נעבען פענסטער און געריכערט ביז ער איז געגאנגען שלאָפען. זייער פיהד־רונג איז געוועזען א מוסטער אין דעם גאנצען קווארטאל און אזוי וויא צוזאמען האבען זיי פערדיענט ניין פראנק א טאָג איז געוועזען לייכט צו מערקען אז זיי שפּאָרען געלד.

נאר אין דיא ערסטע עטליכע חדשים נאך זייער חתונה איז דאס געלד צר־רונען פון צווישען דיא פינגער. זייער צימער אין האָטעל האט זיי דערעסען, און זיי האבען געשטרעבט צו האבען אן אייגענעם וואוינונג, מיט אייגענע מעבעל. זייא האבען געהאלטען אין איין רעכענען, פיעל וועט זיי אזא וואוינונג קאָסטען און האָ־בען ענדליך בעשלאָסען, אז מיט דריי הונדערט און פופציג פראנק ווערען זיי דאס אויספיהרען. אבער אויפצוקלייבען אזא גרויסע סומע געלד וועט זיי נעהמען ניט וועניגער וויא צוויי יאָהר, נאר פלוצים האט זיי דאס מזל א שפּיעל געטהאָן.

אן אלטער העור אין פּאסאנס האט געשיקט נאך קלאָד'ן און האט איהם אויף זיין רעכנונג געגעבען שטודירען. ער איז געוועזען אן עקסענטרישער (מיט שגעונות) העתר און האָט ליעב געהאט בילדער און קונסט און קלאָד איז איהם זעהר גע־פעלען געוואָרען, ווען ער איז נאָך געוועזען א קליין קינד אין פּאסאנס.

נאך סלאָד'ס אבפאהרען האבען זיי געקענט אָבשפּארען מעהר געלד, וו̈ייל

זייערע אויסגאבען זיינען געוואָרען קלענער, און אין זיבען מאָנאטען האבען זיי אָנ־געקליבען דריי הונדערט פופציג פראנק.

דער טאָג, וואס זיי האבען געקויפט דאס מעבעל, איז געווען פאר זיי זעהר א גליקליכער און זיי האבען נאכדעם געמאכט א לאנגען שפאציר־גאנג. דאס איז געווען א וויכטיגער שריט אין זייער לעבען. וויכטיג ניט נאר פאר זיי אליין נאר אויך פאר אלעמען ארום זיי. צוויי מאָנאט לאנג האָבען זיי געזוכט א דירה, זיי האבען זעהר געוואָלט געפינען א וואוינונג אין דעם גרויסען הויז, וואו דיא לאָריכס האבען געוואוינט, נאר דאָרטען איז ניט געווען קיין ליידיגע צימערען. דורך א גליק־ליכען צופאל האָבען זיי בעקומען א וואוינונג ניט ווייט פון דעם פלאץ, וואו זשערוויין האט געארבייט. דיא וואוינונג איז בעשטאנען פון א גרויסען צימער, פון א קיך און א קליינעם שלאָף־צימער. דאס הויז איז געווען א קליינע און אויסער איהר האט דאָרטען געוואוינט נאר איין שכן. זשערוויין איז געווען אויסער זיך פאר פרייד, איהר האָט אויסגעדוכט, אז זיא געפינט זיך ווידער א מאָל אויפ'ן דאָרף, ניטאָ קיין שכנים ניטאָ קיין רכילות. און פון וואשיהויז האט זיא געקענט זעהן דיא פענסטער פון איהר וואוינונג.

זיי האבען זיך אין דעם וואוינונג אריינגעצויגען אין אפריל. זיא איז געווען אין דיא לעצטע מאָנאטען, דאך האט זיא יעדע זאך געבראכט אין אָרדנונג און אליין ריין געמאכט זייער נייע היים.

— מען דארף ניט אויסברענגען קיין איבריגען סו, ווען מיר קריגען א נייען מויל צו עססען, האָט זיא געזאָגט ישטאָלץ.

זיא האָט אָבגעפוצט דאס מעביל, וואס איז געווען פון טהייערען האָלץ, נאר געניצטע, עס האָט געשיינט וויא גלאָז, און איהר האט זעהר געערגערט, ווען זיא האט ערגעץ געפונען א קראַץ אויף דיא מעבעל. מעהר פון אלעס האט זיא שטאָל־צירט מיט'ן קאמאָד, און זיא האט געטרוימט פון דער צייט, ווען זיא וועט קויפען א זייגער און ארויפשטעלען איהם אויפ'ן מארבעלנעם דעק פון קאמאָד, נאר וועגען דעם האט זיא קיינעם ניט געזאָגט. ווען זיא זאָל ניט זיין אויף דער צייט, וואָלט זיא איהם נאך איצט געקויפט, נאר ביים געדאנק פון דעם קינד האט זיא א זיפץ געטהאָן און האָט דאס קויפען אָבגעלעגט אויף שפעטער.

עטיענ'ס בעט האט מען אריינגעשטעלט אין קליינעם צימער און עס איז געבליעבען גענוג פלאץ פאר א וויגעלע. דיא קיך איז געווען קליין און פינסטער, נאר ווען מען האָט געעפענט דיא טהיר פון דעם גרויסען צימער איז געוואָרען

ליכטינגער. אם מייסטען האט זיא פערגניגען געהאט פון דעם גרויסען צימער, וואו דייער בעט איז געשטאנען. קאפע האט בעציערט דיא וואנד מיט א פאר בילדער. אין אלגעמיין איז דאס געוועזען א גאנץ אנגענעהמע ארבייטער וואוינונג.

— וויפיעל דענקסט איהר צאהלען מיר פאר דער וואוינונג? האט זשערוויז געפרעגט ביי יעדען נייען בעזוכער און זיא איז געוועזען גליקליך ווען יענער האט געשאצט אביסעל א העכערען פרייז. מיר צאהלען איין הונדערט און פופציג פראנק ניט איין סו מעהר — איז דאס ניט א וואונדער?

פיעל פערגניגען האט איהר פערשאפט א בוים, וואס איז געוואקסען אין הויף און איין צווייג האט דערגרייכט ביז איבער איהר פענסטער, און דער איינ־ציגער צווייג האט איהר געשיינט צו זיין א גאנצער גארטען.

אין א שעהנעם נאכמיטאג האט זיא געבוירען א קינד. זיא האט ניט גע־לאזט שיקען נאכ'ן מאן, און ווען ער איז פון דער ארבייט געקומען אהיים א פריי־ליכער, איז זיא געוועזען זעהר בלייך און האט איהם בעגריסט. ווען ער האט זיך איבער איהר אנגעבויגען, האט זיא איהם שטיל שוואך געזאגט:

— מיין ליעבער, דאס איז א מיידעל.

— זעהר גוט, האט קאפע געענטפערט, מאכענדיג שפאס, אום צו בעהאל־טען זיינע ריכטיגע געפיהלען. איך האב בעשטעלט א מיידעל, און דוא טהוסט שטענדיג, וואס איך וויל.

ער האט דאס קינד גענומען אויף דיא הענד און געזאגט:

— לאז מיר געבען א גוטען קוק אויף דיך, מיין יונגע דאמע, שריי נאר ניט און זיי אזוי פערשטענדליך, וויא דיין פאטער און מוטער.

זשערוויז האט מיט א שוואכען שמייכעל און טרויעריגע אויגען געקוקט אויף איהר טאכטער און האט געשאקעלט מיט'ן קאפ, זיא האט בעסער געוואלט האבען א איינגעל, ווייל איינגלאך דארפען ניט אויסשטעהען אזא געפאהר אין פאריז. דיא העבאמע האט צוגענומען דאס קינד און האט איהר געהייסען ליגען רוהיג און שווייגען. קאפע האט געזאגט, אז ער וויל געהן אנזאגען דער מוטער און שוועסטער דיא נייעס, נאר אזוי וויא ער איז הונגעריג, וויל ער פריהער צובייסען.

זעהענדיג, וויא אונגעשיקט ער דרייט זיך ארום דעם עססען, איז זיא גע־ווארען אונרוהיג, וואס זיא קען איהם ניט דערלאנגען צום טיש.

— איהר מוזט ליגען שטיל, האט געזאגט דיא העבאמע.

— א גליק וואס איהר זייט דא, אז ניט, וואָלט זיא ארונטערגעקראָכען פון בעט און אָבגעשניטען ברויט פאר מיר, האט קאָפּע גע זאָגט.

ענדליך איז ער אוועק צו זיינע פערוואנדטע און איז מיט א שטונדע שפּע־טער געקומען מיט זיי אלעמען.

זעהענדיג, אז זיי געהט ניט שלעכט, זיינען דיא לאָרילס דיא לעצטע צייט געוואָרען זעהר פריינדליך, און פלעגען נאר ציהען מיט דיא ברעמען, וואס האָט בעדייטעט, אז זיי ווייסען פיעל זאכען, נאר זיי ווילען ניט ריידען.

קאָפּע האט זיך געמאכט פאר א שטיק בעל־הבית און איז געגאנגען אין קיך פערטיג מאכען פיר דיא געסט קאפּע.

דיא פרויען האבען אונטער דער צייט אָנגעהויבען צו רעדען וועגען קינד און אין וועמען עס איז געראָטען. אין צימער האט זיך געהערט, וויא קאָפּע דרייט זיך ארום אין קיך, און זשערוויין האט צו איהם געוועז געשריען, וואו יעדע זאך ליגט און וואס ער זאָל טהאָן. באלד איז ער אריין מיט'ן קאָן. קאָפּע און אלע האבען זיך געזעצט ארום טיש און געטרונקען. דיא העבאמע איז געשטאנגען אן א זייט און געטרונקען. באלד איז דיא העבאמע אוועק, ווייל דיא קינדבעטאָרין האט איהר ניט געדארפט און מען האָט איהר געזאָגט, אז מען וועט איהר דארפען, וועט מען נאך איהר שיקען.

זשערוויין איז געלעגען מיט א שוואכען שמייכעל אויף דיא ליפּען, זיא האט נאר געהערט א העלפט וואס מען האָט גערעדט, און זיא האָט קיין קרעפטען ניט געהאט ארויסצורעדען א וואָרט. מען האט גערעדט וועגען טויפען דאס קינד נאר קאָפּע האָט געזאָגט, אז ער וייס ניט, צו וואס דארף מען אזעלכע צערמאָ־ניעס ער האט מורא געהאט, אז דאס קינד זאָל זיך ניט צוקיהלען, און זיין מיינונג איז, אז וואס וועניגער מען האט צו טהאן מיט דיא גלחים איז בעסער. זיינע פערוואנדטע האבען זיך וויא דערשראָקען פון אזעלכע ווערטער און געזאָגט, אז ער איז צופיעל אפּקורוס. פרוי לאָריל האט געזאגט, אז דיא טויפע מוז זיין זונטאג, און זשערוויין האט שוואך צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

פאר'ן אוועקגעהן האבען זיי געקוסט איהר און דאס קינד און גערעדט צום קינד אזוי וויא עס וואָלט עפּעס פערשטאנען.

ווען קאָפּע איז אליין געבליבען מיט זיין ווייב, האט ער אָנגענומען איהר האנד און ארויסגעהמענדיג דיא פּיפּקע פון מויל, האט ער צו איהר געזאָגט:

— איך האָב זיי ניט געקענט אָבהאלטען, נאר איך בין זיכער, אז זיי האבע

דיר געמאכט א קאָפּ ווייהטאָג. און ער האָט זעהר צערטליך א קוש געטהאָן זיין ווייב, פאר דיא ליידען, וואס זיא האט צוליעב איהם אויסגעליטען.

זיא האָט איהם געזאָגט, אז זיא פיהלט זיך זעהר גליקליך, נאר זיא וואָלט וועלען וואס ניבער קענען אויפשטעהן, אום צו קענען וואס ניבער געהן ארבייטען.

אין דער פריה ווען ער איז אוועק צו דער ארבייט, האט ער געשיקט נאך מאדאם ראָשע, אז זיא זאָל קומען העלפען אין שטוב, נאר דעם זעלבען אבענד האט זיא איהם געמעלדעט, אז זיא וועט מעהר ניט ליגען, ווייל זיא קען ניט צו־זעהן, וויא אנדערע ארבייטען ביי איהר. זיא האט ניט קיין צייט פאר אזעלכע נארעשקייטען. דאס קענען זיך פערגינען רייכע פרויען, אבער ניט זיא.

און ווירקליך אויפ׳ן דריטען טאָג איז זיא אויפגעשטאנען און אין א וואָך ארום איז זיא שוין געשטאנען ביי דער ארבייט.

דעם זעלבען שבת האט מאדאם לאָריל, וועלכע איז געוועזן דיא קוואטערין, געבראכט פאר׳ן קינד א מאַנטעלע און א הייבעל, וואס איהר איז געלונגען צו קויפען ביליג, ווייל זיי זיינען שוין געוועזן אביסעל צוגעלעגען. און איהר מאן האט געבראכט א מתנה זעקס פונט צוקער. צום מאָלצייט זיינען זיי אויך ניט געקומען מיט לעדיגע הענד, און האבען שטאָלץ אריינגעבראכט, ער א פלאש ווין און זיא א טאָרט (קייק) וואס זיא האָט געקויפט אין א רעסטאָראן. זיי האבען ליעב געהאט צו טהאָן עטוואס פיר א צווייטען נאר זיי האבען מעהר ליעב געהאט דערפון צו ריידען; און ווען זיי האבען בעגעגענט דיא לעצטע צוויי מאָנאטען האָבען זיי דערצעהלט, אז זיי האבען אויסגעגעבען צוואנציג פראנק, דאס האט זשערוויז׳ן זעהר געערגערט.

ביי דיעזען מאָלצייט האט זיך זשערוויז צום ערסטען מאָל בעקענט מיט איהר שכנה, וואס האָט געוואוינט אין דעם זעלבען הויז, וואס זיא. דיא שכנה איז געוועזן אן אלמנה מיט׳ן נאָמען גוזשע און זיא האט געהאט איין זוהן. ביז איצט פלעגט זיא זיי נאר אָבגעבען א גוט מאָרגען, ווען זיא האָט זיי בעגעגענט אויף דיא טרעפּ, נאר דעם ערסטען טאָג פון איהר קינדבעט, האט איהר דיא אלמנה אביסעל געהאָלפען און דאריבער האט זיא זיי פערבעטען צום מאָלצייט.

דיא גוזשעס זיינען געוועזן פון דער פראָווינץ. דיא מוטער האט פעררינט שפּיצען און דער זוהן איז געוועזן א שמיד און האט געארבייט אין א פאבריק. זיי האבען אין דעם האוינונג געוואוינט שוין פינף יאָהר און זייער לעבען איז געפלאָסען

זעהר רוהיג, נאר אונטער דיא רוהיגקייט איז געלעגען א שרעקליכער אונגליק. איהר פערשטארבענער מאן האט אמאל זייענדיג שטארק בעזויפען, געמארדעט א מענשען און האט זיך אין געפענגניס דערשטיקט מיט א נאז טיכעל. דיא מוטער און דער זוהן זיינען געקומען אין פאריז מיט דער שרעקליכער טראגעדיע אין הארצען און אין קאפ און האבען גענומען פיהרען א נייען לעבען מיט גרויס קוראזש און געדולד. עס קען זיין, אז זיי האבען זיך געהאלטען שטאלץ, ווייל זיי זיינען מיט אלעמען געווען פון דערווייטענס. מאדאם גוזשע האט שטענדיג געטראגען טרויער קליידער. דער יונגער גוזשע איז געווען א ריעז פון דריי און צוואנציג יאהר מיט א קלארע און פרישע געזיכט און עהרליכע אויגען. אין פאבריק האט מען איהם גערופען „דיא גאלדענע לאקען" פאר זיינע געלע האר און בארד.

זיי זיינען זעהר געפעלען געווארען זשערוויז'ן, און איהר איז שטארק געפעלען געווען דיא ליעבליכע ריינקייט פון זייער וואוינונג. דיא מוטער האט איהר געוויזען דעם זוהנס צימער, עס איז געווען צוגעקליבען אזוי וויים און ריין וויא דאס צימער פון א מיידעל.

וואס מעהר זיא האט זיי געזעהן האט זיא זיי אלץ מעהר ליעב געקריגען, זיא האט נאך אזעלכע פיינע לייט ניט געזעהן, זיא האט געקענט צוקוקען שטונ־דענ־לאנג וויא מאדאם גוזשע האט געארבייט, און צוהערען איהרע געשיכטעס וועגען איהר זוהן, ער איז נאך אלץ געווען א קינד און האט שטארק ליעב געהאט צו קוקען אויף דיא בילדער פון ביכער און האט דאס מעהר ליעב געהאט וויא לעזען. זיין בענעהמען זיך איז געווען זעהר איידעל, נאר דיא מיידלאך פלעגען לאכען פון איהם, ווייל ער פלעגט זיך אבקעהרען, ווען ער פלעגט זיי בעגעגענען. ער האט ניט געקענט ליידען זייער הויך לאכען און פרעכע מאנערען. א מאל איז ער אהיים גע־קומען אביסעל בעטרונקען, דיא מוטער האט איהם ניט געזאגט קיין שלעכט ווארט, זיא האט נאר ארויסגענומען פון שאפע א בילד פון זיין פאטער, וועלכען זיי האבען געהאלטען זעהר טהייער, און האט איהם אנידערגעשטעלט אנטקעגען איהם, און פון דאמאלס אן האט ער קיין טראפען ניט גענומען אין מויל, כאטשע ער האט קיין ווין ניט פיינד געהאט.

יעדען זונטאג פלעגט ער אויסגעהן מיט זיין מוטער, וועלכע איז געווען זיין אבגאט, ער פלעגט פאר איהר אויסגיסען אלע זיינע פריידען און ליידען, גראדע וויא ער האט דאס געטהאן קינדוויין. אנפאנגס האט איהם זשערוויז נאר ניט

אינטרעסירט, נאר שפעטער האט ער איהר ליעב געקריגען און האט איהר אָנגע־הויבען צו בעהאנדלען וויא א שוועסטער.

קאָפּע, וועלכער איז געווען א עכטער פּאריזער, האט איהם געהאלטען פאר א נאר, וואס ער קעהרט זיך אוועק פון דיא מיידלאך, דאך האבען דיא צוויא יונגע לייט זיך גאנץ ליעב געהאט.

דריי יאָהר לאנג איז דאס לעבען פון דיא צוויי פאמיליען געווען זעהר רוהיג. זשערוויז האט געקריגען ביי איהר ווירטהין א בעסערען פּלאץ און האט מעהר פערדיענט. עטיען איז שוין געגאנגען אין שוהלע און אויסער אלע אויסגא־בען האבען זיי געשפּאָרט צוואנציג־דרייסיג פראנק א מאָנאט. דעם זייגער האט זיא שוין לאנג געקויפט אויף אויסצאָהלונג, ער איז געווען א שעהנער ציערונג און זיא האט שוין געהאט אָבגעשפּאָרט זעקס הונדערט פראנק. דאס געלד האט איהר ניט געלאָזט רוהען זיא האט געטרוימט פון אן אייגענעם געשעפט און האט נאָר געזוכט א גוטען פּלאץ.

יעדען זונטאג פלעגעןביידע פאמיליען צוזאמען אויסגעהן און פּלעגען צוזאמען עסען א מיטאג ערגעץ אין א אונטערשטעדטישען רעסטאָראן. און ביינאכט מאכען א רעכנונג און יעדער פּלעגט בעצאָהלען זיין טהייל.

דיא לאָרילס זיינען געווען זעהר איפּערזיכטיג אויף דיא נייע פריינד פון זיין ברודער און האבען געזאָגט, אז עס איז זעהר זעלטזאם וואס ער געהט ארום מיט פרעמדע און ניט מיט זיינע קרובים. דאביי האט מאדאם לאָריל אנגעהויבען צו רעדען זעהר שלעכט פון זשערוויז...... מאדאם לעכא פלעגט זיך פאר איהר שטענדיג אָננעהמען,

דעם טאָג ווען זייער טאָכטער, וועלכע מען האט א נאָמען געגעבען נאנא, איז אלט געוואָרען דריי יאָהר, האט קאָפּע, קומענדיג פון דער ארבייט, צו מיטאָג געפונען זיין ווייב זעהר אויפגערעגט.

— וואס איז געשעהן? האט ער איהר געפרעגט.

— שטעל זיך פאָר, אז דיא קליינע קראָם (סטאָר) אין דעם הויז, וואו דיין שוועסטער וואוינט, שטעהט איצט לעדיג. איך בין אויסער זיך פאר פרייד.

דאס איז געווען גראדע וואס זיי האבען געוואָלט און זיי האבען שוין לאנג אויף דעם ארויסגעקוקט דיא קראם מיט דיא דריי צימערען איז גראדע גענוג פאר זיי, נאר דיא דירה־געלד איז אביסעל צו טהייער — פינף הונדערט פראנק! זעהר טהייער! און זיא האט מורא, אז עס וועט זיין ריזיקאליש איהר צו דינגען. דאך

האט זיא ניט אויפגעהערט צו פלאנעווען, וואס זיא וועט טהאן מיט דיא קראַם וועלכע זיא האט ניט געדענקט צו נעהמען.

קאַפּע האָט גוט געזעהן וואס פאר א חשק זיא האט צו דער קראַם און האט געזאָגט, אז מאָרגען אין דער פריה וועט ער אריין רעדען מיט'ן ווירטה פון הויז דיא איינציגע זאך, וואס איהם געפעלט ניט, אז דיא נאכבארשאפט מיט זיין שוועסטער, וועלכע זיא האָט אזוי פיינד.

דעם צווייטען טאָג נאכדעם וויא מאדאם גוושא האט געזאגט, אז דאס איז א גוטער פלאן איז זשערוויז אוועק צו איהר שוועגערין און געפרעגט ביי איהר א ראטה, ווייל זיא האט ניט געוואָלט, אז עס זאָל אויסזעהן, אז זיא בעהאלט עפּעס.

מאדאם לאָריל איז געוועזן וויא פון דונער געטראָפען. וואס? דאס הילצערנע פוס וויל מאכען אן אייגענעם געשעפט? אָנפנאנס האט זיא איהר געזאָגט, אז דאס איז זעהר א גוטער פלאן נאר באלד האט זיא חרטה געקריגען און האט איהר אָנגעהויבען צו ערקלערען, אז דער אונטערסטער שטאָק איז זעהר פינסטער און דארטען איז זעהר פייכט.

— דאס איז א גרויסארטיגער פלאץ צו קריגען דאָרטען רעהמאטיזם, נאר עס וועט דאך ניט העלפען, וואס זיא וועט זאגען.

דעם זעלבען פארנאכט האט זשערוויז ערקלערט, אז אויב זיא וועט דיזע קראָם ניט קריגען, וועט זיא אויסגעהן פאר צער, אזוי שטארק וויל זיא איהר דינגען.

— אויב דוא ווילסט קענען מיר געהן ביידע מאָרגען, האט ער איהר געענט־פערט, קום נאך מיר זעקס אַ זייגער.

קאַפּע האט דעם פאָלגענדען טאָג געהאַלטען אין ענדיגען דעקען א דאך פון א דריי שטאָקיגע הויז, און האט ארויפגעלעגט דיא לעצטע בלעטער בלעך. עס איז געוועזן א שעהנער מאי־פארנאכט, דיא זון איז שוין געשטאנען ניעדריג און קאַפּע'ס פיגור האט זיך העלל אבגעטונקט אונטער דעם בלויען הימעל, ווען ער איז געשטאנען אויפ'ן דאך און געשניטען דעם בלעך וויא א שניידער שניידט צו א פּאָר הויזען ביי זיך אין ווערק־שטוב.

— זידאָר! לעג אריין דיא אייזענס אין פייער! האט קאַפּע א געשריי געטהאָן.

זיין מיטהעלפער, א אינגעל, וועלכער האט מיט א בלאָז־זאק פערנאנדער־

נעבלאָזען א פייער, האט דיא אייזענס אריינגעלעגט און האט ווידער אָנגעהויבען צו בלאָזען מיט'ן בלאָזזאק. קאָפּע האָט גענומען דיא לעצטע שטיק בלעך און איז אוועק איהר אַרויפלעגען. מען האָט עס געדאַרפט לעגען אין א ווינקעל ביי א זייט פון דעם דאך, דאָרטען וואו דאס וואסער רינט אראָב. דער גליצינסטער פּלאַץ אויפ'ן דאך. ער איז ארומגעגאנגען אין זיינע פאנטאָפעל, פונקט וויא ער זאָל זיין ביי זיך אין צימער און האָט אויסגעפייפט א פאָפּולערע מעלאָדיע. פלוצים האט ער זיך א גליטש געטהאָן און האָט זיך אָנגעכאפּט אן קוימען, שרייענדיג צו זיין מיטהעלפער:

— פאר וואָס ברענגסטו מיר ניט דיא אייזענס?

דער מיטהעלפער האָט זיך פערקוקט אויף א געוויסען רויך, נאר דערהערענדיג קאָפּע'ס קול, איז ער באַלד צו איהם צוגעקומען מיט דיא אייזענס. קאָפּע מיט דער פּיפּקע אין מויל האָט אָנגעהויבען צוצולייטען דעם בלעך און פון צייט צו צייט ארונטערשפּייענדיג אין גאַס אונטער איהם.

— גוט־נאַבענד, מאדאם ראָשע! האט ער פּלוצים אויסגעשריען.

ער האט זיך אריבערגעבויגען, האלטענדיג זיך ביים קוימען, און האט אָנגעהויבען צו רעדען צו זיין אלטע בעקאַנטע, וועלכע ער האט דערזעהן דורכגעהן דיא גאַס.

זיא האָט זיך צולאכט און האט זיך אָבגעשטעלט מיט איהרעביידע הענד אונטער'ן פארטוך.

— האָט איהר געזעהן מיין ווייב? האט ער געפרעגט.

— ניין, וואו איז זיא?

— זיא דאַרף באַלד קומען נאך מיר. וואס מאַכט איהר?

— גאַנץ גוט. איך געה אהער נאך פליישׁ, דא איז ביליגער.

זיי האבען געריעדט זעהר הויך, ווייל א קאַרעטע איז אין דער מינוט דורכגעפאָהרען. זיא האָט שוין געזאָגט „גוטע נאכט" ווען זיא האט דערזעהן זשערוויז קומט מיט איהר טאָכטער נאַנא. וויא זשערוויז האָט דערזעהן, אז ראָשע וויל אנזאָגען קאָפּע'ן אז זיא קומט, האט זיא צו איהר געמאַכט א צייכען מיט דער האַנד, אז זיא זאָל דאס ניט טהאָן. זיא האָט איהר אין דער שטיל געזאָגט, אז זיא האט מורא, אז ער זאָל ניט אַרונטערפאַלען. אָנפאַנגס האט זיא דערפון שרעקליך געליטען, זיא האָט געזעהן חלומות, וויא ער פאַלט פון דאך, נאר באַלד האָט זיא זיך דערצו מעהר אָדער ווייניגער צוגעוואוינט. זיא האָט געקוקט מיט גרויס

שרעק אויף איהר מאן און האָט מיט'ן קלייד פערשטעלט נאנא'ס קאָפּ, אום זיא זאָל איהם ניט דערזעהן און זאָל צו איהם ניט א געשריי טהאָן.

— דוא גיסט אויף מיר אכטונג! האט ער א געשריי געטהאָן פריילּיך, דער־זעהענדיג איהר אויף דער נאס. איז זיא ניט קיין נאר, מאדאם ראָשע?

אן אלטע פרוי איז געשטאנען ביי אן אָפענעם פענסטער און האט געקוקט אויפ'ן דאַך.

— וואָס קוקט זיא דאָרטען? האט געפרעגט זשערוויין.

קאָפּע האט נאָך אלץ געלייט און געזונגען א ליעד.

— וואַרט! האָט ער זיך פּלוצים אנגערופען צו זיין ווייב. וואַרט צעהן מינוט און איך וועל אַרונטערקומען.

דיא זון האט זיך מעהר אַרונטערגעזעצט און דיא פיגורען פוןביידע בלעכער האבען אויסגעזעהן פיעל גרעסער וויא אין דער ווירקליכקייט געגען דעם ראָזיגען הימעל.

— זידאָר, דיא אייזענס!

נאר זידאָר האט זיך ניט געזעהן, אראבקוקענדיג דורכ'ן דאַך־פענסטער האָט ער איהם דערזעהן, וויא ער שפּאַצירט ארום מיט צוויי הייזער ווייטער איבער א דאַך.

— דוא דענקסט, אז דוא ביזט אויפ'ן לאַנד! האט ער א געשריי געטהאָן מיט צאָרן. גיב מיר דיא אייזענס, זאג איך דיר!

דיא אייזענס האבען געהוּשעט ווען מען פלעגט זיי צוריהרען צום בלעך און קאָפּע האָט אויסגעשריען צו זשערוויין.

— איך קום גלייך! איך קום גלייך!

דער קוימען, צו וועלכען ער האָט צוגעמאכט א בלעכענעם דעכעלע, איז געשטאנען אין מיטען דאַך. זשערוויז האט איהם נאָכגעקוקט אבער זיא איז געוועזען רוהיגער וייל זיא האט געזעהן, אז ער ווייס וואס ער האט צו טהאָן.

— פּאַפּאַ! פּאַפּאַ! האט פּלוצים אויסגעשריען נאנא, פּאטשענדיג מיט דיא איהרע הענטלאַך.

קאָפּע האָט זיך אומגעווענדט — זיין פוס האט זיך א גליטש געטהאָן — און ער האָט לאנגזאם גענומען קייקלען איבער'ן דאַך און האט ניט געקענט אנכאַפּען זיך פאר עפּעס.

— גאָטער נאָט! האט ער אויסגעשריען מיט א פערשטיקטען קול, און ער

איז ארונטערגעפאלען, זיין קערפּער האָט זיך צוויי מאָל איבערגעדרייט אין דער לופטען און האט א קלאַפּ געטהאָן אין מיטען גאס מיט'ן דומפּפען קלאַפּ פון א בינטעל נאסע גרעט.

זשערוויז איז געבליעבען שטעהן שטיל, דער געשריי איז איהר פערגליווערט געוואָרען אויף דיא ליפּען. מאדאם ראָשע האט א כאפּ געטהאָן נאנא אין איהרע ארמען און האָט בעהאלטען איהר קאָפּ, זיא זאל ניט זעהן, און דיא אלטע פרוי ביים אָפענעם פענסטער האָט עס איצט פערמאכט, וויא זיא וואָלט געווארט אויף דער טראגעדיע.

פיער מענער האבען קאָפּע אויפגעהויבען און אריינגעטראָגען אין אן אפּטהייק וואו ער איז אָבגעלעגען א גאנצע שטונדע ביז אן אמבולאנס איז אנגעקומען פון אן האָספּיטאל. ער האט נאך געאטהעמט, אבער דאס איז געווען דער איינציגער צייכען פון לעבען אין איהם. זשערוויז איז פאר איהם געשטאנען א יף דיא קניע און האט היסטעריש געוויינט. יעדע מינוט האט זיא א טאפּ געטהאָן קאָפּע, ניט קר קענדיג, וואס דער אפּטייקער האט איהר דאס פערבאָטען, אום אויסצוגעפינען, אויב ער איז נאָך ווארעם. ווען דער אמבולאנס איז אָנגעקומען און מען האָט גע־ נומען רעדען פון אוועקפיהרען איהם אין האָספּיטאל, איז זיא אויפגעשפּרונגען און געזאָגט מיט הארץ:

— ניין, ניין, ניט אין האָספּיטאל, א היים א היים!

אומזיסט האָט מען מיט איהר גערעדט, אז דאס איז פערבונדען מיט גרויסע קאָסטען, נאר זיא האָט זיך געהאלטען ביי דאס איהריגע און האָט געזאָגט:

— ניין, ניין, איך וויל איהם סורירען אין דער היים. איז ער דען ניט מיין מאַן? ווער וועט איהם קענען בעסער אָבהיטען וויא איך?

און מען האט קאָפּע אוועקגעטראגען א היים, דיא פרויען פון דעם קווארטאל האבען זיך פערקליבען אין קופּקעס און האבען שטארק ארייגגעלויבט זשערוויז און געזאָגט, אז ניט קוקענדיג אויף איהר קרומקייט, איז זיא דאָך זעהר ענערגיש און וועט איהר מאן אָבראטעווע.

מאדאם ראָשע האט אוועקגעפיהרט נאנא אהיים און דערנאָך איז זיא גע־ גאנגען פון איין בעקאנטע צו דער צווייטער און דערצעהלט דיא גאנצע געשיכטע פון קאָפּעס אראָבפאלען מיט אלע איינצעלהייטען.

— איך האב געזעהן וויא ער האָט זיך אויסגעגליטשט און איז ארונטערגע־ פאלען, דאס איז אלץ געשעהן צוליעב דעם קינד; ער האָט מיט איהר געוואָלט

עפּעס רעדען, ווען ער האָט זיך אויסגעגליטשט. גאָט נערעבטער! זאָל מיר נאָך א מאָל מעהר ניט אויסקומען צו זעהן אזא סצענע.

א וואָך צייט איז קאָפּע'ס לעבען געהאנגען אויף א האָר, זיין פאַמיליע און פריינד האבען יעדע מינוט ערוואַרטעט, אז ער וועט שטאַרבען. דער דאָקטאָר זעהר א פּראַקטיצירטער וואָס האָט פאַר יעדען וויזיט גענומען פינף פראַנק, האָט גערעדט עפּעס פון א פערלעצונג, און דיעזעס וואָרט אליין האָט אויף אלעמען אָנ־געוואָרפען א שרעק, אויסער זשערוויז, בלייך פון ארומגעהן ארום דעם קראַנקען האָט געצווייגען מיט דיא אַקסלען און האָט דעם מוטה ניט פערלאָרען. זיא האָט גוט געוואוסט, אז ביי איהר מאַן איז דער פוס צובראָכען, אבער דערפון איז נאָך קיין בעווייז, אז ער דאַרף שטאַרבען, און זיא איז פון איהם ניט אַבגעטראָטען ניט ביי טאָג און ניט ביי נאַכט און האָט פערגעסען דיא קינדער, פערגעסען איהר הויז און פערגעסען יעדע זאַך אויסער איהם.

אויפ'ן ניינטען טאָג ווען דער דאָקטאָר האָט געזאָגט, אז דער קראַנקער וועט בלייבען לעבען, האָט זיא זיך אָהנמעכטיג אראָבגעלאָזט אויף א שטוהל און איז א פּאָר שטונדען אַבגעשלאָפען אנגעשפּאַרט מיט איהר קאָפּ אן זיין צופוסענס.

דיא גאַנצע פאַמיליע איז ווידער פעראייניגט געוואָרען דורך זיין קראַנקהייט. דיא מוטער האָט דאָרטען פערבראַכט דיא נעכט, שלאָפענדיג בעקוועם אין א פאָטעל. מאַדאַם לעבא פלעגט קומען יעדען אבענד נאָך דער ארבייט צו פרעגען, וואָס ער מאַכט. דיא לאָרילס זיינען אויך געקומען א פּאָר מאָל געוואָר־ווערען און האבען געבראַכט א בעקוועמען פאָטעל פאַר זשערוויז. נאָר באַלד האבען זיך אָנ־געהויבען קריגערייען, יעדער האָט געזאָגט, אז ער ווייס בעסער וויא צו פּפלעגען דעם קראַנקען און פרוי לאָריל איז אזוי אויפגעבראַכט געוואָרען, אז זיא האָט אויפ־געוואָרפען זשערוויז, אז דאָס גאַנצע אונגליק איז געשעהן צוליעב איהר, וואָס זיא האָט דעם מאַן געשטערט אין זיין ארבייט.

ווען קאָפּע האָט אנגעהויבען צו ווערען בעסער, האָט זשערוויז געלאָזט זיינע קרובים, זיי זאָלען טהאָן וואָס זיי ווילען, ווייסענדיג, אז עס וועט נעהמען מאַנאַטען לאַנג, ביז ער וועט אין גאַנצען קומען צו זיך. דאָס האָט ווידער געערגערט מאַדאַם לאָריל.

— וואָס פאַר א נאַרישקייט איז געווען פון זשערוויז צו נעהמען דעם קראַנקען אַהיים, האָט לאָריל געזאָגט, אין האָספּיטאַל וואָלט ער שוין לאַנג געזונד געוואָרען.

דאן האט זיא אָנגעהויבען אויסצורעכענען וויפיעל עס האבען אָבגעקאָסט דיא מעדיצינען, דער דאָקטאָר, דיא וויינען און ענדליך דאס פלייש פאר בוליאָן.

— יא, דאס איז א פיינע סומע, און איך בין זיכער, אז ניט נאר דאס נאָגצע געלד וועט ביי זיי אוועקגעהן, זאָגדערן זיי וועלען נאך אריין אין חובות איבער'ן קאָפּ. נאר אויב זיא מיינט, אז זיין פאמיליע וועט איהר העלפען, האט זיא א טעות. מיר זיינען קיינער ניט רייך גענוג צו ערלויבען זיך אזא לוקסוס צו ליגען קראנק אין דער היים.

א מאָל האט זיא מיט א שטאָך א פרעג געטהאָן ביי זשערוויין:

— און וואס הערט זיך מיט דיין געשעפט? ווען וועסטו עס עפענען? דיא טהיר־שליסערין פון אונזער הויז וואונדערט זיך, וואס דוא קומסט ניט.

זשערוויין האָט דערפיהלט, וויא א שלאַנג וואָלט איהר א ביס געטהאָן. זיא האט אין גאנצען פערגעסען אן דעם געשעפט.

פון דעם טאָג אן האבען זיי איהר ניט אויפגעהערט צו קוועלען מיט איהר גאָלדענעם טרוים, וואס איז פערשוואונדען געוואָרען וויא א רויך. זיא איז געוואָרען זעהר מעלאנכאָליש און איהר האט אויסגעוויזען אז זיי פרייהען זיך מיט זייער ברודער'ס אונגליק, וואס האָט צושטערט איהרע פלענער.

איהר האט ניט געאַרט, וואס זייער געלד איז אוועק אויף אָבראַטעווען איהר מאַנ'ס לעבען; דאס געלד פון באנק האט זיא אין גאַנצען ניט ארויסגענומען און האָט געהאָפט, אז עפּעס א נס וועט געשעהן און דער אָפּפער וועט פון איהר ניט געפאָדערט ווערען. און זיא האט געדאנקט גאָט, וואס זיא האָט נאך געהאט געלד און זיא האט ניט געדארפט אָנקומען צו איהרע שונאים אין נויטה.

איהרע נאכבארען זיינען געווען זעהר פריינדליך צו איהר אין דער גאנצער צייט פון איהר מאַנ'ס קראַנקהייט. פרוי גוזשע פלעגט איהר אריינטראָגען א טעלער זופּ, וואשען דאס געפּעס, און האָט געטהאָן וואס זיא האָט געקענט, דער יונגער גוזשע פלעגט איהר ברענגען וואסער און דערמיט פערשפּאָרען איהר א פּאָר סו און פלעגט יעדען אבענד פערברענגען מיט'ן קראַנקען. ער איז געווען זעהר צאַרט און פול מיט מיטלייד. זשערוויז'ס מילדע שטימע, וויא זיא פלעגט רעדען צו איהר מאַן, האט דורכגעדרונגען טיעף אין זיין הארצען, ער האָט קיין מאָל נאָך ניט געזעהן אזא בראווע און גוטע פרוי. עס האט איהם געדוכט, אז זיא זעצט זיך ניט צו פּופּציגן מינוט אין דעם פערלויף פון א טאָג, ער האט זיך שטארק צו־געבונדען צו דער אַרימער פרוי

זיין מוטער האט פאר איהם אָבגעזוכט א ווייב, אויך א שפּיצענמאכערין, און אזוי וויא ער האט ניט געוואָלט געהן געגען איהר ווילען, האט מען דיא האָכצייט אָבגעלעגט ביז סעפּטעמבער, נאר ווען זשערוויין האט גערעדט וועגען זיין צוקונפט, האט ער נאר געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— ניט אלע פרויען זיינען וויא איהר, מאדאם קאָפּע, האָט ער געזאָגט: ווען זיי זאָלען זיין וויא איהר, וואָלט מיר ניט געאַרט צו האבען זאָגאר צעהן ווייבער.

אין צוויי מאָנאט ארום איז שוין קאָפּע געווען אויף דיא פיס און האט גע־קענט צושלעפּען זיך צום פענסטער, וואו ער פלעגט זיצען מיט'ן פוס אויף א בענקעל.

— וויא לאנג וועל איך דא זיצען אזוי צונויפגעדרייט? פלעגט ער פרעגען. נו, זאָגט אליין, וואס איז מיר אריינגעקומען, אז איך האָב ניט געטרונקען? מיין פאָטער האט זיך געבראָכען זיין געניק — איך זאָג ניט, אז דאס האָט איהם גע־קומט, אבער דאָך איז אין דעם געווען זיין שולד. איך אבער האָב קיין טראָפּען ניט געטרונקען, און דאָך בין איך אראָבגעפאלען ווייל איך האב גערעדט צו מיין קינד. אויב עס איז דא אין הימעל א גאָט, וויא מען זאָגט, פיהרט ער דיא וועלט מערקווירדיג.

וואס מעהר זיין געזונד האָט זיך פערבעסערט איז איהם אלץ מעהר נמאס געוואָרען זיין ארבייט. ער האט געוואונשען צו קענען אן אנדערע ארבייט, וועלכע זאָל ניט זיין אזוי געפעהרליך, און האט געזאָגט, אז מען האָט בעדאַרפט דורכ־פיהרען א געזעץ, אז יעדער בעל הבית זאָל אליין דעקען זיין הויז.

מיט צוויי מאָנאטען שפּעטער האט ער שוין געקענט ארומגעהן אויף א קריקע (קוליע) און פלעגט דיא גאנצע טעג זיצען אויפ'ן בולוואר און וואַרעמען זיך געגען דער פריהלינג־זון. זיין פרייליכקייט האט זיך איהם אומגעקעהרט און ער האָט זיך פערגניגט, וואס ער טהוט גאר ניט. דאס ערסטע מאָל אין זיין לעבען איז ער געווען פויל. דאס לעדיג־געהן האָט דורכגעדרונגען זיין גאנצען וועזען. ווען ער האָט זיך בעפרייט פון זיינע קוליעס, פלעגט ער ארום שפּאצירען פאר דיא גע־ביידעס, וואס האבען זיך געהאלטען אין בויען, האט געשפּאסט מיט דיא ארבייטער און פערשאָלטען דיא ארבייט.

נאך מיטאָג פלעגט ער געהן צו זיין שוועסטער לאָריל, וועלכע האט איצט ווידער געקריגען אן איינפלוס איבער איהם מיט איהר פריינדליכקייט און מיטלייד.

זיי זיינען געווען קלוג גענוג צו רעדען גוט פון זיין ווייב, און קומענדיג אהיים, האָט ער געפאָדערט פון זשערוויז, אז זיא זאָל זיין גוט צו זיי, ווייל זיי האבען איהר זעהר ליעב.

דיא ערסטע קריעג אין שטוב איז געווען צוליעב עטיען. קאָפּע איז געזעסען ביי זיין שוועסטער א גאנצען טאָג און איז אהיים געקומען זעהר שפּעט. דיא קינדער זיינען צו איהם צוגעשטאנען מיט טענות, פאר וואס ער איז פריהער ניט געקומען און ניט געגעבען די זייער מיטאָג, ער איז שטארק אויפגעבראכט געוואָרען, האָט אָנגעריסען עטיען ביי דיא אויערען און האָט זיך א גאנצע שטונדע געשאָלטען. ביז איצט האט ער עטיען'ס אנוועזענהייט איבערגעטראָגען אזוי, וויא א זאך וואס האָט אנדערש גאר ניט געקענט זיין, נאר איצט האָט ער אָנגעהויבען צו שרייען, אז ער פערשטעהט ניט, פאר וואס ער האלט דעם יונג אין זיין הויז, ווען ער איז ניט זיינער.

מיט דריי טעג שפּעטער האָט ער דעם אינגעל געגעבען א זעץ מיט'ן פוס און פון דאמאלס אן, פלעגט עטיען, וויא נאר ער האט דערהערט זיינע טריט, אנטלויפען צו דיא נושעס, וואו ער האט שטענדיג געפונען פאר זיך א פּלאַץ ביים טיש.

זשערוויז האט שוין ווידער אָנגעהויבען צו ארבייטען, זיא האָט שוין מעהר ניט געקוקט אין איהר באנק-ביכעל, ווייל איהר גאנצע געלד איז אוועק. זיא האָט געדארפט אויסרעכענען יעדען סו, ווייל אויף איהר אליין איז איצט געלעגען דער יאָך פון דער גאנצער שטוב און זיא אליין האָט געדארפט האָדעווען פיער מיילער. ווען יעמאנד האט אויסגערעדט א וואָרט געגען קאָפּע, האט זיא זיך פאר איהם אָנגענומען און געזאָגט מיט טרערען אין דיא אויגען:

— פערגעסט ניט, פיעל ער איז געבאך אויסגעשטאנען; איז דען א וואונדער אז ער איז אביסעל צורייצט. וואַרט, ביז ער וועט אין גאנצען געזונד ווערען, דאַמאלס וועט ער ווער'ען אזוי גוט וויא פריהער.

ווען יעמאנד האָט אויפמערקזאם געמאכט, אז עס וואָלט שוין צייט געווען ער זאָל צוריקגעהן ארבייטען, ווייל ער איז שוין פאָלקאָמען געזונד, פלעגט זיא ענטפערן:

— ניין, ניין, עס איז נאָך ניט צייט. וואס ווילט איהר, ער זאָל ווידער קראנק ווערען?

און זיא פלעגט איהם יעדען טאָג בעטען, ער זאָל זיך ניט איילען און האָט

איהם אריינגערוקט אין האנד אביסעל קליין־געלד, ער זאל האבען אויף וואס ער דארף.

קאפע האט עס אלעס אנגענומען, אז א־זי דארף עס זיין און האט נאך זעקס מאנאט אנגעהויבען צו קוקען אויף זיך וויא אויף א קאליקע, וואס טויג נאר ניט צו דער ארבייט. ער פלעגט געהן יעדען טאג אין שענק מיט א גוטען פריינד. איז דען דא ניט א גוטער פ־אץ צו פערברענגען א שטונדע? נאר ער האט געשווארען, אז בראנפען וועט אין זיין מויל ניט אריינקומען, ער וועט נאר טרינקען וויין; וויין איז גוט צום מאגען און פערלענגערט דאס לעבען. בראנפען איז עפעס וואס אנדערס, נאר ניט קוקענדיג אויף דיעזע גוטע מחשבות פלעגט ער דאך פון צייט צו צייט אראבקומען א היים אביסעל שכור'לאך. דאן פלעגט זשערוויז פערשליסען דיא טהיר און מעלדען, אז זיא איז קראנק, אום דיא נוזשעס זאלען איהם אין דיעזען צושטאנד ניט זעהן.

זשערוויז האט אנגעהויבען צו ווערען מעלאנכאליש; זיא האט געהאלטען אין איין רעכענען, פיעל עס וועט איהר דארפען קאסטען צו עפענען א געשעפט און דער געדאנק, אז זיא קען דאס ניט דערוויזען, האט איהר געפלאגט. זיא האט וועגען דעם מיט קיינעם גאר ניט גערעדט, מורא האבענדיג, אז מען וועט דענקען, דאס זיא האט חרטה אויפ'ן געלד, וואס איז אוועק אויף איהר מאנ'ס קראנקהייט. זיא איז געווארען בלייך און טרויעריג פון דעם געדאנקע, אז עס וועט איהר נעה־מען ניט ווייניגער וויא פינף יאהר צייט, ביז זיא וועט צוזאמענקלייבען דיא נעטהיגע סומע.

איין אבענד ווען זשערוויז איז געזעסען אליין איז הערר גוזשא אריינגעקומען. ער האט גענומען א שטוהל, האט פערררייכערט זיין פיפקע, און ניט אראבלאזענדיג פון איהר דיא אויגען, האט ער ניט אויסגערעדט קיין ווארט. ער האט געשיינט צו טראכטען וועגען עפעס, ענדליך האט ער דיא פיפקע ארויסגענומען פון מויל און האט געזאגט:

— וועט איהר מיר ערלויבען צו לייען אייך דיא נעטהיגע סומע געלד, וואס איהר ברויכט?

זיא איז געשטאנען אויף איהרע קניע און האט פון קאמאד ארויסגענומען האנדטיכער, וועלכע זיא האט צוזאמענגעלעגט. ביי זיינע ווערטער איז זיא רויט געווארען פון פערוואונדערונג און איז אויפגעשפרונגען. גוזשע האט איהר דעמזעלבען פריהמארגען געזעהן, וויא זיא איז געשטאנען פאר'ן הויז, וואו איהר שוועגערין האט

געוואוינט, האָט בעטראכט דיא קראַם, וואו זיא האט א מאָל געוואָלט מאכען א געשעפט און זיא איז געווען אזוי פערזונקען אין איהרע געדאנקען, אז זיא האט איהם ניט געזעהן, וויא ער איז פערביי איהר דורכגעגאנגען.

אָנפאנגס האט זיא זיך אָבגעזאָגט. וויא קען זיא לייען געלד, ווען זיא ווייס ניט ווען זיא וועט קענען אָבגעבען? נאר ווען ער איז צו איהר צוגעשטאנען, האט זיא איהם געענטפערט:

— אבער אייער האָכצייט? דאס איז דאָך דאס געלד, וואס איהר האט אָבגעשפּאָרט פאר אייער האָכצייט!

— זאָרגט אייך ניט דערפאר, האָט ער געענטפערט און איז רויט געוואָרען. איך וועל ניט הייראטהען. דאס איז געווען מיין מוטער'ס וואונש, נאר איך וויל אייך בעסער לייען דאס געלד.

זיי האבען איינער אויפ'ן צווייטען ניט געקוקט. זייער פריינדשאפט האט ענטהאלטען א געוויסען עלעמענט פון צערטליכקייט, וואס יעדער פון זיי האט פערשטאנען.

זשערוויז האָט ענדליך איינגעוויליגט און איז צוזאמען מיט איהם אוועק צו זיין מוטער, וועלכע האָט שוין געוואוסט וואס ער וויל טהאָן. זיי האבען איהר געטראָפען אביסעל טרויעריג, איהר רוהיגע און בלייכע געזיכט איז געווען אָנגעבויגען איבער דער ארבייט. זיא האָט ניט געוואָלט שטעלען זיך אנטקעגען איהר זוהן, נאר דער פּלאַן איז איהר איצט ניט געווען געפעלען צוליעב אן אנדער זאך, און זיא האָט ערקלערט זשערוויז דיא אורזאכע. מיט א פריינדליכער אָפענקייט האָט זיא איהר אָנגעצייגט אויפ'ן פאקט, אז קאָפּע געהט אויף א שלעכטען וועג און לעבט פון איהר ארבייט און וועט עס וואהרשיינליך ווייטער טהאָן אזוי. אין דער ווירקליכקייט האט זיא שוין לאנג ניט געהאַלטען פון קאָפּע, דארום וואס ער האָט ניט געוואָלט לעזען, ווען ער האט אָנגעהויבען געזונד צו ווערען און האט בעסער פערבראכט זיינע טעג אין שענקען און זידלען זיך, איז איהר שטאַרק ניט געפעלען געוואָרען. נאר צו זשערוויז איז זיא געבליבען אזוי גוט וויא אימער. ענדליך איז בעשלאָסען געוואָרען, אז זיא זאָל געהמען פינף הונדערט פראנק און זאָל אויסצאָהלען צוואנציג פראנק א מאָנאט.

— גוט! גוט! האט קאָפּע אויסגעשריען, ווען מען האָט איהם דאס דערצעהלט. געוויס געהט דאס געלד אריין אין גוטע הענד, נאר ווען הערר גוזשע זאָל געבען אן אנדערן וואָלט ער עס מעהר שוין ניט אָנגעזעהן.

אויף מאָרגען האבען זיי געדונגען דיא קראָם און זשערוויז איז ארומגעלאָפען מיט אזא לייכטען הארצען, אז עס איז ארויס א קלאַנג, אז מען האט איהר דורך אן אָפעראציאָן אויסקורירט פון איהר קרומקייט.

IV.

דעם ערסטען אפריל האָט זיך אויף דיא פאמיליע ראָשע אריבערגעצויגען אין דעם גרויסען הויז, וואו זשערוויז האט געדונגען דעם געשעפט, און האבען פערגומען דעם פלאץ פון טהיר־שליסער. זשערוויז האָט זיך דערמיט זעהר שטארק געפרייט, ווייל זיא האט מורא געהאט, אז זיא זאָל ניט אריינפאלען אין דיא הענד צו א טיראן, וואס וועט איהר פאר יעדע קליינינקייט זויער מאכען דאס לעבען.

אין דעם טאָג ווען דער קאָנטראקט איז אונטערגעשריעבען געוואָרען איז זשערוויז געשטאנען אין איהר נייע היים פול מיט פרייד פון דעם געדאנקען, אז ענדליך וואוינט זיא אין דעם גרויסען הויז, וואס איז א גאנצע שטאָדט אין זיך, נאר מיט קארידאָרען אָנשטאָט גאסען.

זיא האָט געפיהלט א מערקווירדיגען שרעק אז איהר אונטערנעהמונג וועט ניט געלונגען. איהר האט איצט אויסגעוויזען, אז זיא איז בעגאנגען א פעהלער, וואס זיא האט געוואגט צו טהאָן אזא שריט, וואס איז ניט פאר וויבערשע קרעפ־טען, איהר הארץ האט זיך א צאפּעל געטהאָן ווען ביים אריינקומען צום טהיר־שליסער האט זיא דערהערט, וויא ראָשע האט געזאָגט צו דעם אייגענטהימער פון הויז, אז ער ראטה איהם ארויסצוואוארפען דיא נייטערקע פון דעם דריטען שטאָק וואס האט נאך ניט איינגעצאהלט דירה־געלד. איהר איז ארויף דער געדאנק, צו וועט מען איהר אמאָל ניט ארויסווארפען, אויך האָט איהר איבעראשט דיא קאכטע בענעגנים פון דיא ראָשעס, ווייל ביי איהר אריינקומען האבען זיי געמאכט א מינע וויא זיי קענען איהר גאר ניט און זיי האבען גאר געהאט אויגען און אויערען בלויז פאר דעם ווירטה פון הויז.

ראָשע האָט זיך געוואָלט אונטערשמייכלען צום ווירטה און ער האט איהם געזאגט אז עס ניט נעטהיג צו לייגען הוצאות צו פעררינכטען דיא קראָם, נאר זשערוויז האט זיך איינגעשפארט ניט אנדערש אז אלעס מוז זיין פעררינכט אין בעסטען אָרדנונג.

דיא ארבייט האט געקענט פערטיג ווערען אין דריי טעג נאר זיא האט

געדויערט דריי וואָכען, און זשערוויז האט געבראַכען דיא הענד אין פערצווייפלונג. ענדליך איז דיא ארבייט פערטיג געוואָרען, און זשערוויז האט זיך בעזעצט אין איהר נייער היים זיא איז געווען גליקליך וויא א קינד. שוין פון דערווייטענס האָט זיא פון גאס געזעהן איהר שי"ד, ארויסגעהאנגען איבער'ן קראָם, מיט גרויסע געלע בוכשטאבען אויף א בלויען גרונד: „וועשעריי" שפּיצען און שטיקעריי ווערען זעהר פאָרזיכטיג געוואשען און געפּרעסט.

אין פענסטער, וואס איז געווע: בעהאנגען מיט א שניי ווייסען פאָרהאנג, זיינען געווען אויסגעלעגט העמדער, מאנזשעטען, און טאשען־טיכער אויף בלויען פּאפּיר. און זשערוויז איז געווען צופריעדען, דאס גאנצע צימער איז געווען בלוי, זאָגאר דער טיש איז געווען פערדעקט מיט א בלויען טישטוך. ניט ווייט איז גע־שטאנען אן אייזערנע ארומגעשטעלט מיט פרעס־אייזענס. הינטען איז געווען א שלאָף־צימער און א קיך, פון וואנען מען האט געקענט ארייננעהן אין הויף. נאנא האָט געהאט א בעזונדער קליין צימער, וואו עס איז געשטאנען איהר בעטיל. נאר עטיען האט געהאט זיין פלאץ ניט ווייט פון דיא קויטיגע גרייט. דער איינציגער פעהלער איז געווען, וואס דא איז געווען פייכטלעך און ווינטער דריי א זיינער איז שוין געווען פינסטער.

דאס נייע געשעפט האט געמאכט א גרויסען גערויש אין דער נאכבארשאפט. אייניגע האבען געזאָגט, אז דיא קאָפּעס וועלען פון דעם געשעפט אבשניידען זעהר שלעכט. זשערוויז האט אנפאנגס אויסגערעכענט אז איהר וועט בלייבען גענוג געלד צו לעבען דיא ערסטע צייט, איידער דאס געשעפט וועט זיך איינציהען, נאר עס האבען זיך געפונען נאר אונערווארטעטע אויסגאבען און זיא איז געבליבען מיט זעקס פראנק אין טאשע, ווען זיא האָט דאס געשעפט געעפענט. נאר ענדע וואָך האָט זיא דאָך געקענט זאָגען קאָפּע, אז זיא האט איינגענומען גענוג צו דעקען דיא אויסגאבען.

דיא לאָרילס זיינען געווען אויסער זיך פאר צאָרן, און איין טאָג ווען זיא האט געזעהן, וויא זשערוויז'ס העלפערקע גיסט אויס א שיסעל קראָכמאל, וואס זיא האט צוגעברענט און געזעהן אויסגיסען, אז דיא ווירטהין זאָל עס ניט בעמער־קען, איז זיא ארייננעלאָפען אין געשעפט און גענומען שרייען, אז איהר שווענערין האט איהר דעומיט געוואָלט בעליידיגען און איהר פוס וועט שוין מעהר צו איהר אין הויז ניט ארייננטרעטען.

— איך פערשטעה ניט, וואו זיא האט גענומען דאס געלד, פלעגט זיא

רעדען צו דיא שכנים, נאר איך האב מיין פערדאכט. און זיא האט געמאכט אנ־צוהערענים, אז דיא אנגעלעגענהייטען צווישען זשערוויז און הערר גושא זיינען נים אזעלכע אונשולדיגע; און דערביי האט זיא דערצעהלט, וויא זשערוויז האט איהר אבגענארט מיט איהרע זיסע ר יד אזוי ווייט, אז זיא האט איינגעווילינט צו זיין קוואמער ביי נאנא און האט אויף דעם אויסגעגעבען פיעל געלד. נאר איצט איז עפעס אנדערס, און ווען זשערוויז זאל אפילו שטארבען, וועט זיא איהר א גלאז וואסער נים געבען. נאנא קען צו איהר קומען ווען זיא וויל, זיא איז נים שולדיג, וואס איהר מוטער איז אזא פרוי, נאר עס איז שוין צייט, אז קאפּע זאל זיך אריינמישען און מאכען אן ענדע צו זיין ווייב'ס שלעכטע אויפפיהרונג.

ראשע און זיין ווייב זיינען געוועז דיא ריכטער פון דער קריגעריי און נאך זייער מיינונג זיינען דיא לאָרילס געוועזן שולדיג.

— זיי זיינען גוטע שכנים, האט געזאגט מאדאם ראשע, זיי צאהלען דירה־געלד צו דער צייט, נאר איך האב פיינד אייפערזוכט, זיי זיינען קליינליכע מענשען איך האב קיין מאל נים געהערט, אז זיי זאלען יעמאנדען טראקטירען מיט א גלאז וויין.

קאפּעס מוטער האט בעזוכט איהר זוהן און טאכטער א טאג נאך א טאג, האט אויסגעהערטביידענס טענות און האט קיין מאל קיין ווארט נים אויס־גערעט

זשערוויז איז געוועזן זעהר בעשעפטיגט און האט זיך וועניג געקימערט וועגען דיא נארישע רכילות און קריגעריי. זיא האט בעגריסט אלע איהרע פריינד מיט א שמייכעל, שטעהענדיג ביי דער טהיר פון געשעפט, וואו זיא איז צוגעגאנגען אב־צוכאפּען דעם אטהעם, אלע שכנים פון ארום האבען איהר געליעבט און וואלטען איהר גערופען שעהנהייט, ווען נים איהר קרומהייט. זיא איז געוועזן אכט און צוואנ־ציג יאהר און איז געווארען קיילעכדיגער. זיא האט זיך בעוועגט לאנגזאמער או, ווען זיא פלעגט זיך אנידערזעצען אבצואווארטען ביז דיא אייזענס וועלען הייס ווערען, פלעגט זיא דערנאך אויפהויבען זיך זעהר נים גערן. זיא האט ליעב געקרי־גען גוט צו לעבען, זיא האט דאס געוואוסט, נאר זיא האט עס נים גערעכענט פאר א זינד. זיא האט שווער געארבייט און האט א רעכט גוט צו עסען — פאר וואס זאל זיא לעבען מיט הוילע קארטאפעל. צייטענווייז איז זיא אבגעשטאנען גאנצע נעכט איבער דער ארבייט, ווען זיא איז געוועזן פערווארפען מיט ארבייט.

זיא האט געוואשען פאר'ן גאנצען הויז און פאר איינינע פאריזער דאמען

און האט געהאלטען צוויי וועשערקעס און איינינע מיטהעלפערקעס. זיא האט גוט פערדיענט, נאר דאס האט איהר ניט פערדרייט דעם קאָפּ, זיא איז געבליבען דיא זעלבע צארטע און גוטע פרוי און האט קיינעם ניט פיינד געהאט אויסער איהר שווענעריןי ווען מען פלעגט איהר זאָגען, אז זיא איז א גוטע, האט זיא געלאכט און געענטפערט, פאר וואס זאָל זיא זיין ניט גוט? אלעס פון וואס זיא האט א מאל געטרוימט פון א רוהיגע היים, וואו זיא זאָל קענען ערציהען איהרע קינדער, פון א בעקוועמען לעבען און גענוג ארבייט — דאס אלעס איז פערווירקליכט געוואָרען, און זיא האט איצט מעהר וויא אלע מאָל געהאָפט, אז שטיערבען וועט זיא אין איהר אייגענעם בעט, נאר צו קאָפּע איז זיא געווען בעסער וויא צו אלעמען. קיינער האט קיין מאָל ניט געהערט זיא זאָל א שלעכט וואָרט זאגען אויף איהם. ער האָט שוין געארבייט נאר אזוי וויא ער האט געאַרבייט זעהר ווייט, האט זיא איהם יעדען טאָג געגעבען מיט זיך פיערציג סו אויף זיין פריהשטאָק, וויין און טאבאָק. צוויי מאָל אין וואָך פלעגט ער דאס געלד פער׳שכור׳ען איידער ער איז געגאנגען צו דער ארבייט און פלעגט קומען אהיים צו פריהשטאָק. א מאָל האט ער איהר געשיקט א צעטיל, אז ער האט פערטרונקען מעהר וויא דיא פיערציג סו און מען האלט איהם אין שענק פאר א משכון. זיא האט געלאכט און געצוינגען מיט דיא אקסלען, בעמערקענדיג, אז זיא זעהט אין דעם קיין בייז ניט און עס איז בעסער, אז איהר מאן זאל זיך אמוזירען איידער קריגען זיך, ווייל פון קריגערייען קלעפּ איז ניט ווייט — זיא ווייס עס זעהר גוט.

דיא הייסע טעג זיינען אָנגעקומען און א מאָל נאך האלבען טאָג, ווען דיא צעהן אייזענס זיינען געשטאנען ארום אויווען און פון דער אָפענער טהיר איז ניט אריינגעקומען דער מינדסטער ווינטעלע. האט זשערוויז געזאָגט אנבויגענדיג זיך איבער א גרויסע שיסעל מיט קראָכמאל:

— דיא היץ איז אונערטרעגליך!

זיא האט אנגעקראָכמאלט פיעל גרעט האט זיי צוזאמענגעלעגט אין א גרויסע קאָרב און האט ווידער געזאָגט:

— דער קאָרב איז פאר אייך, פרוי פאטוא, מען מוז דאס מאכען געשווינד, ווייל עס טריקענט איצט זעהר שנעל.

פרוי פאטוא איז געווען א מאָגערע פרוי פון ניעדריגען וואוקס און האט געשיינט צו פיהלען גאנץ בעקוועם אין איהר שטייף פערשפּילעטע קלייד. זיא האט געארבייט אזוי רעגולאר, וויא א מאשין. פלוצים האט זיא אויסגערופען:

— טהו אן דיין ווייסט, (קאַפּטע) קלעמענס, דריי מענער קוקען אהער אריין, איך האָב פיינד אזעלכע זאכען.

קלעמענס האט אנגעהויבען צו מורמלען, וואס געהט איהר אן, וואס זיא האט ליעב אדער פיינד. עס איז איהר ניט אזוי נעטהיג צו בראָטען זיך וויל איהר געפעלט אזוי.

— קלעמענס, טהו אן דיין ווייסט, האט זיך אריינגעמישט זשערוויין. מאדאם פאַטוא האט רעכט — עס איז ניט אנשטענדיג.

קלעמענים האט ווייטער געמורמעלט, אבער זיא האט געפאָלגט און האט איהר בעס. אויסגעלאָזט צו דער קליינער מיטהעלפערקע, וואס איז געשטאנען נעבען איהר.

נאך א וועשערקע איז אריינגעקומען.

— איהר זייט געקומען צו גיך, מאדאם ביזשאר, האט געזאגט זשערוויין. איך האָב אייך געזאָגט, אז היינט אבענד. איך בין איצט צו בעשעפטיגט.

דאָך האָט זיא איהר אַרבייט אוועקגעלעגט און איז געגאנגען אָבקלייבען דיא שמוציגע גרעט און צייכנען עס מיט'ן אריינציהען א רויטען פאָדעם.

אין דיעזען מאָמענט איז אריינגעקומען קאָפּע.

— אויף מיין וואָרט, דיא זון קלאפּט אין קאָפּ וויא א האמער.

ער האט זיך אָנגעכאַפּט אָן טיש אום ניט צו פאַלען, ער איז געוועזען שכור, זיינע האָר, וואס זיינען גרוי געוואָרען פאר דער צייט, זיינען פול געוועזען מיט פּאָ־וועטינע, זיין אונטערסטע ליפּ איז אראָבגעהאנגען און זיין שמייכעל איז געוועזען גוט־מוטהיג און נאַריש.

זשערוויין האט געבויגט איהר מאַן מיט א שארפערען טאָן וויא אימער, צו ער האט געזעהן דיא לאָריכס, און ווען ער האט געענטפערט, אז ניין, האט זיא צו איהם א שמייכעל געטהאָן און האט איהם קיין שלעכט וואָרט ניט געזאגט.

— געה בעסער און לעג זיך אנידער, האט זיא צו איהם געזאָגט. מיר זיינען איצט זעהר בעשעפטיגט און דוא ביזט אונז אין וועג.

נאר קאָפּע איז ניט געוועזען שלעפעריג און האט געוואָלט בלייבען צווישען דיא וועשערקעס. זשערוויין האט אָנגעהויבען צו פערשרייבען דאס גרעט און האט געהייסען, אז קלעמענס זאל ציילען.

— גיב מיר א קוס! דוא ביזט א גוטע פרוי, האָט קאָפּע געזאָגט און אָנ־בויגענדיג זיך צו איהר, איז ער אנידערגעפאלען אויף דער שמוציגע גרעט.

— גיב אכטונג! האט זיא געזאָגט אונגעדולדיג, גיבענדיג איהם א לייכטען שטופּ מיט'ן פוס, דוא ווערסט מיר דא ווייטער צומישען.

— ער איז ניט וויא אנדערע מענער, האט געזאָגט פרוי פּאטוא. דיא מייסטע מענער ווען זיי קומען אהיים אין אזא צושטאנד קריכען זיי זיך שלאָגען און ניט קוסען. זשערוויז האט בעטייהעט איהר מאָמענטאלע אויפרעגונג און האָט איהם געהאָלפען שטעלען זיך אויף דיא פיס און האט איהם אונטערגעשטעלט איהר באק נאר ער האט זיך מיט דעם ניט בעגנוגט, ער האט איהר ארומגענומען און א קוס געטהאן אין האלז אריין.

— דוא האָסט זיך בעדארפט שעהמען! האט זיא צו איהם געזאָגט, דאָך האט זיא זיך געלאזט נאך א מאָל ארומנעהמען; און דער לאנגער קוס, וואס זיי האבען איינער־דעם צווייטען געגעבען צווישען דיא פרעמדע פערזאָנען, אין דעם געשטאנק פון דעם שמוציגען גרעט און דעם אלקאָהאָלישען גערוך פון זיין מויל, איז געווען דער ערסטער טריט צו זייער מאוס'ן פאל.

פרוי ביזשאר האט צוזאמענגעבונדען דאס גרעט און איז קוים ארויסגעגאנ־גען פון טהיר אונטער'ן שווערען לאסט פון דעם פעקיל. זשערוויז האט גענומען פאר איהר ארבייט; קאָפּע האט זיך אנידערגעזעצט און האָט ניט געוואָלט אָב־טרעטען פון זיין אָרט. דיא וועשערקעס האבען געפרעסט און קלעמענס האט בע־מערקט, אז זיא פרעסט שוין דיא פינף און דרייסיגסטע העמד. זיא האט דאס געזאגט מיט גרויס שטאָלץ. פלוצים האט זיך קאָפּע אויפגעהויבען און פאלענדיג פון דיא פיס, איז ער צו איהר צוגעטראָטען.

— מאדאם, נעהמט איהם צו פון מיר! האט קלעמענס געזאָגט. איך וועל נאך פערברענען דיא העמד.

— לאָז איהר צורוה! האט זשערוויז געזאגט שוואך, מיר האבען היינט נאר קיין צייט ניט.

ער האט זיך פערענטפערט, אז ער מיינט נאר ניט צו טהאָן, ער האט נאר געוואָלט זעהן, וואס זיא טהוט.

— ריכטיג, האט זשערוויז געזאָגט, אויפהויבענדיג דיא אויגען פון דעם פרעס־אייזען. נאר איך דענק, אז דיא בעסטע זאך, וואס דוא קענסט טהאָן, איז צו געהן שלאָפען.

טר האט וויעדער אָנגעהויבען צו רעדען.

— דוא דארפסט ניט מאכען אזא געשריי, קלעמענס ...... דוא שרייסט נאר, ווייל דא זיינען פאראן עטליכע פרויען און ......

נאר ער האט ווייטער ניט געקענט רעדען. זשערוויין האט איהם מיט דער האנד פערמאכט דאס מויל האט איהם ארייגעשטופט אין זיין צימער, האט איהם אויסגעטהאָן און אריינגעלעגט אין בעט, פונקט וויא ער וואָלט געווען א קינד. ער האט זיך אָנפאנגס ניט געלאָזט און געפרענט, אויב קלעמענס וועט אויך אהער אריינקומען.

זשערוויין איז צוריקגעגאנגען צו דער ארבייט און האט נאך א ווײלע געהערט איהר מאנ'ס פער'שכור'טען קול:

— וואס פאר א נארישע ווייב איך האב! און מיטען העלען טאָג אריינ־ווארפען מיך אין בעט אריין.

פלוצים האט זיך דערהערט זיין כראָפען (שנאָרכען) און זשערוויין האט ארויסגעלאָזט אן ערלייכטערטען זיפץ.

— ווען א מאן געפינט זיך אין אזא צושטאנד, דארף מען אויף איהם קיין פעראיבעל ניט האבען, האט זיא געזאָגט גלייכגילטיג, פונקט וויא זיא וואָלט ניט געפיהלט, אז ער האט איהר בעליידיגט אונטער איהר אייגענעם דאך. ער האט דיך ניט געמיינט צו בעליידיגען, קלעמענס, דוא ווייסט, וואס א בעזויפענער מאן איז. ער האט דאמאלס קיין רעספעקט ניט אפילו פאר זיין פאָטער און מוטער.

זיי האבען ווייטער געארבייט אין דער שרעקליכער היץ און דעם שטיקענדען טשאד פון דיא האָלץ־קויהלען.

דעם צווייטען טאָג, נאכדעם, אין קאָפּע אויפגעשטאנען מיט א שרעקליכען קאָפּ־וויהטאָג. עס איז שוין געווען צו שפעט צו געהן צו דער ארבייט און ער איז פערבליעבען אין דער היים ביז פאר נאכט. ווען ער האט זיך אָנגעהויבען צו פיהלען בעסער. זיין ווייב האט איהם געגעבען קליין־געלד און האט איהם געהייסען ארויס־געהן אביסעל אויף דער פרישע לופט, אונטער וואס ער האט פערשטאנען, אז ער זאָל געהן אין שענק.

נאך א פאָר גלעזער ווין האָט ער געלאָזט זיינע קאמעראדען אנצוטרינקען זיך ביז טוידט־שכור און אליין איז ער פריילֹיך אוועק א היים.

— וואו איז דיין געליעבטער? האט ער געזאָגט צו זיין ווייב, אנקומענדיג אין געשעפט אריין. איך זעה איהם עפעס ניט דיא לעצטע צייט.

ער האָט געשפּאַסט און מיט דעם שפּאַס האָט ער געמיינט נושע, וועלכער פלעגט איצט קומען זעהר זעלטען אום ניט צו געבען שטאָף די שלעכטע ציינגער זיי זאָלען רעדען עפּעס שלעכטס אויף זשערוויז. איין מאל אין א פּאָר וואָכען פלעגט ער קומען און זעצען זיך אין א ווינקעל מיט זיין פּיפּקע ניט רעדענדיג קיין וואָרט, נאָר לאַבענדיג צו יעדער זאַך, וואָס זשערוויז האָט געזאָגט.

שבת איז דאָס געשעפט געווען אָפען ביז נאָך האַלבע נאַכט. דיא טהיר איז געווען אָפען, א לאָמפּ האָט בעלויכטען דיא צימער, ליידענדיג פון היץ, האָבען דיא פרויען ארויפגעקאַטשעט דיא ארבעל און נושע איז געזעסען און צוגעקוקט זיך וויא ער וואָלט געווען אין טהעאַטער. ער האָט שוין לאַנג צוגענומען עטיען צו זיין ארבייט, אום אָבצוראַטעווען איהם פון זיין שטיף־פאָטער'ס קלעפּ. דאָס האָט נאָך געמאַכט א נייען בונד צווישען איהם און זשערוויז, אלע זייערע בעקאַנטע האָבען געזאָגט זשערוויז, אז ער קוסט איהרע טריט און געהט אויס נאָך איהר. זיא פלעגט ביי דיא ווערטער רויט ווערען, וויא א זעכצעהן יאָהריגע מיידעל און טראַכטען מיט זיך אליין:

„איך וויים, אז דער גוטער יונג האָט מיך ליעב, נאָר ער האָט דאָס קיין מאָל ניט געזאָגט און ווערט דאָס מיר קיין מאָל ניט זאָגען.‟

און זיא האָט שטאַרק שטאָלצירט מיט אזא ריינע ליעבע.

נאַנאַ איז איצט שוין אַלט געווען זעקס יאָהר, זיא איז געווען זעהר א ווילדע קינד, איהר מוטער פלעגט איהר יעדען פריהמאָרגען אוועקפיהרען אין שוהלע צו א געוויסער מאַדמואזעל זשאָס. דא האָט זיא ארויסגעוויזען אלערליי שטיפעריי, האָט אין דער לעהרערקעס טאַבאַק־פּושקע אנגעשאָטען אש, האָט צוזאַמענגעשפּי־לעט איהרע חבר'טעס קליידלאַך און דאָס גלייכען. צוויי מאָל האָט מען איהר מיט שאַנדע א היים געשיקט און מען האָט איהר צוריקגענומען פאַר דיא זעקס פראַנק וואָס איהר מוטער האָט געצאהלט א מאָנאַט. נאָר צוריק־קומענדיג אהיים פלעגט זיא זיך אָברעכענען פאַר דיא פּאָר שטונדען, וואָס זיא איז געווען געצוואונגען צו זיצען שטיל אין שוהלע, און פלעגט מאַכען א שרעקליכען ליאַרם אין שטוב און אין הויף.

זיא האָט געפונען גוטע קאַמעראַדען פאָלין און וויקטאָר ראָשע מיט וועלכע זיא פלעגט איבערקעהרען דאָס גרויסע הויז פון אויבען ביז אונטען. דאָס הויז איז געווען פול מיט שמוציגע און אָבגעריסענע קינדער. איין פרוי האָט גע־האַט ניין, דיא צווייטע זיבען און אזוי ווייטער. נאַנאַ האָט איבער זיי אלעמען

נעהערשט און זיא האט געשפיעלט דיא מוטער, האט זיי געשלאָגען און געריסען, פיעל איהר הארץ האָט געגלוסט. ווען זיי האבען געמאכט צופיעל גערויש, איז מאדאם ראָשע צו זיי ארויס און איז זיי נאָכגעלאָפען מיט'ן בעזים און העדר ראָשע פלעגט זאָגען, אז ביי ארימע לייט וואקסען דיא קינדער וויא פוילע שוועמלאך.

א מאָל איז געקומען צו א שרעקליכען סקאנדאל. נאנא האָט צוגע'גנב'עט א שוך ביי מאדאם ראָשע האט אין שוך געמאכט א לאָך, דורכגעצויגען דורך איהם א שטריקעל און געמאכט פון איהם א וועגעלע. וויקטאָר האט דעם שוך אָנגעפילט מיט שאָלעכץ פון עפּעל און אלע קינדער האבען איהם ארומגעשלעפּט איבער'ן הויף מיט א גרויסען ליארעם.

— וואָס אזוינס טהוען זיי דארטען? האט מאדאם ראָשע געזאָגט, און האט פערדעכטיג ארויסגעקוקט פון דער טהיר. גאָט אין הימעל! האט זיא אויסגעשריען דאס איך דאָך מיין שוך!

זיא האט נאנא א פּאטש געטהאָן, פּאָלינען האט זיא אָנגעריסען ביי דיא אויערען און וויקטאָר'ן א גוטען טרייסעל געטהאָן. זשערוויז איז גראדע געשטאנען דערביי דערזעהענדיג נאנא מיט א צובלוטיגטע נאָז, איז זיא צוגעלאָפען צו דער טהיר־שליסערין און געפרעגט, וויא אזוי האט זיא געוואגט צו שלאגען איהר קינד.

— ווער עס האָט אזא קינד, האט מאדאם ראָשע געענטפערט, דארף עס האלטען אונטער'ן שלאָס.

פון דעם טאָג אן איז דיא פריינדשאפט צווישען זשערוויז און ראָשע געענדיגט געוואָרען. אין דער ווירקליכקייט איז שוין דער קריעג צווישען זיי שוין פון לאנג אָנגעגאנגען אין דער שטיל, זשערוויז וועלכע איז פון דער נאטור געווען זעהר א גוטע און האט געוואוסט דעם געשמאק פון דער פאמיליע ראָשע, פלעגט זייא אָפט מאכען קליינע פרעזענטען וויא א פלאש וויין, א פּאָר אפּעלסינען (אָראנזשעס) אביסעל הייסע זופּ, א שטיקעל לעקאך אדער נאך עפּעס אזא זאך. א מאָל האָט זיא איהר ארונטערגעטראָגען אביסעל סאלאט, וואס איז געבליבען פון טיש, און זיא איז שטארק פערוואונדערט געוואָרען אויפ'ן צווייטען טאָג, ווען זיא האט געהערט פון א שכנה, אז דיא טהיר־שליסערין האט דעם סאלאט ארויסגעוואָרפען מיט דיא ווערטער, אז זיא איז נאך נים אזוי ווייט געקומען, אז זיא זאל עסען וואס עס פערבלייבט פון פרעמדע טישען.

פון יענעם טאָג אן האט זשערוויז אויפגעהערט צו שיקען איהרע פרעזענטען.

און דיא ראָשעס האבען דאס גערעכענט פאר א רויבעריי פון זשערוויי'ס זייט.

אין גיכען האט זשערוויי אויסגעפונען, אז זיא האָט ניט גוט געטהאָן, וואָס זיא האט זיך צוקריגט מיט דער טהיר־שליסערין. ווען זיא האָט אין אָקטאָבער מיט איין טאָג פערשפעטיגט איינצוצאהלען איהר דירה־געלד, האט זיך דיא טהיר־שליסערין געקלאגט פאר'ןווירטה פון הויז און יענער איז אריינגעלאָפען און האט זעהר גראָב געפאָדערט דאס דירה־געלד. פון דעם קריעג אָן זיינען דיא לאָרילס געוואָרען שטארקע גוטע פריינד מיט דיא ראָשעס.

צוליעב קאָפּע'ס מוטער האט זשערוויי געמוזט מאכען א וויזיט צו דיא לאָרילס. דיא אלטע מוטער איז שוין אלט געוועזן זיבען און זעכציג יאהר און איז געוועזן בלינד, ארבייטען האט זיא שוין ניט געקענט און זשערוויי האָט געדענקט, אז דיא פפליכט איז פון איהרע דריי קינדער, וואס האבען גוט פערדיענט, אז זיי זאָלען אלע צוזאמען פערזאָרגען זייער מוטער און זיא האט געזאָגט, אז עס איז א שאנדע וואס זיי האבען דאס שוין לאנג ניט געטהאָן. און אזוי וויא קאָפּע האָט ניט געוואָלט געהן צו זיין שוועסטער, האט זיא געזאגט, אז זיא וועט אליין געהן צו איהר.

צו דיא לאָרילס אין וואוינונג איז זיא אריין וויא א ווינד, ניט אָנקלאפענדיג אין טהיר.

— איך בין געקומען, האט זשערוויי געזאָגט, און איך בין זיכער, אז איהר ווילט וויסען, וואס האט מיך געבראכט צו אייך ווען מיר זיינען אויף טעסערס. איך בין דא צוליעב דיא אלטע קאָפּע און איך וויל וויסען, צו איהר וועט איהר ערלויבען צו געהן בעטלען אין דיא הייזער?

— אזוי? האט מאדאם לאָריל געזאָגט ניפטיג און האט זיך אָבגעקעהרט.

נאר הערר לאָריל האט אויפגעהויבען זיין בלייכע געזיכט.

— וואס מיינט איהר דערמיט צו זאָגען? האט ער געפרעגט. און אזוי וויא ער האט גוט פערשטאנען, וואס זיא מיינט, האט ער גערעדט ווייטער: וואס איז דאס ווייטער פאר א געשריי? דיא אלטע האט ערסט געכטען ביי אונז געגעסען מיטאג, און מיר טהוען פאר איהר אלץ, וואס מיר קענען. מיר שמידען קיין גאָלד ניט נאר אויב זיא דענקט, אז זיא וועט קענען ארומלויפען פון אייך צו אונז און אונז צו אייך, האט זיא א טעות, איך האָב פיינד שפיאָנען.

ער האט אויפגעהויבען זיין מיקראָסקאָפּ און דאָן ווייטער געזאָגט:

— ווען איהר וועט אלע איינשטימען צו געבען איהר יעדער פינף פראנק א מאָנאט, וועלען מיר אויך טהאָן דאס זעלבע.

זשערוויז האָט זיך אביסעל בערוהיגט — זיא האט אליין ניט געוואוסט פאר וואס, נאר דיעזע מענשען האבען געמאכט איהר בלוט פריהרען אין די אדערען — זיא האט נאך א מאל אנגעהויבען צו רעדען און געזאָגט, אז פינף פראנק איז ווענינ, ווייל פופצעהן פראנק א מאָנאט זיינען ניט גענוג פאר דער אלטער צום לעבען.

— און פאר וואס ניט? האט אויסגעשריען לאָריל, זיא זעהט גוט ווען מען דארף אויסקלייבען די בעסטע שטיקלאך פון שיסעל, זיא קען עפּעס טהאָן און פערדיענען דאס איבריגע, ווען איך זאָל אפילו קענען געבען מעהר, וואָלט איך אויך דאס ניט געטהאָן, וואס הייסט נאָכגעבען א פוילערקע?

זשערוויז איז שרעקליך אויפגעבראכט געוואָרען, און קוקענדיג גלייך איהר שלעכטע שווענערין אין געזיכט, האט זיא אויסגעשריען:

— האלט זיך מיט אייער געלד! איך וועל אויפהאלטען אייער מוטער, איך האב ביי נאכט געפונען א האלב-פערהונגערטע קאץ און האב איהר אין הויז אריינגענומען; איך וועל אייער מוטער אויך אריינגעהמען; עס וועט איהר קיין זאך ביי מיר ניט פעהלען, גאָט אין הימעל! וואס פאר א שלעכטע מענשען דאס זיינען!

מאדאם לאָריל האט א כאפּ געטהאָן א פענדיל און האט אויסגעשריען מיט א הייזעריגען קול:

— ארויס פון דאנען! איך וועל קיין מאָל ניט געבען ניט איין סו — ניט איין סו צושטייער. איך פערשטעה, דוא ווילסט מיין מוטער זאל פאר דיר ארבייטען וויא א שקלאַף און דוא זאָלסט נאך קענען אריינלעגען מיינע פינף פראנק צו זיך אין טאש! נאר איך בין ניט אזא נאר! אויב זיא נעהט וואוינען אונטער דיין דאך, וויל איך איהר ניט מעהר זעהן אין די אויגען. ארויס פון דאנען!

— וואס פאר א בעסטיע! האט זשערוויז געזאגט, א קלאפּטהוענדיג מיט דער טהיר הינטער זיך.

שוין אויף מאָרגען האט זיך מאדאם קאָפּא אריינגעקליבען צו זשערוויז. דאס איבערקלייבען זיך האט לאנג ניט גענומען, איהר בעט האט מען אריינגעשטעלט צו נאַנא אין צימער, אויף איהרע פאר ביינקלאך האט מען אָנגעשלאגען נייע ברעטלאך און דעם טישעל האט מען פערקויפט, דעם זעלבען אבענד האט זיא

אויסגעוואשען דאס געפעס און פערקעהרט דיא שטוב אום ארויסצואווייזען דער־מיט איהר דאנקבארקייט צו דער שנור, מאדאם לעבא האט שטארק בעוואונדערט איהר שוועגעריגס גוטע בעהאנדלונג פון איהר מוטער און האט קיין בעסערע זאך ניט געפונען צו טהאן, וויא אויסצודריקען איהר בעוואונדערונג פאר איהר שוועס־טער לאַ־ייל, מיט וועלכע זיא האט זיך גלייך אויפ'ן שטעל צוקריעגט. פון דאן אן האט זיא איהרע אבענדען פערבראכט ביי איהר ברודער.

דריי יאהר זיינען אוועק, אין דער צייט זיינען פאָרגעקומען פיעלע קריעגערייען און איבערבעטענים צווישען דיא קרובים. זשערוויז איז נאָך אלץ געווען בעליעבט ביי איהרע שכנים; זיא האט געצאָהלט איהרע שולדען צו דער צייט און איז גע־ווען א גוטער קונה (קונד) ווען זיא פלעגט ארויסגעהן פון מהיר, פלעגט מען איהר בעגריסען פון אלע זייטען און זיא האט ליעב געקריגען איצט ארויסצוגעהן מעהר וויא א מאל, זיא האט אויך ליעב געקריגען אבצושטעלען זיך מיט דיא פעקלאך נעבען דיא פענסטער פון איהרע שכנים און זיך צוהערען צו זייער רכילות.

V.

א מאל נאך האלבען טאג, אין הערבסט צייט, איז זשערוויז געגאנגען מיט א שווערען קאָרב גרעט צו א קונה, עס האט אָנגעהויבען צו ווערען פינסטערלאך און זיא איז געווען זעהר מיעד, דערזעהענדיג, אז זיא געפינט זיך ניט וויט פון דעם ווערקשטוב, וואו גוזשע ארבייט, האט זיא בעשלאָסען צו מאכען איהם א בעזוך, זיא האט דיא גומער ניט געוואוסט, נאר הערענדיג א קלאפעריי פון האַ־מערס, איז זיא געגאנגען נאָכ'ן גערויש נאך. אויפ'ן וועג האט זיא בעשלאָסען ניט צו פרעגען אויף גוזשע, נאר אויף עטיען.

זיא האט ניט געוואוסט, פון וואנען אריינצוגעהן, נאר פון דערווייטענס האט זיא געזעהן א רויטען שיין, און דערזעהענדיג אן ארבייטער אָנקומען, איז זיא איהם ענטקעגען געגאנגען און האט איהם געפרעגט שטאמלענדיג:

— קענט איהר מיר ניט זאָגען, מיין הערר, ארבייט דא א קליין אינגעל, מיין זוהן, עטיען?

— עטיען, עטיען, האט ווידערהאָלט דער מאן, ניט קענענדיג איינשטעהן אויף דיא פיס, און דער ווינד האט צו איהר צוגעבראכט דעם גערוך פון בראנפען.

זשערוויין האט זיך א צאפּעל געטהאָן און האט געזאָגט צושראָקען:

— ארבייט דא ניט, העדר גוזשע?

— אָה, גוזשע? יא, אויב איהר דארפט גוזשע, געהט לינקס.

זשערוויין איז אריין, וואו דער מאן האט איהר געזאָגט, און זיא האט זיך געפונען אין א גרויסע קוכע (שמיד־ווערקשטאט) וואו עס איז געשטאנען א גרויסע ברענענדיגע אייווען. זיא האט געפרעגט אויף גוזשע ביי דעם ערסטען מאן, וואס זיא האָט געטראָפען. נאר פּלוצים האבען דיא בלאָז־זעק אנגעהויבען צו פּאָכען און דאס צימער איז ליכטיג געוואָרען פון אלע זייטען. איצט האט זשערוויין דערזעהן גוזשע, וועלבער איז געשטאנען מיט נאָך צוויי מענער נעבען שמיד־קלאָץ.

— אה, מאדאם זשערוויין! האט ער אויסגעשריען פערוואונדערט און זיין געזיכט איז אין גאנצען בעלויכטען געוואָרען פון פרייד, נאר ווען ער האט בעמערקט אז זיינע קאמעראדען האבען זיך אָנגעהויבען צו שטופּען און ווינקען איינער צום צווייטען, האט ער גענומען עטיענען און האט איהם צוגעשטופּט צו זיין מוטער.

— איהר זייט געקומען זעהן אייער זוהן? האט ער געזאגט, ער טהוט זיין ארבייט, וויא מען דארף גאר ניט בעסער.

זשערוויין האט זיך דערציעהלט, וויא שווער איהר איז אָנגעקומען צו דער־פרעגען זיך אהער, און זיא האט געפרעגט, פאר וואס וויים קיינער ניט דעם נאָמען פון עטיען.

— מען רופט איהם דער זא־זא, ווייל זיינע האר זיינען אזוי קורץ געשאָרען וויא ביי א זאָאוו *)

דיזער בעזוך איז געווען איז געווען איהר ערסטער אבער ניט דער לעצטער, זיא פלעגט אהין אָפט אריינגעהן שבת, ווען זיא האט אָבגעטראָגען דיא וועש צו מאדאם גוזשע. דיא גוזשעס האבען נאָך אלץ געוואוינט אין דעם זעלבען הויז. דאס ערסטע יאהר האט זשערוויין געצאהלט איהרע צוואנציג פראנק רעגולאר יעדען מאָנאט, אריינרעכענדיג דיא זיבעןאכט פראנק פאר'ן וואשען, און אויף אזא אופן האט זיא שוין געהאט אויסגעצאהלט פון איהר חוב צו מאדאם גוזשע מעהר וויא א העלפט. נאר א מאל האט איהר פערפעהלט דירה געלד פאר'ן פיערטעל יאהר און ניט ווימענדיג, וואס צו טהאן, האט זיא זיך געווענדט צו דיא גוזשעס, דאס

*) א טהייל פון דיא פראנצויזישע סאָלדאטען אין אלזשיר רופען זיך זאָאווען.

האט אבער דערנאָך פּאסירט עטליכע מאָל, און איהר חוב איז איצט געשטאנען אין פיער הונדערט און פינף און צוואנציג פראנק.

איצט האט זיא שוין גאר אויפגעהערט צו צאָהלען מיט מזומן און האט נאר געצאָהלט מיט וואשען. זיא האט איצט געארבייט ניט וועניגער וויא פריהער און איהר געשעפט איז איצט געגאנגען ניט ערגער וויא פריהער, נאר געלד איז ביי איהר איצט צורונען געוואָרען אונטער דיא הענד, און זיא איז געווען צופריעדען, ווען זיא האט געקענט אויסקומען מיט דיא הוצאות, צו וואס איז דיא גאנצע יאַר געניס גאָב'ן געלד פּלענט זיא טראכטען, אז מען קען אויסקומען מיט'ן לעבען איז שוין גוט. זיא האט אנגעהויבען פעט צו ווערען.

מאדאם גוזשע האט זיך שטענדיג זעהר פריינדליך בענאָגגען מיט זשערוויז ניט ווייל זיא האט מורא געהאט פאר איהר געלד, זאָנדערן ווייל זיא האט איהר ווירקליך ליעב געהאט און האט זיך געשראָקען, אז זיא זאָל ניט אראב פון דעם גלייכען וועג.

דער שבת, ווען זשערוויז האט געמאכט דעם וויזיט צו גוזשע אין ווערק־שטוב, איז אויך געווען דער ערכטער פון מאָנאט. ווען זיא איז אריין צו פרוי גוזשע, איז איהר קאָרב געווען אזוי שווער, אז עס האט איהר גענומען א פּאָר מינוט, ביז זיא האט געקענט אָבכאפּען דעם אָטהעם און אויסריידען א וואָרט.

— האט איהר יעדע זאך געבראכט? האט געפרעגט פרוי גוזשע, וועלכע איז געווען זעהר פינקטליך מיט דיא גרעט.

— יעדע זאך איז דא, האט זשערוויז געענטפערט מיט א שמייכעל. איהר ווייסט, אז איך ברייננ פינקטליך אב יעדע זאך.

— דאס איז ריכטיג, האט געענטפערט דיא עלטערע פרוי. איהר האט פיעל פעהלערען, מיין טהייערע, נאר דיזעען פעהלער האט איהר נאך דערווייל ניט.

וועהרענד דיא וועשערין האט ארויסגענומען דאס גרעט פון קאָרב און אויס־געלענט עס אויפ'ן בעט, האט איהר פרוי גוזשע געמאכט פיעלע קאָמפּלימענטען. זיא ברענט קיין מאָל ניט צו דאָס גרעט און רייסט ניט אראָב דיא קנעפּלאך, נאר זיא קראָכמאלט עס צו שטארק.

— נעהם אליין און גיב א טאָפּ — איז דאס ניט אזוי שטייף וויא א טאָוועל? מיין זוהן קלאָגט זיך קיין מאָל ניט, אבער איך ווייס, אז ער האט אזוי ניט ליעב.

— מעהר וועט שוין אזוי ניט זיין, האט זשערוויז געענטפערט, ווערענדיג

רים, סיינער, אויסער מיר, ריהרט ניט אָן אייערע זאכען, און איך וואָלט זיי בעד־סער איבערגעמאכט צעהן מאָל איידער צו זעהן אייך אונצופריעדען.

— איך האָב גאָר נימ נעגען אייער ארביים. האט געענטפערט פרוי גוזשע. איך האב נאך קיין מאָל נים געזעהן, אז מען זאָל פרעסען שפּיצען בעסער, וויא איהר קענט עס מהאָן. דער איינציגער פעהלער איז נאר, וואס איהר ברויכט אביסעל צופיעל קראָכמאל, מיין גוזשע האט נים ליעב אויסצוזעהן וויא א פראנט.

זיא האט ארויסגענומען א ביכעל און האט אויסגערעכענט אלע שטיקלאך וועש, אלץ איז געווען ריכטיג. זיא האט ארויסגענומען א נייען בינטעל שמוציגע וועש, און זשערוויז האט עס אריינגעלעגט אין קאָרב אריין און איז געבליעבען שטעהן.

— מאדאם גוזשע! האט זיא ענדליך געזאגט, אויב אייך איז אלץ איינס וואָלט איך אייך געבעטען, איהר זאָלט מיר אָבצאָהלען פאר היינטיגע וואָך וועש.

דער רעכנונג פאר דיעזען מאָנאט וועש איז געווען מעהר וויא געוועהנליך, עס האט בעטראָפען מעהר וויא צעהן פראנק. פרוי גוזשע האט אויף איהר ערנסט א קוק געטהאָן.

— מיין קינד, האט זיא געזאגט שטיל, זאָל זיין וויא דוא ווילסט. איך וועל דיר נים אָבזאָגען צו געבען דאס געלד, ווען דוא ווילסט עס, נאר דאס איז נים דער וועג ארויסצוקריכען פון א חוב. דוא פערשטעהסט, אז איך מיין דא נים קיין שלעכטס, נאר דוא דארפסט זעהן צו לעבען מים א בעסערען רעכנונג.

זשערוויז האט מים אראָבגעלאָזטע אויגען אויסגעהערט דעם מוסר. זיא דארף דיא צעהן פראנק צו בעצאהלען דעם קוילען־הענדלער, האט זיא געזאגט. נאר פרוי גוזשע האט איהר אויסגעהערט מים א שטרענגע געזיכט און געזאגט, אז זיא דארף קלענער מאכען איהרע אויסגאבען און זיא אליין רעכענט אויך צו פערקלענערען איהרע אויסגאבען און אליין וואשען איהר וועש, וויא זיא האט עס פריהער געטהאָן, אויב איהר וועט אויסקומען צו צאָהלען דערפאר וויא איצט.

ווען זשערוויז איז ארויסגעגאנגען איז איהר געווען גאנץ גרינג אויפ'ן הארצען, ווייל האבענדיג דיא צעהן פראנק ביי זיך אין טאש, האט זיא זיך ווייניג געקימערט וועגען דעם מוסר. זיא האט אָנגעהויבען צו צוגעוואוינען זיך צו דעקען איין חוב דערמיט, וואס זיא האט געמאכט אן אנדערען.

אויף דיא טרעפּ האט זיא בעגעגענט א הויכע פרוי, וואס איז איהר געקר מען אנטקעגען מיט א הערינג אין האנד. דאס איז געווען ווירזשין, וועלכע זיא

האט געשמיסען אין וואש־הויז. דיא צוויי פרויען האבען איינע דיא אנדערע אנגעקוקט גלייך אין געזיכט אריין. זשערוויז האט אינסטינקטיוו צוגעמאכט דיא אויגען, ווייל זיא האט געדענקט, אז דאס מיידעל וועט איהר א זעץ טהאן מיט'ן הערינג אין געזיכט, נאר ווירזשין האט נאר א לייכטען שמייכעל געטהאן.

— ענטשולדיגט מיר ......

— איהר דארפט זיך ניט ענטשולדיגען, האט ווירזשין איהר געענטפערט אין דעם זעלבען טאן.

און זיי זיינען געשטאנען א פאר מינוט און גערעדט גאנץ פריינדליך, וויא צווישען זיי וואלט קיין מאל גאר ניט פארגעקומען.

ווירזשין איז דאמאלס אלט געווען א יאהר נייין און צוואנציג און האט אויסגעזעהן פראכטפאל שעהן מיט איהר לאנגליכען געזיכט, וואס איז געווען נאך שעהנער פון איהרע שיינענדיגע שווארצע האר וועלכע זיא האט געטראגען אין שווערע צעפ ארום איהר קאפ. זיא האט דערצעהלט איהר געשיכטע אין א קורצע פאר ווערטער. זיא איז געווען פערהייראט, האט חתונה געהאט לעצטען פריהלינג פאר א טישלער, וועלכער האט איצט אויפגעגעבען זיין ארבייט און האפט צו בעקומען דיא שטעלע פון א פאליסמאן, (פאליציסט) זיא האט ערסט געקויפט פאר איהם דעם הערינג.

— ער האט זעהר ליעב הערינג, האט זיא געזאגט, און מיר פרויען צולאזען זעהר פיעל אונזערע מענער, נאר וואס שטעהען מיר, קומט ארויף, מיר שטעהען דא אין א צוג־לופט.

ווען זשערוויז האט פון איהר זייט דערצעהלט איהר געשיכטע און דאביי נאך געזאגט, אז ווירזשין וואוינט איצט אין דיא זעלבע צימערן, וואו זיא האט געוואוינט און וואו איהר קינד איז געבארען געווארען, האט איהר ווירזשין נאך מעהר גענומען בעטען, זיא זאל צו איהר ארויפגעהן.

— עס איז שטענדיג אנגענעהם צו זעהן א פלאץ, וואו מען איז געווען גליקליך, האט זיא געזאגט. איך אליין האב ביז איצט געוואוינט פון יענער זייט וואסער, נאר מיר איז דארטען דערעסען געווארען, און איך וואוין שוין צוויי וואכען דא.

זיא האט ווייטער דערצעהלט, אז זיא איז נאך ניט אין גאנצען איינגעארדענט און אז איהר איצטיגער נאמען איז פלאסא.

— און מיין נאמען איז קאפא, האט זשערוויז געזאגט.

זשערוויין איז געווען אביסעל פערדעכטיג: ליגט דא אָקאָרשט ניט אונטער דער איידעלקייט עפּעס א שרעקליכע ראכע? און האט זיך פאָרגענומען צו זיין פאָרזיכטיג. נאר אזוי לאַנג וויא ווירזשין איז אזוי איידעל, קען גראָב ניט זיין.

פלאַסאָ, דער מאַן, איז אַלט געווען א יאָהר פינף און דרייסיג האט געטראָ־ גען וואָנסען און א פראנצויזישע בערדיל און איז געזעסען פאר׳ן טיש געבען פענ־ סטער און האָט געמאכט קליינע קעסטעלאך, זיין איינציגע נעציינ איז געווען א טאשענ־מעסערל, א קליין זעגעלע און א טעפּעלע מיט קליי. נאר דאך האט ער געמאכט מיט דעם געציינ א וואונדערליך שעהנע ארבייט. ער פלעגט דאס קיין מאָל ניט פערקויפען און דאס נאר צוטהיילט צווישען זיינע פריינד, און דאס האט איהם געהאָלפען צו פערטרייבען דיא צייט, ביז ער וועט קריגען א שטעלע.

פלאַסאָ האט זיך אויפגעהויבע: און האט זיך פערנייגט פאר זשערוויז, ווע־ מען זיין ווייב האט פאָרגעשטעלט אלס איהר אַלטע פריינדין, נאר ער האט קיין וואָרט ניט אויסגערעדט. דיא נאַטור האט איהם ניט געשענקט פיעלע פעהיגקיי־ טען צום ריידען, ער האט נאר פון צייט צו צייט א וואָרף געטהאָן א בליק אויפ׳ן הערינג.

זשערוויז האט ארומגעקוקט דאס צימער און האט דערצעהלט וויא איהר מעבעל איז געשטאַנען. ווירזשין האט דערצעהלט אנדערע איינצעלהייטען פון זייערע אומשטענדען, איהר מאַן האט געקריגען א קליינע ירושה פון א טאַנטע, און זיא אליין נייט אביסעל — מאכט פון צייט צו צייט א קלייד, נאך א האלבע שטונדע האָט זיך זשערוויין אויפגעהויבען אוב אוועקצוגעהן. ווירזשין האט איהר בעגלייט ביז דיא טרעפּ, דאָרטען האבען זיי זיך ביידע אָבגעשטעלט. זשערוויז האט אויס־ געדוכט, אז ווירזשין וויל איהר עפּעס דערצעהלען וועגען לאַנטיע און אדעל, נאר זיי האבען זיך געשיידעט, ניט ריידענדיג א וואָרט וועגען דיעזען אונאנגענעהמען געגענשטאנד.

דאס איז געווען דער אָנפאנג פון א גרויסער פריינדשאפט. מיט א וואָך שפּעטער האָט שוין ווירזשין ניט געקענט דורכגעהן פערביי זשערוויז׳ס געשעפט אהנע דעם, אז זיא זאָל דאָרטען ניט אריינגעהן און פערבלייבען דאָרטען א פּאָר שטונדען. אָנפאַנגס האט זשערוויז געפיהלט זעהר אונבעקוועם. יעדעס מאָל ווען ווירזשין פלעגט עפּענען דאס מויל, האָט זשערוויז געדענקט, אז זיא וויל איהר עפּעס זאגען וועגען לאַנטיע. ער איז איהר פון קאָפּ ניט ארויס דיא גאנצע צייט וואס זיא פלעגט זיין צוזאמען מיט ווירזשין. עס איז זעהר נאַרעש, פלעגט זיא

טראכטען. וואס געהט איהר אן, וואס עס איז געוואָרען מיט לאַנטיע און אדעל? דאך איז זיא געווען זעהר נייגיעריג אויסצוגעפינען, וואס מיט זיי איז געוואָרען.

ווינטער איז געקומען, דער פיערטער ווינטער וואס זשערוויז האט געהאט איהר געשעפט. דער ווינטער איז אויסגעפאלען זעהר א בייזער און נאך ניי־יאָהר איז דער שניי געלעגען אין גאס דריי וואָכען אהנע צו שמעלצען. זשערוויז האט געהאט א מאסע ארבייט און אין דיא צימערן האט געהערשט אן אנגענעהמע ווארעמקייט און שטילקייט. פון דרויסען האט נים דערגרייכט דער געוויש פון דיא קארעטעס צוליעב דעם שניי, דיא איינציגע געשרייען וואס האבען זיך געהערט, זיינען געווען פון דיא קינדער, וואס האבען זיך געגליטשט אין גאס און האבען געמאכט א גרויסען ליארעם.

זשערוויז האָט זעהר ליעב געהאט קאפע נאך האלבען טאָג; זיא און איהרע ארבייטערינען האָבען אויף דעם הייגט געווארט מיט אונגעדולד. ענדליך האט דיא אלטע אריינגעטראָגען דעם קאן קאפע און האט אָנגעגאָסען פאר יעדע א טאסע קאפע. דיא טהיר פון גאס האט זיך געעפענט און ווירזשין איז אריינגעקומען מיט א כוואלע קאלטע לופט.

— גאָט אין הימעל!.. האָט זיא אויסגעשריען, דער פראָסט איז שרעקליך, מיינע אויערען זיינען אָבגעפראָרען.

— איהר זייט גראדע געקומען אין דער צייט, האט זשערוויז געזאָגט פריינדליך, איהר וועט האבען א טאסע קאפע.

— מיט פערגניגען וועל איך טרינקען, האט ווירזשין געענטפערט מיט א שוידער. זיא איז געשטאנען אין קראָם, ביז זיא איז דורכגעפרוירען געוואָרען—דיא ווארעמקייט אין דיעזען צימער איז א פערגניגען, האט זיא געזאָגט, מי׳שענדיג דעם קאפע, און זיא האָט זעהר ליעב דעם גערוך פון פריש־געפרעסטען גרעט. פלוצים האט זיך ווירזשין אָנגעבויגען צו זשערוויז און געזאָגט מיט א שמייכעל:

— געדענקט איהר דאמאלס אין וואש־הויז?

זשערוויז איז רויט געוואָרען און האט נים געקענט ענטפערן. דערפאר האָט זיא דיא גאנצע צייט מורא געהאט. זיא איז געווען זיכער, אז מיט א מינוט שפעטער וועט זיא הערען לאנטיע׳ס נאמען. ווירזשין האט זיך צו איהר צוגערוקט נעהענטער. דיא ארבייטערינען האבען גערעדט צווישען זיך, וואס זיי וואָלטען געטהאן, ווען יעדער פון זיי וואָלט געהאט צעהן טויזענד פראנק א יאהר איינקינפטע, ווירזשין האט פערלאָזט דעם שטוהל, אויף וועלכען זיא איז געזעסען, און האָט

גענומען א פוס־ביינקעלע און האט זיך געזעצט נעבען זשערוויז, וואס איז אויך גע־זעסען אויף א פוס־ביינקעלע, זשערוויז האט זיך געפיהלט פיינ און שוואך, צו שוואך ניט צו דערלאָזען צו דעם געשפּרעך אדער בעטען איהר, אז זיא זאָל דער־פון ניט ריידען, זיא האט אָהן אטהעם ערוואַרט דיא קומענדע ווערטער, איהר הארץ פול מיט א מאָדנעם געפיהל, וואס זיא האט אליין זיך ניט געקענט ערקלערען.

— איך וויל אייך ניט פערשאפען קיין שמערץ, האט געזאָגט ווירזשין איינ־פּאך — צוואנציג מאל זיינען מיר שוין דיא ווערטער געלעגען אויפ'ן שפּיץ צונג, נאר איך האב זיך אָבגעהאלטען, נאר איך בעט אייך, אז איהר זאָלט ניט דענקען, אז איך טראָג צו אייך א שנאה.

זיא האט אויפגעהויבען איהר טאסע און האט אויסגעזופּט דיא לעצטע ביסעל קאפע, זשערוויז האט מיט אנגסט זיך געפרענט, צו ווירזשין האט געקענט פער־געסען דיא שרעקליכע בעליידיגונג אין וואש־הויז. עפּעס איז איהר ניט געפעלען געוואָרען דאס פייערל אין ווירזשינ'ס אויגען.

— איהר האָט דאמאלס געהאט אן ענטשולדיגונג, האט ווירזשין געזאָגט. מען איז זיך מיט אייך שרעקליך בעגאנגען. איך וואָלט עמיצען ערמאָרדעט.

און אוועקוואַרפענדיג איהר געמאכטען טאָן, האט זיא אָנגעהויבען צו רעדען גיכער:

— זיי זיינען ניט געווען גליקליך, איך קען אייך פערזיכערן. גאר ניט גליקליך, זיי האבען געוואוינט אין א שמוציג געסיל, וואו דיא בלאָטע איז געווען איבער דיא קניע, צוויי טעג שפּעטער, וויא ער האָט אייך פערלאָזען, בין איך צו זיי אוועק אויף פריהשטאָק און האב זיי געטראָפען שטארק קריגענדיג זיך, איהר ווייסט, אז אדעל איז אן אויסוואורף, אמת, זיא איז מיין שוועסטער, אבער דאך איז זיא אן אויסוואורף. און לאנטיע — איהם קענט איהר בעסער וויא איך, און איהם פער־שפּאָר איך אייך צו שרייבען. ער איז פערטיג צו ערמאָרדען יעדע פרוי, ווען עס זאָל איהם עפּעס א האָר ניט געפעלען ווערען. אָה, זיי האבען געהאט א גליק־ליכע צייט, זייער געשלעג האט מען געהערט איבער דער גאנצער גאס. א מאָל האט זיך דיא פּאָליציי געדארפט אריינמישען, אזא גוואלד האבען זיי געמאכט.

זיא האָט גערעדט ווייטער און דערצעהלט אזעלכע גרוילען, וואס האבען געקענט דיא האר אוועקשטעלען קאפּויר. זשערוויז האט זיך צוגעהערט בלייך וויא דער טוידט, מיט א גרוועזען ציטער פון דיא ליפּען, וואס מע האט געקענט אָנ־

נעהמען פאר א שטייבעל. זיבען יאהר לאנג האט זיא ניט געהערט לאנטיע'ס נאמען, און זיא וואלט קיין מאל ניט געגלויבט אויף זיך, אז עס זאל איהר אזוי שטארק אויפרעגען, וואס זיא האט פון איהם איצט געהערט. זיא האט מעהר ניט געקענט זיין אייפערזיכטיג אויף אדעל, נאר דאך האט איהר פערשאפט פערגניגען צו הערען, וויא אדעל האט געקריגען קלעפ, און עס וואלט איהר ניט מאוס געווארען צו צוהערען זיך צו דעם לאנג, אבער קיין פראגעס האט זיא ניט געמאכט א לאנגע צייט ענדליך האט זיא זיך ניט געקענט איינהאלטען און האט געפרעגט:

— וואוינען זיי נאך אין דעם זעלבען פלאץ?

— ניין, איך האב אייך גאר פערגעסען צו זאגען, זיי זיינען זיך צוגאנגען לעצטע וואך, האט ווירזשין געענטפערט.

— צוגאנגען? האט זשערוויז אויסגערופען.

— ווער איז זיך צוגאנגען? האט קלעמענס געפרעגט, איבעררייסענדיג איהר געשפרעך מיט קאפע'ס מוטער.

— קיינער ניט, האט ווירזשין געענטפערט, איהר קענט זיי ניט.

ביי דיא ווערטער האט זיא א קוק געטהאן אויף זשערוויז און האט געשיינט צו האבען פערגניגען פון איהר פערלעגענהייט. פלוצים האט זיא איהר א פרעג געטהאן, וואס וואלט זיא געטהאן, ווען צום ביישפיעל לאנטיע זאל פלוצים ביי איהר ערשיינען? מענער זיינען אזוי מערקווירדיג, און קיינער קען ניט וויסען, וואס זיי זיינען פעהיג צו טהאן. לאנטיע איז אימשטאנדע אומצוקעהרען זיך צו זיין אלטע ליעבע. נאר דא האט איהר זשערוויז געענטפערט מיט ווירדע און ערנסטקייט, אז זיא איז פערהייראט, און אויב לאנטיע וואלט געקומען וואלט זיא איהם גע־בעטען, ער זאל ארויסגעהן. קיין זאך קען שוין מעהר צווישען זיי ניט זיין, אפילו דיא וויטעסטע בעקאנטשאפט אויך ניט.

— איך ווייס גאנץ גוט, האט זיא ווייטער געזאגט, אז עטיען איז זיין זוהן, און אויב לאנטיע וויל איהם זעהן, קען איך איהם ניט פערווערען, נאר וואס אנ־בעלאנגט מיר פערזענליך, קענט איהר זיין זיכער, מאדאם בלאסא, אז ער וועט אפילו מיין קליין פינגערל ניט בעריהרען, צווישען אונז איז אלעס געענדיגט.

ביי דיא לעצטע ווערטער האט זיא געמאכט א קרייץ אין דער לופט. וויא פערזיכלענדיג מיט דעם איהר שבועה, און וויא איבערצוהאקען דעם געשפרעך האט זיא אויסגעשריען צו איהרע פרויען:

— דענקט איהר, אז איהר וועט היינט פערטיג ווערען מיט אייער ארבייט, אויב איהר וועט אזוי זיצען? נעהמט זיך צו דער ארבייט! צו דער ארבייט!

נאר דיא פרויען האבען זיך ניט געריהרט, דיא ווארעמקייט האט זיי פויל געמאכט, און זאגאר זשערוויז אליין האט געפונען פאר שווער אנצוהויבען פון דאס ניי דיא ארבייט. דיא פארהאנגען, וואס זיא האט געפרעסט זיינען פערטריקענט געווארען און עמיצער האט אויף זיי פערגאסען אביסעל קאפע. דעם פלעק האט מען געדארפט פערוואשען.

— האט אייך א גוטען טאג, האט געזאגט ווירזשין. איך בין ארויס קויפען א האלב פונט קעז, און, מיין מאן וועט מיינען, אז איך בין פערפראָרען געוואָרען.

אזוי איז אריבער דער בעסערער טהייל פון טאג און אזוי פלעגט זיין יעדען טאג ווייל איהר ארבייטס־צימער איז געוואָרען דער צוזאמענקונפטס־פונקט פון דעם גאנצען הויז. זיא האלט געוועזען צופריעדען אריינצונעהמען אלע אָרימע פון קווארטאל וואס זיא האט געזעהן פריהרען אין דרויסען. צו דיעזער צייט איז זיא געוואָרען זעהר פריינדליך צו אן אלטען מאן פון זיבציג יאהר, וואס האט געוואוינט אין א לאך אונטער'ן דאך פון דיעזען הויז און האט דארטען געהונגערט און געפרוירען. אין דער סעוואסטאפאָלער מלחמה האט ער פערלאָרען דריי זיהן, ער איז געוועזען א מאלער, נאר שוין צוויי יאהר, וויא דער רעהמאטיזמוס האט איהם פערדרייט אזוי א האנד, אז ער האט ניט געקענט האלטען קיין פענזיל.

ווען זשערוויז פלעגט בעמערקען דעם אלטען ברו, פלעגט זיא איהם אריינ־נעהמען, מאכען פאר איהם א פלאץ ניעבען אייווען און געבען איהם ברויט מיט קעז. דער אלטער מיט זיין ווייסע באָרד און צוקנייטשטע געזיכט וויא אן אלטער עפעל, איז געזעסען שטיל, און האט אויסגעגלייכט זיינע ביינער אין דער ליעבע ווארעמקייט און האט הנאה געהאט פון דעם טרעסטשען פון דיא קוילען אין אייווען.

— פון וואס טראכט איהר? פלעגט איהם זשערוויז פרעגען זעהר פרייליך.

— פון נאר גישט — פון אלערליי זאכען, פלעגט ער ענטפערן מיט א צו־מישטער מינע.

דיא ארבייטערינען פלעגען לאכען און טראכטען, אז עס וואלט געוועזען א גוטער שפאס צו פרעגען צו ער איז ניט פערליעבט, נאר ער האט זיך אבי־כו אויף זיי ניט אומגעקוקט און איז ווידער פערזונקען אין זיין שטילען טראכטען.

פון דער צייט אן האט ווירזשין אפט גערעדט מיט זשערוויז וועגען לאנטיע.

א מאָל האָט זיא איהר דערצעהלט, אז זיא האָט איהם בעגעגענט, נאר ווען יענע האט איהר נאר ניט געענטפערט, האט זיא ווייטער ניט גערעדט. נאר אויף מאָרגען האט זיא זיך ווידערגעקעהרט צו דעם געשפּרעך און דערצעהלט, אז לאַנטיע האָט פון איהר גערעדט זעהר צערטליך און לאנג. זשערוויז האט זעהר געליטען פון דיא שושקעדינע (געפליסטערטע) געשפּרעכע, לאַנטיעס נאָמען האט איהר געמאכט קראנק און איבעל, זיא האָט ניוואלט זיין אָרדענטליך און האלטען זיך אויפ'ן ריכטיגען וועג, ווייל נאר אויף אזא אופן האט זיא געטראכט, קען זיא זיין גליקליך. זיא האט פון קאָפּע גאר ניט געטראכט, ווייל זיא האט געוואוסט, אז זיא האט זיך מיט קיין זאך געגען איהם ניט פערשולדיגט. נאר ווען זיא פלעגט טראכטען פון גוזשע האט איהר אויסגעוויעזען, אז דער מינדעסטער געדאנק וועגען לאַנטיע איז געווען א אונטרייהייט צו דיא צארטע פריינדשאפט צו יענעם, א פריינדשאפט וואס איז איהר זעהר טהייער געוואָרען. איהר הארץ איז צו יענער צייט געווען זעהר בעקימערט, זיא האט אלץ געטראכט פון יענע צייט, ווען דער ערסטער געליעבטער האט איהר פערלאָזען, און איין טאָג איז איהר אריין דער געדאנק אין קאָפּ, אז איצט ווען ער האָט פערלאָזען אדעל'ן, קען ער נאָך צו איהר צוריק קומען.

ווען זיא פלעגט ארויס אין גאס, פלעגט אויף איהר אָנפאלען א שרעק. איהר האט אויסגעדוכט, אז לאַנטיע געהט איהר נאָך אויף טריט און שריט, זיא האט מורא געהאט ארומצוקוקען זיך, דענקענדיג, אז אָט נעהמט ער איהר ארום ביי דער טאַליע. איהר האָט געדוכט. אז ער לאָזט פון איהר דיא אויגען ניט אראָב אפּילו ווען ער קומען נאָך האלבען טאָג, דער געדאנק האט ביי איהר ארויסגערופען שוויס אויפ'ן שטערן, ער וועט איהר געווים א קוס טהאָן אין אויער אריין, מיט וואס ער פלעגט איהר רייצען אמאל אין דיא פערגאנגענע יאָהרען, פאר דעם קוס האט זיא געציטערט. ווען דער שרעק פלעגט אויף איהר אָנפאלען, איז געווען דיזר איינציגער פלאץ, וואו זיא פלעגט געפינען רוה, גוזשעס ווערק־שטוב. דער קלאפּ פון האמער האט פערטריעבען אלע שלעכטע חלומות; ער פלעגט איהר שטענדיג בעשיצען.

וואס פאר א גליקליכע צייט דאס איז געווען נאָך אלעמען! יעדע וואָך פלעגט זיא אליין טראָגען דעם קאָרב גרעט, וואס האט איהר געגעבען א תירוץ ארייגצוגעהן צו גוזשע אין ווערק־שטוב איהם צו בעזוכען. זיא איז געגאנגען פרייליך און לוסטיג, וויא זיא וואָלט געמאכט א שפּאציר אויפ'ן לאנד. גוזשע האט זיך אויף איהר געריכט און ער האט געקלאפּט העכער וויא שטענדיג, אום זיא זאָל

איהם הערען וואס ווייטער. זיא פלעגט א לייכטען גלעט טהאָן עטיעגע איבער'ן באַק און פלעגט זיך שטיל אנידערזעצען, בעטראַכטענדיג דיא צוויי — גוזשע און עטיען — וואס זיינען איהר געוועזן אזוי טהייער'. א שטונדע לאנג, ניט ריידענדיג קיין וואָרט. ווען א הייסער פונק איז ארויפגעפאלען אויף איהר צארטען לייב, האט זיא דערפון געקליבען פערגניגען, ער האט פערשטאנען, אז זיא האט פערגניגען, קוקענ־דיג אויף זיין ארבייט און פלעגט בעהאלטען דיא שווערסטע און קונציגסטע שטיק־לאַך ארבייט פאר דער צייט ווען זיא וועט דא זיין, אום זיא זאָל איהם קענען בעוואונדערען. דאס איז געוועזן אן אידייליע, צוואר זיי אליין האבען דערפון ניט געוואוסט. און יעדעס מאל איז זיא ארויס פון קוזנע צופריעדען און בערוהיגט.

ביסלעכווייז איז איהר אומזיסטיגע מורא פאר לאַנטיע שטילער געוואָרען, קאַפּע האט זיך צו יענער צייט זעהר שלעכט אויפגעפיהרט און איין אבענד ווען זיא איז פערבייגעגאנגען דעם שענק אַסעמואר, איז זיא געוועזן זיכער אז זיא האט איהם געזעהן טרינקען מיט מע־באַט, זיא איז געשווינד דורכגעלאָפען אום ער זאָל ניט דענקען, אז זיא שפּיאָנירט איהם, דאָך האט זיא זיך אומגעקוקט און האט געזעהן, אז ער האט אויסגעטרונקען א גלאָז בראנפען מיט דער מינע פון א מענשען, וואס איז געניט אין אזעלכע זאכען, ער האט איהר, הייסט עס, געזאָגט א ליגען, ער טרינקט יא בראנפען, זיא איז געוועזן פערצווייפעלט, איהר אלטער שרעק פאר בראנפען האט זיך איהר אומגעקעהרט; ווייןוואלט איהר ניט געאַרט — ווייןאיז גוט פאר דיא ארבייטער, נאר בראנפען הרג'עט זיי אוועק, עס נעהמט ביי זיי צו דעם אַפּעטיט פאר דיא עסענס, וואס דערהאַלטען ביים לעבען און געבען כח צום ארבייטען. פאר וואס מישט זיך ניט אריין דיא רעגירונג און פערבאָט ניט צו פערקויפען דיא גיפטיגע געטראַנקען?

ווען זיא איז געקומען אהיים, האט זיא דיא גאנצע הויז געטראָפען אין א טומעל, איהרע ארבייטערינען האבען פערלאָזט זייער ארבייט און האבען זיך גע־פונען אין הויף. זיא האט געפרעגט, וואס איז געשעהן.

— דער אלטער ביזשאר שלאָגט זיין ווייב, ער איז שכור וויא לוט. ער האָט איהר ארויפגעטריבען איבער אלע טרעפּ אין צימער אריין און שלאָגט איהר צו טוידט. הערט זיך נאר צו!

זשערוויז איז ארויפגעלאָפען אויף דיא טרעפּ. זיא האט זעהר ליעב געהאַט פרוי ביזשאר, וועלכע האָט פאר איהר געוואשען, און זשערוויז האָט שטארק בע־וואונדערט איהר מוטה און ארבייטזאמקייט.

אויפ'ן זעקסטען שטאָק איז געשטאַנען א גרופּע מענשען. פרוי ראָשע איז געשטאַנען ביי דער טהיר.

— הערט אויף! האָט זיא געשריען, הערט אויף! אז ניט וועלען מיר שיקען רופען דיא פּאָליציי.

קיינער האט ניט געוואגט אריבערצוטרעטען דיא שוועל, וויל ביַ'שאר איז געווען וויא א וואהנזיניגער, ווען ער געווען שכור, ער איז זעלטען געווען אין גאנצען ניכטער, און אין יענע זעלטענע טעג ווען ער פלעגט שוין איינוויליגען צו געהן אר־בייטען, האָט ער געהאלטען א פלאש בראַנפען ביי דער זייט. ער האט כמעט גאר ניט געגעסען און ווען מען זאָל איהם געווען אריינשטעקען א ברענענדיגע שווע־בעלע אין מויל אריין, וואָלט ער זיך אָנגעצונדען וויא א ליכט.

— וואס איז דאס, וועט איהר איהם דערלאָזען, אז ער זאל איהר דער־הרג'ענען? האט זשערוויז געזאָגט, ציטערענדיג פון קאָפּ ביז דיא פיס, און זיא איז אריינגעגאנגען אין צימער.

דאס צימער איז כמעט געווען לעדיג, נאר זעהר ריין; דער מאן האט פער־קויפט אפילו דיא לייליכער פון בעט, אום צו קויפען בראנפען. אין דעם געשלעג, וואס איז איצט אָנגעגאנגען אויף לעבען און טוידט, זיינען דיא ביינקלאך און דער טיש געווען איבערגעקעהרט, דיא אָרימע פרוי איז געלעגען אויף דער ערד, איהרע קליידלאך נאך נאס פון וואשען גרעט, איהרע האָר צולאָזט איבער'ן פערבלוטיגטען געזיכט. זיא האָט ארויסגעלאָזט א טויבען קרעכץ נאך יעדען קלאַפּ, וואס דיא ווילדע בעסטיע האט איהר געגעבען.

דיא שכנים האבען צווישען זיך גערעדט, אז זיא האט איהם ניט געוואָלט געבען דאס געלד, וואס זיא האט היינט פערדיענט פון וואשען און דאריבער שלאָגט ער זיא.

— קום ארונטער זאג איך! האט געשריען ראָשע צו זיין ווייב פון אונטען. לאָז ער איהר דער'הרג'ענען, אז ער וויל, עס וועט זיין מיט איין נאר וועניגער אויף דער וועלט.

דער אלטער ברו איז נאכגעגאנגען זשערוויז אין צימער אריין און זיי ביידע האבען גענומען ריידען צום ווילדען שכור ער זאָל צורוהה לאָזען זיין ווייב. נאר ער האט זיך צו זיי געווענדט בלייך און דראָהענד, מיט א ווייסען שוים אויף דיא ליפּען און א מערדערישען גלאַנץ אין דיא אויגען. ער האָט דעם אלטען ברו אָנ־געכאפּט און אריבערגעוואָרפען איבער'ן טיש, און זשערוויז האט ער אזא טרייסעל

געטהאָן, אז איהרע צייהנער האבען אָנגעהויבען צו קלאַפּען, דאן האט ער זיך אומגעקעהרט צו זיין ווייב. וועלכע איז גע'ענען אונבעוועגט מיט אַן אָפּענעם מויל און פערמאכטע אויגען. אין דעם פערלויף פון דער גאנצער שרעקליכער סצענע, איז זייער קליינע מיידעל לאַלי געשטאנען אין א ווינקעל, צוקועקנדיג זיך, וויא דער שכור'ער פאטער ערמאָרדעט דיא מוטער. מיט איהרע קליינע הענט האָך האט זיא געהאלטען ארומגענומען איהר קליינע שוועסטער הענריעט, א קליין קינד וואס דיא מוטער האט ערסט אנטוואוינט. זיא איז געשטאנען מיט א טרויעריגע, פייערליכע געזיכט און ערנסטע מעלאנכאָלישע אויגען, אין וועלכע עס האט זיך ניט געזעהן קיין טרער.

ווען ביזשאר האט זיך אויסגעניכטשט און איז א פאל געטהאָן, האט זשערוויז און דער אלטער ברו אויפגעהויבען דיא אונגליקליכע פרוי, וואס האט זיך שטארק צוואוויינט. לאַלי איז צוגעגאנגען צו איהר, אבער זיא האט ניט געוויינט, זיא איז שוין געוואוינט געווען מיט אזעלכע סצענען.

— אייער מאן איז אויף דער אנדער זייט גאס, האט געזאגט קלעמענס צו זשערוויז אזוי גיך, וויא זיא האט איהר דערזעהן. ער איז שכור'לאך.

קאָפּע איז געפאלען פון דיא פיס און האט מיט'ן אקסעל אויסגעזעצט א שויב, ניט טרעפענדיג גלייך אין טהיר אריין, ער איז געווען ניט שכור'לאך, נאָר טוידט שכור. זיינע צייהנער זיינען געווען צוזאמענגעפרעסט און דער אויסדריק ארום דער נאָז איז געווען א צוקניפּענער. זשערוויז האט גלייך פערשטאנען, אז דאס איז דער בראנפען פון דעם אסעמואר, וואס האט געבראכט זיין בלוט אין אזא צושטאנד. זיא האָט זיך געפּרובט צושמייכלען צו איהם, און האט איהם געבעטען ער זאָל געהן שלאָפען, נאר ער האט איהר פון זיך אבגעשטופּט און פערבייגעהענדיג נעבען איהר, האט ער איהר אראָבגעלאזט א גוטען קלאפּ.

ער איז געווען גראדע וויא דער אנדערער — דיא בעסטע אויבען, וואס ליגט איצט א פערמאטערטער פון שלאָגען זיין ווייב און כראָפּעט וויא א גע'הרג'עטער. זיא איז געוואָרען פערצווייפעלט און א קעלט איז איהר דורכגעגאנגען איבער אלע גליעדער, זיינען אלע מענער אלץ איינס? זיא האט געטראכט פון לאנטיע, פון איהר מאן און האט זיך געפרעגט, צו גיבט עס ווירקליך קיין גליק ניט אויף דער ערד?

VI.

דער נייַנצעהנטער יוני איז געוועזן זשערוויז'ס געבורטס־טאָג. מען האט שטענדיג געזוכט אַן אורזאַך צו מאַכען עפּעס א יום־טוב אין קאָפּע'ס הויז. ווירזשין האט שטארק געליבט זשערוויז, פאר וואס זיא האט ליעב גוט צו לעבען. צו וואָס זאָל זיא שפּאָרען און קאַרגען, אום דער מאַן זאָל אַלץ פער'שכור'ען? און זשערוויז האט זיך אָנגעכאַפּט אן דיעזע ענטשולדיגונג, זיא איז אַלץ געוואָרען פוילער און פעטער און איהר הינקעדיגקייט האט זיך וואס ווייטער מעהר גענומען ארויסווייזען.

א גאַנצען מאָנאט לאַנג האָט מען גערעדט וועגען דעם יום טוב, מען האט זאָגאר בעשפּראָכען דיא שפּייזען. זשערוויז האָט געבראָכען דעם קאָפּ, וועמען זיא זאָל איינלאַדען, זיא האָט געוואָלט אז ביים טיש זאָלען זיצען גראַדע צוועלף, ניט מעהר און ניט ווייניגער. דיא גוזשעס און פּלאַסאַס זיינען פיער, פרוי פּאַטוא און קלעמענס איהרע ארבייטערקעס, האט זיא אנפאנגס ניט געוואָלט איינלאַדען, דאס וועט זיי מאַכען צו היימיש, נאר אַזוי וויא אַלע געשפּרעכען זיינען פאָרגעקומען זיי אויף דיא אויגען האט זיא ענדליך בעשלאָסען זיי איינצולאדען. זיא האט זיך נאָך פאָרגענומען צו פּערבעטען דיא לאָרילס, וועלכע זיינען דיא לעצטע צייט געוואָרען זעהר פריינדליך. קריעגעריי אין פאַמיליע איז ניט גוט, האט זיא געזאָגט, און ווען דיא ראָשעס האבען געהערט פון דעם יום טוב האבען זיי אויך אנגעהויבען צו ווערען פריינדליך, און זיא האָט זיי אויך געמוזט פערבעטען, און אויף אזא אופן צוזאַמען מיט דיא אייגענע, ניט רעכענענדיג קיין קינדער, איז געוואָרען פיערצעהן מענשען. אזא מיטאָג האט זיא נאָך קיין מאָל ניט געגעבען. זיא האט שטאָלצירט מיט דעם און צו דער זעלבער צייט געשראָקען זיך דערפון.

דער נייַנצעהנטער איז אויסגעפאלען מאָנטאג; זיא האָט ראס גערעכענט פאר א גליק, ווייל זיא האט געקענט אָנהויבען צו קאָכען פון זונטאָג אָן. איין זאך איז אין דיא לעצטע דריי וואָכען בעשלאָסען געוואָרען, מען וועט צוגרייטען א געבראָטענע גאנז, אנגעפילט מיט ציבעלע. דיא אלטע קאָפּע האט איצט דיא גאנז ארייַנגעטראָגען, אום פרוי פּאַטוא זאָל טרעפען, פיעל זיא וועגט. זיא האט אויסגעזעהן זעהר גרויס און פעט.

פריהער וועט מען געבען זופּ און מען דארף אויסזוכען נאָך עפּעס א שפּייז.

מען האט אויסגערעכענט פיש און אנדערע מאכלים, ענדליך האט מען אויס־נעקליבען. אין דער מינוט איז ווירזשין אריינגעלאָפען וויא א ווינד.

— איהר זייט גראדע צו דער צייט! האט אויסגערופען זשערוויין. מוטער קאָפּע, ווייזט איהר דיא גאנץ.

זיא האָט באלד געטראָפען וויא פיעל עס וועגט, האט בעוואונדערט דיא גאנז און אנידערגעלייגט איהר אויפ'ן טיש צווישען א קופּע העמדער און א גע־פּרעסטע קלייד. זיא האָט געשיינט צו טראכטען וועגען עפּעס אנדערס און האָט באלד אבגעפיהרט דיא ווירטהין אן א זייט.

— איך בין געקומען אייך צו וואָרענען, האט זיא געזאָגט אין דער גיך. איך האָב ערסט בעגעגענט לאנטיע אויפ'ן עק פון דיעזער גאס, איך בין זיכער, אז ער איז מיר נאָכגעגאנגען, איך בין נאטירליך געוועזען זעהר אונרוהיג צוליעב אייך.

זשערוויין איז געוואָרען זעהר בלייך. וואס וויל ער פון איהר? און גראדע איצט ווען זיא איז אזוי בעשעפטיגט מיט איהר יום־טוב? עס האט איהר אויס־געוויזען, אז איהר האט קיין מאָל קיין זאך ניט געלונגען אין איהר לעבען! פאר וואס קען זיא דאס ניט האבען א מינוט רוה?

נאר ווירזשין האָט איהר געטרייסט, אז זיא וועט פאר איהר אכטונג געבען, און אויב ער וועט איהר נאָכגעהן, וועט זיא איהם איבערגעבען צו דער פּאָליציי. איהר מאן איז שוין מעהר וויא א מאָנאט א פּאָליסמאַן און ווירזשין איז געוואָרען זעהר שטאָלץ און האָט גערעדט פון ארעסטירען יעדען, וואס איז איהר ניט גע־פעלען געוואָרען, זיא האָט אויפגעהויבען איהר שטימע, ווען זיא האט גערעדט, און זשערוויין האט זיא געבעטען, אז זיא זאָל זיין פּאָרזיכטיג, ווייל דיא פרויען קענען הערען יעדעס וואָרט. זיי זיינען צוריק צוגעגאנגען צום טיש, וואו מען איז געשטאנען און געארבייט און זשערוויין האט געזאָגט:

— מיר האבען נאָך נאר ניט גערעדט פון גריינס.

— ארבעס מיט פעטע פלייש, האָט ווירזשין געזאָגט מיט א טאָן פון איינעם, וואס וויים וואס גוט איז.

אלע האבען דעם פאָרשלאג אָנגענומען.

אויף צווייטען טאָג האָט דיא אלטע קאָפּע אונטערגעהייצט דיא אייוועגס און האלב נאָך דריי האט דיא זופּ שוין געקאָכט אין גרויסען טאָפּ, וואס זיי האָ־בען געליהען אין רעסטאָראן אין עק גאס. זיא און זשערוויין זיינען ארויסגעלאָפען

וויא פערריקטע, מאכענדיג פערטיג א טהייל פון דעם מאָרגענדיגען מיטאָג, וואס מען האָט בעשלאָסען מארגען אנצואווארעמען. קאָפּע האבען זיי אין גאנצען פון שטוב ארויסגעשיקט, נאר קיין געסט האט ניט געפעהלט. דער ריח פון דעם עסען האט דערגרייכט אין הויף און דיא שכנים זיינען געקומען יעדע מיט אן אנדער אויסרייד צו זעהן וואס דא טהוט זיך.

ארום פינף א זייגער איז געקומען ווירזשין, זיא האָט געזעהן לאָנטיע צוויי מאָל. עס איז געוואָרען אונמעגליך דורכצוגעהן דיא גאס, אום איהם ניט צו בעגעגנען, מאדאם ראָשע האָט איהם אויף אָנגעטראָפען און גערעדט מיט איהם אין עק גאס. זשערוויין האָט געהאלטען אין ארויסגעהן צו קויפען פאר א סו געפרעגעלטע ציבעלע פאר'ן זופּ, נאר וויא זיא האט דאס דערהערט, איז זיא געבליעבען אין דער היים און האט געזאָגט, אז זיא וועט בעסער קיין מאָל פון שטוב ניט ארויסגעהן, דיא טהיר־שליסערין און ווירזשין האבען נאך פערגרעסערט איהר שרעק, דערצעהלענדיג איהר געשיכטען פון מענער, וואס ווארטען אָב פרויען אין דיא עקען גאסען מיט רעוואָלווערען און מעסערס אין דיא קעשענעס

אזעלכע זאכען לייענט מען יעדען טאָג אין דיא צייטונגען, ווען אזא לומפּ וויא לאָנטיע, זעהט א פּרוי גליקליך, קען ער שוין ניט רוהען, ביז ער וועט איהר אויך אונגליקליך מאכען. ווירזשין האט זיך ארויסגערופען צו געהן נאך דיא ציבעלע.

— פרויען מוזען אויסהעלפען איינע דיא אנדערע, אין אזעלכע אנגעלעגענהייטען, האט זיא געזאָגט.

ווען זיא איז צוריקגעקומען, האט זיא דערצעהלט, אז לאָנטיע זעהט זיך שוין מעהר ניט דאָרטען, מאדאם ראָשע האָט געזאָגט, אז ווען איהר זאָל טרעפען אזא פאל, וואָלט זיא געזאָגט איהר מאַן. נאר זשערוויין האָט זיך דערפון שטארק דערשראָקען און האָט איהר געבעטען, זיא זאָל פאר קאָפּע מיט קיין תאָרט זיך ניט ארויסריידען. זיא האָט שוין אזוי אויך מורא אז ער מוז שוין וויסען וויל מיט עטליכע נעכט צוריק, ווען ער האט זיך שטארק געשאָלטען, האט זיא געהערט וויא ער האָט אויסגערעדט לאָנטיע'ס נאָמען. זיא האט געציטערט, אז דיא צוויי מענער זאָלען זיך בעגעגנען זיא האט נאך לאנג אויסגעפונען, אז קאָפּע איז נאָך אלץ אייפערזיכטיג אויף לאָנטיע. דיא פליישען און זופּען זיבען זיך דערווייל געקאָכט און דיא ווייבער האבען אלע ווייל געזוכט צו זעהן אויב עס פעהלט עפּעס ניט.

מאַנטאג איז געקומען. זשערוויז האט מורא געהאט, אז עס וועט ניט זיין נענוג פּלאַץ און האָט בעשלאָסען צו ברויבען דעם פּרעס־טיש און דאס צימער, וואו מען האט געאַרבייט, אין מיטען פון דעם גאַנצען געוויש, ביים צושטעלען דיא טישען, איז אָנגעקומען אַ פּרוי און האט געמאכט אַ סצענע, פאר וואס מען האט איהר ניט אָבגעטראָגען דאס גרעט פריטאָג, זיא האט געוואָלט אז מען זאָל איהר ניט אנדערש וויא אָבגעבען צוריק יעדע שטיקעל גרעט, ריין אָדער שמוציג גע־פּרעסט צו ניט.

אום זיך צו ענטשולדיגען, האָט זשערוויז געזאָגט אַ ליגען, אז עס איז ניט איהר שולד, זיא רייניגט איהרע צימערען, און מאָרגען אין דער פריה וועלען ווידער איהרע פרויען שטעלען זיך צו דער ארבייט. יענע איז אוועק בערוהיגט דער־מיט, וואס זשערוויז האָט איהר צוגעזאָגט אָבצושיקען דיא וועש מארגען אין דער פריה.

נאר זשערוויז איז ארויס פון זיך, וואס מיט איהר האָט געטראָפען זעהר זעלטען, זיא האָט אָנגערופען דיא פרוי מיט אַ שלעכטען נאָמען אזוי ניך, וויא יענע האָט זיך צו איהר אומגעקעהרט מיט'ן רוקען און ערקלערט, אז זיא וואָלט ניט צייט געהאט אָבצווסען, ווען זיא זאָל טהאָן, וויא יעדער איינער פערלאנגט.

— ניין, ניט היינט און ניט מאָרגען וועט איין פּרעס־אייזען געוואָרעמט ווערען, אפילו ווען דער טערקישער סולטאן זאָל צו איהר קומען און בעטען אויף דיא קניע, זיא זאָל איהם אויספּרעסען אַ קראַגען, וועט זיא דאס אויך ניט טהאָן.

דער גאַנצער פריהמאָרגען איז אוועק אויף איינקויפען, דריי מאָל איז זשערוויז געקומען פון גאס מיט שווערע פּעקלאַך, נאר דאס פיערטע מאָל ווען זיא איז אוועק נאָך וויין, האט זיא זיך ארומגעזעהן, אז זיא האט ניט גענוג געלד. אמת, וויין קען זיא קריגען אויף קרעדיט, נאר וויא בלייבט מען איצט אָהן געלד אין שטוב, ווען עס קענען זיך מאכען הונדערטער זאכען, וואס מען האט פאָראויס ניט געקענט זעהן. זיא און דיא שווינער האבען אָנגעהויבען צו טראַכטען, וואו קריגט מען דיא צוואנציג געטהיגע פראַנק, נאר דיא אַלטע קאָפּע, וואס איז אַ מאָל גע־ווען דיא הויזהאַלטערין ביי אַן אַקטריסע, האט זיך באַלד אַן עצה געגעבען און האָט געראַטהען איהר שנור צו פערזעצען עפּעס.

— ריכטיג, פאר וואס איז דאס מיר פריהער ניט איינגעפאלען? האט זשערוויין געזאגט.

זיא האט איינגעוויקעלט איהר זיידענע קלייד אין א טישטוך און האט עס דערלאנגט דיא אלטע קאפע און אנגעזאגט איהר, זיא זאל דאס גוט בעהאלטען אונטער'ן פארטוך אז דיא שכנים זאלען ניט בעמערקען, וואס זיא טראגט. און אליין איז זיא צוגעגאנגען צו דער טהיר צו זעהן, אויב עמיצער געהט איהר ניט נאך.

דיא אלטע האט נאך קיין צוויי טריט ניט געמאכט און זיא האט איהר צוריקגערופען אין שטוב אריין, וואו זיא האט ארונטערגענומען איהר טרויאונגס־רינג פון פינגער און דערלאנגט איהר מיט דיא ווערטער:

— נעהמט שוין דאס אויך! מיר וועלען היינט דארפען דאס גאנצע געלד, וואס מיר קענען קריגען.

און ווען דיא אלטע פרוי איז צוריקגעקומען מיט פינף און צוואנציג פראנק האט זיא געמאנט פאר פרייד, זיא האט געשיקט נאך נייע זעקס פלעשער וויין מיט פערזיגעלטע העלזלאך, צו פערטרינקען ביים געבראטענס. דיא לארילס וועלען איצט צופלאצט ווערען פון קנאה. פאר דיא לעצטע צוויי וואכען איז דאס געווען איהר איינציגער געדאנק, צו צערשמעטערן אין גאנצען דיא לארילס, וועלכע האבען קיין מאל אין זייער לעבען ניט איינגעלאדען א פריינד צו א מיטאג און וועלכע פלעגען פערשפארען דיא טהיר, ווען זיי האבען געהאט עפעס א גוטע זאך צום עסען. זשערוויין האט איהר געוואלט געבען א לעהרע, און זיא וואלט גערן געוועזן פערבעטען אלע פרעמדע, וואס זיינען פערביי געגאנגען איהר טהיר, זיי זאלען זיצען ביי איהר טיש, געלד איז א גוטע זאך, דאך איז עס נאר גוט צום אויסגעבען און קויפען פאר דעם, וואס דאס הארץ גלוסט.

דריי א זייגער האט דיא אלטע קאפע און זשערוויין גענומען גרייטען צום טיש, דאס פענסטער האבען זיי פערהאנגען מיט א פארהאנג נאר דיא טהיר האבען זיי געלאזט אפען, ווייל עס איז געווען זעהר הייס. זיי האבען דיא מינדעסטע זאך ניט אוועקגעשטעלט אויפ'ן טיש אהנע צו דעקען, ווייל דאס וועט רייסען דיא אויגען דיא לארילס. פאר זיי האבען זיי אויסגעקליבען יענע פלעצער צום זיצען, פון וואנען מען קען זעהן דעם טיש אם בעסטען און האבען פאר זיי געשטעלט דיא בעסטע פאיאנס־טעלער, וואס זשערוויין האט געהאט אין הויז.

— ניין, ניין, מאמא, האט זשערוויין געזאָגט, ניט די סאלפעטקעס (נאפקין'ס) איך האָב צווי אכת'ע דאמאסטענע.

— יא, יא, האט געמורמעלט די אלטע, וואס וועלען זיי זאָגען דערצו.

און זיי האבען געשמייכעלט, שמעהענדיג פוןביידע עקען טיש און בעוואונדערענדיג דעם פיין געדעקטען טיש מיט דער שיינענדינער ווייסער סערוועט און די גאנצע אויסשטעלונג אויפ'ן טיש.

— וויא פאלש זיי זיינען! האט געזאָגט זשערוויז, געדענקסטו וויא זיא האָט אויסגעטראכט, אז זיא האט פערלאָרען א שטיקעל קייטעל, ווען זיא האט דיר געדארפט געבען די פינף פראנק.

— וואס איך האב בלויז צווי מאָל פון איהר גע̇קריגען, די פינף פראנקשטיקע, האט געמורמעלט די אלטע פרוי.

— איך וועל זיך וועטען, אז קומענדען מאָנאט וועלען זיי אויסטראכטען עפּעס אן אנדער תירוץ, האט געזאָגט זשערוויז. דאריבער פערשפּארען זיי די טהיר, ווען זיי עסען עפּעס א גוטע זאך, וויל מענשען וועלען זאָגען, אז ווען מען קען זיך ערלויבען גוטע זאכען צום עסען, מעג מען דער מאמען געבען פינף פראנק א מאָנאט.

די שווינער האט נאר א שאָקעל געטהאן מיט'ן קאָפּ, הייגט איז זיא מעהר וויא אימער געוועזען ישמרענג צו איהר טאָכטער. דער פיינער מאָלצייט האט דערמיט געהאט פיעל צו טהאָן, זיא האט זעהר ליעב געהאט דעם גאנציען גערודער און האט ליעב געהאט צו קאָכען און פרעגלען, עס איז איהר איבערהויפּט זעהר גוט געגאנגען מיט זשערוויז. נאר יענע טעג, וואס מאכען זיך אין יעדע הויז, ווען דער מיטאָג איז קארגלעך אָדער ניט אזוי געראָטען, פלעגט זיא זיך בלאָזען און מירמלען אונטער דער נאָז, אז זיא איז די אונגליקליכסטע פרוי, וואס דארף לעבען ביי א שנור. מיעף אין הארצען האט זיא נאך ליעב געהאט לאָריל, וואס איז געוועזען איהר עלטסטע טאָכטער.

— דוא וואָלסט געוואוינען מיט עטליכע פונט ווענינער, ווען דוא זאָלסט לעבען ביי איהר, זיא וואָלט דיר קיין בראטענס געוויס ניט געגעבען, און דענקסטו, אז זיא וואָלט ארויפגעלעגט צווי מאטראצען אויף דיין בעט?

געוויס ניט, האט געענטפערט די אלטע פרוי, איך וויל נאר זעהן, וויא זיי וועלען אריינקומען — זעהן וויא זיי וועלען אויסזעהן.

פינף א זייגער האבען זיך שוין די געסט אָנגעהויבען צו ווייזען. קלעמענס און

פאטוא אין זייערע זונטאָגדיגע קליידער זיינען געווען די ערסטע. זשערוויז איז זיי אנטקעגען געגאַנגען, און האט זיך מיט זיי צוקוסט, זיי האבען איהר געבראכט אין דיא הענד בלומען, נאָך זיי איז אָנגעקומען ווירזשין מיט א שאל און אין א הוט, צוואר זיא האָט נאָר געהאט אריבערצוגעהן דיא גאַס. זיא האט אויך מיט זיך געבראכט א בלומען־טאָפּ מיט בלומען.

דיא ראָשעס האבען אויך געבראכט בלומען, און מאדאם לעכא האט גע־בראכט א גאנצע וואזאָן פון לימאָנען. דיא היץ אין צימער איז געווען שרעקליך, דיא קארטאָפעלס, וואס האבען זיך געפרעגעלט, האבען ניט געלאָזט הערען קיין וואָרט. זשערוויז איז געווען זעהר זיס, האט געשמייכעלט צו יעדען און געדאנקט פאר דיא בלומען און האָט דאביי פאָרטגעזעצט צו מאכען דעם סאלאט.

— קען איך אייך העלפען? האט געפרעגט ווירזשין, עס איז א שאנדע וואס איהר ארבייט דריי טעג אויף דעם, וואס מיר וועלען אויפעסען אזוי גיך.

— ניין איך דאנק אייך, האט געענטפערט זשערוויז. איך בין פערטיג.

דיא פרויען האבען אוועקגעלעגט אויפ'ן בעט זייערע שאלען און היט און זיינען ארויס אין ארבייטס־צימער, וואס האט איצט געדיענט פאר א שפּייז־צימער, אום ניט צו זיין אין וועג. פון דער אָפענער טהיר האט זיך געהערט א גערויש און א געלעכטער.

אין דיזער מינוט איז אריינגעקומען גוזשע מיט א קוסט בעדעקט מיט ווייסע ראָזען, זשערוויז אָנגעברענט פון פייער פון אייוועז, איז איהם געלאָפען אנטקעגען און אויסגעשריען:

— אָך, וויא שעהן!

ער האָט ניט געוואגט איהר צו קוסען און זיא האט איהם אליין געמוזט אונטערשטעלען דיא באק. ער האט איהר געזאָגט, אז זיין מוטער איז קראנק און האט ניט געקענט קומען. זשערוויז האט זיך דערפון שטארק געקלעמט, נאר זיא האט נאר ניט געזאָגט, ווייל זיא איז געוואָרען אונרוהיג, וואס קאָפּע איז נאָך ניטאָ — ער האט שוין געדארפט זיין, און וואו זיינען דיא לאָרילס?

זיא האט אריינגערופען מאדאם לעכא, וואס האט געמאכט דעם שלום צווישען זיי, און האָט איהר געבעטען, זיא זאָל געהן וואס דאָרטען איז.

פרוי לעכא האט זארגפעלטיג אנגעטהאָן איהר שאל און הוט און איז אוועק אויבען, אין צימער איז געוואָרען א שטילקייט פון ערווארטונג. פרוי לעכא איז באלד געקומען צוריק. זיא איז צוריקגעקומען פון דער גאס־טהיר, אום עס זאָל

שעהנער אויסזעהן. זיא האט נעהאלטען דיא טהיר אפען פאר פרוי לאריל, וואס איז געשטאנען אין א זיידענע קלייד אויפ'ן שוועל. אלע געסט האבען זיך אויפ־געהויבען און זשערוויז איז אנטקעגען געגאנגען איהר שוועגערין און האט זיך מיט איהר צוקוסט, וויא מען האט פריהער אבגערעדט.

— קומט אריין! קומט אריין! האט זיא געזאגט. מיר זיינען ווידער גוט־פריינד געווארען.

— און איך האף, אז אויף אימער, האט דיא שוועגערין געזאגט שטרענג.

דיא זעלבע צערעמאניע האט נעדארפט דורכגעמאכט ווערען מיט איהר מאן קיינער פון זיי האט ניט געבראכט קיין בלומען, ווייל דאס וואלט געהייסען, אז זיי בויגען זיך פאר דעם הילצערנעם פוס. זשערוויז האט א רוף געטהאן איהר קליינע מיט־העלפערקע אגוסטין און האט איהר געהייסען ברענגען וויין. זיא האט אנגע־נאסען גלעזער פאר אלעמען און געבעטען, זיי זאלען טרינקען אויפ'ס וואהל פאר דער פאמיליע.

— דער וויין איז א גאנץ גוטע זאך פאר'ן זופ האט געמורמעלט ראשע.

דיא שווינער האט א שלעפ געטהאן זשערוויז אין צווייטען צימער.

— האסטו איהר געזעהן? האט זיא געפרעגט, איהר געזיכט האט זיך אויס־געצויגען, ווען זיא האט דערזעהן דעם געדעקטען טיש און איצט האלט זיא אין איין בייסען דיא ליפען, אזוי ביין איז זיא.

דאס איז געווען ריכטיג, דיא לארילס האבען ניט געקענט אויסהאלטען פון קנאה. יעדע זאך איז דא געווען צוגעפאסט וויא אין א רעסטאראן אויפ'ן בולוואר. און פרוי לאריל האט פער'גנב'עט א טאפ געטהאן דעם טיש־טוך צו זעהן אויב ער איז א נייער.

— מיר זיינען אלע פערטיג, האט זשערוויז געזאגט אריינקומענדיג און האט ארא־בגעצויגען איהרע פערקאשערטע ארבעל איבער איהרע ווייסע ארמען.

— וואו קען זיין קאפע? האט זיא ווייטער גערעדט.

— ער איז שטענדיג שפעט און פערגעסט וואס מיט איהם איז, האט בע־מערקט דיא שוועסטער.

זשערוויז איז געווען פערצווייפעלט, יעדע זאך וועט זיין איבערגעפיהרט. זיא האט פארגעשלאגען, אז עמיצער זאל איהם געהן אבזוכען. גוזשע האט זיך אנגע־נערופען, אז ער וועט געהן, זשערוויז און ווירזשין זיינען אויך מיטגעגאנגען, אלע דריי אהן היט. יעדער האט זיך אבגעשטעלט צו קוקען אויף זיי, וואס זיי זעהן

אויס אזוי פרייליך און פריש אין א וואָכעדיגען טאָג. זיי זיינען געגאנגען פון איין שענק צום צווייטען, נאר זיי האבען איהם ניט געפונען. פלוצים האט זשערוויז ארויסגעלאָזט א געשריי:

— וואס איז געשעהן? האָט געפרעגט גוזשע.

זשערוויז איז געווען זעהר בלייך, זיא האָט קוים געקאָנט איינשטעהן אויף דיא פיס, ווירזשין האט באלד פערשטאנען, און א קוק טהוענדיג הינטער זיך האָט זיא דערזעהן, וויא לאנטיע איז רוהיג געזעסען אין א רעסטאָראן און האט געגעסען.

— איך האב א דרייה געטהאָן מיין פוס, האט זיא געענטפערט.

ביים אסעמואר האבען זיי ענדליך דערזעהן קאָפּע, ער איז געשטאנען צווישען א קופּקע מענשען און האט זיך מיט יעמאנדען געקריגט, פלאסאָ איז יענעם טאָג געווען פריי פון דיענסט און איז געשטאנען דאביי און האָט זיך צוגעהערט. גוזשע האָט פערלאָזען דיא פרויען אין דרויסען און איז אריין אין שענק, ער האָט זיין האנד ארויפגעלעגט צו קאָפּע אויפ'ן אקסעל און האט איהם געבעטען, ער זאָל געהן א היים.

ווען קאָפּע האט דערזעהן זיין ווייב און ווירזשין אין דרויסען, איז ער שטארק בייז געוואָרען.

ניין, ער וועט זיך ניט ריהרען פון אָרט, ער וויל ניט ליידען אז דיא פרויען זאָלען איהם נאָכלויפען, זיי קענען געהן א היים און עסען זייער פאסקודנעם מיטאָג אליין, ער וויל פון דעם גאר ניט.

אום איהם וויכער צו מאכען, האט גוזשע געמוזט מיט איהם טרינקען און האט איהם ענדליך איינגערעדט, ער זאָל מיט איהם מיטגעהן. נאר ווען ער איז שוין געשטאנען אין גאס, האט ער געזאָגט:

— איך געה ניט אהיים, דוא זאָלסט עס ניט מיינען.

זיא האט ניט געענטפערט, זיא האָט געציטערט פון קאָפּ ביז דיא פיס, זיא האָט מורא געהאט, אז קאָפּע זאָל ניט דערזעהן לאנטיע פון אָפענעם פענסטער אין רעסטאָראן.

זיא האט געבעטען גוזשע, אז ער זאָל מיט קאָפּע געהן פאָראויס און זיא און ווירזשין זיינען געגאנגען פוןביידע זייטען, אום אביסעל צו פערשטעלען.

נאר קאָפּע האָט געוואוסט, אז לאנטיע געפינט זיך דאָרטען, ער האט געזאָגט:

— דארטען זיצט א יונג, וועלכען איך קען, און דוא קענסט איהם אויך.

דאן האט ער איהר אָנגעהויבען צו בעשולדיגען מיט זעהר גראָבע ווערטער, אז זיא איז געגאַנגען זוכען ניט איהם, נאר איהר פריהערדיגען געליעבטען. פערבייגעהענדיג דעם רעסטאָראַן האט ער אָנגעהויבען שטארק צו זידלען לאַנטיע, נאָר יענער האט זיך ניט ווייסענדיג געמאכט און איז געזעסען, וויא ניט איהם מיינט מען.

ווירזשין האָט איהם ענדליך איינגעבעטען, ער זאָל געהן ווייטער וואס געהענטער ער איז צוגעקומען צום שטוב, איז ער אַלץ רוהיגער געוואָרען. דאך זיינען זיי געקומען אין א ערגערן מוטה, וויא זיי זיינען אוועק און זיי האבען געטראָפען דיא געסט מיט אויסגעצויגענע געזיכטער.

קאָפּע האט געדריקט דיא פרויען דיא הענד, איינשטעהענדיג קוים אויף דיא פיס, און זשערוויז האט געבעטען מיט א קול, אין וועלכען עס האבען זיך געהערט טרערען, אז זיי זאָלען זיך זעצען צום טיש. פּלוצים האט זיא בעמערקט, אזביים טיש זיינען נאר פאראן דרייצעהן, אזוי, וויא מאדאם גודשע איז ניט געקומען.

— מיר זיינען דא דרייצעהן, האָט זיא געזאָגט צוקלעממט, אננעהמענדיג דאס פאר א צייכען פון אן אָנקומענדען אונגליק, וואס זיא האט געפיהלט אז עס הענגט איבער זיי שוין פון א לאַנגע צייט.

דיא פרויען האבען זיך א הויב געטהאָן פון טיש, פרוי פּאַטוא האט געזאָגט, אז זיא וועט אָבטרעטען, ווייל עס איז ניט נויטהיג צו שפּיעלען זיך מיט'ן שטן, אויסער דעם, איז זיא ניט הונגעריג, נאר איין ראָשע האט געלאכט און געזאָגט, אז דאס זיינען אַלץ נארעשקייטען.

— וואַרט, האָט זשערוויז אויסגערופען, איך האב שוין אן עצה.

זיא איז ארויסגעלאָפען אין גאס און האָט אריינגעשלעפּט דעם אלטען ברו, וואס איז גראָדע דאמאלס פערביינעגאַנגען.

— זעצט זיך דא, האט זיא צו איהם געזאָגט. איהר וועט זיך דאך ניט אָבזאָגען, צו עסען מיט אונז, ניט וואהר?

ער האט צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— ער איז אזוי גוט וויא אן אנדערער, האט זיא געזאָגט אין דער שטיל, ער עסט זעהר זעלטען צו זאט און עס וועט פאר אונז זיין א פערגניגען צו זעהן, וויא ער וועט הנאה האבען פון א מיטאָג.

נח'שע'ס אויגען זיינען פייכט געוואָרען, אזוי איז ער געריהרט געוועזען פון דיא פריינדליכקייט, מיט וועלכע זיא האָט גערעדט פון דעם אלטען. דיא אנדערע האָבען אויך געפיהלט, אז דאס וועט זיי ברענגען מזל. דיא איינציגע אונצופריעדענע איז געוועזען דיא לאָריל.

זשערוויז האָט דערלאנגט זופּ און דיא געסט האבען נאר וואס גענומען דיא לעפעל צום מויל, ווען ווירזשין האט בעמערקט, אז קאָפּע איז פּלוצים פערשוואונדען געוואָרען. ער האָט זיך וואהרשיינליך צוריקגעקעהרט צו דער פרייליכע קאָמפּאניע אין אסעמואר. יעמאנד האט בעמערקט, אז ער מעג פערבלייבען דאָרטען — געוויס וועט איהם קיינער נים נאָכלויפען. נאר זיי האבען דיא זופּ נאָך נים צייט געהאט אויפצועסען, ערסט קאָפּע שוין געוועזען צוריק מיט א בלומען־טאָפּ אונטער יעדען ארם.

דיא געסט האבען געפּאַטשט בראַוואָ, ער האט אנידערגעשטעלט דיא טעפּ נעבען זשערוויז פון ביידע זייטען, און קוסענדיג איהר, האט ער געזאָגט:

— איך האב דיך פערגעסען, מיין טהייערע, נאר איך ליעב דיך נים ערגער וויא פריהער.

— הערר קאָפּע, איז היינט זעהר פריינדליך, האט בעמערקט איינער פון דיא געסט, ער האט געטרונקען גראָדע גענוג, אום צו זיין גוטמוטהיג.

דיעזע קליינע עראייגניס האט ווידער געבראכט דעם שמייכעל ביי דיא געסט אויף דיא ליפּען, און אלע זיינען פרייליך געוואָרען. מען האט אָנגעהויבען צו טרינקען וויין, פון צווייטען צימער האבען זיך געהערט דיא שטימען פון דיא קינדער. דאָרטען זיינען געזעסען עטיען און נאַנאַ מיט נאָך א פּאָר קינדער, פּאָלין און וויקטאָר, זיי האבען זיך שטארק אמוזירט.

דיא שפּייזען זיינען זעהר געלונגען, דער בראַטען איז געוועזען פּראכטפאָל, נאר אזוי וויא דיא מאכלים זיינען געוועזען פעט, האט מען געדאַרפט טרינקען א סך וויין.

אין צווייטען צימער ביים טיש פון דיא קינדער האט נאַנאַ געשפּיעלט דיא ווירטהין, זיא איז געזעסען אויבען־אָן און האט זיך געזעהן צו האלטען זעהר ווירדיג. דאך זעהענדיג, וויא דיא קליינע דיענסט־מיידעל, אגוסטין נגב'עט ארבעס פון איהר טעלער, האט זיא נים אויסגעהאלטען און א שטארקען פּאטש געגעבען.

— זיי פּאָרזיכטיג, מאדמואזעל, האט אגוסטין געזאָגט בייז, אז נים וועל איך דערצעהלען דער מאמען, אז דוא האסט געבעטען וויקטאָר'ן ער זאָל דיר א קוש טהאָן.

אינט איז די צייט געקומען אויף דער גאנז, מען האט אויפ'ן טיש אויף ביידע עקען אוועקגעשטעלט צוויי לאמפען, דער גאנצער טיש איז שוין געווען אין אונארדנונג, און דער טיש־טוך אין פיעלע ערטער פערפלעקט, זשערוויז איז ארויס פון טיש און האט זיך באלד אומגעקעהרט, טראגענדיג די גאנז מיט נצחון, לאריל און זיין ווייב האבען זיך אומגעביטען מיט א פערצווייפעלטען בליק.

— ווער וועט שניידען? האט געזאגט זשערוויז, נים איך, פאר מיר איז זיא צו גרויס.

קאפע האט געזאגט, אז ער וועט דאס טהאן, די ארבייט איז א גאנץ איינפאכע, מען דארף איהם נאר צוררייסען אין שטיקער.

ענדליך איז מאדאם לעבא איינגעפאלען א גוטער פלאן:

— הערר פלאסא איז דער מאן דערצו. ער ווייס וויא צו בעגהן זיך מיט געווער, און זיא האט דעם פאליסמאן דערלאנגט דאס מעסער.

ער האט צוגערוקט צו זיך די שיסעל און האט מעטאדיש און בעדאכט אנגעהויבען צו שניידען. ווען ער האט דאס מעסער אריינגעזעצט דער גאנז אין הארצען אריין, האט לארילין פלוצים אנגעכאפט א פאטריאטיש געפיהל און ער האט אויסגערופען:

— אך, ווען דאס וואלט נאר געווען א קאזאק!

ענדליך האט מען די גאנז צוטהיילט און אלע האבען זיך גענומען צום עסען, פונקט וויא זיי וואלטען ערסט געזעצט זיך צום מאלצייט. זשערוויז האט געשלונגען גרויסע שטיקער ברוסט און האט זיך געשעמט פאר גוזשע, וואס זיא עסט אזוי פיעל. דאך האט זיא אויסגעקליבען די בעסטע שטיקלאך און האט זיי געגעבען דעם אלטען ברו, נאר יענער האט זיי אראבגעשלונגען אהן א שום פער־גניגען, ווייל זיין גומען האט שוין לאנג פערלארען די פייהיגקייט צו פיהלען עפעס א טעם, די אלטע קאפע האט געגריזשעט א ביין מיט איהרע לעצטע צוויי צייה־נער. אלע האבען זיך גענומען קלאגען, אז עס איז צו הייס אין צימער, און קאפע האט געעפענט די טהיר פון גאס.

ווין האט מען געטרונקען אהן א שיעור, א גאנצע קופע לעדיגע פלעשער איז שוין געלעגען אין א ווינקעל. ווען פרוי פאטוא האט געבעטען אביסעל וואסער האט קאפע צוגענומען דעם פלאש וואסער פון טיש און געזאגט, אז אין זיין הויז וועט קיינער נים טרינקען קיין וואסער. וואס וויל זיא — זיך פערגיפטען? און ער האט אויף דאס ניי אנגעגאסען אלע גלעזער, היפאקריטען (צבויאקעס) קענען

זאָגען וואס זיי ווילען, נאר דיא זאפט פון וויינ־טרויבען איז דיא בעסטע ערפינדונג.

דיא געסט האָבען געלאכט און געזאָגט, אז ער האָט רעכט. דער פעטער נח האט נאָר געפלאנצט דעם וויינ־גאָרטען פאר דיא ארבייטער, און אז מען נעהמט א מאָל אין איבריגען טראָפּען, קען דאס אויך ניט שאדען; דאס מאכט נאר דאס לעבען אנגענעהמער.

דיא געסט האבען אָנגעהויבען צו ווערען שכור׳לאך, אפילו גו.שע וואס איז געוועז זעהר איינגעהאלטען, האָט זיך אויך געפיהלט אונרוהיג. ראָשע איז געוואָרען רויט און דיא לאָרילס בלייך, פלאסאָ האט אָנגענומען א פייערליכע און שטרענגע מינע.

פלוצים האָט זיך זשערוויז דערמאָנט אַן דיא זעקס פלעשער פערזינעלטען וויין, וואס זיא האט פערגעסען צו געבען מיט דער גאנז, זיא האָט זיי אריינגעטראָגען אונטער דיא הויכע אפּלאָדיסמענטען פון דיא געסט. דיא גלעזער זיינען ווידער פול געוואָרען, און פלאסאָ האָט זיך אויפגעהויבען און געמאכט א פאָרשלאג אז מען זאָל טרינקען פאר׳ן געזונד פון דער בעל־הבית׳טע.

— פופציג געבורטס־טעג מעהר! האָט אויסגעשריען ווירזשין.

— ניין, ניין, האט געענטפערט זשערוויז מיט א שמייכעל, וואס האט ענטהאלטען אביסעל טרויעריגקייט, איך וויל ניט לעבען אזוי פיעל, עס קומט א צייט, ווען מען איז צופריעדען צו געהן.

נעבען טהיר אין גאס האט זיך פערזאמעלט א קופּקע מענשען און האבען געשמייכעלט, קוקענדיג אויף דער סצענע אינעווייניג, דער ריח פון דער גאנז האָט זיך צושפּרייט איבער דער גאנצער גאס און דיא דיענער פון דער קראָם געגענאיבער האבען אָבגעשאצט פיעל וויין מען האט דא אויסגעטרונקען.

דיא געסט האבען דאס גוט בעמערקט, נאר, וויא עס האט געשיינט, האט דאס זיי פערשאפט פערגניגען, בעמערקענדיג א בעקאנטע געזיכט צווישען דיא פּערזאמעלטע פאר דער טהיר, האט קאָפּע מיט דער האנד אָנגעוויעזען אויף א פלאש, און ווען יענער האט צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ, האט ער ארויסגעשיקט דיא פלאש מיט א גלעזעל און דאס האָט געמאכט א ברידערליכען פערבאנד צווישען גאס און שטוב.

דיא קינדער אין צווייטען צימער זיינען געוואָרען אונערטרעגליך, זיי האבען דערטאפּט לעפיל און האבען מיט דעם געפויקט איבער א פענדיל. דיא אלטע

קאָפּע מיט'ן אלטען ברו האבען גערעדט זעהר ערנסט, דער אלטער מאן האט דער־צעהלט פון זיינע זיהן, וואס זיינען געשטאָרבען אין דער סעוואסטאָפּעלער מלחמה.

— הא, ווען זיי וואָלטען געלעבט, וואלט איך געהאט ברויט אויף מיינע אלטע יאָהרען.

מאדאם קאָפּע, וואס האט קוים געקענט ריהרען מיט דער צונג, האָט געענטפערט.

— יא, נאר מען האָט אזוי פיעל צרות פון קינדער, ניט איין שעה האב איך געוויינט איבער זיי.

דער אלטער האט קוים געהערט, וואס זיא האָט געזאָגט, און האט ווייטער גערעדט האלב פאר זיך.

— איך קען קיין ארבייט ניט קריעגען, איך בין צו אלט. ווען איך בעט ארבייט לאַכט מען פון מיר און מען פרעגט מיך, צו דאס בין איך געוועזן דער, וואס האָט געפּוצט דיא שיך ביי הענרי דעם פיערטען, לעצטען יאהר האב איך געפּאַרבט א בריק און האָב דאביי פערדיענט דרייסיג סו. איך האב געדארפט ליגען אויפ'ן רוקען געבען וואסער, און פון דאמאלס אן האב איך ניט אויפגעהערט צו הוסטען.

ער האט א קוק געטהאָן אויף זיינע שטיפּע, צודרייטע הענד און ווייטער געזאָגט:

— איך ווייס, אז איך טויג שוין צו גאָר ניט, איך ווינש נאַר, איך זאָל שוין ליגען ביי דער זייט פון מיינע קינדער, עס איז א גרויסער צער, וואס מען קען זיך ניט נעהמען דאס לעבען, ווען מען הויבט אָן אלט צו ווערען.

— ווירקליך, האט זיך ארייננעמישט לאָריל איך קען ניט פערשטעהן, פאר וואס דיא רעגירונג גיט ניט קיין פּענסיע אזעלכע מענשען וויא איהר זייט — מענשען וואס ווערען קאַליקעס......

— נאָר ארבייטער זיינען ניט סאָלדאטען, האט איהם איבערגעבראָכען פלאָסאָ וואס האָט גערעכענט פאר זיין פּפליכט אנצונעהמען זיך פאר דיא רעגירונג. עס איז נארעש צו ערווארטען, אז דיא רעגירונג זאָל טהאָן אונמעגליכעס.

ענדליך האָט מען דערלאנגט דעם דעזערט, ער איז בעשטאנען פון א קונציג געמאכטע פּיראמידע פון טאָרט, פון א טעלער פּאָזימקעס מיט צוקער און אויף א צווייטע טעלער א שטיקעל קעז.

דיא געסט האבען זיך פאר'ן דעזערט ניט דערשראָקען, דיא נאכט איז נאך

געוועז גרויס און זיי האבען געהאט צייט; זיי האבען אנגעצינדען זייערע פיפקעס, האבען געטרונקען וויין און בעטראכט זשערוויז, וויא זיא האט געשניטען דעם טארט. פלאסא האט שטאלצירט, אז ער וויס, וויא מען פיהרט זיך אין דער הויכע געזעלשאפט, האט זיך אויפגעהויבען און ארונטערגענומען פון דעם טארט א קינסטליכע ראזע, מיט וועלכע דער טארט איז געווען בעפוצט, און האט איהם געשיינקט דער בעל הבית'טע, וועלכע האט דיא ראזע צוגעשפיליעט צום ברוסט. דיא געסט האבען דאס אפלאדירט און מען האט געמאכט א פארשלאג צו זינגען. ראשע האט אנגעהויבען א קאמישע ליעדעל און דיא איבריגע האבען איהם אונטערגעהאלפען.

ווירזשין איז א פאר מאל ארויסגעלאפען און דאס דריטע מאל ווען זיא איז צוריקגעקומען, האט זיא געזאגט צו זשערוויז.

— מיין טהייערע, ער זיצט נאך אלץ דארטען אין רעסטאראן און מאכט זיך, אז ער איז פערטיעפט אין א צייטונג. איך האב מורא, אז ער טראכט עפעס שלעכטס צו טהאן.

— איז ער שכור? האט זשערוויז געפרעגט, ווערענדיג זעהר ערנסט.

— ניין, און דאריבער האב איך נאך מעהר מורא, צו וואס זיצט ער דאר־טען אזוי לאנג, ווען ער טרינקט ניט? מיין הארץ ציטערט אין מיר איך האב מורא, אז עפעס וועט היינט געשעהן.

זשערוויז האט איהר געבעטען, אז זיא זאל אויפהערען ריידען וועגען דעם. פרוי פאטוא האט אנגעהויבען צו זינגען משונה'דיגע ליעדער פון ים־רויבער. זשערוויז האט דערווייל מיט איהר שווינער אנגעגאסען קאפע, דיא געסט האבען איהר גע־בעטען זיא זאל זינגען, נאר זיא האט זיך דערפון אבגעזאגט. זיא איז געווען אזוי אונרוהיג און בלייך, אז אייניגע האבען איהר געפרעגט, צו דיא גאנז האט איהר ניט פערשאדט.

ענדליך האט זיא זיך געלאזט איבעררעדען און האט גענומען זינגען א ליעד פון טרוימען און רוהע, קוקענדיג דאביי מיט איהרע האלב פערמאכטע אויגען אין דער פינסטערקייט.

נאך איהר האט יעדער בעזונדער געזונגען און נחשע איז געווען דער לעצטער. פלוצים האט ווירזשין א מורמעל געטהאן צו זשערוויז אין אויער.

— איך האב ערשט געזעהן, וויא לאנטיע איז פערביינגעגאנגען פערביי דיא

טהיר. נומער גאָט! אט איז ער וויעדער דא. ער האט זיך געשמעלט און קוקט אריין אהער.

זשערוויז האָט א כאפ געטהאָן דעם אטהעם און האט זיך מיט שרעק ארומגעקוקט. דיא קופקע נעבען דער טהיר איז גרעסער געוואָרען, צונעצויגען פון דיא געזאנגען, דאָרטען זיינען געווען סאָלדאטען, קרעמער, א פאר קליינע מיידלאך האבען זיך געהאלטען פאר דיא הענד און אריינגעקוקט מיט בעוואונדערונג אין צימער.

לאנטיע איז געשטאנען גראדע אנטקעגען טהיר. זשערוויז האט בענעגענט זיינע אויגען און האט דערפיהלט, וויא דער מארך פון איהרע ביינער ווערט פערגליווערט.

קאָפּע האָט געבעטען מעהר וויין, קלעמענס האָט גענומען פּאָזימקעס, דער געזאנג האָט זיך איבערגעריסען, און דאס געשפּרעך איז אריבערגעגאנגען וועגען א פרוי, וואס האט זיך מיט א טאָג פריהער אויפגעהאנגען אין דער צווייטער גאס.

דיא רייהע פון זינגען איז איצט אויסגעפאלען אויף פרוי לעכא, זיא האָט געמאכט אלערליי פּאָרבערייטונגען, האט בענעצט דיא שלייפען מיט וואסער. ווייל איהר איז געווען צו הייס, און דיא ליפען מיט בראנפען, און האָט זיך אוועקגע־שטעלט און האט האט אָנגעהויבען צו זינגען א ליעד וועגען אן עלענדען קינד, אויף וועלכען גאָט האט זיך ערבארעמט. זשערוויז וואס איז געווען שטארק ערדעגט פון לאנטיעס שטעהן אין טהיר, האָט אויסגעוויעזען, אז זיא איז דאס עלענדע קינד און אויף איהר דארף זיך דאס גאָט דערבארעמען, און זיא האט זיך צואוויינט. קלעמענס האט זיך צוכיפּעט און דיא אנדערע פרויען האבען אויך צוגעטראָגען דיא טיכלאך צו דיא אויגען. דיא מענער זיינען אויך געווען געריהרט, ווייל דער וויין האָט זיי ווייך געמאכט דיא הערצער.

זשערוויז און ווירזשין האבען דיא אויגען נימ אראָבגעלאָזט פון דיא שאָטענס אין דרויסען. פרוי ראָשע האט איצט אויך בעמערקט לאנטיע און האט ארויסגע־לאָזט א געשריי, אויסווישענדיג זיך דיא טרערען פון דיא אויגען. דיא דריי פרויען האבען געקוקט איינע אויף דיא אנדערע מיט צושראָקענע בליקען.

— נומער גאָט! האט געמורמעלט ווירזשין. ווען קאָפּע א שטיינער וועט זיך ארומקוקען דא וועט דאך קומען צו בלוטפערגיסונג.

דיא ערנסטקייט פון זייערע בליקען, וואס זיינען געווען געווענדעט צו דער גאס, האָט צוגעצויגען קאָפּע'ס אויפמערקזאמקייט.

— וואס קוקט איהר דאָרטען אזוי?

ער האָט זיך אָנגעבויגען א קוק צו טהאָן און ער האָט אויך דערזעהן לאַנטיע.

— דאס איז שוין צופיעל! האט ער געמורמעלט, דער שמוציגער לומפ! איך וויל דאס ניט האבען געבען זיך!

ער איז אויפגעשפרונגען מיט א פלוך, זשערוויז האָט ארויפגעלעגט איהר האנד אויף זיין ארם און האָט געבעטען:

— לעג אנידער דאס מעסער און בלייב דא, איך בעט דיך.

ווירזשין האָט ביי איהם אויסגעריסען דאס מעסער, וואס ער האט געכאפט פון טיש, נאר איינהאַלטען איהם האט זיא ניט געקענט, און ער איז ארויסגעלאָפען אין גאס אריין. דיא איבריגע געסט האבען גאר ניט בעמערקט, אזוי פעראינטרעסירט זיינען זיי געווען אין דיא ריהרענדע ווערטער, וואס לעבא האט נאך אלץ געזונגען.

זשערוויז איז געזעסען, איהרע הענד קאָנוואולסיוו צוזאמענגעקלאַמערט און אָהן אטהעם פאר מורא, ערווארטענדיג צו הערען א שרעקליכען געשריי אין גאס און אז איינער פון דיא צוויי מענער וועט אנידערפאלען, ווירזשין און ראָשע האָבען געפיהלט דאס זעלבע.

דיא פרישע לופט האט אזא זעץ געטהאָן קאָפּע, ווען ער איז ארויסגעלאָפען אָנצ׳כאפּען לאַנטיע׳ן ביים קאָלנער, אז ער האט זיך איבערגעקוליעט און אריינגעקייקעלט זיך אין רינשטאָק, לאַנטיע איז אָבגעטראָטען אביסעל ווייטער פון דעם פלאַץ, וואו ער איז געשטאַנען ניט ארויסנעהמענדיג דיא הענד פון דיא קעשענעס.

ענדליך האָט זיך קאָפּע אויפגעהויבען און געשטעלט זיך אויף דיא פיס, עס האט אויסגעבראָכט א שטארקער קריעג. זשערוויז האט מיט ביידע הענד פערמאכט דיא אויגען אום ניט צו זעהן, פלוצים איז ווידער אלץ שטיל געוואָרען, זיא האט אראָבגענומען דיא הענד פון דיא אויגען און האט ווידער ארויסגעקוקט.

צו איהר גרויסער ערשטוינונג האָט זיא דערזעהן, אז איהר מאַן און לאַנטיע רעדען רוהיג און זעהר פריינדליך.

זשערוויז האט זיך אומגעביטען מיט א פערוואונדערטען בליק מיט ווירזשין און ראָשע, וואס האט געהייסען: וואס קען דאס בעדייטען?

דיא צווי מענער האבען אָנגעהויבען צו געהן, אויף און אב פערביי דיא טהיר. קאָפּע האָט עפּעס געפּאָדערט און לאַנטיע האט זיך אָבגעזאָגט. ענדליך האָט איהם קאָפּע אָנגענומען פאר׳ן ארם און האָט איהם כמעט מיט געוואלד אריינגעשלעפּט אין צימער אריין.

— איך זאָג אייך, אז איהר מוזט, האָט קאָפּע געזאָגט צו איהם. איהר וועט מוזען טרינקען מיט אונז א גלאָז ווײן, מענער וועלען בלייבען מענער, מיין ווייב ווייס דאס אזוי גוט וויא איהר.

לעבאַ האָט געענדיגט איהר געזאנג און האָט זיך מיט א פערמאטערטע מינע אנידערגעזעצט און האט געבעטען א גלאָז ווײן. איהרע נערווען ווערען שטענדיג צוריסען אין שטיקער, ווען זיא זינגט דעם געזאנג.

לאַנטיע, ווען קאָפּע האָט אנידערגעזעצט ביים טיש, האט לאַנגזאם גע־טונקט א שטיקעל טאָרט אין זיין גלאָז ווײן. אויסער ווירזשין און ראָשע האט איהם דאָרטען קיינער ניט געקענט.

דיא לאָרילס האבען אויף איהם געקוקט מיט פערדאכט, אבער דער פער־דאכט איז געווען וויים פון דער ווירקליכקייט. אן אונאנגענעהמער שטילקייט האָט איז געפאלען אויפ׳ן צימער. קאָפּע האט איבערגעריסען דיא שטילקייט און האָט איינפאך געזאָגט:

— ער איז אונזערער א פריינד, און וועגדענדיג זיך צו זיין ווייב, האט ער פאָרטגעזעצט: קענסטו זיך גיט א רוק טהאָן אביסעל? האבען. מיר נאך א הייסע טאסע קאפּע?

זשערוויז האָט געקוקט פון איינעם אויפ׳ן צווייטען, זיא איז געוועז אין גאנ־צען צומישט. ווען איהר מאן איז ערשיענען מיט איהר פריהערדיגען געליעבטען, האָט זיא צוגעדריקט ביידע הענד צום שטערן, וויא מען טהוט עס אהן א רעכנונג אין א שטורם ווען מען ערווארטעט א שטארקען דונער.

עס האָט איהר געשיינט, אז דיא וועגד וועלען באלד איינפאלען און זיי אלעמען דערשטיקען אויפ׳ן פלאץ. דאן זעהענדיג, וויא דיא צווי מענער זיצען רוהיג צוזא־מען, איז איהר דאס מיט א מאל פאָרגעקומען גאנץ נאטירליך. איהר איז נמאס געוואָרען צו טראכטען וועגען דעם און איהר האט געשיינט, אז אזוי איז בעסער. פאר וואס זאָל זיא זיך קימערן? קיינעם ארט דאס ניט, יעדער שיינט צו זיין צופריעדען, פאר וואס זאָל זיא זיין אונרוהיג?

דיא קינדער אין צווייטען צימער זיינען איינגעשלאָפען, פאָלינ׳ס קעפּיל אין

געפאלען אויף עטיען'ס שולטער. זשערוויז האט זיך א צאפעל געטהאן, ווען איהרע אויגען זיינען געפאלען אויפ'ן איגנעל, זיא האט ניט געקענט פערשטעהן, וויא אזוי דער פאטער קען זיצען רוהיג און עסען טארט און ניט וועלען זעהן זיין זוהן נאך אזא לאנגער צייט. זיא האט דערפיהלט א וואונש אויפצואוועקען דאס איגנעל און צו ווייזען עס דעם פאטער.

זיא האט אריינגעטראגען דעם קאן קאפע און האט אנגעגאסען א טאסע קאפע פאר לאנטיע, ער האט אפילו דעם קאפ ניט אויפגעהויבען אויף איהר א קוק צו טהאן און האט איהר שטיל בעדאנקט.

— איצט איז מיין רייהע צו זינגען, האט אויסגעשריען קאפע.

זיין געזאנג איז געווען אלעמען בעקאנט אפילו אין גאס, און דיא קופקע אין דרויסען האט אויך אנגעהויבען צו זינגען מיט איהם אין כאר, עס איז געווארען אזא געשריי, אז פאליציסטען זיינען זיך אנגעלאפען צו שטילען דעם אויפרוהר, נאר דערזעהענדיג פלאסא, האבען זיי זיך נאר פערניינט, און זיי זיינען אוועק ווייטער.

קיינער פון דיא פערזאמעלטע האט ניט געוואוסט, ווען דער יום טוב האט זיך געענדיגט. עס האט שוין בעדארפט זיין זעהר שפעט, ווייל קיין מענשליכע בעשעפענים האט מען אין גאס ניט געזעהן. זיי האבען נאר וויא דורך א חלום געדענקט, אז זיי האבען זיך אלע ארומגענומען פאר דיא הענד און געטאנצט ארום טיש. זשערוויז האט זיך דערמאנט, אז לאנטיע איז אוועק דער לעצטער, אז ער איז פערביינעגאנגען פערביי איהר, ווען זיא איז געשטאנען אויפ'ן שוועל.

לעבא האט ניט געוואלט געהן אהיים אזוי שפעט ביי נאכט. מען האט פאר איהר געלעגט א מאטראץ נעבען עס־טיש און זיא איז געשלאפען דיא גאנצע נאכט צווישען דיא שיריים פון דעם מאלצייט. א קאץ פון א שכנה האט זיך בענוצט מיט דער געלעגענהייט פון אן אפענע פענסטער און איז דיא גאנצע נאכט געזעסען נעבען לעבא און געגריזשעט דיא ביינדלאך פון דער גאנז מיט איהרע שארפע צייהנער.

VII.

קומענדען שבת איז קאַפּע, וואס איז ניט געוועזן ביים מיטאָג אין דער היים, געקומען צוזאמען מיט לאַנטיע א זייגער צעהן ביי נאכט. זיי האבען צוזאמען געגעסען מיטאָג אין א רעסטאָראַן.

— זיי ניט בייז, מיין ווייב, האט קאַפּע געזאָגט, מיר האבען ניט געטרונקען דוא זעהסט?

און ער האט איהר ווייטער דערצעהלט, אז ער האָט זיך מיט לאַנטיע געגעטראָפען צופעלינגער ווייזע, און אז לאַנטיע האט זיך אָבגעזאָגט צו טרינקען, זאָגענדיג, אז ווען א מאַן האט חתונה געהאט מיט אזא פרוי, וויא זיא איז, דאַרף ער זיין געלד ניט אויסגעבען אויף בראַנפען.

זשערוויז האָט זיך צוגעהערט מיט א שוואכען שמייכעל, זיא האָט אפילו אין געדאנקען ניט געהאט צו ווערען בייז; נאר זיא איז געוועזן אויפגערעגט. זעהענדיג ווידער א מאָלביידע מענער אזוי גיך צוזאמען. מיט ציטערנדע הענד האָט זיא פערלענט איהרע צולאָזטע האָר.

איהרע ארבייטערקעס זיינען שוין לאנג אוועקגעגאנגען, דיא שווינגער און נאנא האבען שוין געשלאָפען. זיא אליין האָט שוין געוואָלט צושליסען דיא לאָדענס, ווען זיי זיינען אריינגעקומען, זיא האָט אריינגעטראָגען א פלאַש מיט אביסעל איבערגעבליבענע בראַנפען און א פאָר גלעזלאך, לאַנטיע האָט זיך ניט געזעצט און האָט זיך געהיט ניט צו ריידען מיט איהר גלייך:

נאר ווען זיא האָט איהם אָנגעגאָסען א גלעזיל בראַנפען האט ער אויסגערופען:

— איין טראָפּען נאר, מאדאם, ניט מעהר וויא א טראָפּען.

קאַפּע האט אויף זיי געקוקט א ווייכע און דאַן האָט ער אָפען געזאָגט:

— זיי זיינען קיין נאראנים ניט און איך ניט קיין קינדער, וואס געוועזן איז געוועזן, ווען מענשען זאָלען טראָגען שנאה צעהנדליגע יאָהרען לאַנג, וואָלט ניט געווען מיט וועמען א וואָרט אויסצוריידען. ער, קאַפּע, איז ניט אזא מענש, און ער ווייס, אז זיי זיינען אָרדענטליכע לייט און ער איז זיכער, אז ער קען זיי געטרויען.

— געוויס, האָט געמורמעלט זשערוויז ניט וויסענדיג, וואס זיא זאָגט.

— איך בעטראכט איהר נאר וויא א שוועסטער, האָט לאַנטיע זיך אָנגערופען, נאר וויא א שוועסטער.

— גיב מיר אויף דעם דיין האנד, האט קאָפּע געזאָגט, און לאָ'מיר זיין גוטע פריינד פון הייט אָן און ווייטער. אַ גוטע הארץ איז בעסער פון גאָלד און איך שעץ פריינדשאַפט בעסער פון אלץ.

און ער האָט זיך געגעבען אַ קלאַפּ אין ברוסט און האט זיך ארומגעקוקט, וויא ערוואַרטענדיג אַפּלאָדיסמענטען. דאן האָבען זיי אלע דריי גענומען טרינקען זייער בראַנפען, און זשערוויז האט צום ערסטען מאָל גוט אַ קוק געטהאָן אויף לאַנטיע. דיא נאַכט פון דעם מאָלצייט האט זיא איהם געזעהן, וויא דורך אַ גלאָז.

ער איז זעהר פעט געוואָרען, זיינע הענד און פיס זיינען געוואָרען זעהר שווער נאָר זיין געזיכט איז נאָך אַלץ געווען זעהר שעהן, צוואַר אביסעל אָבגעלעבט פון גוט לעבען, ער איז געווען זאָרגפעלטיג אנגעטהאָן און האט ניט אויסגעזעהן עלטער פון זיינע יאָהרען, זיינע קליידער זיינען ניט געווען וויא פון אַן ארבייטער, ער איז געווען געקליידעט וויא אַ הערר און האָט געטראָגען אַ זייגער מיט אַ קייטעל, אויף וועלכען איז געהאנגען אַ רינג, וואהרשיינליך אַן אנדענקונג.

— איך מוז שוין געהן, האָט ער ענדליך געזאָגט.

ער איז שוין געווען ביי דער טהיר, ווען קאָפּע האָט איהם צוריקגערופען און געזאָגט, אז ווען ער וועט געהן פערביי, זאָל ער ארייַנקומען געוואָר ווערען וואס מען מאַכט. דערווייל איז זשערוויז פערשוואונדען און האט זיך באַלד צוריקגעקעהרט שטופענדיג עטיענען פאָראויס. עטיען האָט געשמייכעלט, רייבענדיג זיך דיא אויגען ער איז געווען פערשלאָפען, ווען ער האָט דערזעהן לאַנטיע, האט ער אונרוהיג אַ קוק געטהאָן אויף איהם און באַלד אויף קאָפּע.

— קענסטו דיעזען העררן? האט דיא מוטער געפרעגט.

דאס איינגעל האָט אַ קוק געטהאָן אַן אַ זייט און האָט ניט געענטפערט, נאָר ווען דיא מוטער האָט איהם איבערגעפרעגט, האָט ער געמאַכט אַ לייכטען צייכען, אַז ער געדענקט איהם, לאַנטיע איז געשטאַנען ערנסט און שטיל. ווען עטיען איז צו איהם צוגעגאַנגען, האט ער זיך אָנגעבויגען און אַ קוש געטהאָן איהם. עטיען האָט אויף איהם ניט געקוקט און האט זיך נאָר שטאַרק צואווינט. ווען קאָפּע האט איהם דערפאַר אנגעהויבען צו זידלען, איז ער אנטלאָפען געוואָרען.

— דאס איז פון אויפרעגונג, האט געזאָגט דיא מוטער, וואס איז אליין גע־ווען זעהר בלייך.

— ער איז געוואוינליך זעהר גוט, און פאָלגט וואס מען זאָגט, האט קאָפּע

געזאָגט, איך האָב איהם גוט ערצויגען, וויא איהר וועט אליין אין ניכען אויסגע־פינען, ער מוז עטוואס לערנען פון לעבען און ער וועט אליין פערשטעהן, אז מענשען מוזען פערגעסען און פערצייהען, איך וואָלט זיך ניכער געלאָזט דעם קאָפּ אָבהאַקען, איידער צו פערבאָטען א פאָטער צו זעהן זיין קינד.

ער האָט דאן פאָרגעשלאָגען, מען זאָל ענדיגען דיא פלאַש בראַנפען, און זיי האָבען אלע דריי ווידער געטרונקען, לאַנטיע איז געווען גאַנץ רוהיג און פאַר'ן אוועקגעהן האָט ער נאָך געהאָלפען קאָפּע'ן פערמאַכען דאס געשעפט, דאן האָט ער דיא הענד אָבגעווישט מיט א טיכעל און האָט זיי געוואונשען א גוטע נאַכט. און האָט זיי צוגעזאגט אז ער וועט זיי אין ניכען ווידער בעזוכען.

לאַנטיע האָט געהאַלטען וואָרט. ער איז זעהר אָפט געקומען אין געשעפט צו זשערוויז, נאר שטענדיג ווען קאָפּע איז געווען אין דער היים. אויפ'ן שוועל פלעגט ער פרעגען, צו קאָפּע איז אין דער היים, דאן פלעגט ער זיך זעצען נעבען פענסטער און פערציהען א געשפּרעך, אין וועלכען ער האָט געוויעזען, אז ער קען דיא וועלט. ער האָט שטענדיג געטראָגען פרישע קליידער, ווייסע וועש און איז געווען דיין ראזירט, ביסלעכווייז האָט זיך קאָפּע דערוואוסט איינצעלהייטען פון זיין לעבען. פאר דיא לעצטע אכט יאָהר, איז ער געווען מיט א שותּף אין א הוט־פאַבריק, און ווען מען האָט איהם געפרעגט, פאר וואס ער האָט עס אויפגעגעבען, האָט ער געגעבען צו פערשטעהן, אז זיין שותּף איז געווען ניט קיין אָרדענט־ליכער מאַן און ז. וו.

ער האָט אויך גערעדט פון דער צוקונפט, מען וויל איהם ארייננעהמען אין א נייען געשעפט, וואס וועט אין גאַנצען ליגען אין זיינע הענד, אזעלכע געשעפטען זיינען פאראַן עטליכע און ער דאַרף נאר אויסקלייבען, קאָפּע האָט ניט אין גאַנצען געגלויבט אין דער געשיכטע און האָט געדענקט, אז ער טהוט איצט אויך עפּעס, ווארום אז ניט, פון וואַנען לעבט ער?

אין דער ווירקליכקייט אבער, האט לאַנטיע ליעב געהאט צו ריידען פון פרעמדע געשעפטען, אבער ניט פון זיינע אייגענע. ער האָט גראדע געזאָגט אזוי פיעל ליגען וויא אמת, און האט קיין מאָל ניט געזאָגט, וואו ער וואוינט, אזוי וויא ער איז קיין מאָל צו הויזע ניטאָ און דאריבער קען מען איהם קיין בעזוך ניט מאַכען.

— איך בין זעהר פאָרזיכטיג, צו צובינדען זיך צו וועמען עס איז, האט ער געזאָגט, איך וויל ניט זיין ביי קיינעם קיין שקלאַוו, א מאָל האב איך געקריגען א פלאַץ דעם זעלבען אבענד האט דער ווירטה אָנגעהויבען צו דיסקוטירען מיט

מיר וועגען פּאָליטיק. איך און ער האבען געהאט נאר פערשיעדענע אנזיכטען, אויף מאָרגען האב איך דיא שטעל אהועקגעוואָרפען, ווייל איך האָב ניט געוואָלט פער־קויפען מיין נשמה און איבערצייגונגען פאר זיבען פראנק א טאָג, איהר וועט מיר זיכער דערפאר ניט בעשולדיגען.

עס איז שוין געווען נאָוועמבער, לאָנטיע פלעגט פון צייט צו צייט ברענגען זשערוויז'ן א בינטעל בלומען און זיינע וויזיטען זיינען געוואָרען עפטער. ער האָט, וויא עס האָט געשיינט, בעשלאָסען צו געווינען דיא סימפּאטהיע ניט נאר פון זיי זאָנדערן פון דעם גאנצען הויז. ער האָט אָנגעהויבען דערפון, וואס ער האט ארויס־געוויזען גרויסע פריינדשאפט צו פרוי פאטוא און קלעמענס, און דיאביידע פרויען האבען איהם אין דעם פערלויף פון א מאָנאט אנגעהויבען צו פערגעטערן.

דיא לאָרילס זיינען געווען אויסער זיך פון כעס, ווען זיי האָבען זיך דערוואוסט, ווער ער איז, און האבען געשריען, אז דאס איז א זינד און א שאנדע פון זשערוויז'ס זייט, אריינצולאָזען איהם צו זיך אין הויז אריין. נאָר איין שעהנעם טאָג איז לאָנטיע צו זיי אריין און האָט ביי זיי בעשטעלט א גאָלדענע קייטעל פאר זיינע א בעקאנטע דאמע, און האָט זיך דאבּיי געוויזען אזוי אנגענעהם און פריינדליך, אז זיי האָבען איהם געבעטען זיצען און האבען איהם פערהאלטען מעהר וויא א שטונדע. נאך דעם וויזיט האבען זיי אויסגעשפּראָכען זייער פערוואונדערונג, וויא אזוי אזא פיינער מאן האט ווען עס איז געקענט עפּעס געפינען אין דעם קרומען פוס, ביסלעכווייז זיינען דיא שכנים געוואוינט געוואָרען צו זעהן איהם דאָרטען און האָבען אויפגעהערט זיך צו וואונדערן. נאר גושע האט זיך געפיהלט אונרוהיג, און ווען לאָנטיע פלעגט איהם טרעפען ביי זיין אריינקומען, האט ער זיך געשווינד אויפגעהויבען און איז אוועק, ניט וועלענדיג האבען מיט איהם צו טהאָן.

זשערוויז איז געווען זעהר אונגליקליך; זיא האָט געפיהלט, אז איהר קעהרט זיך צוריק אום א נייגונג צו לאָנטיע, און זיא האט מורא געהאט פאר איהם און פאר זיך, זיא האָט שטענדיג געטראכט פון איהם, נאר וואס ווייטער איז זיא אלץ געוואָרען רוהיגער, זעהענדיג, אז ער זוכט איהר אויסצומיידען און ריהרט איהר ניט אן מיט קיין פינגער.

ווירזשין האָט געשיינט צו לייענען איהרע געדאנקען; און האָט איהר געפרעגט, וואס שרעקט זיא זיך אזוי, האט זיך רען ווען א מאָן בעגאנגען מיט א פרוי מיט ווענינער רעספּעקט?

צו זיא האָט געוואָלט טהאָן; שלעכטס אָדער נאך ערגער וויא שלעכטס, האָט

ווירזשין געזוכט צונויפפיהרען זיי ביידע צוזאמען אין א ווינקעל און ווען איהר איז דאס א מאָל געלונגען האט זיא פערצווינגען א געפעהרליכען געשפּרעך, לאַנטיע האָט אויף איינינע איהרע פראַגען געענטפערט אין געציילטע ווערטער, אז זיין הארץ איז שוין טוידט, און ער לעבט נאָר פאר זיין זוהן. פון קלאָד'ן, וועלכער איז ניט געוועזן אין דער היים, האט ער קיין מאָל ניט געטראכט, עטיענען פלעגט ער יעדעס מאָל קוסען און באלד אבער פערגעסען, צו ער געפינט זיך דא אין שטוב, און האט זיך אמווירט מיט קלעמענס דיא גאנצע צייט.

אין ניכען איז זשערוויז געקומען צום שלום, אז דיא פערגאנגענהייט איז טוידט. לאַנטיע האט מיט זיך צוריקגעבראכט דיא עראינערונגען פון איהר קינדהיים, פון דער שטאָדט, וואו זיא איז געבאָרען, און פון האָטעל, וואו זיי האבען זיך אָבגעשטעלט, קומענדיג אין פאריז. נאר דיא עראינערונג איז אין ניכען פערשוואונדען געוואָרען, דיא פערגאנגענהייט איז פערשלונגען געוואָרען פון דער געגענווארט. זיא האט דיא עראינערונגען אבגעטוייסעלט מיט פעראכטונג. יא, אלעס איז שוין געוועזן פאָראיבער, און ווען ער זאָל זיך איצט ערלויבען צו דערמאָנען איהר אן דיא פערגאנגענע יאָהרען, וועט זיא עס דערצעהלען דעם מאַן.

אליין ניט בעמערקענדיג וויא אזוי, האט זיא זיך אין איהרע געדאנקען אומגעקעהרט צו גוזשע.

איין פריהמאָרגען האָט קלעמענס דערצעהלט, אז מיט א נאכט פריהער האָט זיא בעגעגענט לאַנטיע געהן געאָרעמט מיט א דאמע. דיא פרוי איז געוועזן א בלאָנדענקע און פון דעם געוויסען סאָרט דאמען. קלעמענס האט ווייטער דערצעהלט, אז זיא איז זיי נאָכגעגאנגען, ביז זיי זיינען צוגעקומען צו א הויז. דיא פרוי איז אריין אינעווייניג, און לאַנטיע איז געבליבען שטעהן אונטען און האט געווארט, ביז ער האט געזעהן, אז אויבען האט זיך געעפענט א פענסטער. וויא עס שיינט, איז דאס געוועזן א סיגנאל, ווייל ער איז גלייך אויף אריין אין הויז.

זשערוויז האָט געהאלטען אין פּרעסען א ווייסע קלייד, זיא האָט א שוואכען שמייכעל געטהאָן און געזאָגט, אז דיא פראנצויזען פון זיעד־פראַנקרייך זיינען שטענדיג פעררירקט איבער פרויען. דיא זעלבע נאכט ווען לאַנטיע איז צו זיי אריינגעקומען האָט זיא געהאט שפּאס דערפון, וואס קלעמענס איז באלד אויף איהם אָנגעפאלען. עס האט געשיינט, אז ער האָט געהאט פערגניגען, וואס מען האט איהם געזעהן מיט דער דאמע. דיא דאמע איז זיינע אן אלטע פריינד און ער האָט זיך מיט איהר שוין א צייט ניט געזעהן, זיא איז זעהר עלעגאנט, און ער האט

געגעבען קלעמענס א שמעק טהאן פון זיין טיבעל, אויף וועלכע זיין בעקאנטע האט אנגעגאסען אביסעל פון איהר פארפיום. גראדע דאן איז עטיען אריינגעקומען און זיין פאטער איז געווארען זעהר ערנסט. ער האט איצט ערקלערט, אז ער האט נאר געשפאסט, ווייל זיין הארץ איז טוידט.

זשערוויז האט מיט א שאקעל פון קאפ אויסגעדריקט איהר צופריעדענהייט מיט זיין האלטונג.

ווען דער פריהלינג איז געקומען, האט לאנטיע אנגעהויבען צו ריידען פון איבערקלייבען זיך אין זייער נאכבארשאפט, ער האט געזוכט א מעבלירטען און ריינעם צימער, מאדאם ראשע און זשערוויז האבען איהם געהאלפען זוכען אזא צימער, נאר זיי איז דאס ניט געלונגען, ווייל ער איז געווען א גרויסער אויסקלייבער, יעדען אבענד ביי דיא קאפעס פלעגט ער אויסדריקען זיין וואונש צו געפינען אזעלכע מענשען, וויא זיי, וואס זאלען וועלען אריינגעהמען א קווארטיראנט (באָרדער).

— דא איז זעהר בעקוועם ביי אייך, פלעגט ער זאגען יעדען אבענד.

ענדליך איין אבענד ווען ער האט ווידערהאלט דיא ווערטער, האט קאפע אויסגעשריען:

— אויב אונזער הויז געפעלט אייך אזוי שטארק, פאר וואס קלייבט איהר זיך ניט אריבער אהער? מיר וועלען דא געפינען גענוג פלאץ פאר אייך.

און ער האט ערקלערט, אז דאס צימער וואו מען האלט דאס גרעט, קען געמאכט ווערען גאנץ פיין, און עטיען קען שלאפען אויף א מאטראץ אין ווינקעל.

— ניין, ניין! האט לאנטיע געזאגט, איך וויים, אז איך וועל אייך נאר זיין אין וועג. איך וויים, איהר בעזיצט א טהייערע הארץ, נאר איך וועל עס ניט אויסנוצען. אייער צימער וואלט געווען א דורכגאנג צו מיינעם און דאס וואלט געשטערט אונז אלעמען.

— נארעשקייטען! האט געזאגט קאפע, קענען מיר דען זיך קיין עצה ניט געבען? זיינען דען אין יענעם צימער ניטא קיין צוויי פענסטער? מיר קענען פון איין פענסטער מאכען א טהיר און איהר וועט קענען געהן צו זיך דורך דעם הויף און מיר וועלען קענען אלע זיין בעזונדער.

עס איז געווארען א היבשע ווײלע שטיל, ענדליך האט לאנטיע געזאגט:

— אויב דאס איז מעגליך צו טהאן, וואלט געווען זעהר גוט, נאר איך האב מורא, אז עס וועט זיין פאר אייך צו ענג.

ער האָט ניט געקוקט אויף זשערוויז, ווען ער האָט גערעדט, נאָר עס איז געווען קלאָר, אז ער וואַרט נאָר אויף איהרען א וואָרט. איהר איז דער פּלאַן נאָר ניט געפעלען געוואָרען, ניט וויל דער געדאַנק וועגען זיין וואוינען ביי איהר האָט איהר אויפגערעגט, זאנדערן וויל זיא האָט ניט געוואוסט, וואו זיא וועט האַלטען דאָס גרעט.

נאָר קאָפּע איז זעהר געפעלען געוואָרען זיין פּלאַן, דירה־געלד איז שטענדיג געווען שווער פאַר זיי צו צאָהלען האָט ער געזאָגט. דיא צוואַנציג פראַנק, וואָס ער וועט זיי צאָהלען, וועט ניט זיין שווער פאַר איהם און פאַר זיי וועט דאָס זיין אַ שטיקעל הילף, זיין ווייב האָט ער געזאָגט, אז ער וועט איהר מאַכען אזעלכע צוויי גרויסע קאַסטענס, אז זיא וועט קענען אין זיי אַריינלעגען דאָס גאַנצע גרעט פון דעם הויז.

זשערוויז האָט נאָך אַלץ ניט צוגעשטימט און האָט ביי דער שווינער גע־פרעגט אן עצה מיט דיא אויגען, נאָר לאָנטיע האָט איהר שוין לאַנג געוואונען אויף זיין זייט דערמיט, וואָס ער האָט איהר געבראַכט קאַנפעקטען צו איהר הוסט.

— ווען מיר וואָלטען דאָס קענען דערווייזען, האָט זשערוויז געזאָגט, בין איך זיכער, אז ......

איהר זייט זעהר פריינדליך, האָט ער אנגעווענדעט, איך פיהל ווירקליך, אז דאָס וועט אייך שטערן.

קאָפּע האָט אויפגעפלאַמט.

— פאַר וואָס רעדסטו ניט קלאָרע רייד, וואָלט איך וועלען וויסען, און דוא שטאַמעלסט עפּעס וויא אַ נאַר? עטיען! עטיען! האָט ער אויסגעשריען.

דאָס אינגעל איז געשלאָפען, אָנגעשפּאַרט מיט'ן קאָפּ אן טיש, נאָר ביי דעם געשריי איז ער אויפגעשפּרונגען.

— הער מיך אויס, האָט אַ פּע צו איהם געזאָגט, זאָג דיזען העררן „איך וויל אזוי!“ זאָג נאָר דיא ווערטער און ווייטער גאָר ניט.

— איך וויל אזוי, האָט עטיען געשטאַמעלט פערשלאָפען.

אַלע האָבען זיך צולאַכט, נאָר לאָנטיע האָט באַלד צוריק אָנגענומען זיין פייערליכע מינע, האָט פריינדליך געדריקט קאָפּע דיא האַנד און געזאָגט:

— איך געה איין אויף אייער פאָרשלאַג, דאָס איז זעהר פריינדליך פון אייער זייט און איך דאַנק אייך פון זיך און אין דעם נאָמען פון מיין קינד.

אויף מאָרגען אין דער פריה, ווען דער ווירטה פון הויז איז צופעליג געקומען אהין, האט איהם זשערוויין דערצעהלט וועגען וואָס דא האנדעלט זיך אז מען דארף איבערמאכען פון א פענסטער א טהיר, אָנפאנגס האט ער דערפון נאר ניט גע־וואָלט הערען, נאר שפּעטער האט ער זיך געלאָזט ריידען און איז אויף דעם איינ־געגאנגען, נאר מיט דער בעדינגונג, אז זיי זאָלען דאס מאכען אויף זייערע אייגענע קאָסטען און ווען דער קאָנטראַקט וועט זיך ענדיגען, זאָלען זיי אלץ מאכען וויא פריהער איז געווען. זיי האבען אויף דעם נעדארפט אונטערשרייבען א קאָנטראַקט.

דעם זעלבען אבענד האט קאָפּע געבראכט זיינע דריי בעקאנטע בעל מלאכה׳ס א טישלער, א מויערער און א מאָלער, וואס האבען זיך אָנגענומען צו מאכען דיא ארבייט אין זייערע פרייע שטונדען פאר הונדערט פראנק, וואס ער וועט זיי בע־צאָהלען אזוי גיך, וויא ער וועט דאס געלד בעקומען פון זיין קווארטיראנט.

מעבלירען דאס צימער האט געקאָסט נאך הונדערט און דרייסיג פראנק, וואָס זיא האט זיך אָנגענומען אויסצוצאהלען צו צעהן פראנק א מאָנאט, אזוי אז א קיילעכדיג יאהר האבען זיי ניט געקענט האבען קיין שום פערדיענסט פון זייער קווארטיראנט.

אין מאָנאט יוני האט זיך לאנטיע ארייננעצויגען אין זיין נייע וואוינונג. קאָפּע האט איהם אָנגעבאָטען העלפען איהם איבערטראָגען זיינע זאכען און צו פערשפּאָ־רען דערמיט דיא דרייסיג סו פאר א דראָשקע, נאר ער האט זיך דערפון אָבגע־זאָגט, ניט וועלענדיג אפילו איצט אויסזאָגען, וואו ער וואוינט.

ער איז געקומען מיט זיין קאסטען א זייגער דריי, און זשערוויין, וואס איז געשטאנען אין טהיר, איז געוואָרען בלייך, וויא דער טוידט, דערקענענדיג דעם אלטען קאסטען, מיט וועלכען זיי זיינען אראָבגעקומען אין פּאריז. נאר איצט איז דער קאסטען געווען אלט און צובראכען און צוזאמענגעבונדען מיט שטריקלאך.

זיא האט געזעהן, וויא מען האט דעם קאסטען אריינגעטראָגען, וויא זיא האט עס אָפט געזעהן אין איהרע חלומות און זיא האט זיך געפרעגט, צו דאס איז ניט דיא זעלבע דראָשקע, וואס האט איהם און אדעל אוועקגעפיהרט. ראָשע האָט פריינדליך בעגעגענט לאנטיע, און זשערוויין איז געשטאנען דאבייא צומישט און שטיל.

כמעט ניט וויסענדיג וואס זיא רעדט, האט זיא געמורמעלט:

— מיר מוזען טרינקען א גלאָז וויין צוזאמען.

לאַנטיע איז געווען בעשעפטיגט מיט'ן אויפבינדען זיין קאַסטען און האָט דעם קאָפּ ניט אויפגעהויבען. זיא האָט ווייטער געזאָגט:

— איהר וועט אויך מיט אונז טרינקען, הערר ראָשע!

און זיא איז אוועק נאָך וויין און גלעזער.

אין דיעזען מאָמענט האט זיא דערזעהן פלאַסאָ פערביינעהן. זיא האט זיך צו איהם אַ ניינ געטהאָן און געגעבען צו איהם אַ וואונק. ער האָט דעם וואונק גאַנץ גוט פערשטאַנען, וואס זאָגט בעדייט אַ גלאָז וויין אין דער צייט ווען ער איז אויף זיין פּאָסטען. ער איז דורכגעגאַנגען דורך דעם הויף, אום מען זאָל ניט זעהן וויא ער קומט אריין. לאַנטיע האָט שטענדיג געשפּאסט איבער זיינע פּאָליטישע אנזיכטען, ווען ער האָט זיך מיט איהם געטראָפען, נאר דאָך זיינען זיי געווען דיא בעסטע גוטע פריינד.

ביי דיזע שפּאסעריי האט זיך ראָשע אריינגעמישט און געזאָגט:

— ווייסט איהר, אז ווען נאַפּאָלעאָן (דער דריטער) איז געווען אין לאָנדאָן, איז ער געווען אַ פּאָליסמאַן און זיין ספּעציעלע פּפליכט איז געווען צו שלעפּען אלע שכור'ע פרויען אין סטיישאָן־הויז.

זשערוויז האָט אָנגעפילט דריי גלעזער, זיא אליין האט ניט געוואָלט טרינקען, זיא האָט ניט אראָבגעלאָזט קיין אויג פון לאַנטיע, וועלכער איז געשטאַנען אויף דיא קניע נעבען זיין קאַסטען. אַ ווילדע נייגיערדע האט איהר אָנגעכאַפּט צו זעהן, וואס דאָרטען געפינט זיך. זיא האָט געדענקט, אז אין איין ווינקעל איז גע־ווען אנגעוואָרפען אַ קופּע אלטע זאַקען, אַ פּאָר העמדער און אן אלטער הוט. ליגען נאָך אלץ דיא זאכען דאָרטען? און וועלען איהר אלע אלטע שמאַטעס פון דער פערגאַנגענהייט ווידער קומען פאַר דיא אויגען?

נאר לאַנטיע האָט דעם קאַסטען ניט אויפגעעפענט, ער איז אויפגעשטאַנען און צוגעהענדיג צום טיש, האט ער הויך אויפגעהויבען זיין גלאָז:

— פאַר אייער געזונד, מאַדאַם! האט ער געזאָגט.

פּלאַסאָ און ראָשע האָבען מיט איהם מיטגעטרונקען.

זשערוויז האט אויף דאס ניי אָנגעפילט דיא גלעזער, און דיא דריי מענער האָבען דיא ליפּען אויסגעווישט מיט דער לינקער זייט פון האנד.

דאן האָט לאַנטיע געעפענט זיין קאַסטען, ער איז געווען פול מיט ביכער, פּאַפּירען, אלטע קליידער און בינטלאך וועש, דאס צימער איז פול געוואָרען מיט'ן גערוך פון טאַבאַק און שמוּץ.

— ניין, דיא אלטע הוט איז ניטאָ אין ווינקעל, דאָרטען ליגט איצט א נאָדעל־קישעלע, א פרעזענט פון עפּעס א פרוי.

דיא אנגסט, מיט וועלכע זיא האָט געקוקט אויפ'ן אויספּאקען, איז אין גאנ־צען פערשוואונדען געוואָרען און אָנשטאָט דעם איז זיא געוואָרען זעהר טרויריג.

ער האט ארויסגעשלעפּט א פענדיל, א פּאָר שיך, אן אויסגענייטע העמד לעדרדראָלינ'ס *) א ביוסט מיט אן אבגעבראָכענע נאָז און א פּאָר צוריסענע הויזען.

— קוקט אהער, פלאַסאָ, האט ער געזאָגט, ארויסשלעפּענדיג א קליין ביכעלע דאס איז געווען א ביטערע אטאקע (אָנפאל) אויפ'ן קייזער, געדרוקט אין בריסעל מיט'ן נאָמען: „נאפּאָלעאָן דעם דריטענס ליעבעס".

פלאַסאָ איז געבליבען שטעהן מיט אן אָפענעם מויל, ער האט ניט געפונען קיין ווערטער צו פערטהיידיגען דעם קייזער, דאס איז געווען א געדרוקטע ביכעל, און דאריבער האָט עס געמוזט זיין וואהר. לאנטיע האט זיך צולאכט און גענומען צוזאמענלעגען דיא ביכער, מורמלענדיג אונצופריעדען, וואס ער האט ניט קיין פּאָ־ליצעס אין צימער.

זשערוויז האט איהם צוגעזאגט צו קויפען עטליכע, ער האט געהאט עטליכע ביכער צווישען וועלכע עס האבען זיך געפונען א פּאָר טהייל פון לואי בלאַן, דער עווינגער יודע און דיא געהיימניסע פון פאריז, ניט רעכענדיג א גאנצע קופּע אנ־דערע ליטעראטור, מעהר וויא אלץ האט ער אָבגעהיט זיינע אלטע צייטונגען, ער האָט זיי געקליבען יאָהרען־לאנג, ווען ער האט אין א קאפע געלעזען אן ארטיקעל וואס איהם איז געווען געפעלען, האט ער באלד געקויפט דיא צייטונג און בעהאלטען ביי זיך, זיי זיינען געווען צוזאמענגעבונדען אין א פּעקיל אָהן א שום אָרדנונג, דאס פּעקיל צייטונגען האט ער אנידערגעלעגט אין א ווינקעל און געזאָגט:

— ווען מענשען וואָלטען גוט דורכשטודירט דיזע בלעטער און דורכגעפיהרט דיא אידעען, וואס זיי ענטהאלטען, וואָלט דיא געזעלשאפט געווען א סך בעסער איינגעאָרדענט, וויא זיא איז איצט, עס וואָלט געווען גאר אנדערש. דיא וועלט וואָלט מעהר פּראָפּיטירט דאביי. צום שלום האט לאנטיע בעמערקט אז אין דעם פּעקיל צייטונגען געפינען זיך ברילליאנטע ארטיקלען וועגען גאָט'ען.

— יאָ, גאָט'ען, האט איהם איבערגעריסען ראָשע, פאר מאָ־אל איז דאס זעהר נעטהיג.

---

*) לעדרדראָלין א פראנצויזישער סאָציאליסט און רעדנער.

פלאסאָ האט צוריקגעוואָרפען דעם קאָפּ, פערטיג צו ענטפערן.

נאר זשערוויז, וואס האט פיינד געהאט דעבאטען, האָט זיך אריינגעמישט; זיא איז אביסעל געקומען צו זיך און זיא האָט אָנגעבאָטען, דיא מענער זאָלען ווידער א מאָל טרינקען.

לאנטיע איז פלוצים שטיל געוואָרען און האָט געטרונקען זיין ווין; נאר ראָשע האט אונרוהיג א קוק געטהאָן אויף פלאסאָ.

— דאס וואס מיר האבען גערעדט, בלייבט צווישען אונז, ניט וואהר? האָט ער געזאָגט צום פּאָליציסט.

פלאסאָ האָט איהם ניט געלאָזען ענדיגען, און ארויפלעגענדיג דיא האנד אויפ'ן הארצען, האָט ער ערקלערט, אז ער איז ניט קיין שפּיאָן, אז זייערע ווערטער זיינען איהם אריין אין איין אויער און ארויסדורך דעם צווייטען און אז ער האט שוין פערגעסען וואס מען האט גערעדט.

צו דער צייט איז קאָפּע אריינגעקומען און מען האָט געשיקט נאך מעהר וויין, נאר פלאסאָ האָט מורא געהאט לענגער צו פערבלייבען און איז שטיף און שטאָלץ ארויסגעגאנגען פון דער הינטער טהיר.

פון דעם ערסטען טאָג אָן האט זיך לאנטיע געפיהרט וויא ביי זיך אין דער היים. ער האט געהאט א בעזונדערע צימער, א בעזונדער אריינגאנג און א שליסעל, נאר ער איז שטענדיג געגאנגען דורך דעם געשעפט. קאָפּע האָט דיא קאסטענס פאר'ן גרעט ניט געמאכט, און זשערוויז האָט געהאט גרויסע צרות, ניט וויסענדיג, וואו הין צו טהאן דאס גרעט. זיא האט אויך ניט ליעב געהאט צו מאכען פאר עטיען דאס בעט שפּעט ביי נאכט.

גוזשע האָט מיט איהר גערעדט, זיא זאָל אוועקשיקען עטיען צו זיין אכטען בעל הבית וואס האט געזוכט ארבייטער, דער פּלאַן איז איהר זעהר געפעלען געוואָרען, ווייל דאס אינגעל איז אין דער היים ניט געווען גליקליך און ער האָט געוואָלט ווערען זעלבסט־שטענדיג. נאר זיא האָט מורא געהאט צו פרעגען וועגען דעם לאנטיע, וועלכער האט זיך צו זיי אריבערגעצויגען, אום ער זאָל קענען זיין נעבען זיין זוהן. איהר האָט דאריבער אויסגעוויזען, אז עס וועט זיין ניט גוט אוועקצושיקען איהם גלייך נאָכדעם, וויא זיין פאָטער האָט זיך אריינגעקליבען צו איהר.

נאר ווען זיא האט איהם ענדליך געזאָגט וועגען דעם פּלאַן, איז ער איהם זעהר געפעלען געוואָרען, און ער האָט ערקלערט, אז פאר א יונגען אינגעל איז פיעל בעסער צו זיין אויפ'ן לאנד וויא אין פאריז.

ענדליך איז בעשלאָסען געוואָרען, אז עטיען זאָל פאָהרען אין יענעם טאָג ווען עטיען האט זיך אויסגעקליבען אין זיין רייזע, האָט איהם זיין פאָטער געלייענט א לאַנגע שטיק מוסר, און נאָך זיין אוועקפאָהרען איז אין שטוב אַלעס געגאַנגען וויא פריהער.

זשערוויז איז געוואָרענט געוואָרען, אז דאס קוטינע נרעט זאָל ליגען אין אלע ווינקעלאך, לאַנטיע האט נאָך אַליין גערעדט מיט א וויכטיגע מינע פון זיינע געשעפטען און פלעגט יעדען טאָג ארויסגעהן זאָרגפעלטיג אַנגעטהאָן און ביים צוריק קומען האט ער געזאָגט, אז ער איז זעהר מיעד פון דיא וויכטיגע געשעפטען, וואס ער האָט פערהאַנדעלט.

ער פלעגט אויפשטעהן צעהן א זייגער און אין א שעהנעם טאָג ארויסגעהן שפּאַצירען און ווען עס האט גערעגענט, איז ער געזעסען אין געשעפט און געלעזען זיין צייטונג, ער האט געהאט א פערגניגען צו זיצען צווישען דיא פרויען, וואס האָבען איהם פערגעטערט, און האָט אויך ליעב געהאט צו זיצען לעדיג וואו עס איז געווען װאַרעם און בעקוועם.

אָנפאַנגס האָט לאַנטיע געגעסען אין א רעסטאָראַן, וואס האָט זיך געפונען אין עק גאַס, נאר באַלד נאָכדעם האט ער אָנגעהויבען עטליכע מאָל אין וואָך צו שפּייזען מיט דיא קאָפּעס און ענדליך האָט ער זיי געבעטען, זיי זאָלען איהם נעהמען אויף קעסט און ער וועט זיי צאָהלען פופצעהן פראַנק א וואָך, אויף אזא אופן איז ער געוואָרען איינער פון דער פאַמיליע; יעדען פריהמאָרגען פלעגט מען איהם זעהן אהן א ראָק אין געשעפט, וואו ער האט געטהאָן פערשיעדענע קליינינקייטען און אַנגענומען בעשטעלונגען פון פערשיעדענע קונדען, ער האט איינגערעדט זשערוויז, זיא זאָל אָבזאָגען איהר ווייסהענדלער און זיא זאָל קויפען ווייִן ביי זיינעם א גוטען פריינד. דערנאָך איז איהם ניט געפעלען געוואָרען דאס ברויט און ער האָט געשיקט אָגוסטין קויפען ברויט אין וויענער בעקעריי, וואס האָט זיך געפונען ערגעץ ווייט, אויך האָט ער אומגעביטען דעם קרעמער, און האט נאר איבערגעלאָזט דעם פליישהענדלער און דאס איז נאר געווען ווייל יענער האט געהאט דיא זעלבע פּאָליטישע אַנזיכטען, וואס ער. אין דעם פערלויף פון איין מאָנאַט האט ער אין גאַנצען געענדערט זייערע שפּייזען און האָט אריינגעפיהרט אזעלכע, וואס קיינער, אויסער איהם און זשערוויז, וועלכע איז געווען פון איין געגענד מיט איהם, האט ניט געקענט נעהמען אין מויל אריין, ער האָט אַליין געקאָכט אייער און געוויזען דער אַלטער קאָפּע, וויא מען דאַרף יעדע זאַך מאַכען.

ביסלעכוויז האט לאַנטיע אָנגעהויבען צו טהאָן אלע יענע זאכען, וואס ווע־רען שטענדיג געטהאָן ביי דעם בעל הבית. ער האָט געפאָדערט, אז אויב דיא לאָרילס וועלען ניט געבען דיא פינף פראנק פאר דער אלטער קאָפּע, וויא זייא האבען פערשפּראָכען, זאָל מען זיי פערקלאָגען אין געריכט, און ניט פינף פראנק דארפען זיי געבען, זאָנדערן צעהן. ער וועט אליין געהן און דורכריידען זיך מיט זיי, אז זיי זאָלען צאָהלען צעהן פראנק. ער האט עס ווירקליך דורכגעפיהרט און איז צוריקגעקומען פון זיי מיט צעהן פראנק. ער האט אויך איינגערעדט מאדאם לעכא צו צאהלען דיא זעלבע סומע. דיא אלטע קאָפּע איז געוועזען פערטיג צו קוסען איהם דיא הענד, פאר וואס ער איז געוועזען א פערמיטלער, ווען זיא האט געהאט א קריעג מיט זשערוויין.

זשערוויין פלעגט צייטענווייז פערליערען דיא געדולד מיט דער שווינער, און דיא לעצטע פלעגט אוהעקגעהן וויינענדיג צו זיך אין בעט אריין, ער פלעגט זיי שטראָפען, וואס זיי מאכען ליטישע געלעכטער און צווינגען זיי, אז זיי זאָלען זיך צוקוסען און ווערען ווידער גוטע פריינד.

ער האָט אויך פריי ארויסגערעדט, וואס ער דענקט וועגען נאנא'ס ערציהונג, נאך זיין מיינונג, איז זיא ערצויגען געוואָרען זעהר שלעכט, און אין דעם האט ער ווירקליך געהאט רעכט, וויל ווען דער פאָטער פלעגט איהר שלאָגען, האט זיך פאר איהר דיא מוטער אָנגענומען, און פערקעהרט, ווען דיא מוטער פלעגט זאָגען א וואָרט, האט דער פאָטער געמאכט א גוואלד.

נאנא האָט דאס גוט פערשטאנען און האָט זיך דערמיט געפרייט, ווייל זיא איז געוועזען פריי צו טהאָן, וואס זיא האָט געוואָלט.

מהאטזועבליך האט זיא איבערגעקעהרט א וועלט; זיא האָט זיך אָנגעהאנגען אויף וועגעס, האט זיך מיט איהרע חברה בעהאלטען אין א ווינקעל פון הויף און דערנאָך איז זיא פלוצים מיט א גרויס ליארם ארויסגעלאָפען פון איהר בעהעלט־ניס און איהר גאנצע חברה נאך איהר און האבען דיא גאנצע גאס אויפגעוועקט.

לאַנטיע איז געוועזען דער איינציגער, וועמען זיא האָט אביסעל געפאָלגט. נאנא, וואס איז געוועזען ניט מעהר וויא צעהן יאָהר אלט, איז געוועזען לוסטיג און שלעכט און האָט מיט איהם קאָקעטירט, וויא זיא וואָלט געוועזען אן ערוואקסענע פרוי, ער האָט ענדליך איבערגענומען איהר ערציהונג און האט איהר געלערנט דיא שפּראך פון דער גאס און טאנצען.

אזוי איז אוועק א יאָהר, דיא גאנצע נאכבארשאפט האָט געדענקט, אז

לאנטיע האָט געלד, אז ניט, וויא קענען דיא קאָפּעס פיהרען אזא לעבען, וויא זיי האָבען געלעבט? אמת, זשערוויז פערדיענט, אבער איהרע פערדיענסטען זיינען דאָך ניט גענוג אויסצוהאלטען צוויי מענער, וואס טהוען גאר ניט. אין דער ווירקליכקייט האָט זיי לאנטיע איין סאנטים ניט געגעבען, ניט פאר'ן עססען און ניט פאר דער וואוינונג. ווען זשערוויז האָט איין מאָל געפּרובט דערמאָנען וועגען געלד, האט ער געענטפערט, אז ער וועט ווארטען, ביז עס וועט זיך אָנקלייבען א היבשע סומע און דאן וועט ער איהר בעצאָהלען מיט א מאָל.

נאָכדעם האט זיא שוין מעהר ניט געוואגט ביי איהם צו בעטען, אפילו א סאנטים. זיא האָט געקויפט ברויט, פלייש און וויין אויף באָרג. דיא רעכנונגען זיינען אלץ גרעסער געוואָרען און זיא האָט אויך גאָר ניט געצאָהלט און געלאָזט דיא חובות וואקסען. אויפ'ן מעבעל, וואס זיא האָט געקויפט פאר לאנטיע'ס צימער, האָט זיא גאר ניט געצאָהלט; אויך האט זיא זיך געמאכט ניט וויסענדיג וועגען דעם געלד, וואס זיא האָט בעדארפט בעצאהלען קאָפּע'ס דריי פריינד, וואס האָבען איבערגעבויט לאנטיע'ס צימער. דיא קרעמער האבען אָנגעהויבען צו מורמלען און בעהאנדלען איהר אביסעל גרעבער.

נאר וויא עס האָט געשיינט האט זיא דאס ניט געפיהלט, זיא האָט געקויפט דיא טהייערסטע זאכען, ווען זיא האָט נאר געקענט קריגען אויף באָרג, דאָך האָט זיא גערעכענט מיט דער צייט צו בעצאָהלען, טרוימענדיג, אז זיא וועט א מאָל פערדיענען א גרויסע סומע געלד און וועט אלעמען בעצאָהלען מיט א מאָל.

ארום מיטען זומער איז קלעמענס אוועקגעגאנגען, ווייל עס איז געווען צו ווייניג ארבייט פאר צוויי פרויען און זיא האט געווארט אויף איהר געצאָהלט שעהנע עטליכע וואָכען, לאנטיע און קאָפּע האט דאס גאר ניט געארט, זיי זיינען געווען זעהר גוט אויפגערוימט און האבען געשיינט פעט צו ווערען אויף דער רואינע (חורבן) פון דעם געשעפט.

אין הויז האָט מען געהאלטען אין איין רכילות טרייבען, זיי האבען ניט געוואוסט דיא ריכטיגע פערהעלטניסע צווישען לאנטיע און זשערוויז, דיא לאָרילס האבען געגעבען בייזע אנצוהערענים, אז זשערוויז וואָלט צופריעדען געווען צו בענייען איהרע אמאָליגע פערהעלטניסע מיט לאנטיע, נאר זיא איז שוין צו אלט און ער וויל אויף איהר ניט קוקען. דיא ראָשעס האבען געהאט גראדע א פערקעהרטע מיינונג, נאר דאס האבען אלע איינגעשטימט, אז זייער צוזאמענלעבען איז ניט

אנשטענדיג. נאר מיט דער צייט האבען זיי אויף דעם אָנגעהויבען צו קוקען, ווי א אויף א גאנץ נאמירליכע זאך.

עס איז זעהר מעגליך, אז מען האָט ניט געדאַרפט ווייט זוכען, אום צו געפינען אזעלכע חטאים אין אנדערע פאמיליען אויך, נאר דיא קאָפּעס זיינען גאנץ גוטע שכנים און לאַנטיע איז זעהר אנגענעהמע פערזאָן און דארום האבען דיא שכנים פון הויז בעשלאָסען צו לאָזען זיי אין רוה.

זשערווייז'ן האבען דיא אלע רעדערייען נאר ניט געאַרט און פּיעלייכט האָט זיא נאָר דערפון ניט געוואוסט, עס איז אין גיכען געקומען א צייט, אז אפילו איהר מאַנ'ס פאמיליע האט אויף איהר אָנגעהויבען צו קוקען אזוי, ווי זיא וואָלט נאָר קיין הארץ ניט געהאט. מאדאם לעבא פלעגט יעדען אבענד קומען מיט א בעזוך, און איז זיך בעגאַנגען מיט לאַנטיע אזוי, ווי עס וואָלט אונמעגליך געוועזען פאר א פרוי בייצושטעהן א נסיון מיט איהם און ניט רעכענען נאָך דאס פאר א גליק. עס האָט געשיינט, ווי אלע האבען געמאכט איין האנד צו געבען זשערוויז א געליעבטען.

נאר ביי זשערוויז אין דיא אויגען האט לאַנטיע שוין מעהר קיין חן ניט געהאט. אמת, ער האָט זיך אויסערליך אין גאנצען אומגעביטען און דאס איז איהם זעהר נעגאַנגען; ער האָט געטראָגען א פראַק און איז געווען ווי מען זאָגט אָבגעפּאָלירט, נאר זיא האט איהם געקענט צו נוט און האָט אריינגעקוקט צו איהם אין זעעלע דורך זיינע אויגען, און זיא האָט געציטערט, פאר דעם וואס זיא האָט דאָרטען געזעהן. זיא האט ניט געקענט פערשטעהן, וואס אנדערע בעוואונדערן איהם אזוי און זיא האט דאס אמאָל געזאָגט ווירזשינען, ווען זיא איז צו איהר צוגעשטאנען. מאדאם לעבא און ווירזשין האבען געהאלטען אין איין דערצעהלען געשיכטען פון איהם און קלעמענס און האבען געזאָגט, אז צייט זיא איז אוועק פון זשערוויז, בעזוכט ער איהר יעדען טאג רעגעלמעסיג.

— און אויב דאס איז יא אזוי, וואס געהט דאס מיך אָן? האט זשערוויז געזאָגט מיט א ציטערענדיג קול, און זיא האָט אריינגעקוקט ווירזשינען אין איהרע רונקעל־ברוינע אויגען, וואס האבען געפינקעלט, ווי ביי א קאץ. נאר ווירזשין האָט געמאכט בכיון א גארעשע מינע אין געענטפערט:

— געוויס, געהט דאס אייך נאר ניט אָן, נאָר איך האָב געמיינט, אז איהר וועט איהם ראטהען, אז ער זאָל ניט האבען צו טהאָן מיט אזא פערזאָן.

לאַנטיע האָט בישלעכווייז געענדערט זיין בענעהמען זיך מיט זשערוויז, איצט

ווען ער האט גענומען איהר האנד, האט ער גערריקט איהרע פינגער לענגער, ווי עס איז געווען נעטהיג. ער האט אויף א מינוט ניט אראבגענומען זיינע פרעכע אויגען און פלעגט זיך איבער איהר אנבויגען אזוי, אז זיא האט געקענט פיהלען זיין ווארעמען אטהעם אויף איהרע באקען.

א מאל, אבענדצייט, ווען ער איז געבליבען מיט איהר אליין, האט ער איהר ארומגעכאפט מיט ביידע הענדע, אין דער מינוט האט זיך דיא טהיר געעפענט און נחשע איז אריינגעקומען, זשערוויז האט זיך פון איהם ארויסגעריסען, און זיי האבען אלע דריי גענומען רעדען אזוי, וויא עס וואלט גאר ניט געשעהן, נחשע איז געווען זעהר בלייך און שטארק צומישט, דענקענדיג, אז ער האט זיי געשטערט און אז זיא האט אוועקגעשטופט לאנטיע נאר דארום, ווייל זיא האט ניט געוואלט, ער זאל דאס זעהן.

אויף מארגען האט זיך זשערוויז געפיהלט אזוי אונרוהיג און אונגליקליך, אז זיא האט אפילו ניט געקענט אויספרעסען א טיבעל. זיא האט געוואלט זעהן נחשע און ערקלערען איהם וואס איז געווען, נאר צייט עטיען איז אוועקגעפאהרען, האט זיא ניט געהאט קיין אויסרייד צו געהן אין קוזנע און האט זיך געשעמט פאר נחשע'ס חברים, וואס האבען געוואונקען איינער צום צווייטען ביי איהר אריינקומען, נאר איצט האט זיא זיך ענטשלאסען צו געהן, און געהמענדיג א לעדיגע קארב אויף דער האנד האט זיא זיך געמאכט, וויא זיא געהט אבטראגען וועש און איז אוועק.

נחשע האט געשיינט צו ערווארטען איהר, ווייל ער האט איהר בעגעגענט אויפ'ן עק גאס.

— הא! האט ער אויסגערופען מיט א שוואכען שמייכעל, איהר קעהרט זיך אום, וואהרשיינליך, אהיים

ער האט אליין ניט געוואוסט, וואס ער רעדט, זיי האבען זיך ביידע געלאזט געהן און געזוכט אוועקצוגעהן וואס וייטער פון פלאץ, וואו זיי האבען געארבייט, זיי זיינען פערביינאנגען עטליכע פאבריקען און זיינען ענדליך ארויסגעקומען אויף א פעלד.

זיי האבען זיך אנידערגעזעצט אונטער א בוים, דיא וועשערקע האט אנידער־געשטעלט דאס קערבעלע צופוסענס. פאר זייערע אויגען גאנץ ווייט איז געווען א בארג מיט געלע און גרויע הייזער, ארומגערינגעלט מיט ביימער, און ווען זיי האָ־בען עמוואס אויפגעהויבען דיא קעפּ האבען זיי געזעהן דעם קלארען הימעל אהן

דעם מינדעסטען וואָלקען. נאר דיא זון האט זיי נעבלענדעט דיא אויגען און זייא האבען געקוקט צום פאָרשטאָדט, פון וואנען עס האָט זיך אויפגעהויבען א גרוי־סער רויך פון דיא הויכע קוימענס, דאס האט געשיינט צו מאכען זיי אביסעל גריננער.

— יא, האט זשערוויז געזאָגט נאָך א לאנגע פויזע, איך האב געהאט א לאנ־גען גאנג און בין ארויס......

זיא האט זיך אין מיטען אָבגעהאלטען, זיא האָט דיא גאנצע צייט ניט גע־קענט רוהען און געוואָלט איהם ערקלערן, נאר זיא האָט ניט געקענט ארויסברענ־גען א וואָרט פאר שאנדע, זיא האָט גאנץ גוט געוואוסט, אז זיי זיינען ביידע געקומען אויף דעם פּלאַץ צוליעב אן ערקלערונג, נאר זיי האבען ביידע ניט גע־וואגט אנהויבען וועגען דעם צו רעדען.

דאן האט זיא איהם מיט א צובראָכענעם געמיטה דערצעהלט פון פרוי ביזשאר, וועלכע איז געשטאָרבען היינט אין דער פריה אונטער שרעקליכע יסורים.

— דאס איז געקומען פון א זעץ, מיט'ן פוס, האט זיא געזאָגט מיט איהר שטילען און ווייכען קול. דער מאן האט איהר מיט'ן זעץ אָנגעמאכט עפּעס א צרה אינעווייניג, דריי טעג לאנג האט זיא זיך שרעקליך געמוטשעט, פאר וואס איז דאס נימאָ קיין שטראָף אויף אזעלכע מענער? נאר איך דענק, אז ווען דאס געריכט זאָל נעהמען פערפאָלגען אלע דיא, וואס הרג'ענען זייערע ווייבער, וואָלט געווען צו־פיעל ארבייט, איבריגענס, וואס מאכט דאס אוים א קלאפּ מעהר אָדער א קלאפּ וועניגער? שטעלט אייך אבער פאר, דיא אונגליקליכע בעשעפענים, אום אבצוראַ־טעווען דעם מאן פון דער תליה, האט זיא געזאָגט, אז דאס איז איהר געקומען פון א פאל איבער אן עמער.

גוזשע האָט גאר ניט גערעדט, ער האט נאר געריסען שטיקלאך גראָז פון דער ערד.

— עס איז נאָך נימאָ קיין צווי וואָכען, האט זשערוויז ווייטער גערעדט, זינט זיא האט אנטוואויגט דאס קינד, איצט איז לאַלי געבליבען דיא מאמע פון ביידע עופ'עלאך. זיא איז נעבאך אליין נאָך ניט אלט אכט יאָהר, נאר זיא איז קלוג און שטיל, וויא אן ערוואקסענע פרוי, איהר פאָטער שלאָגט איהר אויך. נעבאך! עס זיינען פאראן מענשען, וואס ווערען נאר געבוירען אויף צרות.

נושע האט א קוק געטהאָן אויף איהר און האט פלוצים געזאָגט מיט צי־טערענדע ליפען:

— איהר האָט מיר געבטען אויף פעראורזאכט גרויסע ליידען.

זשערוויז האט צוזאמענגעדריקט איהרע הענד, וויא צו א געבעט, און ער האט ווייטער גערעדט:

— איך האב פאראויס געוואוסט, וויא דאס וועט זיך ענדיגען...... דאך האט איהר מיר ניט געדארפט לאָזען דענקען......

ער האט ניט געקענט ענדיגען. זיא איז האסטיג אויפגעשפרונגען, טרעפענ־דיג זיינע געדאנקען, און האָט אויסגעשריען:

— איהר האָט אונרעכט, איך שווער אייך אז איהר האָט אונרעכט. ער האָט מיר געוואָלט א קוס טהאָן, נאָר זיינע ליפען האבען מיך ניט בעריהרט. דאס איז דאס ערסטע מאל וואס ער האט געמאכט דעם פערזוך. גלויבט מיר, איך שווער אייך ביי אלץ, וואס איך האלט הייליג, אז איך זאָג אייך דעם ריינעם אמת.

נאר נושע האט געשאָקעלט מיט'ן קאָפ, ער האט גוט געוואוסט, אז עס זיינען פאראן זאכען, פון וועלכע פרויען זאָגען ניט אימער דיא וואהרהייט. זשערוויז איז געוואָרען זעהר ערנסט.

— איהר קענט מיך גוט, האט זיא געזאָגט, איהר ווייסט אז איך וועל קיין ליגען ניט זאָגען, איך זאָג אייך נאך א מאָל אז איך און לאנטיע זיינען פריינד און מיר וועלען קיין מאָל ניט זיין עפעס אנדערס, ווייל ווען אזא זאך וואָלט מיט מיר געטראָפען, וואָלט איך זיך אליין פעראכטעט און גערעכענט זיך פאר דיא ניעדריגסטע בעשעפענים, וואס איז ניט ווערט צו האבען דיא פריינדשאפט פון א מאן, וויא איהר זייט.

איהר געזיכט איז געוועזען אזוי עהרליך, איהרע אויגען אזוי קלאָר און אָפען, אז ער האָט איהר געמוזט גלויבען, און ער האָט אָנגעהויבען פרייער צו אטהעמען. דאס ערסטע מאָל האָט ער איהר אָנגענומען ביי דער האנד און האט איהר ניט ארויסגעלאָזט פון זיינע, ביידע האבען געשוויגען, ווייסע וואָלקענדלאך האבען זיך געצויגען איבער זייערע קעפ. און זיי זיינען געשטאנען האנד אין האנד מיט טרערען אין דיא אויגען.

— אייער מוטער האָט מיך מעהר ניט ליעב, האָט געזאָגט זשערוויז מיט א שטילען קול. זאָגט ניט, אז ניין, וויא קען דאס זיין אנדערס? מיר זיינען איהר שולדיג צו פיעל געלד.

ער האט איהר גראב א טרייסעל נעטהאן דיא האנד און געוואלט מיט דעם שטערן איהר זיא זאל דיא ווערטער ניט ארויסברענגען פון איהר ליפען. ער האט געוואלט עפעס רעדען, נאר זיין האלז איז געוועזן צו טרוקען. ענדליך האט ער ארויסגערעדט:

— הערט מיך אויס, האט ער אויסגעשריען, איך האב שוין לאנג אייך געוואלט עפעס זאגען איהר זייט ניט גליקליך, מיין מוטער זאגט, אז ביי אייך געהט צו זעהר שלעכט.

ער האט זיך אויף א מינוט אבגעשטעלט און גלייך ווידער געזאגט:

— מיר מוזען צוזאמען אוועק.

זיא האט אויף איהם געקוקט און ניט פערשטאנען איהם. זיא איז געווען זעהר געריהרט פון זיין פלעצליכער ערקלערונג אין ליעבע, איבערהויפט דארום וואס ער האט קיין מאל א ווארט ניט געזאגט.

— וואס מיינט איהר? האט זיא געפרעגט.

— איך מיין, האט ער געענטפערט, ניט קוקענדיג איהר אין געזיכט, אז מיר זאלען ביידע אוועק און לעבען אין בעלגיען, פאר מיר איז דאס גלייך וויא אין דער היים, מיר קענען דארטען ביידע ארבייטען און לעבען בעקוועם.

דיא פארב איז איהר געקומען אין געזיכט און באלד אוועק. זיא וואלט גערן געוועזן בעהאלטען איהר געזיכט ביי איהם אויף'ן אקסעל, אום צו בעהאלטען איהר צומישטקייט און שעמעדיגקייט. וואס פאר א מערקווירדיגער יונג ער איז אנצובאטען איהר, זיא זאל מיט איהם אנטלויפען. דאס איז עפעס וויא אין א ראמאן איז גע־ שריעבען אדער וויא מען דערצעהלט זיך אן פון דיא העכערע געזעלשאפט. זיא האט אפט גיזעהן און געהערט, וויא ארבייטער ערקלערען זיך אין ליעבע צו פער־ הייראטהעטע פרויען, נאר זיי קומט קיין מאל אין קאפ ניט אריין צו וועלען אנטלוי־ פען מיט זיי.

— אך, הערר נוושע! האט זיא געמורמעלט און האט אבער מעהר ניט געקענט אויסרעדען.

— יא, האט ער געזאגט, מיר ביידע וואלטען געלעבט אליין פאר זיך.

נאר אזוי ניך, וויא זיא איז געקומען צו זיך, האט זיא זיך ענטשלאסען דער־ פון אבצוזאגען.

— עס איז אונמעגליך, האט זיא געזאגט, און דאס וואלט געוועזן א גרויס אונרעכט. איך בין פערהייראט און האב קינדער. איך וויים, אז איהר האט מיך

ליעב און איך ליעב אייך צופיעל, אז איך זאָל אייך ערלויבען צו בענעהן אזא נאַרישקייט. ניין; מיר דארפען לעבען אזוי ווייטער, מיר רעספעקטירען איצט איינער דעם צווייטען, לאָ'מיר זיך ווייטער אויפפיהרען אזוי, דאס האָט זעהר פיעל צו זאָגען און דאס וועט אונז העלפען בייצושטעהן פיעלעס אין אונזער שווערען לעבען. און ווען מיר מאַטערען זיך צו זיין גוט, קענען מיר האָפען אויף א בעלוינונג.

ער האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויסהערענדיג איהר, נאר ער האָט געפיהלט, אז זיא האָט רעכט. פּלוצים האָט ער איהר ארומגעכאַפּט מיט זיינע הענד און איהר ליידענשאַפטליך א קוש געטהאָן און דאן האט ער איהר מיט א מאָל אָבגעלאָזט און אָבגעקעהרט זיך, זיא איז ניט געווען אין כעס, נאר נוזשע האָט געציטערט פון קאָפּ ביז דיא פּיס ער האָט אָנגעהויבען צו קלייבען בלומעלאך און ווארפען אין איהר קערבעלע ניט וויסענדיג וואס צו טהאָן מיט זיינע הענד, דיא בעשעפטיגונג האָט איהם אמוזירט און בערוהיגט. ווען ער האָט ניט געטראָפען אריינצוואַרפען אין קערבעל, האָט ער זיך אין דער הויך צולאַכט.

ביידע זיינען געווען צופריעדען און רוהיג. ווען זיי האבען זיך געלאָזט געהן צוריק א היים, נעהענדיג, האָט זיא גערעדט פון עטיען.

אין דער ווירקליכקייט האָט זיא זיך פאר לאַנטיע געשראָקען א סך מעהר וויא זיא האָט זיך מודה געווען צו זיך אליין. זיא איז געווען שטארק ענטשלאָסען ניט צו ערלויבען דיא קלענסטע פרייהייט פון זיין זייט, דאך האָט זיא געקענט איהר שוואכע נאַטור, וואס האָט לאַנג ניט געקענט ווידערשטעהן א שטאַרקען כאַראַקטער וויא איהר איינענעם.

נאר לאַנטיע איז צו איהר שטארק צוגעשטאַנען. איצט איז ער מיט איהר זעהר אָפט געבליבען אליין, נאר ער איז שטענדיג געווען שטיל און איידעל. קאָפּע האָט יעדען דערצעהלט, אז לאַנטיע איז א טרייער פריינד; ער האט ניט אין קאָפּ קיין נארעשקייטען און ער קען זיך פערלאָזען אויף זיין אָרדענטליכקייט, ווען זייא פלעגען אלע דריי ארויסגעהן א זונטאָג אויף א שפּאציר, פלעגט ער הייסען זיין ווייב, זיא זאָל געהמען לאַנטיע'ס ארם; ער פלעגט געהן פון הינטען און איז געווען פערטיג צו געבען קלעפּ יעדען איינעם, וואס וועט זיך ערלויבען צו ווארפען אויף זיי א פרעכען בליק אדער ווינק.

ער פלעגט לאַכען פון לאַנטיע איהם אין דיא אויגען און געמאַכט שפּאַס פון זיין פראַק און פון זיינע ביכער, נאר ער פלעגט באַלד צוגעבען, אז טראָצדעם

האט ער איהם ליעב און זיי פערשטעהען איינער דעם צווייטען און דיא פריינדשאפט פון א מאן צו א מאן איז שטארקער וויא דיא ליעבע צו א פרוי.

קאפפע און לאנטיע זיינען געוועזן גרויסע אויסבערענגער און האבען זיך מיט געלד געשאטען, לאנטיע פלעגט שטענדיג לייהען ביי זשערוויז צעהן אדער צוואנציג פראנק, אזוי גיך נאר וויא ער האט זיך דערוואוסט, אז זיא האט געלד ביי זיך, אונטער דעם אויסרייד, אז ער מוז דאס האבען צוליעב געשעפטס־אנגעלעגענהייטען. אזעלכע טעג פלעגט ער מיטנעהמען מיט זיך קאפפע אין א ווייטען רעסטאראן און האט געהייסען דערלאנגען אזעלכע שפייזען, וואס זיי האבען אין דער היים ניט געקענט קריגען און פלעגען פערטרינקען איין פלאש ווייז נאכ'ן צווייטען.

קאפפע'ן וואלט א סך בעסער געפעלען געווארען אנשכור'ען זיך גאנץ איינפאך און גאר ניט עסען, נאר דיא עלעגאנץ און געניטקייט פון זיין פריינד אין אויסקלייבען וואונדערליך-פיינע שפייזען אויף דער קארטע, האט אויף איהם געמאכט א שטארקען איינדרוק. ער האט נאך קיין מאל ניט געזעהן א מענשען וויא לאנטיע מיט אזא געשמאס און אזא אויסקלייבער. און ער האט דיא אויגען ניט אראבגענומען פון איהם, וויא ער פלעגט רעדען מיט'ן דיענער אדער אבשיקען דיא שפייזען, וואס זיינען איהם ניט געוועזן געפעלען.

נאר איין זאך איז לאנטיע געוועזן זעהר שפארזאם; דעם דיענער האט ער קיין מאל ניט געגעבען מעהר וויא צוויי סו, ווען דער מיטאג האט אפילו געקאסט אכט אדער צעהן פראנק.

ווען זיי זיינען אויפ'ן אנדערען טאג געזעסען ביים איינפאכען מיטאג אין דער היים מיט זשערוויז, האבען זיי קיין מאל ניט דערמאנט וועגען דיא מיטאגס אין רעסטאראן. נאמירליך, מענשען, וואס ווילען לעבען א גוטען טאג, קענען ניט ארבייטען, און זינט לאנטיע איז געווארען א מיטגליעד פון זיין פאמיליע, האט קאפפע ניט גענומען קיין שטיקעל געצייג אין האנד אריין, קאפפע האט געוואוסט פון יעדען שענק מיילען ארום און האט געטרונקען ביז שפעט אין דער נאכט און איז געוועזן אונצופריעדען; ווען לאנטיע, ווערמען דער בראנפען האט קיין מאל ניט געמאכט שכור, האט איהם איבערגעלאזט אליין.

ארום ערסטען נאוועמבער האט קאפפע ערקלערט, אז ער הויבט אן א נייא לעבען און מארגען וועט ער געהן צו דער ארבייט. לאנטיע האט איהם דאביי געלייענט א שטיקעל מוסר, אז ארבייט איידעלט דעם מענשען. „אין דער פריה איז לאנטיע אויפגעשטאנען נאך איידער דיא זון איז אויפגעגאנגען און האט זיך

ארויסגערופען צו געהן איהם בעגלייטען. אויפ'ן וועג זיינען זיי אריין אין דעם נאָ־הענטסטען וויינ־שענק אום צו פערשטארקען מיט א גלאָז ווייז דעם בעשלוס צו ארבייטען. דאָרטען האבען זיי געטראָפען קאָפּע'ס א קאמעראַד, ביבי־לאַ־גרילא וועלכער איז געזעסען און האָט מיט כּעס געראויכערט זיין פּיפּקע.

— וואס איז געשעהן ביבי? האָט קאָפּע געפרעגט.

— גאָר ניט, האָט ביבי געענטפערט. איך האָב נאר געקריגען געכטען מיין פּאס *) א בראָך זאָל קומען אויף אלע מייסטערס.

זיי האבען איהם אָנגעבאָטען א גלאָז בראנפען און ער האָט דאס אָנגענ־מען מיט דאנק, לאַנטיע האָט אָנגעהויבען צו פערטהיידיגען דיא ארבייט־געבער. זיי זיינען ניט אזוי שלעכט, וויא מען מאכט זיי, און וויא קען מען אויסקומען אָהן זיי?

— אמת, האָט ער געזאָגט ווייטער, איך בעגעה זיך אָהן זיי, נאר קומט, האָט ער זיך געווענדעט צו קאָפּע, מיר קענען זיך נאָך פערשפּעטיגען.

ביבי איז אויך מיט זיי ארויס, דער פריהמאָרגען איז געווען גרוי און וואָל־קענדיג, עס האָט גערעגענט דיא גאנצע נאכט און עס איז געווען ווארעם, מען האָט ערסט אויסגעלאָשען דיא לאָמפּען אין גאס, דיא ארבייטער האבען זיך געאיילט צו דער ארבייט.

קאָפּע מיט זיין זעקיל געצייג אויף דיא פּלייצעס האָט זיך נאָכגעשלעפּט, זיינע טריט האבען שוין לאַנג פערלאָרען דעם הילך.

— ביבי, האָט ער געזאָגט, מיין מייסטער האָט מיר געזאָגט, אז איך קען ברענגען נאָך אן ארבייטער מיט מיר.

— ניט פאר מיר געדאַכט, האָט געענטפערט ביבי, איך וויל פון זיי מעהר ניט וויסען, פאר מיר עקזיסטירען מעהר ניט קיין מייסטערס, נאר אפשר וועט מע־באָט וועלען געהן צו דער ארבייט?

ווען זיי זיינען צוגעקומען צום „אסעמואר" האָבען זיי דערזעהן מע־באָט אינעווייניג, לאַנטיע איז געבליבען אין דרויסען און האָט געהייסען קאָפּע זיך צו־איילען, ווייל איהם איז נאר פערבליבען א מינוט צעהן.

— דענקסטו, אז איך וועל געהן ארבייטען פאר דיין מייסטער? האָט אויס־געשריען מע־באָט, ער איז דער גרעסטער טיראַן אין פראַנקרייך. ניין, איך וועל

*) מען האָט איהם אָבגעזאָגט פון דער ארבייט.

בעסער לענען דיא צייהנער אויף דיא פּאַליצעס, איידער געהן ארבייטען צו דיין בעל הבית. איך זאג דיר, אז דוא וועסט זיך דאַרטען קיין דריי טעג ניט איינהאלטען.

— מיינסטו דאס ערנסט? האט קאַפּע געפרעגט אונרוהיג.

— געוויס מיין איך ערנסט. מען טאַר דאָרטען קיין וואָרט ניט אויסרעדען, מען טאַר זיך אַ ריהר ניט טהאָן, מען מוז שטעקען מיט דער נאָז אין דער ארבייט דיא גאנצע צייט. ער לאָזט פון דיר דיא אויגען ניט אראב, און ווען דוא געהמסט אַ טראָפּען אין מויל, זאָגט ער, אז דוא ביזט שכור און מאכט סקאנדאלען.

— איך דאנק דיר זעהר פאר דיין ווארנונג. איך וועל גאר פּרובען היינטיגען טאָג און אויב דער מייסטער וועט מיר שטארק דערעסען, וועל איך איהם אָפּען זאָגען, וואס איך דענק פון איהם און וועל אוועק.

קאַפּע האט געדריקט זיין קאמעראד דיא האנד און געלאָזט זיך געהן, נאר מע־באַט איז שטארק אין כעס געוואָרען און געזאָגט. אז דער מייסטער איז ניט קראנק צו ווארטען אויף איהם אַ פינף מינוט און ער וועט איהם ניט לאָזען געהן ביז ער וועט מיט איהם טרינקען. לאנטיע איז אויך אריינגעקומען און האט זיך אנידערגעשטעלט נעבען מע־באַט, וועלכער איז געשטאנען מיט׳ן הוטעל פעררוקט צו דער פּאָטילניצע און וועלכער האָט געהייסען דעם שענקער געבען אַ גוטע מאָס.

אין דיעזען מאָמענט האבען זיי דערזעהן גוזשע און לאַריל פערבייגעהן, מע־באַט האט זיי נאָכגעשריען, אז זיי זאָלען אויך אריינקומען, נאר זיי האבען זיך ביידע ניט אָבגעשטעלט. גוזשע האָט געענטפערט, אז ער וויל גאר ניט, און לאַריל האט געזאָגט, אז ער האָט קיין צייט ניט און האָט געטוליעט צום הארצען אַ קעסטעלע מיט גאָלדענע קייטלאך.

— נאראָנים, האַט מע־באַט געזאָגט, דער בעסטער פּלאַץ פאר זיי איז אונטער׳ן אייזען.

און ער האָט זיך ווידער גענומען זידלען דעם שענקער, אז ער מישט זיין בראנפען מיט וואסער, עס איז שוין געוואָרען טאָג, דער שענקער האט גענומען אויסלעשען דעם גאז, קאַפּע האָט גענומען פערענטפערן זיין שוואָגער און גוזשע האָט זיך געראָזט געהן. נאר דא האט איהם לאנטיע אָבגעהאלטען און געזאָגט אז ער האט נאך פאר איהם ניט בעצאָהלט.

זיי האבען אלע בעצאָהלט פאר זייערע גלעזער, אויסער ביבי וועלכער האט האָט זיך אָנגעבויגען און עפּעס שטיל איינגעראַמט דעם שענקער אין אויער אריין,

דער שענקער האָט אונצופריעדען געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ, מע־באָט האָט איהם דערפאר גוט אָבגעזידעלט און ווען עס איז שטיל געוואָרען, האָט דער שענקער געזאָגט:

— זאָלען אייערע פריינד בעצאָהלען פאר אייך, דאָס איז אַ גאַנץ איינפאַכע זאַך.

מע־באָט איז וואָס ווייטער אַלץ מעהר שכור געוואָרען און אוועקרוקענדיג זיך אַביסעל אָן אַ זייט, האָט ער אַ זעץ געטהאָן איבער קאָפּע'ס זעקיל געצייג און געזאָגט:

— דו זעהסט אויס וויא אַ פעדלער מיט אַ פּאַק אויף דיא פּלייצעס.

קאָפּע האָט זיך אַ ווײַלע בעטראַכט נאר באַלד האָט ער דאָס זעקיל אַראָבגענומען פון פּלייצע און אַראָבגעלאָזט עס אויף דער ערד.

— עס איז שוין צו שפּעט צו געהן איצט צו דער ארבייט; איך וועל בעסער וואַרטען ביז האַלבען טאָג, האָט קאָפּע געזאָגט, איך וועל מיין מייסטער זאָגען, אַז מיין ווייב איז קראַנק. הערט! האָט ער זיך געווענדעט צום שענקער, איך וועל דאָ אונטער דער באַנק איבערלאָזען מיין זעקיל מיט דיא געצייג און וועל נאָכדעם קומען נאָך האַלבען טאָג.

לאַנטיע האָט אויף דעם איינגעשטימט, ארבייט איז געווען אַ גוטע זאַך, נאר גוטע פריינד זיינען בעסער. דיא פיער מענער זיינען אָבגעשטאַנען ביי אַ שטונדע ציים פריהער אויף איין פוס און דערנאָך אויף'ן צווייטען און האָבען ווייטער געטרונקען און דערנאָך האָט יעמאַנד פאָרגעשלאָגען צו שפּיעלען ביליאַרד און זיי זיינען אוועק אין אַ ביליאַרדנע איבערן וועג. פאר לאַנטיע איז דער פּלאַץ געווען נים גענוג פיין און ער האָט פערקרימט מיט דער נאָז, נאר, ער איז באַלד צופריעדען געוואָרען, ווען ער האָט בעמערקט, אַז זיינע פריינד ווערען ענטציקט פון זיין שפּיעלען, און אין דער ווירקליכקייט האָט ער זעלטען גוט געשפּיעלט.

ווען דיא שטונדע פון עסען איז געקומען, זיינען זיי אַלע אוועק אין אַ רעסטאָראַן און אויפ'ן וועג האָבען זיי נאָך ארויסגערופען נאָך אַ קאַמעראַד פון אַ פאַבריס, שיקענדיג איהם אָנזאָגען, אַז זיין ווייב איז געפעהרליך קראַנק און ער זאָל גלייך ארויסגעהן, דיא המצאה איז געלונגען און זיי האָבען זיך אַלע פינף געזעצט צום עסען, אַ זיינער האַלב נאָך צוועלף האָט זיך קאָפּע אויפגעהויבען און געזאָגט, אַז ער האָט זיין ווייב פערשפּראָכען אַז היינט וועט ער געהן צו דער ארבייט. דיא קאַמעראַדען האָבען געגען דעם פּראָטעסטירט און האָבען איהם געוואָלט אָבהאַל־

מען נאר ער האט זיך געהאלטען ביי דאס זיינינע. דיא קאמעראדען האבען בעד־שלאסען צו געהן איהם בעגלייטען אין אסעמואר, וואו זיינע געציינג האבען זיך גע־פונען, דארטען האבען זיי ווידער גענומען צו ביסלאך בראנפען און דערוויל האט שוין דער זיינער געשלאגען איינס, און קאפע האט מיט'ן פוס צוריק ארונטערגע־שארט דאס זעקיל מיט דיא געצייג אונטער דער באנק און געזאגט, אז צו דער ארבייט וועט ער שוין געהן מארגען און איין טאג צושלאגען איז נים קיין גרויסע זאך.

דער רעגען האט אויפגעהערט, איינער פון דיא מענער האט פארגעשלאגען צו מאכען א שפאציר, אום אויסצוגלייכען זייערע פיס, נאר דיא לופט האט זייא נאך שכור'ער געמאכט און זיי זיינען געגאנגען ווארפענדיג מיט דיא הענד און ניט רעדענדיג קיין ווארט. צוקומענדיג אין עק גאס צו א נייען שענק, זיינען זיי אהין מעכאניש אריינגעגאנגען, לאנטיע האט זיי דארטען אריינגעפיהרט אין א בעזונדערע צימער, רעכענענדיג, אז אזוי וועט זיין פיעל אנשטענדיגער, ער האט געשיקט נאך א צייטונג און האט אנגעהויבען צו לייענען מיט א פערוואלקענטען שטערן. קאפע און מע־באט האבען זיך געזעצט שפיעלען אין קארטען און דאס פלעשיל בראנפען מיט גלעזלאך איז געשטאנען אין מיטען טיש.

— וואס הערט זיך נייעס? האט געפרעגט ביבי.

לאנטיע האט גענומען לייענען פון א שרעקליכען מארד און אלע האבען ווע־גען דעם אנגעהויבען צו דיסקוטירען.

א זייגער פינף, ווען אלע זיינען שוין געווען טוידט־שכור, האט זיך לאנטיע ארויסגעמאכט פון שענק אזוי, אז קיינער זאל דאס ניט בעמערקען, ער האט זיך ארומגעדרייט א היבשע צייט איבער דיא גאסען, ביז ער האט זיך אויסגעניכטערט און איז געקומען א היים און האט דערצעהלט זשערוויז, אז איהר מאן איז אוועק מיט זיינע פריינד. קאפע האט זיך ניט געוויזען אין דער היים גאנצע צוויי טעג. מען האט איהר געבראכט נאכריכטען, אז מען האט איהם געזעהן אין פערשיעדענע פלעצער, דאן אין שענק, דא אין צווייטען. זשערוויז האט נאר געצווינגען מיט דיא אקסלען.

— גוטער גאט! האט זיא געזאגט. וואס פאר א ביטער לעבען דאס איז!

פאלגענדען טאג איז ער אין דער פריה א היים געקומען און איז ביי נאכט צוריק אוועק, אזוי האט געדויערט א וואך צייט, ענדליך האט זשערוויז ניט אויס־געהאלטען און איז אוועק אין אסעמואר. דארטען האט מען איהר געזאגט, אז ער

איי דא געווען איינינע מאָל, נאר איצט וויסען זיי ניט, וואו ער איז. זיא האָט ארויסגעשלעפּט דאס זעקיל מיט דיא נעציינ פון אונטער דער באנק און האט עס גענומען מיט זיך א היים.

זעהענדיג, אז זשערוויז איז זעהר אומעדיג האט איהר לאַנטיע איינגעלאדען צו געהן אויף א קאָנצערט אין א קאַפע. אָנפאנגס האט זיא זיך אָבגעזאָגט ענט־פערענדיג, אז זיא איז ניט אויפגעלעגט ווען איהר וואָלט געווען בעסער אויפ׳ן הארצען, וואָלט זיא דיא איינלאדונג אָנגענומען, ווייל צייט איהרע צרות האבען זיך אָנגעפאנגען, איז לאַנטיע געווען זעהר פריינדליך צו איהר.

קאַפּע איז ביז איצט קיין מאָל ניט אוועק פון דער היים אויף אזא לאַנגע צייט, זיא האָט ניט געקענט איינשטעהן ביי דער ארבייט און איז אלע ווילע צו־געגאנגען צו דער טהיר און געקוקט אין ביידע זייטען פון דער גאַס. האט ער אויסגעבראָכען א פוס? איז ער אריינגעפאַלען אין וואסער? זיא האָט ניט געוואוסט וואס איבערצוטראכטען. ווען ער זאָל דער׳הרג׳עט ווער׳ען, וואָלט דאס איהר אפשר ניט אזוי געארט; דאמאלס וואָלט זיא געוואוסט, וואס עס טהוט זיך מיט איהר נאר צו לעבען שטענדיג אין איין מורא, איז זעהר שווער.

ענדליך ווען מען האט אָנגעצונדען דעם לאָמפּ און לאַנטיע האָט ווידער געמאכט זיין פאָרשלאג וועגען דעם קאָנצערט, האָט זיא א׳נגעשטימט. נאך אלעמען פאר וואס זאָל זיא ניט געהן? פאר וואס זאָל זיא זיך אָבזאָגען פון אלע פער־גניגענס מעהר ניט ווייל איהר מאן האט אָנגעהויבען צו פיהרען א מאוס׳ען ארט לעבען?

דער קאָנצערט־זאל האט זיך געפונען אויף איינעם פון דיא בולוואַרען, א מאָל איז דא געווען נאר א קאַפע; דעם קאָנצערט־זאל האט מען צוגעבויעט פון איינפאכע ברעטלאך. דער אריינגאנג איז געווען אילומונירט מיט א רייהע גאז־לאָמפען.

— דא איז דאס, האט געזאָגט לאַנטיע. מאַדמואזעל אמאנדא טרעט היינט ארויס צום ערסטען מאָל.

נעבען איינעם פון דיא אריינגענגע איז געשטאנען ביבי און האט געלייענט, ער האָט געהאט אן אונטערגעשלאָגענע אויג און האט אויסגעזעהן, אזוי וויא ער איז ניט לאנג פון א געשלעג.

— וואס מאכט איהר? האט צו איהם אויסגערופען לאַנטיע, וואו איז קאַפּע? האָט איהר איהם פערלאָרען?

— יא, ווינט געבטען. מיר האבען געהאט א קליינעם געשלעג מיט'ן דיענער פון „דיא בוקעטען" ער האט געפאָדערט מיר זאָלען צאָהלען צוויי מאָל, און געשלעג האבען מיר איינער דעם צווייטען פערלאָרען און איך האב איהם פון דאמאלס אן ניט געזעהן

ביבי האט א שרעקליכען געגעץ געטהאן, ער איז געוועזן מאוס שכור און האט אויסגעזעהן, וויא ער וואָלט זיך ערגעץ געוואלגערט אין א רינשטאָק.

— און איהר ווייסט גאר ניט פון מיין מאן? האט געפרעגט זשערוויז.

— ניין, גאָר ניט.

לאנטיע און זשערוויז האבען פערבראכט זעהר אן אנגענעהמען אבענד אויפ'ן קאָנצערט, און ווען דער קאָנצערט האט זיך געענדיגט עלף א זייגער זיינען זיי אוועק אהיים שפאצירענדיג. לאנטיע האט שטיל געזונגען דיא אריע, וואס ער האט איצט געהערט אויפ'ן קאָנצערט און זשערוויז האָט איהם מיטגעהאָלפען, אין קאָנצערטזאל איז געוועזן זעהר הייס און זיא האָט געטרונקען עטליכע גלעזער וויין.

דער קאסטיום פון דער זינגערין איז איהר שטארק ניט געפעלען געוועזן. וויא וואָגט זיא דאס ארויסצוטרעטען פאר אזא פובליקום אין אזא קלייד? נאר איהר לייב איז ווירקליך זעהר א שעהנע. און זיא האָט זיך צוגעהערט מיט גרויס נייגיריגקייט צו דעם, וואס לאנטיע האט איהר דערצעהלט וועגען דער פרוי.

— אלע שלאָפען שוין, האט זשערוויז געזאָגט נאָכדעם וויא זיא האָט דריי מאָל געקלונגען.

זיא האָט אָנגעקלאפט צו דיא ראָשעס אין טהיר און האט געבעטען דאס שליסעל.

דיא פערשלאָפענע טהיר־שליסערין האט ארויסגעמורמעלט עטליכע אונפערשטענדליכע ווערטער, נאר דאך האָט זשערוויז פערשטאנען, אז פלאסאָ האָט א היים געבראכט קאָפע'ן און אז דאס שליסעל שטעקט אין טהיר.

זשערוויז איז געבליבען שטעהן מיט אן אָפענעם מויל בייא דער עקעלהאפטען אָנבליק, וואס איהרע אויגען האבען דערזעהן קאָפע איז געלעגען א טוידטשכור'ער אויף דער ערד.

זיא האָט א ציטער געטהאן און האָט אָבגעקעהרט דעם קאָפ. דיזער סצענע האט ביי איהר אין הארצען צושטערט דאס לעצטע ברעקיל געפיהל צו איהם.

— וואס זאָל איך טהאן? האט זיא געזאָגט פערקלעמט. איך קען דא ניט זיין.

לאנטיע האט א כאפ געטהאן איהר האנד.

— זשערוויז, האט ער געזאגט, הער מיך אויס.

נאר זיא האט פערשטאנען, וואס ער מיינט און האט זיך האסטיג פון איהם אבגעקעהרט.

— ניין, ניין, לאז מיך צורוה, אגוסט, (דאס איז געווען לאנטיע'ס ערסטער נאמען) איך וועל שוין וויסען וואס צו טהאן.

נאר לאנטיע איז פון איהר ניט אבגעטראטען, ער האט איהר מיט דער האנד ארומגענומען ארום דער טאליע און האט איהר אנגעוויזען אויף איהר מאן, וואס איז געלעגען מיט אן אפענעם מויל און געכראפעט.

— לאז מיך! האט זיא געבעטען, און האט איהם אנגעוויזען אויפ'ן צימער, וואו עס האבען זיך געפונען דיא שוויגער און נאנא, דוא וועסט זיי אויפוועקען! דוא ווילסט דאך ניט פערשעמען מיך פאר מיין קינד. געה, איך בעט דיך.

ער האט מעהר גאר ניט גערעדט, ער האט איהר נאר א צארטען קוס געטהאן אויפ'ן אויער, וויא ער האט דאס אפט געטהאן אין דיא גוטע יאהרען, זשערוויז האט א ציטער געטהאן און איהר בלוט האט אנגעהויבען צו קאכען אין דיא אדערן.

— וואס ארט איהם דעם בעסטיע, האט זיא געטראכט וועגען קאפע, דאס איז זיין אייגענע שולד, דאס איז זיין שולד. ער פערטרייבט מיך פון דעם צימער.

און ווען לאנטיע האט איהר צוגעשלעפט צו זיין טהיר, האט זיך אויף א סעקונדע געוויזען א ליכט אין פענסטער.

דיא מוטער האט ניט געזעהן איהר קינד, וואס איז געשטאנען אין איין העמד, בלייך פון שלאף. נאנא האט א קוק געטהאן אויף איהר פאטער און דאן האט זיא נאכגעקוקט דיא מוטער, וויא זיא איז פערשוואונדען געווארען אין לאנטיע'ס צימער. זשערוויז איז געווען פאלקאמען ערנסט נאר אין איהרע אויגען האט זיך אנגעצונדען דיא תאווה'דיגע נייגיערדע פון פריהערדיגע זינד.

VIII.

קאפּע׳ס מוטער פלעגט יעדען אָנהויב ווינטער ליידען פון אַן אַנפאַל פון אַן אסטמאטישען (יאָדישליוועך) הוסט. דיעזען ווינטער האט זיא געליטען מעהר וויא שטענדיג. און עס איז גאָר קיין וואונדער ניט, אז זיא איז געוועזן זעהר צורייצט און צוקלעמט. דאס צימער וואו זיא איז געשלאָפען איז געוועזן זעהר ווענינ בעלויב־טען און דיא לופט איז געוועזן זעהר פערשפּארט, דאס צימער איז געוועזן אזוי ענג אז צווישען איהר בעט און נאנא׳ס האט זיך קוים געקענט שטעלען א ביינקעל, דיא אלטע פלעגט זיך ווארפען פון איין זייט אויף דער צווייטע און פלעגט ניט אויפהערען צו קרעכצען.

— אך, איידער אזא לעבען בעסער שוין זיין אין קבר, האט דיא אלטע גע׳טענה׳ט.

אזוי גיך וויא יעמאנד פלעגט אריינקומען, ווירזשין אָדער ראָשע, האט דיא אלטע גענומען פאר זיי אויסגיסען איהר הארץ.

— מיר וואָלט בעסער געוועזן ביי פרעמדע, פלעגט זיא זאָגען, איך וואָלט ווענינער געליטען אפילו נאנא, וואס איך האָב ערצויגען אויף מיינע הענד, וויל פון מיר ניט וויסען, זיא אנטלויפט אין דער פריה און ווען זיא קומט ביי נאכט פרעגט זיא ניט צו איך וויל עפּעס, אָדער וואס מאך איך און פאלט גלייך וויא א שטיין אין בעט. איך גלויב, אז דיא וועשערקע וואָלט מיר דערשטיקט מיט איהרע איי־גענע הענד, ווען זיא זאָל ניט מורא האבען פאר׳ן געריכט.

אין דער ווירקליכקייט איז זשערוויז שוין ניט געוועזן אזוי גוט און צארט וויא א מאָל, יעדע זאך האָט געשיינט צו געהן אנטקעגען איהר און זיא האָט בימלעב־ווייז פערלאָרען איהר מוטה און גערולד. א מאָל האָט זיא זיך אויסגעדריקט אין דער הויך, אז דיא שווינער איז אויף איהר א גרויסע לאסט. דאס האט דיא אלטע א ריס געטהאָן ביים הארצען, און ווען איהר טאָכטער לעבא איז געקומען, האָט זיא זיך פאר איהר נעקלאָגט, אז מען ניט איהר ניט גענוג צום עסען, דיא טאָכטער האט איז ר געטרייסט מיט דעם, וואס זיא האט איהר געגעבען אביסעל געלד, וואס איז דעם זעלבען טאָג אוועק אויף נאשעריי.

באלד האט דיא אלטע גענומען אויסדערצעהלען איהרע טעכטער, וויא זשערוויז האט זיך גענומען פוצען און וויא זיא עסט אין דיא ווינקעלאך דיא בעסטע זאכען און ניט קיינעם נאר ניט און נאך אזעלכע רבילות. דערנאָך האט זיא נעהנ־

טער צוגערופען דיא טעכטער צום בעט און נאך א שטארקען הוסטען האט זיא דערצעהלט, אז מיט א פאר נעכט פריהער איז איהר זוהן געקומען טוידט־שכור און זיא איז זיכער, אז זשערוויז האט דיא נאכט פערבראכט אין לאנטיע'ס צימער.

— און העסליכער פון אלץ איז, וואס איך בין זיכער, אז נאנא האט דאס אלץ געזעהן און געוואוסט, וואס דארטען קומט פאר.

דיא צוויי פרויען האבען דיא זאך גענומען קאלט און האבען זיך גאר ניט געוואונדערט.

— דאס איז ניט אונזער געשעפט, האט געזאגט לאריל, אז דער ברודער מאכט זיך דערפון ניט וויסענדיג, וואס זאל דא אונז ארען.

גלייך נאכדעם האבען זיי צוטראגען איבער דער גאנצער נאכבארשאפט, וואס עס טהוט זיך ביי זייער שוועגערין און האבען דאביי בעמערקט, אז אויב זיי געהן אהין אריין, איז דאס נאר צוליעב זייער מוטער.

אלע האבען בעשולדיגט זשערוויז, אז זיא האט פערדארבען דעם ארימען לאנטיע, מענער וועלען בלייבען מענער, האבען זיי געטענה'ט, איהר קענט דאך ניט ערווארטען פון איהם, אז ער זאל זיך אבקעהרען פון א פרוי, וואס הענגט זיך איהם אויפ'ן האלז! מען קען איהר בשום אופן ניט ענטשולדיגען, זיא איז א שאנדע פאר דער גאנצער גאס.

דיא לארילס האבען פערבעטען נאנא צו זיך אויף אנבייסען, אום זיי זאלען קענען בעסער אויספרעגען, נאר אזוי גיך, וויא זיי האבען בעריהרט דיא פראגע, האט זיא זיך געמאכט אזוי וויא זיא פערשטעהט גאר ניט און זיי האבען פון איהר ניט געקענט ארויסקריגען ניט איין זילבע.

נאר דיא אלע רעדערייען האבען זשערוויז גאר ניט געארט, זיא איז געוועז אבגעלאזט, פערשלאפען און פערדולט. אנפאנגס האט זיא זיך אליין פעראכטעט נאך יענער נאכט, ווען זיא איז אוועק מיט לאנטיע צו איהם אין צימער און ווען קאפא האט אויף איהר ארויפגעלעגט א האנד, פלעגט זיא א שוידער טהאן און אנטלויפען, נאר אין ניכען האט זיא זיך צוגעוואוינט. איהר פוילקייט איז געווארען שרעקליך און דיא אייניציגע זאך, וואס זיא האט געווינשט, איז געוועזן צו זיין רוהיג און לעבען בעקוועם. נאך אלעמען, האט זיא צו זיך געזאגט, וואס דארף דאס איהר ארען? ווען איהר מאן און געליעבטער זיינען צופריעדען, פאר וואס זאל זיך ערגערן?

קיין פרעמדער מענש האט ניט געקענט בעמערקען קיין שום ענדערונג אין הויז. ווען קאַפּע פלעגט קומען א שכור'ער, האט זיא איהם איבערגעלאָזט אליין און איז אוועק שלאָפען אין לאַנטיע'ס צימער, עס האט איהר אַהין ניט געטריבען קיין ליידענשאפט, עס איז איהר איינפאַך דארטען געווען בעקוועמער און וויא א קאַץ האט זיא געזוכט דיא ווייכסטע און בעקוועמסטע פּלעצער.

דיא אלטע קאַפּע האָט איהר קיין מאָל ניט געוואגט צו זאָגען איהר דאס אין דיא אויגען, נאָר ווען זיי האבען זיך אמאָל צוקריעגט, האָט איהר דיא אלטע גענומען געבען אָנצוהערעניש. דאס ערסטע מאָל האָט זשערוויז אויף איהר אויס־געשטעלט איהרע אויגען און האט שטיל אויסגעהערט, וואס יענע האָט צו זאָגען, דאן האָט זיא געענטפערט אזוי וויא זיא וואָלט גערעדט פון א פרעמדע פערזאָן און ניט פון זיך, אז ווען א פרוי האָט דאס אונגליק חתונה צו האבען פאר א מאַן וואס איז א שכור, דארף מען אויף איהר רחמנות האבען און ניט בעשולדיגען איהר, ווען אפילו זיא זוכט טרייסט ערגעץ אַנדערסוואו.

א צווייטען מאָל איז זיא אוועק ווייטער און געענטפערט, אז לאַנטיע איז אזוי גוט איהר מאַן וויא קאַפּע, ער איז דער פאָטער פון איהרע צוויי קינדער. אויסער דעם, האָט זיא ווייטער געזאָגט, זיינען דען איהרע שכנות בעסער? זיי זיינען נאר ניט אזוי אַנשטענדיג, אז זיי זאָלען קענען וועגען עמיצען רעדען, און זיא האט גענומען אויסרעכענען יעדע שכנה בעזונדער און האט אויף יעדע געפונען עפּעס, וואס האט געוויזען, אז זיי זיינען נאָך ערגער פון איהר, ווייזענדיג דאבייא איהר שווינער, אז צוואר זיא האט זיך קיין מאָל ניט צוגעהערט צו דיא רכילות־טרייבערקעס, האט זיא דאָך יעדע זאַך געוואוסט, נאר א מאָל האט זיא זיך דער־פון אבגעקעהרט אונצופריעדען און איצט האט דאס איהר פערשאפט פערגניגען.

— נאר דאס איז ניט מיין געשעפט, האט זיא געענדיגט איהר געשפּרעך; — זאָל יעדער לעבען וויא ער פערשטעהט.

א מאָל ווען דיא שווינער האט איהר שטארס דערעסען, האט זיא צו איהר געזאָגט מיט צוזאמענגעפרעסטע ליפּען:

— הערט, וואס איך וועל אייך זאָגען, איהר זייט איצט קראנק און דערפאר וויל איך אייך ניט ערגערען, איך האב אייך קיין מאָל ניט געזאָגט א וואָרט וועגען אייער אייגענעם לעבען, נאר איך ווייס יעדע זאַך...... איך וויל אייך ניט דערמאָ־נען קיין אייגצעלהייטען, נאר איהר האָט געפיהרט א שענדליכען לעבען...... ניט איהר זייט דיא פערזאָן, וואס זאָל רעדען וועגען פרעמדע.

דיא אלטע האט שיער ניט געפּלאַצט פאר כעס און ווען גוזשע איז אויף מאָרגען געקומען נאך דער טוטער'ס וועש און האָט צופעלינ ניט געטראָפען זשערוויז אין דער היים, האט איהם דיא אלטע צוגערופען צום בעט און וויסענדיג זיינע געפיהלען צו זשערוויז, האט זיא איהם אויס ראַכע צו דער שנור דערצעהלט מיט טרערען און זיפצען פון איהר שלעכטע אויפפיהרונג, זאָגענדיג, אז דאס פיהרט איהר אין דער ערד אריין.

ווען גוזשע האט פערלאָזט דאס צימער, האט ער אויסגעזעהן מיט צעהן יאָהר עלטער און איז געווען בלייך ווי דער טויט. און ווען זשערוויז איז צוריק געקומען האט איהר דיא אלטע מיט אַזאַ צופריעדענע מינע דערצעהלט, דאס פרוי גוזשע פאָדערט איהר וועש גלייך אויפ'ן שטעל צו געוואשען צו ניט געוואשען, אז זיא האָט גלייך דערשמעקט, וואס דא איז געשעהן און וואס זיא קען איצט ערוואַרטען פון גוזשע, בלאס און צושראָקען האָט זיא צונויפגעלעגט דיא וועש אין אַ קערביל און איז גלייך אַוועק צו פרוי גוזשע. יאָהרען זיינען שוין אריבער און זיא האָט איהרע פריינד נאך איין סו ניט אָבגעצאָהלט. דער חוב איז נאָך אלץ געשטאנען ביי פיער הונדערט און פינף און צוואַנציג פראַנק.

קאָפּע פלעגט זיך דערפון לוסטיג מאכען, אז גוזשע איז געגוג בעצאָהלט מיט דעם, וואס זיא ניט איהם פון צייט צו צייט אַ קוס אין אַ ווינקעל, זשערוויז'ס אויגען פלעגען זיך אין אַזעלכע מאָמענטען אנצינדען מיט אַ פייער און זיא פלעגט פרעגען, צו ער מיינט דאס ערנסט און צו ער איז ווירקליך אזוי נידריג געפאלען און ער זאָל ניט וואגען צו רעדען אזוי פון גוזשע אין איהר אנוועזענהייט.

יעדעס מאָל ביים אָבטראָגען דיא וועש צו גוזשע, האט זיא געפיהלט דעם טעם פון טויט, נאר היינטיגעס מאָל איז איהר ליעבער געווען אריינגעהן לעבענדיג אין דער ערד איידער ארויפשטייגען דיא בעקאנטע טרעפּ צו איהרע אלטע פריינד.

— אה, דאס זייט איהר! האט איהר בעגעגענט פרוי גוזשע קאַלט.

זשערוויז איז אריין זעהר אונגערן, זיא האָט ניט געוואגט צו ענטשולדיגען זיך, זיא איז שוין ניט געווען פּינקטליך, ווייא אַ מאָל; פערקעהרט, יעדע זאך איז איצט געווען אין אונאָרדנונג.

— איהר האָט מיך געלאָזט ווארטען אַ גאַנצע וואָך, האט ווייטער געזאָגט פרוי גוזשע, איהר האָט מיר געזאָגט איין ליגען נאָכ'ן צווייטען, איהר האָט מיר געשיקט זאָגען דורך אייער העלפּערקע, אז היינט האָט זיך עפּעס אויסגעגאָסען אויף דער וועש, אז נעכטען איז געשעהן עפּעס אַ צופאַל, נאר מאָרגען וועט איהר

שוין ברענגען, אזוי האָט איהר מיך ארומגעפיהרט א גאנצע וואָך. נאר וואס האָט איהר מיר דא געבראכט? האט איהר געבראכט דיא העמדער, וואס איהר האָט אָבגעהאלטען א גאנצען מאָנאט? האט איהר געבראכט דאס קליידעל, וואס איז לעצטע וואָך פערפאלען געוואָרען!

— יא, דאס קליידעל האָב איך געבראכט, האט זשערוויז געענטפערט שטיל, ניט א קוק.

— דאס קליידעל איז ניט מיינע, האט פרוי גוזשע אויסגעשריען מיט כעס. איך וויל ניט האבען יענעמס וועש, און דיא העמדער? וואו זיינען דיא העמדער? זיי זיינען אויך פערפאלען געוואָרען, וויא איך פערשטעה. טהוט אייך וואס איהר ווילט, נאר מאָרגען זאָלען מיר ווערען דיא העמדער.

עס איז געוואָרען שטיל, זשערוויז איז געווען זעהר אונרוהיג, זעהענדיג, אז דיא טהיר פון גוזשעס צימער איז געווען אָפען, ווייל זיא האָט פערשטאנען אז ער געפינט זיך אינעווייניג און הערט יעדעס וואָרט. זיא האָט געזוכט צו זיין וואס מעהר אונטערטהעניג אין האט זיך שטיל צוגעהערט צו פרוי גוזשע'ס ווערטער, ווען זיא האט געצעהלט דיא שטיקלאך גרעט.

— נו, נו! האָט זיא געזאָגט, קיינער קען ניט לויבען אייער וואשען אין דיא לעצטע צייטען; עס איז ניטאָ א שטיקעל, וואס זאָל ניט זיין פערשמוצט פון אייזען. זעהט, דיא העמד איז צוגעברענט און דיא קנעפלאך ארויסגעריסען. יעדע זאך, וואס איהר ברענגט אב, איז צוריסען. זעהט דעם יאקיל, עס ליעגט דאך אויף איהם דיא גאנצע שמוץ...... איך קען ניט צאָהלען פאר אזא וועש.

זיא האט אויפגעהערט צו רעדען און האָט פון דאס ניי איבערגעצעהלט דיא וועש און אויסגערופען:

— צוויי פאָר זאָקען, זעקס האנדטיכער און א טיש־טוך פעהלען היינטיגע וואָך! וויא עס שיינט מאכט איהר חוזק פון מיר, איך וויל אז איהר זאלט איין מאָל פאר אלע מאָל פערשטעהן, אז איך וויל האבען צוריק מיינע זאכען, געפרעסטע אדער ניט געפרעסטע. אויב איהר שיקט זיי מיר ניט אָב אין א שטונדע, האב איך מעהר ניט צו טהאָן מיט אייך, פרוי קאָפּע.

אין דיעזען מאָמענט האָט גוזשע א הוסט געטהאָן, זשערוויז האט זיך א צאפּעל געטהאָן ער האָט געהערט, וויא מען בעהאנדעלט איהר און זיא איז געבליבען שטעהן צומישט אהן ווערטער.

פרוי גוזשע האָט זיך צוריקגעזעצט צו איהר ארבייט ביים פענסטער.

— און דאס גרעט? האט זשערוויין געפרעגט מיט ציטערניס.

— א גרויסען דאנק, האט געענטפערט דיא אלטע פרוי, איך האב היינטיגע וואך גאר ניט צו געבען וואשען.

זשערוויין איז געוואָרען בלייך. איהר איז געוואָרען קלאָר, אז פרוי גוזשע וויל איהר מעהר ניט געבען צום וואשען, זיא האט זיך אנידערגעזעצט אויף א ביינקעל. זיא האט ניט געזוכט צו פערענטפערן זיך, זיא האט נאר געמאכט איין פראגע: איז הערר גוזשע קראנק?

— ער איז ניט געזונד, ער איז ערסט אריינגעקומען און האט זיך צוגעלעגט.

פרוי גוזשע האט גערעדט לאנגזאם און האט אויסגעזעהן זעהר פייערליך אין איהר ווייסע הויב און שווארצע איינפאכע קלייד, זיא האט איהר ווייטער ערקלערט אז זיי ווילען איצט מוזען לעבען זעהר עקאָנאָמיש און וועט אליין מוזען וואשען, געוויס, ווען זשערוויין זאָל אויסצאהלען איהר חוב, וואָלט דאס ניט נעטהיג געווען, נאר מען דארף שווייגען, וויל פערקלאָגען פאר'ן חוב וועט זיא ניט.

— נאר ווען איהר זאָלט לעבען אביסעל שפּארזאמער, האט דיא אלטע פרוי בעמערקט, — וואלט איהר אונז דעם חוב אויסגעצאָהלט; איהר וואלט אונז געבען באַטש צעהן פראנק א מאָנאט......

— מאמע! האט זיך דערהערט פון דער אָפענער טהיר א קול — קום אריין אהער!

ווען זיא האט זיך צוריקגעקעהרט, האט זיא גענומען רעדען וועגען עפּעס אנדערש. וויא עס שיינט, האט איהר דער זוהן געבעטען, זיא זאָל ניט רעדען וועגען דעם חוב מיט זשערוויין, דאך האט זיא זיך אין צעהן מינוט ארום ניט איינגעהאלטען און האט זיך צוריק אומגעקעהרט צו דער וועלבער טהעמא. זיא האט פון אָנפאנג אן געוואוסט, מיט וואס דאס וועט זיך ענדיגען און עס האט זיך אויסגעלאָזט אויף איהרע רייד. דער בלעכער האט פערטרונקען דעם גאנצען געשעפט און האט דעם גאנצען לאסט ארויפגעוואָרפען אויפ'ן וויב. ווען איהר זוהן וואָלט איהר געפאָלגט, וואָלט ער קיין מאָל דאס געלד ניט פערליהען, זיין חתונה איז צושלאָגען געוואָרען, און ער האָט פערלאָרען דעם מוטה. ענדליך איז זיא אזוי בייז געוואָרען, אז זיא האט אָפען בעשולדיגט זשערוויין, אז זיא מיט איהר מאן האבען זיך צונויפגערעדט צו בעשווינדלען איהר גוטהערציגען זוהן, וואס ווייס ניט פון קיינע חכמות, פיעלע פרויען שפּיעלען דיא ראָלע פון אָרדענטליכע און עס געהט יאָהרען ביז מען געפינט אויס, וואס זיי זיינען אין דער ווירקליכקייט.

— מוטער! מוטער! האט זיך ווידער דערהערט גוזשע'ס שטימע.

זיא איז אוועק אין צווייטען צימער און ווען זיא האָט זיך צוריקגעקעהרט, האט זיא זיך געווענדט צו זשערוויז:

— געהט אריין, ער וויל אייך זעהן.

זשערוויז האט געפאָלגט און איז אריין אין צווייטען צימער, איבערלאָזענדיג דיא טהיר אָפען. זיא האָט געפונען דאס צימער זיס און פריש, וויא שטענדיג. גוזשע, נידערגעשלאָגען פון דעם, וואס ער האָט געהערט פון דער אלטע קאָפּע, איז געלעגען אויסגעצויגען אויפ'ן בעט מיט א בלייבע געזיכט און איינגעפאלענע אויגען.

— הערט, האָט ער געזאָגט, איהר דארפט זיך ניט נעהמען צום הארצען פון מיין מוטער'ס ווערטער, זיא פערשטעהט ניט, איהר זייט מיר גאָר ניט שולדיג.

ער האָט זיך קוים אויפגעהויבען פון בעט און איז געשטאנען, קוקענדיג אויף איהר אנגעשפּארט אן בעט.

— זייט איהר קראַנק? האָט זיא געפרעגט נערוועז.

— ניין, נאר מיין הערץ איז קראנק; קראנק דערפון ווען איך עראינער מיך, וואס איהר האָט מיר געזאָגט און ענדליך זעה איך דיא וואהרהייט. געהט, איך קען מעהר ניט קוקען אויף אייך.

און ער האט א מאך געטהאָן מיט דער האנד, ניט מיט כעס נאר מיט ענטשלאָסענהייט.

זיא איז ארויסגעגאנגען אהן א וואָרט, ווייל זיא האט ניט געהאט וואס צו זאָגען.

ווען זיא איז אריין אין צווייטען צימער, האט זיא גענומען איהר קאָרב און האט א מינוט געוואַרט. פרוי גוזשע האָט צו איהר געזאָגט, ניט אויפהויבענ־דיג דעם קאָפּ:

— געדענקט, אז איך וויל באלד האבען מיין וועש צוריק און ווען איהר וועט מיר אלעס אָבשיקען, וועל איך בעצאָהלען מיין רעכנונג.

— יא, האָט געענטפערט זשערוויז, פערמאכענדיג דיא טהיר און איבערלאָ־זענדיג הינטער זיך דיא זיסע, ריינע אָרדנונג, אויף וועלכע זיא האָט א מאָל גע־לענט אזא געוויכט, זיא האט זיך אומגעקעהרט אין איהר געשעפט מיט אן אראָב־געלאָזטען קאָפּ, ניט קוקענדיג ניט רעכטס, ניט לינקס.

דיא אלטע האָט צום ערסטען מאָל פערלאָזען איהר בעט און איז געזעסען ביים פייער. זשערוויין האט איהר ניט אויסגערעדט ניט איין וואָרט, פאר וואס זיא האָט דערצעהלט גוזשע'ן וועגען איהר. זיא האָט זיך געפיהלט טוידט מיעד, אזוי וויא יעמאנד וואָלט איהר צושלאָגען. דאס לעבען האָט איהר אויסגעוויעזען זעהר שווער, און זיא האט זיך געווינשט דעם טוידט.

פון דער צייט האָט זיא זיך אין גאנצען אָבגעלאָזט, דיא איינציגע זאך, וואס איהר האָט געאארט, איז געווען צו עסען דריי מאָל א טאָג. דאס געשעפט האָט זיך געפיהלט אליין, איהרע קונדען האבען איהר פערלאָזען איינער נאָכ'ן צווייטען, און זיא האָט געצויגען מיט דיא אקסלען האלב גלייכגילטיג, האלב פרעך, און האָט געזאָגט, אז דאס הויבט איהר ניט אן צו אַרען, ווייל זיא וועט שטענדיג ארבייט געפינען, נאר זיא האָט געהאט א טעות, און ניכען האָט זיא געמוזט אָבזאָגען פרוי פאטוא און איז געבליבען נאר מיט איהר קליינע אויסהעלפערקע. וואס גרעסער עס איז געוואָרען איהר פוילקייט און אָרימקייט, האט זיך אלץ מעהר פערגרעסערט דער שמוץ, קיין מענש וואָלט מעהר ניט דערקענט אין דעם שמוציגען לאָך, וואו זשערוויין האָט איצט געוואוינט, דעם קליינעם אויסגעפוצטען געשעפט פון דער ערסטער צייט, נאר זשערוויין האָט דאס ניט געפיהלט, זיא האָט ניט בעמערקט דאס צוריסענע פאפיר אויף דיא וואנד, דעם דיקען שטויב, וואס איז געלעגען אויף יעדע זאך. אין דער צייט וואס זיא האָט זיך אויפגעהערט צו קימערען וועגען דער ריינקייט פון איהר אייגענע פערזאָן, איז איהר אין קאָפ ניט געקראָכען צו זאָרגען וועגען דיא ריינקייט פון דיא דילען. זיא האָט ניט קיין ריהר געטוהאָן מיט קיין פינגער, אום עפעס ריין צו מאכען.

איהרע חובות זיינען אלץ גרעסער געוואָרען, נאר איהר האָט דאס ניט גע־אארט. פון איהר אָרדענטליכקייט איז גאָר ניט געבליבען. עס האָט איהר ניט גע־קימערט צו זיא וועט א מאָל בעצאָהלען אבי נאר זיא זאָל קריגען וואס זיא דארף, ווען זיא האָט אין איין קראָם ניט געקריגען אויף באָרג, איז זיא געגאנגען אין א צווייטע. עס איז ניט געווען איין געשעפט אין דער נאכבארשאפט, וואו זיא איז ניט געווען שולדיג, זיא האָט ניט געוואגט צו פערביינעהן דעם בעקער אָדער קרעמער פון איהר גאס, און זיא האט געדארפט אנלעגען א סך וועג, אום אויס־צומיידען זיי. דיא קרעמער האבען געמורמעלט און אייניגע האבען איהר אנגערר־פען מיט שלעכטע נעמען.

איין אבענד איז געקומען דער מעבעל־הענדלער, וואס האט איהר פערקויפט

דיא מעבעל פאר לאנטיע'ס צימער און האט געמאכט א שרעקליכען סקאנדאל, אזעלכע סצענען זיינען איהר געווען זעהר ניט אנגענעהם.

זומער־צייט האבען זיך געמאכט פיעל טעג ווען עס איז געווען א סך ארבייט, אין יענע טעג פלעגט דער טיש זיין געגרייט פון אלעס גוטעס, נאר באלד נאכ־ דעם זיינען געווען טעג, ווען עס איז ניט געווען אפילו קיין מיטאג.

דיא אלטע קאפע פלעגט אפט מאכען א וויזיט אין לאמבארד, פון שטוב פלעגט זיא ארויסגעהן מיט א פעקיל און אומקעהרען זיך אהן דעם, נאר מיט א פריילינען געזיכט, איהר האט פערשאפט פערגניגען דיא ערדעגונג פון געהן פער־ זעצען משכנות.

זשערוויז האט ביסלעכוויז אויסגעלעדיגט דיא שטוב פון קליידער, וועש, געצייג און מעבעל, אנפאנגס ווען זיא האט געהאט א גוטע וואך, פלעגט זיא ארויסנעהמען וואס זיא האט פערזעצט; נאר באלד האט זיא דאס אויפגעהערט צו טהאן און פלעגט אפילו פערסויפען דיא צעטלאך פון לאמבארד, נאר איין זאך האט איהר בערשאפט א טיעפען שמערץ, דאס איז געווען דער זייגער, זיא האט געשוואָרען אז זיא וועט איהם ניט פערזעצען, אפילו זיא וועט אויסגעהן פון הונגער און ווען זיא האט געזעהן, וויא דיא שוויגער טראגט איהם אוועק, האט זיא זיך צואויינט וויא א קינד, נאר ווען דיא אלטע פרוי איז צוריקגעקומען מיט פינף און צוואנציג פראנק און זיא האט אויסגערעכענט, אז איהר וועט נאך פערבלייבען פינף פראנק נאכדעם וויא זיא וועט אבצאהלען דעם חוב, האט זיא זיך בערוהיגט און געשיקט נאך בראנפען פאר פיער סו. ווען דיא שנור און שוויגער זיינען געווען פריינדליך, האבען זיי אפט געשיקט נאך אביסעל בראנפען און געטרונקען צוזאמען.

וויא עס שיינט האט קאפע'ן דער שלעכטער בראנפען גאר ניט געשאדט. ער האט געהאט א גוטען אפעטיט און האט אנגעהויבען פעט צו ווערען, און ווען לאנטיע האט איהם געווארענט, אז זיין פעטקייט איז ניט קיין געזונטע, אז ער ווערט נאר פערגאסע, האט ער געלאכט און געטרונקען ווייטער, ער האט אויך געלאכט ווען זיין ווייב פלעגט איהם זאגען, וויא שלעכט עס געהט זיי אין געשעפט, וואס האט דאס איהם געקימערט אזוי לאנג, וויא זיא האט איהם געגעבען צום עסען, ער איז נאך דערצו געוואָרען א גרויסער אויסקלייבער.

זיינע פריינד האבען געגלויבט, אז ער ווייס ניט פון זיין ווייב'ס אונטריייהיים און ווען ער זאל וויסען, וואלט ער געמאכט א סקאנדאל. נאר זיין שוועסטער

לעבא האט צונעשאקעלט מיט'ן קאפ, וואס האט געהייסען, אז זיא איז נאר ניט זיכער, אז ער וויים ניט.

לאנטיע איז אויך געוועזן אין א גוטען מוטה, ער איז געוועזן געזונד און שטארק זיין איינציגע זארג איז געוועזן, ער זאל חלילה ניט ווערען צו פעט אדער צו דאר, ווען אין שטוב איז ניט געוועזן אפילו איין סו, האט ער געפאדערט אייער און קאטלעטען, ער האט געהאלטען זשערוויז מיט אן אייזערנע האנד און האט געפאדערט מעהר וויא קאפע. אראבגעהמענדיג דיא סמעטענע פון יעדע זאך, וואס איז געוועזן אין הויז.

זשערוויז'ס לעבען איז ניט געוועזן בעשמירט מיט האניג, דאך איז זיא ניט דארער געווארען און האט זיך געפיהלט זעהר געזונד; נאר עס איז געוועזן א שווערע ארבייט צו פערזארגען ביידע מענער, און זיא האט דערפאר קיין דאנק ניט געקריגען. קאפע האט איהר געריפען מיט דיא ערגסטע נעמען, ווען ער פלעגט קומען אהיים אין א שלעכטען מוטה, און לאנטיע, צוואר ער איז געוועזן אביסעל איידעלער, האט ער איהר אויך ניט געשאנעוועט, און זייגע געקליבענע ווערטער האבען איהר געשטאכען וויא מיט שפילקעס, דאך איז זיא געוועזן מעהר צופריעדען, ווען זיי פלעגען איהר שילטען און זידלען, אלט ווען זיי זיינען געוועזן אין א גוטען מוטה, ווייל דאן האבען זיי איהר אזוי פיעל ארומגעשיקט אהין און אהער, אז זיא האט קיין צייט ניט געהאט צו שטעהן א מינוט ביי דער ארבייט.

א מאל האט זיך איהר גע'חלום'ט, אז זיא געפינט זיך אין א ברונען; קאפע שטופט איהר מיט ביידע הענד ארונטער און לאנטיע קיצעלט איהר זיא זאל וואס גיכער ארויסשפרינגען, דעם חלום האט זיא גערעכענט פאר א ריכטיג בילד פון איהר לעבען און אויף איהר איז אנגעפאלען א צימערניס פון געדאנק, אז עס קען נאך ווערען ערגער.

וואס נעהענטער עס איז געקומען צום הערבסט, איז לאנטיע אלץ מעהר אונצופריעדען געווארען זאגענדיג, אז זיין געזונד ליידט דערפון, וואס ער לעבט אזוי שלעכט, ער האט געהאלטען אין איין מורמלען ווייל ער האט געפיהלט, אז ער וועט דארפען באלד נעהמען זיין הוט און פערלאזען דעם פלאץ, צו וועלכען ער האט זיך אזוי צוגעוואוינט, ווייל פאר איהם איז דארטען מעהר ניט געבליבען, ער איז געוועזן זעהר בייז און האט געזאגט, אז דאס איז געקומען דערפון, וואס זשערוויז איז א גרויסע פערשווענדערין און ווען זיא וואלט געלעבט שפארזאם און דערצויגען נאך זעקס מאנאטען, וואלט ער שוין געפערטיג געווארען מיט זיין געשעפט און

נעקענט אויסהאלטען דיא גאנצע פאמיליע, איצט ווייס ער ניט, וואס ער וועט טהאָן.

א מאָל איז געקומען דערצו, אז אין שטוב איז אפילו ניט געווען מיט וואס א מויז צו דערווערגען, לאנטיע איז געזעסען ביים אייוועֹן פינסטער וויא דיא נאכט, ענדליך איז ער אויפגעשפרונגען און איז אוועק מיט א וויזיט צו דיא פלאסאָס, ער האָט שוין ניט געלאבט מעהר פון דיא פאָליסלייט און געזאָגט, אז נאך אלעמען איז נאפאָלעאָן דער דריטער ניט קיין שלעכטער מענש, נאר אם מייסטען האט ער געשמייכעלט ווירזשין און האָט געזאָגט, אז זיא וועט איהר שטעדטיל סענען בעשטעהן אומעדום. זיא האָט געהאט א געוויסע סומע געלד, וואס זיא האט גע־קריגען ירושה פון א מוהמען, און אויסגעפּ־ענדיג, אז זיא וויל אנהויבען עפעס א געשעפט, האט לאנטיע איהר צוגעגעבען חשק דערצו און ערקלערט, אז פיעלע פרויען וואס האבען ניט אזוי פיעל שכל אין קאָפּ, פיעל זיא אין קליינעם פינגער, האבען געמאכט פיינע געשעפטען און אָנגעקליבען געלד.

איין טאָג ווען ווירזשין האָט איהם געזאָגט, אז זיאָ וויל ניט פערלאָזען איהר נאכבארשאפט און דא קען זיא ניט קריגען קיין קראָם, האט ער איהר אָבגעפיהרט אן א זייט און איינגערוימט א סוד אין אויער. פון דאמאלס אן האבען זיי זיך ניט אויפגעהערט צו סוד'ען (שושקענען) און עס האט געשיינט, אז זיי האבען עפעס א געהיימניס.

פון יענער צייט אָן האָט לאנטיע אָנגעהויבען צו זידלען דיא קאָפּעס און פרעגען, וואס דענקען זיי צו טהאָן, זיי זיינען שולדיג א פינף־זעקס הונדערט פראנק צו דיא ארומיגע קרעמער און פאר דער וואוינונג האבען זיי זיך פערשולדיגט אזוי, אז אויב זיי וועלען ניט איינצאהלען ביז יאנואר, ווארפט מען זיי ארויס פון דער דירה, אין שטוב איז קיין זאך ניט געבליבען, אלץ איז אוועק אין לאָמבארד, וואס דענקען זיי איצט צו טהאָן?

זשערוויז האט זיך א לאנגע צייט רוהיג צוגעהערט, דאן האָט זיא אויסער זיך אויסגעשריען:

— הער, איך וועל מאָרגען אוועק און איבערלאָזען דעם שליסעל אין טהיר, איך וויל בעסער אין רינשטאָק ליגען, איידער פיהרען אזא לעבען, איך בין פערטיג זאָגאר גלייך צו פערלאָזען, האט זשערוויז אויסגעשריען, דאס געשעפט ליגט מיר שוין אין דיא ביינער.

דאן האָט לאנטיע ערקלערט, אז ווירזשין זוכט א געשעפט. נאר קוים תאָם

ער ארויסגעבראכט ווירזשינ׳ס נאמען, איז זשעוויז רוהיגער געוואָרען און האָט געענטפערט, אז זיא דארף זיך נאך בעטראכטען, אין כעס קען מען זאָגען וואס מען וויל, נאר נאכדעם אז מען בעטראכט זיך קומט אוים גאר אנדערש.

נאך א וואָך איז אריבער, לאַנטיע האט אומזיסט גערעדט איבער איהר, עס האָט איהם גאר ניט געהאָלפען. זיא האָט איהם געוואָלט וויזען, אז זיא איז נאָך אזוי נידריג ניט געפאלען, זיא איז נאָך שטארק ביי זיך און האט גערעדט, אז זיא וועט צונעהמען א פרוי און זוכען נייע קונדען, אויב זיא קען ניט צוריק־קריגען איהרע אלטע. און ווען ער איז א מאָל געווען אונפאָרזיכטיג און האט דערמאָנט ווירזשינ׳ס נאמען, איז זיא שרעקליך אויפגעבראכט געוואָרען און איז אויף איהם אָנגעפאלען:

— ניין, ניט דערלעבען וועט זיא!

זיא האָט איהר קיין מאָל ניט געגלויבט און זיא ווייס, אז יענע וויל נאָר א־בערנעהמען דעם קראָם, אום צו נעהמען פון איהר ראכע, זיא האָט אויף דיא ראכע געווארט יאָהרען־לאנג און איצט פערשטעהט זיא גוט, וואס דיא געלע פונקען אין איהרע קאצענע אויגען האבען בעדייט. איהר איז איצט קלאָר, אז ווירזשין האָט קיין מאָל ניט פערגעסען, וואס זיא האָט איהר געשמיסען אין וואש־הויז. נאר אויב זיא וועט זיך ניט היטען, וועט זיא איהר דאס ווידערהאָלען א צווייטען מאָל.

לאַנטיע איז געבליבען שטעהן מיט אן אָפענעם מויל, פערוואונדערט פון איהר כעס. ענדליך איז ער געקומען צו זיך און געזאָגט, אז זיא זאָל ניט וואגען צו רע־דען אזוי פון זיינע פריינד איהם אין דיא אויגען און אז פון היינט אן מישט ער זיך מעהר ניט אין פרעמדע געשעפטען.

יאנואר איז געקומען. דיא אלטע קאָפע האָט זיך אויסגעגלעגט אין בעט, און אלע האבען פערשטאנען, אז זיא וועט שוין מעהר ניט אויפשטעהן, דיא קינדער האבען ערווארט איהר טוידט מיט אן ערלייכטערונג, דעם דאָקטאָר האָט מען מעהר וויא איין מאָל ניט גערופען. נאר ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס דאס לעבען האָט זיך קוים געהאלטען אין איהר, איז זיא געווען ביים זינען און איז אין כעס געווען אויף איהרע קינדער, וואס זיי אַארט גאָר ניט איהר שטארבען, נאר מעהר פון אלעמען איז זיא אין כעס געווען אויף נאנא, וועלכע האָט פון איהר גאָר ניט גע־וואָלט וויסען.

א מאָל מאָנטאג ביי נאכט, ווען קאָפע איז אהיים געקומען טוידט־שכור

און האָט זיך אין דיא זאַמען א וואָרף געטהאָן אויפ'ן בעט, האָט זשערוויין גע־וואָלט בלייבען זיצען אביסעל לענגער ביי דער קראַנקער, נאָר נאַנאַ האָט איהר צוגעזאָגט, אַז זיא וועט אכטונג געבען אויף דער אַלטע, און זשערוויין איז אוועק שלאָפען.

ארום האלב נאָך דריי ביינאכט האָט זשערוויין פּלוצים ערוואַכט, און ארויפ־וואָרפענדיג אויף זיך א שאַל, איז זיא אריין צו דער קראַנקע אין צימער. דאָרטען האָט זיא געטראָפען נאַנאַ רוהיג שלאָפען און דיא אלטע טוידט, זיא איז געשווינד אוועק צו לאַנטיע און אויפגעוועקט איהם מיט דיא ווערטער:

— זיא איז טוידט.

— נו, איז וואס? האָט ער איהר געפרעגט פערשלאָפען.

זשערוויין האט זיך אין דער ניך אָנגעטהאָן מיט טרערען אין דיא אויגען, זיא איז געוועזן צוגעבונדען צו דער אלטער בייזער פרוי, וועמעס זוהן איז געלעגען א טוידט־שכור'ער און האָט געכראָפּעט.

— שטעה אויף! האט זיא געזאגט צו נאַנאַ, וועקענדיג איהר, איך וויל נים דוא זאָלסט דא בלייבען.

נאַנאַ האָט זיך אונצופריעדען אויפגעהויבען פון בעט, אראָבלאָזענדיג דיא אויגען פון דער באָבעס קערפּער, זשערוויין האט נים געוואוסט וואס צו טהאָן מיט איהר און וואו איהר צו שיקען, אין דיעזען מאָמענט איז לאַנטיע אריינ־געקומען אין צימער, ער האט דאָך געפיהלט אביסעל שאנדע און האָט זיך אָנגעטהאָן.

— זאָל נאַנאַ געהן אין מיין צימער, איך וועל בלייבען דא און וועל דיר העלפען.

נאַנאַ האט א קוק געטהאָן פריהער אויף איהר מוטער, דערנאָך אויף לאַנטיע און איז אוועק אין לאַנטיע'ס צימער און איז אריינגעקראָכען אין זיין בעט, וואס איז נאָך געוועןווארעם און איז געלעגען פערזונקען אין געדאנקען מיט ברענענדע בעקלאָך און פינקעלדיגע אויגען.

זשערוויין און לאַנטיע האבען געווארט אויף טאָג, זיצענדיג ביים אייווען און טרינקענדיג א גלאָז ווייז. ארום זיבען א זייגער האָט זיך קאָפּע אויפגעכאפּט און ווען ער האָט דערהערט, וואס עס איז געשעהן, האָט ער געזאָגט, אַז זיי מאַכען שפּאס, נאָר וויא ער האט דערזעהן דעם טוידטען קערפּער, האט ער זיך שטארק

צואווינט און איז געפאלען אויף דיא קניע, זשערוויז איז אזוי געריהרט געוואָרען פון זיינע טרערען, אז אוהר הערץ איז צו איהם ווייכער געוואָרען.

— מוטה, אַלטער פריינד! האָט צו איהם געזאָגט לאַנטיע און אנגעגאָסען פאר איהם א גלאָז וויין.

קאָפּע האט אויסגעטרונקען אביסעל וויין, נאר ווינען האָט ער ניט אויפגעהערט. לאַנטיע איז באלד אוועקגעגאנגען.

א זייגער ניין האט זיך דיא גאנצע פאמיליע פערזאמעלט ביי זשערוויז, מאדאם לאָריל האט געשיקט נאך א פונט ליכט און עס האָט זיך אָנגעהויבען אן ארומ־ויפענים צו דיא שכנים און אין קלויסטער.

אין א פּאָר שטונדען ארום איז לאַנטיע געקומען, ער האט דערווייל אויס־געפונען, פיעל דיא בעערדיגונג וועט קאסטען, דער זארג (טרונע) וועט קאָסטען צוועלף פראנק, דער גלח צעהן, פאר'ן טוידטען־וואָגען צאָהלט מען נאך דיא בער־פיצוננגען נאך.

— איהר מוזט וויסען, האט געזאָגט פרוי לאָריל, מען מוז דיא מוטער בע־ערדיגען נאך איהר קעשענע נאך.

— געוויס, האָט לאַנטיע געענטפערט, איך האָב אייך נאר איבערגעגעבען דאס וואס איך וויים און איהר בעראטה זיך צווישען זיך.

ער האָט גערעדט מיט א שטילען קול, וויא דיא אַנוועזענהייט פון דער לייכע האט איהם ניט ערלויבט צו רעדען העכער. אין הויף האט זיך געהערט א געלעכ־טער פון קינדער און נאנא'ס זינגען.

— געוויס זיינען מיר ניט רייך, האָט זשערוויז געזאָגט ווייך, נאר דאך וואָל־טען מיר געוואונשען צו בעערדיגען איהר אזוי, וויא זיא אליין וואָלט געוואָלט, אויב דיא שוויגער האָט אונז נאָר ניט איבערגעלאָזט, איז דאס ניט געווען איהר שולד און מיר דארפען איהר דערפאר ניט בעגראָבען, וויא זיא וואָלט געווען א הונד... זיא מוז האבען א געבעט און א טוידען־וואָגען.

— און ווער וועט דערפאר בעצאָהלען? האט געפרעגט פרוי לאָריל, — מיר ניט. מיר האָבען אזוי אויך פערלאָרען לעצטע וואָך פיעל געלד, און איך דענק אז פאר אייך וועט אויך זיין צו שווער.

קאָפּע האט נאר א ציה געטהאָן מיט דיא אקסלען, פרוי לעבא האָט גע־זאָגט, אז זיא וועט איהר טהייל בעצאָהלען.

— מיר זיינען דרייא, האָט געזאָגט זשערוויז; ווען יעדע פון אונז וועט

גענען צו דרייסיג פראנק, װעלען מיר קענען מאכען א גאנץ אנשטענדיגע בעערדיגונג.

— איך װעל קיין מאָל ניט איינגעהן אויף אזא נארעשקייט, האט אויסגע־שריען מיט כעס פרוי לאריל. ניט װייל איך שטעה אזוי אום דעם געלד, נאר װייל איך האב פיינד זיך אויסצופיינען.

— זעהט גוט, האט זשערוויז אויסגעשריען, איך האב פאר אייער מוטער געזאָרגט, װען זיא האט געלעבט און איצט װען זיא איז טויטט װעל איך זאָרגען װעגען איהר בעערדיגונג.

פרוי לאריל האט זיך צוװויינט און לאנטיע האט איהר מיט גרויס מיה איינגעהאלטען, זיא זאָל גלייך ניט אנטלויפען, דיא קריעגעריי איז געװאָרען אזוי שטארק, אז פרוי לעבא האט צוגעמאכט דיא טהיר װאו דיא טוידטע איז געלעגען װיא זיא װאָלט מורא געהאט, אז זיא זאָל זיך ניט אויפכאפען.

שפעטער איז זשערוויז אװעק צו גוזשע און האט ביי איהם געליהען זעכציג פראנק און מיט דיא דרייסיג, װאס לעבא האט געגעבען איז געװען גענוג צו בע־ערדיגען דיא טוידטע.

איצט איז אויך אָנגעקומען דער װירטה פון הויז, ער איז אריין אין צימער װאו דיא טוידטע איז געלעגען, האט איהר בעשפריצט מיט'ן היילינגען װאסער און געשטאנען א פאָר מינוט פאר איהר אויף דיא קניע, נאָכדעם האט ער זיך אויפ־געהויבען און איז אריין אין געשעפט און געזאָגט צו קאָפא:

— איך בין געקומען נאך דיא צוויי פיערטעל־יאָהר דירה געלד, האט איהר דאס געלד פאר מיר?

— ניין, מיין העררע, נאך ניט אין גאנצען, האט זשערוויז זיך אָנגערופען, אויפגעבראכט, װאס דיא סצענע איז פאָרגעקומען פאר איהרע שװעגערינס אין דיא אויגען. איהר זעהט דאס אונגליק, װאס אונז האט געטראָפען......

יעדער האט זיינע צרות, האט געענטפערט דער װירטה — איך קען לענגער ניט װארטען איך דארף האבען דאס געלד. אויב איך װעל מאָרגען דאס געלד ניט קריגען, װעל איך זיין געצװאונגען אייך ארויסצוװארפען.

זשערוויז האט פערבראכען מיט דיא הענד און האט אויף איהם א קוק געטהאָן מיט געבעט, נאר ער האט בלויז א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפ און געזאָגט, אז דיא רייד זיינען אומזיסט און עס איז אויך ניט פיין פאר דער טוידטע.

— איהר מוזט מיר טויזענד מאָל ענטשולדיגען, האָט ער געזאָגט ארויסגע־הענדיג, נאר פערגעסט ניט, אז דאס געלד מוז איך האבען מאָרגען.

נאָך זיין ארויסגעהן האבען זיך דיא פרויען ארומגעזעצט ארום איינוען, וואו עס האָט זיך געקאָכט א גרויסער טאָפּ סאָפּע.

א זייגער אכט אבענד זיינען געקומען דיא פלאָסאָס און לאַנטיע האָט אָנ־געהויבען צו רעדען בעאָבאכטענדיג זשערוויז, וועגען דער נידערטרעכטיגקייט פון דעם ווירטה, וואס איז געקומען מאָנען דירה־געלד, ווען אין שטוב געפינט זיך א טוידטע.

— ער איז א גרויסער צבוע'ק, האָט ער ווייטער געזאָגט, ווען איך וואָלט זיין אויף פרוי קאָפּע'ס פּלאַץ, וואָלט איך איהם נאָך מאָרגען צוגעוואָרפען זיין דירה.

זשערוויז האָט געהערט, נאר זיא האָט זיך ניט וויסענדיג געמאכט, דיא לאָרילס האבען זיך זעהר דערפרייט מיט'ן געדאנק, אז זשערוויז וועט פערלירען איהר געשעפט און האָבען ווידערהאָלט לאַנטיע'ס ווערטער פאר קאָפּע. זשערוויז איז געווען געניינט נאכצוגעבען, נאר ווירזשין האָט אלץ איבערגעפיהרט וואס זיא האָט זיך ארייגעמישט און געזאָגט מיט'ן פריינדליכען טאָן:

— איך וועל ביי אייך איבערנעהמען דעם קאָנטראקט און וועל דורכקומען מיט'ן ווירטה פאר אייער חוב.

— ניין, ניין, איך דאנק אייך, האָט אויסגעשריען זשערוויז, איך קען אליין פיהרען מיינע געשעפטען און איך קען ארבייטען. ניין, ניין, זאָג איך.

לאַנטיע האָט זיך אריינגעמישט און געזאָגט, אז היינט דארף מען וועגען דעם ניט רעדען, מאָרגען וועט נאָך זיין צייט דערפאר.

דיא פרויען זיינען געזעסען דיא גאנצע נאכט ביז פריהמאָרגען און האבע געערדט, וויא יעדע ווינשט צו זיין בעערדיגט.

ענדליך איז געקומען דער קברות מאן און מען האָט דיא טוידטע אריינגע־לעגט אין זארג און דער טוידטען־וואָגען איז צוגעפאָהרען, דיא קינדער און זשערוויזן האָבען זיך געזעגענט מיט דער טוידטער און האבען געוויינט. דיא קרעמער זיינען ארוים פון דיא טהירען צו בעטראכטען דעם וואָגען און האבען אין דער שטיל גע־זאָגט, אז עס וואָלט בעסער געווען, ווען פרוי קאָפּע זאָל בעצאָהלען איהרע חובות איידער צו מאכען אזא גרויסארטיגע בעגרעבעניס, ענדליך האָט מען דיא טוידטע ארויסגעפיהרט און אלע זיינען איהר נאָכגעגאנגען.

— עס איז א שאנדע, האט געזאגט זשערוויז, רעדענדיג ווענען דיא לארילס זיי האבען אפילו קיין קווייטעל ניט געבראכט.

אויפ'ן וועג איז צו זיי צוגעקומען גוזשע פון א זייטיגער גאס און האט בע־גריסט זשערוויז מיט א זיס־טרויריגען שמייכעל, טרערען האבען זיך א גאס געטהאן פון איהרע אויגען נאר זיא האט איצט ניט געוויינט נאך דער טוידטע, זאנדערן אויף זיך. בעמערקענדיג איהרע טרערען, האבען דיא שווענערינס געזאגט, אז זיא איז דיא גרעסטע היפאקריטקע (צבוע'קע) אין דער וועלט.

דיא צערעמאניע אין קלויסטער איז געוועזן א קורצע און אויפ'ן פעלד האט מען אויך קיין גרויסע פארבערייטונגען ניט געמאכט, דיא קינדער האבען ווייטער פערגאסען אביסעל טרערען, נאר דאס זיינען געוועזן טרערען פון ערלייכטערונג, דער עולם איז זיך צוגאנגען ביים טהויער און קאפע איז אריין אין ערסטען שענק, איבער־לאזענדיג זיין ווייב אליין אויפ'ן טראטואר. זיא האט געמאכט א צייכען צו גוזשע, ער זאל צו איהר צוגעהן.

— איך וויל מיט אייך עפּעס ריידען, האט זיא געזאגט דערשראקען, איך וויל אייך זאגען, וואס פאר א שאנדע מיר איז געוועזן צו געהן צו אייך לייהען געלד פון דאס ניי, נאר איך האב ניט געוואוסט וואס צו טהאן.

— איך בין שטענדיג צופריעדען צו טהאן אייך א טובה, האט געענטפערט גוזשע, נאר זעהט, איהר זאלט ווענען דעם ניט דערמאנען פאר מיין מוטער, זיא קלעמט זיך דערפון.

זיא האט אויף איהם א קוק געטהאן טרויריג און ערנסט, א געפיהל פון וויהטאג און חרטה, פאר וואס זיא האט איהם ניט געפאלגט, ווען ער האט מיט איהר געוואלט אוועקגעהן, האט זיך אויפגעהויבען ביי איהר אין הארצען, זיא וואלט דאס גערן צוריקגעכאפט.

— איהר זייט איצט מעהר ניט בייז אויף מיר, האט זיא געפרעגט בעטענ־דיג און ציטערנדיג מיט'ן גאנצען קערפער.

— ניין, ניט בייז, נאר מיין הערץ איז נאך קראנק, האט ער געענטפערט. צווישען אונז איז אלעס פערביי אויף אויביג.

און ער איז אוועק מיט גרויסע טריט, איבערלאזענדיג איהר א פערשטיינער־טע פון זיינע ווערטער.

„אלעס איז צווישען אונז פאריבער" האט זיא ווידערהאלט צו זיך עטליכע מאל. „און וואס איז מיר איצט פערבליבען אין לעבען?"

קומענדיג אהיים, האָט זיא זיך אנידערגעזעצט אין דעם איינזאמען צימער און האָט אויסגעטרונקען א גרויסע גלאָז וויין, ווען דיא אנדערע זיינען אָנגעקומען האָט זיא פּלוצים אויפגעהויבען דעם קאָפּ און האט ווייך געזאָגט צו ווירזשין:

— אויב איהר ווילט איבערנעהמען דאס געשעפט, קענט איהר עס האבען.

ווירזשין און איהר מאן האבען זיך אין דעם אָנגעכאפּט און האבען גלייך געשיקט נאכ'ן טהיר־שליסער, מיט וועלכען זיי זיינען באלד דורכגעקומען, איבער־נעהמענדיג אויף זיך זשערוויז'ס חוב פאר'ן האלב יאהר דירה־געלד. מען האָט איצט אלץ אָבגעמאכט, אפילו אז דיא קאָפּעס זאָלען נעהמען א צימער אין דעם זעלבען הויז אויפ'ן זעקסטען שטאָק נעבען דיא כאָריליס. לאָנטיע האט זיך דער־וויל געווענדעט צו דיא פּלאָסאָס און געזאָגט, אז אויב פאר זיי וועט ניט זיין אונ־אנגענעהם, וועט ער בלייבען אין זיין צימער, דער פּאָליציסט האָט זיך שטייף פערניינט און געענטפערט, אז דער פּלאַן געפעלט איהם זעהר.

אין דעם אָבענד ווען זשערוויז איז געבליבען אליין, האָט זיא זיך געפיהלט זעהר מיעד. דיא וואוינונג האָט איהר געשיינט צו זיין צוויי מאָל גרעסער און איהר האט געדוכט, אז צוזאמען מיט דער שווינער האט זיא איבערגעלאָזט אויפ'ן בית עולם איהר שטאָלץ, איהר געשעפט איהרע האָפנונגען און איהר ענערגיע. נאר דאס איז נאָך ניט געווען אלץ, וואס זיא האָט בעגראָבען אין יענעם טאָג. איהר הארץ איז געווען אזוי לעדיג און פינסטער, וויא איהר לעדיגע וואוינונג, זיא איז געווען צו מיעד, אום אליין צו פערשטעהן איהרע געפיהלען און האט זיך אומ־געדרעהט וויא אין שלאָף.

ווען נאנא האָט זיך אויסגעטהאָן אום צו געהן שלאָפען, האט זיא זיך צר־וויינט, אז זיא וויל שלאָפען אין דער באָבעס בעט. זשערוויז האָט זיך געוואונ־דערט, וואס דאס קינד האָט קיין מורא ניט און זיא האָט איהר ערלויבט. נאנא האָט זיך מיט פרייד איינגעדרייט אין דיאווארעמע בעט־געוואנד.

IX.

דיא נייע דירה פון דיא קאָפּעס איז געווען נעבען דיא ביזשארס, זייער נייע דירה איז בעשטאנען כו׳, צוויי צימערן, איין צימער איז געווען אזוי קליין, אז נאנא'ס בעטיל האט זיך דאָרטען קוים געקענט שטעלען.

IX.

דיא נייע דירה פון דיא קאָפּעס איז געווען נעבען דיא ביזשאָרס, זייער נייע דירה איז בעשטאַנען פון צוויי צימערן, איין צימער איז געווען אַזוי קליין, אז נאַנאַ'ס בעטיל האט זיך דאָרטען קוים געקענט שטעלען.

דיא ערסטע פּאָר טעג האט זשערוויז פערבראכט אין טרערען, עס האָט איהר פערפעהלט לופט און דיא דירה איז געווען צו קליין נאָך דיא גרויסע צימערן וואס זיא האָט געהאט אונטען. זיא פלעגט נאר אָבבאַפּען דעם אָטהעם ביים פענסטער, צוואר דער הויף האָט אויך ניט געהאט קיין פריילינען אָנבליק.

דאָך האט זיך זשערוויז אביסעל צוגעוואוינט, ווען דאס וועטער איז געוואָרען אביסעל שעהנער האָט קאָפּאָ געפונען ארבייט אויפ'ן לאַנד, וואו ער האָט פערבראכט דריי מאָנאט אהן טרינקען, דיא פרישע ריינע לופט האט איהם אויף א קורצע צייט אויסקורירט פון זיין שכרות, עס טהוט א מאָל א מענשען פיעל גוטעס ווען מען געהט אוועק פון דיא אלטע פלעצער און פון פּאַריזער גאַסען, וואס שיינען ארויסצוגעבען פון זיך דעם גערוך פון בראַנפען און וויין.

ער איז געקומען צוריק פריש, וויא א רויז און האָט מיט זיך געבראכט פיער הונדערט פראַנק, ער האָט בעצאָהלט דיא פּלאַסאָס פאר דיא דירה־געלד, וואס זיי האָבען פאר איהם אויסגעלעגט און נאָך א פּאָר קליינע און נויטהיגע חובות, און זשערוויז האט ווידער א מאָל געקענט דורכגעהן פריי א פּאָר גאַסען, דורך וועלכע זיא האָט פריהער מורא געהאט צו געהן.

זיא האָט איצט ווידער געארבייט פון טאָג אויף איהר אלטען פּלאַץ און מיט שפּאָרזאמקייט האָט זיא געקענט לעבען בעקוועם און אויסצאָהלען ביסלעכווייז איהרע חובות, נאר דאס האָט איהר ניט געפרייט שטארק, זיא האָט זעהר געליטען זעהענדיג דיא פּלאַסאָס אין איהר אמאָליגען געשעפט און צוהערענדיג, וויא איהרע שווענערינס לויבען דיא נייע קראָם, וויא זיי וואָלטען קיין מאָל קיין שעהנערע ניט געזעהן.

ווירזשין האט געמאַכט א קראָם פון צוקער, טהיי, קאָנפעקטען א. ז. וו. לאַנטיע האָט איהר דאס געראטהען אריינצונעהמען דיא סחורה, ווייל אויף דעם איז פּאַראַן א גרויסער פערדיענסט, דיא קראָם איז געווען זעהר שעהן פערפּוצט, און ווירזשין איז געווען אויפ'ן זיבעטען הימעל פאר פרייד.

לאנטיע האָט געזוכט צו מאכען שלום צווישעןביידע פאמיליען און צוליעב איהם האבען זיך זשערוויז און ווירזשין בעגעגענט גאנץ פריינדליך, ער האָט רע־ ניערט איבער דער ברונעטקע, וויא פריהער איבער דער בלאָנדינקע.

נאַנאַ איז אין דער צייט אַלט געוואָרען דרייצעהן יאָהר, זיא איז געוועזען שלאנק און הויך פאר איהרע יאָהרען מיט זעהר א פרעכע מינע מיט א יאָהר פריהער האָט מען איהר ארויסגעטריבען פון א ביבעל־שוהלע פאר שלעכטע אויפ־ פיהרונג און אויב דער גלח האט איהר היינטיגען יאהר צוריק אריינגענומען איז דאס נאר געוועזען דארום, וויל ער האָט מורא געהאַט, אז מיט דעם וועט ער ארויסגעוואָרפען אויף פאריזער גאַסען נאָך אן אָפּפער.

נאַנאַ האָט געטאַנצט פאר פרייד פון דעם געדאנק, אז דיא לאָרילס וועלען איהר געבען דאס קלייד, וואס זיי האָבען איהר צוגעזאָגט צו געבען צו איהר דריי־ צעהנטען געבורטס־טאג, ווען זיא וועט דארפען געהן אין קירכע זיך מתודה זיין. מאַדאַם לעכא האט איהר געשענקט א שלייער און א בעכער, ווירזשין — א בייטעלע און לאַנטיע — א געבעט־בוך.

דיא פלאַסאָס האבען אויסגעקליבען דעם טאָג צו מאכען א מאָלצייט לכבוד דעם געשעפט, וואס זיי האבען געעפענט, דאס האט געמוזט זיין לאַנטיע'ס עצה. מיט א נאכט פריהער, ווען נאַנאַ איז געשטאנען נעבען איהרע פרעזענטען און בעקוקט זיי מיט ענטציקונג, איז איהר פאָטער אריינגעקומען זעהר שכור, פאַריז האָט אויף איהם ווידער געווירקט און האָט פון דאס ניי אנגעהויבען צו שכור'ען, ער האָט גערופען דאס ווייב און קינד מיט דיא ערגסטע נעמען.

— דיא מאַמע און דיא טאָכטער — א פיינע פאָר זיינען זיי, איך פערשטעה גאַנץ גוט, וואס דאס בעדייט; דאס איז נאָר אויסצופיינען זיך אין א ניי קליידעל.

נאַנאַ האָט זיך וויא א בליץ א וואָרף געטהאָן אויף איהרע זאכען, אום זיי צו בעהאַלטען פון איהם ער זאָל זיי נים צוברעכען און האָט איהם א קוק געטהאָן גלייך אין געזיכט.

— בעסטיע! האָט זיא צו איהם אויסגעשריען מיט צוזאמענגעפרעסטע ליפּען און א פערשטיקטען קול.

אויפ'ן צווייטען טאָג איז קאָפּע אויפגעשטאַנען גאַנץ פריינדליך און האט בעוואונדערט זיין טאָכטער'ס קלייד און געזאָגט, אז זיא זעהט אויס, וויא א דאמע און א פאָטער דארף זיך פרייהען מיט זיין קינד אין אזא טאָג. ביים ארויסגאנג

ווען זיי זיינען געגאנגען אין קירכע, האבען זיי בעגעגענט דיא ראָשעס מיט זייער טאָכטער פּאָלין, וואס איז אויך היינט אלט געוואָרען דרייצעהן יאָהר. נאנא האָט איהר אָבגעמאָסטען פון קאָפּ ביז דיא פיס און האָט צו איהר א שמייכעל געטהאָן מיט א בעהאלטענעם שטאָלץ, דיא צוויי פאמיליען זיינען אוועק צוזאמען, נאנא און פּאָלין פאָראויס מיט זייערע געבעט־ביכלאך אין איין האנד און מיט דער צווייטע צוהאלטענדיג דיא ווייסע שלייערס, וועלכע דער ווינד האָט געבלאָזען וויא א זעגעל. זיי האָבען איינער צום צווייטען ניט גערעדט, נאר זיי האבען געהאט גרויס פערגניגען, זעהענדיג, וויא דיא קרעמער לויפען צו צו דיא טהירען און קוקען זיי נאָך.

אין קירכע האט קאָפּע דיא גאנצע צייט געוויינט. ער האָט געוואוסט, אז דאס איז זעהר נאריש, נאר ער האָט ניט געקענט העלפען; דער קול פון גלח, דער גערוף פון ווייראך און דאס שפּיעלען פון אָרגעל האבען געמאכט אויף איהם א שטארקען איינדרוק, מיט א שטונדע שפּעטער האט ער זיך שוין געקריגט מיט לאָריל אין א שענק און האָט איהם גערופען הארט הערציגער.

דער אבענד ביי דיא פלאסאָס איז אוועק זעהר פריילין, לאנטיע איז גע־זעסען צווישען זשערוויז און ווירושין און איז זיך בעגאנגען מיט איינער אזוי גוט וויא מיט דער צווייטער. נאר דיא קעניגינען פון דעם יום טוב זיינען געווען ביידע קליינע מיידלאך נאנא און פּאָלין, וואס זיינען געזעסען אויסגעצויגען גלייך וויא סטרונעס, אום ניט צו קנייטשען זייערע נייע קליידער. ביים דעזערט האָט זיך אָנ־געהויבען אן ערנסטע דיסקוסיאָן (וכוח) וועגען דער צוקונפט פון דיא קינדער, פרוי ראָשע האָט געזאָגט, אז פּאָלין וועט באלד אריינטרעטען אין א געוויסע פאבריק, וואו זיא וועט פערדיענען פון פינף ביז זעקס פראנק א טאָג, זשערוויז האָט זיך נאָך ניט געקענט בעשליסען, וואס צו טהאָן מיט נאנא, מען זעהט ניט צו וועלכע ארבייט זיא זאָל האָבען א פּאָרליעבע. זיא האָט א פיינעם געשמאַק נאר איהרע הענד קלעבען צו קיין זאך ניט.

— איך וואָלט פון איהר געמאכט א בלומען־מאכערין, האָט געזאָגט פרוי לעבאַ, דאס איז א שעהנע ארבייט און א ריינע ארבייט.

עס האָט זיך אנגעהויבען א ווארעמע דיסקוסיאָן. דיא מענער האבען זיך געהיט ניט ארויסצוכאפּען זיך מיט א גראָב וואָרט צוליעב דיא קליינע מיידלאך, וואס זיינען געזעסען ביים טיש.

— דיא פרויען, וואס בעשעפטיגען זיך מיט מין ארבייט, האָט זיך אָנגערופען

מאדאם לעבא, זיינען אָרדענטליכער וויא אנדערע, און זיי גליטשען זיך אויס ועהר זעלטען.

— איך האָב גאָר ניט געגען אייער פּראָפעסיאָן, האט איהר זשערוויז איבער־נעריסען, אויב נאנא האָט לוסט צו מאכען בלומען, קען זיא זיך נעהמען דערצו. זאג, נאנא, ווילסטו זיך נעהמען פאר דער ארבייט?

דאס קליינע מיידעל האָט ניט אויפגעהויבען דעם קאָפּ פון טעלער, וואו זיא האָט געטונקט א שטיקעל ברויט. זיא האט נאר א שוואכען שמייכעל געטהאָן, ווען זיא האָט געענטפערט:

— יאָ, מאמא, אויב דיר געפעלט, וועל איך זיך נעהמען פאר דער ארבייט.

עס איז גלייך בעשלאָסען געוואָרען, אז זיא זאָל ווערען א בלומען־מאכערין, און קאָפּע האָט געבעטען זיין שוועסטער, אז זיא זאָל מאָרגען מיטנעהמען נאנא אויפ'ן פּלאַץ, וואו זיא ארבייט. ראָשע האָט דאבּיי בעמערקט, אז זיי זיינען שוין מעהר ניט קיין קינדער, זיי זיינען שוין מיידלאך און מען האָט שוין אָנגעהויבען צו געבען אנצוהערענים וועגען זייערע חתונות. זייערע ווירטשאפט און זייערע קינדער, דיא מיידלאך האבע: מיט דיא פיס איינע דער צווייטער אנגעטראָטען, און זיינען שטארק רויט געוואָרען, און ווען לאנטיע האָט זיי געפרעגט, אויב זיי האבען שוין ניט קיין חתנים, האט נאנא, ווערענדיג נאָך מעהר רויט זיך מודה געווען, אז זיא האָט ליעב דעם קליינעם וויקטאָר און ועט פאר קיין אנדערן ניט חתונה האָבען.

ווען זיי זיינען ארויסגעגאנגען פון פּלאסאָס הויז, האָט פרוי לאָריל געזאָגט צו פרוי ראָשע:

— נאנא איז אונזער קוואטער־קינד און אונזער פּלימעניצע, נאר ווען זיא ווערט איצט א בלומען־מאכערין, וועט זיא אין זעקס מאָנאט ארום זיין אויפ'ן פּאריזער טראָטואר און מיר וועלען זיך פון איהר אין גאנצען אָבזאָגען.

נאנא האָט ביים אויסטהאָן געפרעגט דיא מוטער, צו דאס מיידעל פון צווייטען שטאָק, וואס האָט חתונה געהאט לעצטע וואָך, האט געהאט אזא קליידעל, וויא זיא.

נאר דאס איז געווען דער לעצטער פרייליכער טאָג: אין דעם לעבען פון דעם הויז־געזינד. צוויי יאָהר זיינען אריבער, זייערע אויסזיכטען זיינען געוואָרען פינסטער־רער זייער ערניעדערונג גרעסער, עס זיינען געווען טעג, וואס זיי האָט געפעהלט

פייער און ברויט אין שטוב, נאר קיין מאל איז זיי נים אָבגעגאנגען קיין בראַנפען.

עס איז געווען אונמעגליך צו צאהלען פאר דער דירה און אין א געוויסען טאג אין יאנואר האָט זיי ראָשע געהייסען פערלאָזען דאס הויז.

עס איז געווען שרעקליך קאלט, א שארפער ווינד האָט געבלאָזען.

דער ווירטה פון הויז איז אריינגעקומען אנגעטהאָן אין א ווארעמען מאנטעל און אין ווארעמע האנד-שוה און האָט זיי ערקלערט, אז זיי מוזען געהן, אפילו ווען זיי זאָל אויסקומען צו שלאָפען אין רינשטאָק. פון דיא מעהרערע דירות פון דעם הויז האָט זיך געהערט א יאָמער און א קלאָג, דען דיא מייסטע שכנים האבען נים איינגעצאָהלט דירה־געלד. זשערוויז האָט געמוזט פערקויפען דאס בעט און שאַפען דירה־געלד, נאנא האָט נאָך נאָר נים פערדיענט און זשערוויז איז געוואָרען אזוי נאַכלעסיג אין דער ארבייט אז מען האָט איהר אראָבגענומען פון איהר געהאלט און זיא האָט זעהר ווענינ פערדיענט.

קאָפּע האָט אין גאַנצען אויפגעהערט צו ברענגען געלד א היים, ווען אפילו ער פלעגט ארביימען, און זשערוויז האָט שוין אויף זיין געלד אויפגעהערט צו ווארטען, אָנפאנגס פלעגט ער מאכען א תירוץ, אז מען האָט ביי איהם דאס געלד ארויסגע׳גנב׳עט, אדער עס איז ארויסגעפאלען פון א לעכערדיגע קעשענע, נאָר שפּעטער האט ער אויפגעהערט צו מאכען תרוצים.

פרוי ראָשע האָט געראטהען זשערוויז, זיא זאָל אויף איהם ווארטען ביי זיין ווערקשטוב ווען ער בעקומט זיין געהאלט און זאָל דאס ביי איהם גלייך צונעהמען נאר דאס איז איהר נים געלונגען, זיינע פריינד פלעגען איהם געבען צו וויסען, און ער פלעגט אנטלויפען דורך א הינטער טהיר.

זשערוויז האָט זיך איצט נים אויפגעהערט צו קריגען מיט איהר מאַן, דיא ווארעמקייט פון מאַן צו פרוי, פון עלטערן צו קינדער איז אוועק און יעדער האָט געציטערט פאר זיך אין א ווינקעל. אלע דריי האבען בעטראכט איינער דעם צווייטען מיט אויגען פול מיט האס, עס האָט אויסגעוויעזען, אז א פרוישינע איז צו־בראָכען געוואָרען, דיא הויפט־פרוישינע וואס בינדעט צוזאמען א פאמיליע.

אלס צוגאָב צו איהרע אייגענע צרות און אבקומענים. האָט זשערוויז נאָך געהאט צו ליידען פון פרעמדע צרות. זיא האָט געוואוינט צווישען אזעלכע אונגליס־ליכע, וויא זיא אליין.

איהר הארץ האָט איהר געריסען אויפ׳ן אלטען ברו, ער איז שטענדיג גע־

לעגען איינגעדרייט אויפ'ן שטרויה אין זיין קעמעריל אונטער דיא טרעפּ, און ווען מען האָט איהם עטליכע טעג ניט געזעהן, האָט יעמאַנד פון דיא שכנים געעפענט זיין טהירעל צו זעהן, אויב ער לעבט נאָך.

אויך איז זשערוויין'ן געווען ניט אנגענעהם, וואס מיט איהר אין שכנות האָט געוואוינט דער אלטער קברות־מאַן, איהר צימער פון זיינעם האָט נאָר אָבגעטהיילט א דינע ברעטיל, זיא האָט געקענט הערען יעדען קעהר און ריהר זיינעם און דיא גראָבע ליעדלאך, וואס ער האָט געזונגען מיט א שכור'ן קול, און איהר קראנקע פאַנטאַזיע האָט איהר געמאָלט אז ביי איהם אונטער'ן בעט ליגט בעהאלטען א טוידטער קערפּער.

זיא האָט אין א ציימונג געלייענט עפּעס א שרעקליכע געשיכטע פון א קברות־מאַן, וואס פלעגט מיט זיך אהיים ברייגען עטליכע קינדערשע טרונעס, אום ער זאָל זיי קענען אלע מיט א מאָל אוועקטראָגען אויפ'ן בית עולם. און ווען זיא פלעגט דערהערען זיינע טריט אין קאָרידאָר האָט איהר געדוכט, אז דיא לופט ארום איז פול געוואָרען מיט'ן גערוך פון טוידטע מענשליכע קערפּערס. איהר איז געווען וויא זיא וואָלט געוואוינט אויף א בית הקברות און געזעהן דיא ווערים ביי זייער ארבייט, זיין שטענדיגער לאכען האָט אויף איהר אָנגעוואָרפען א טוידט־שרעק, זיא האָט געזעהן, אז זיא וועט זיך ארויסקלייבען פון דאנען, נאר זיא האָט דאס ניט געטהאָן, ווייל דער קברות־מאַן האָט פאר איהר געהאַט א זעלטזאמע צוציהונגס־קראַפט. האָט ער איהר דען ניט געזאָגט, אז ער וועט א מאָל קומען נאך איהר און וועט איהר אַנידערלעגען אין שאָטען פון גרינע בוימער, וואו זיא וועט ניט וויסען פון קיין ארבייט, און פון קיין הונגער.

זיא האָט זיך געוואונשען, אז זיא זאָל דאס קענען פּרובירען אויף א מאָנאַט צייט, ווען מען האָט געדאַרפט צאָהלען דירה־געלד. נאר דאס איז אונמעגליך, יענער שלאָף איז אַן אויבינער און דאס האָט איהר אָבגעשראָקען.

א מאָל ביי נאכט ווען זיא האָט געהאַט היץ און האָט זיך געפיהלט קראַנק, האָט זיא אָנשטאָט ארויסוואַרפען זיך פון פענסטער, צו וואס זיא האָט געהאַט שטארק לוסט, אנגעהויבען צו קלאַפּען אין ווענטיל און רופען אויפ'ן קול:

— פּאָטער באַזשאַן! פּאָטער באַזשאַן!

דער גרעבער האָט געהאלטען אין אראָבוואַרפען דיא שיך און האָט געזונגען א ציניש ליעדעל.

— וואס איז דער מעהר? האָט ער געפרעגט.

נאָר דערהערענדיג זיין שטימע, האָט זיא ערוואַכט וויא פון אַ שרעקליכען חלום. וואס האָט זיא געטהאָן? האט זיא זיך געפרעגט און איז מיט שרעק אָבגעשפּרונגען פון וואַנד. עס האָט איהר אויסגעוויעזען, אז זיא פיהלט דעם גרעבער'ס הענד ביי זיך אויפ'ן קאָפּ. ניין ניין, זיא איז נאָך ניט פערטיג, זיא האָט זיך אליין געזוכט איינצורעדען, אז זיא האָט ניט געקלאַפּט, איהר עלענבויגען האָט זיך אונגערן אנגעשטויסען אן וואַנד· זיא האט געציטערט מיט אלע גליעדער פון דעם געדאנק, אז דער גרעבער טראָגט איהר אוועק אונטער זיינע ארמס.

— וואס איז דער מעהר, מאדאם, האט ווידער געפרעגט דער גרעבער, קען איך עפּעס טהאָן פאר אייך?

— ניין, ניין, נאָר ניט, האָט געענטפערט זשערוויין מיט אַ פערשטיקטע קול איך בין אייך זעהר דאנקבאר.

זיא איז דיא גאנצע נאַכט ניט געשלאָפען און זיא האָט זיך געשראָקען צו אטהעמען הויך, אום ער זאָל ניט דערהערען און דענקען, אז זיא רופט איהם.

זשערוויין האָט פאר זיך געהאט אַ לעבעדיגען און איידעלען ביישפּיעל פון העלדענמוטה אין דער ביזשאר פאמיליע. דיא קליינע לאַלי, וואס איז געווען אזוי גרויס וויא אַ שמעק־טאבאק, האט געהאלטען איהר צימער ריין וויא גאָלד און האָט אכטונג געגעבען אויף דיא צוויי קלענערע קינדער מיט דער צארטקייט און געדולד פון אַ מוטער. זייט דיא מוטער איז געשטאָרבען פון דעם פאָטער'ס קלעפּ, האט זיא אין גאנצען פערנומען איהר פּלאַץ און אפילו דיא קלעפּ האט זיא אויך געקריגען דיא זעלבע. עס האָט געשיינט צו זיין ביי דעם ביזשאר אַ נאטירליכע נאָטוועגדיגקייט צו שלאָגען אַ פרויענצימער, ווען ער איז געקומען שכור אהיים. ער איז נאָר געווען אונצופריעדען, וואס לאָלי איז געווען צו קליין; איין פּאטש זיינער האט פערדעסט איהר גאנצע געזיכט, איהר הויט איז געווען אזוי איידעל, אז סמנים פון זיינע פינגער פלעגען פערבלייבען אוף איהר הויט טעג־לאנג.

זשערוויין האט זיך שטאַרק צו איהר צוגעבונדען און איז זיך מיט איהר בעגאַנגען, וויא מיט אַ קליינע פרוי וואס ווייס שוין עפּעס פון לעבען. מען דאַרף צוגעבען, אז לאָלי איז געווען גרויס פאר איהרע יאָהרען, זיא איז געווען אַ בלאָנדע און אַ בלייכע מיט פייערליכע אויגען און אַ צארטען מיילכעל. ווען מען האט איהר געהערט רעדען, האט מען געקענט דענקען, אז דאס איז אַ פרוי פון דרייסיג יאָהר וויא האָט געקענט שטריקען און האט גערעדט פון דיא קינדער, וויא זיא וואָלט זיי

געבראכט אויף דער וועלט. זיא האט מענשען געמאכט לאכען מיט איהרע רייד, נאר מעהרסטענטהיילס האט זיא ארויסגערופען טרערען.

זשערוויז האָט געטהאָן פאר איהר, וואס זיא האָט נאָר געקענט. האט איהר געגעבען וואס זיא האָט נאָר געקענט פון זיך אָברייסען און געהאָלפען איהר מיט ארבייט. א מאָל ווען זיא האָט איהר אָנגעמאָסטען א קלייד, וואס זיא האָט פאר איהר איבערגעמאכט פון נאנא'ס, איז איהר איבערגעגאנגען א קעלט איבער'ן לייב פאר שרעק ווען זיא האָט דערזעהן לאַלי'ס רוקען, ער איז געווען אין איינע וואונדען איהר צארטער ארם איז געווען פערבלוטיגט, דאס גאנצע אונשולדיגע לייב פון קינדהייט איז געווען געפייניגט ביי דעם ברוטאלען פאָטער.

דער סברות־גרעבער מעג שוין אנגרוימען דעם זאָרג, ווייל זיא וועט עס לאנג ניט קענען אריבערטראָגען, נאר לאַלי האָט איהר געבעטען רחמים, אז זיא זאָל וועגען דעם קיינעם ניט זאָגען, ערקלערענדיג, אז איהר פאָטער האָט ניט געוואוסט וואס ער טהוט, ער איז געווען שכור. זיא האט איהם פערגעבען פון איהר גאנצען הארצען, פון דאן אָן האט זיך זשערוויז געהיט, ווען זיא האָט דערהערט ביזשאר'ס טריט אויף דיא טרעפ. עטליכע מאָל האט זיא געפונען לאַלי'ן צוגעבונדען צום פוס פון בעט און זיא איז אזוי געבליבען אין דעם צושטאנד אָפט א גאנצען טאָג און א מאָל א גאנצע נאכט. ווען זשערוויז איז צוגעשטאנען צו איהר, אז זיא וועט איהר אָבבינדען, האט זשערוויז'ן געבעטען רחמים, אז זיא זאָל זיך צו דיא קניפּ־לאך ניט צו ריהרען, ווייל דער פאָטער וועט זיין שרעקליך אויפגעבראכט, ווען ער וועט אויסגעפינען, אז מען האט זיי אבגעבונדען.

ווען דער פאָטער פלעגט איהר אָבבינדען זיינען איהרע יסורים נאָך לאנג ניט אריבער, ווייל עס האָט איהר אמאָל גענומען מעהר וויא א שטונדע איידער דאס בלוט האָט פריי גענומען סירקולירען אין איהרע פערגליווערטע גליעדער און איידער זיא האָט זיך געקענט שטעלען אויף דיא פיס.

איהר פאָטער האָט מיט זיינע צומישטע מארך פון שכרות, אויסגעטראכט א נייע פרייליכע שפּיעל, ער האָט אָנגעברענט עטליכע סו ביז זיינען געוואָרען רויט און האָט זיי אוועקגעלעגט אויפ'ן פאָליצע, דאן האָט ער צוגערופען לאַלי'ן און געהייסען איהר נעהן קויפען ברויט, דאס קינד האט ניט וויסענדיג גענומען דיא אָנגעברענטע מטבעות און ארויסלאָזענדיג א געשריי האָט זיא זיי א וואָרף געטהאָן און געטרייסעלט איהרע אָבגעברענטע פינגער.

דאן פלעגט ער ווערען אָן אָנגעצונדענער, וואס מיינט זיא זיך, ער וועט

אויסשטעהן איהרע משוגעת'ן? ער וועט איהר געבען געלד און זיא וועט דאס פער־ווארפען, זיא זאָל דאס גלייך געפינען, אז ניט וועט ער איהר דיא ביינער צוברעכען, ווען דיא ארעמע לאלי האָט ניט געפאָלגט גלייך, האָט ער איהר געגעבען א זעץ איבער'ן קאָפּ. מיט שטילע טרערען, וואס האָבען גערונען איבער איהרע בעקלאך האָט זיא זיך אָנגעבויגען און ׳אויפגעהויבען דיא מטבעות און געוואָרפען זיי פון האנד אין האנד אום צו מאכען זיי אביסעל קיהלער, וועהרענד זיא איז אראָבגעגאנגען דיא לאנגע טרעפּ.

דיא שלעכטיגקייט פון דיעזען מענשען האבען גאָר קיין סוף ניט געהאט, א מאָל נאָך האלבען טאָג, ווען לאלי האָט זיך געהאט שוין אבגעפערטיגט מיט איהר ארבייט, איז זיא געשטאנגען אויף דיא קניע און געשפּיעלט מיט דיא קינדער דאס פענסטער איז געווען אָפען, און דער ווינד האט געטרייסעלט דיא טהיר אזוי, אז עס האָט אָבגעדוכט וויא יעמאנד קלאַפּט שטיל אין טהיר.

— דאס איז דער הערר ווינד, האט לאלי געזאָגט. קום אריין, הערר ווינד, וואס מאכסטו היינט?

און זיא האָט זיך פערנייגט פאר'ן הערר ווינד, דיא קינדער זיינען געווען ענטציקט דערפון און האבען אויך געטהאָן דאס זעלבע און האבען געשטראהלט פאר פרייד, וואס האט זעהר זעלטען געטראָפען אין דעם הויז.

— קום אריין, הערר ווינד! האָט זיא ווידערהאָלט.

נאר א גראָבע האנד האָט א שפּאר געטהאָן דיא טהיר און ביזשאר איז אריינגעקומען. דאן איז פּלוצים אלץ געענדערט געוואָרען, דיא צוויי קליינע קינדער־לאך האבען זיך פערשטופּט אין א ווינקעל, און לאלי איז געבליבען שטעהן וויא צונעשמידט פון שרעק אויף אן אָרט, זיא האָט דערזעהן אין דעם פאָטער'ס האנד א נייען בייטש זעהר א לאנגען. ער האט דיא בייטש אנידערגעלעגט אויפ'ן בעט און האט קיינעם פון דיא קינדער קיין ריהר ניט געטהאָן. ער האט נאר געלאכט מיט א שלעכטען געלעכטער און ארויסגעוויעזען זיינע שווארצע צייהנער. ער איז געווען זעהר שכור.

— וואס איז אייך געוואָרען נאראָנים? זייט איהר מיט א מאָל שטום גע־וואָרען? איך האָב געהערט וויא איהר האָט גערעדט און געלאכט אזוי פרייליך, איידער איך בין אריינגעקומען. האט אייך דער לשון אבגענומען? ציה מיר אראָב מיינע שיך.

לאלי איז געוואָרען זעהר בלייך, וועהרענד זיא האָט איהם אראָבגעצויגען

דיא שיך, ער האָט זיך אריינגעלעגט אין בעט אין אלעמען און האָט נאָכגעסוקט לאלי'ן, וויא זיא איז ארומגעגאנגען איבער'ן צימער, זיא איז געווען זעהר צושראָקען פון זיין זאָנדערבארע אויפפיהרונג און זיא האָט נעגעגדיגט מיט דעם, וואס זיא האט צובראָכען א טעציל, דאן האָט ער רוהיג גענומען דעם בייטש און האָט עס איהר געוויזען.

— קוק זיך צו, דוא נאַר, האָט ער געזאָגט מיט כעס, איך האָב דאס גע־קויפט פאר דיר און בעצאהלט דערפאר פופציג סו. נאר איך האָף ארויסצוקריגען פון דיר גוטס מעהר וויא פופציג סו ווערטה, מיט דעם לאנגען בייטש ברויך איך ניט ארומצויאָגען זיך נאָך דיר איבערן צימער, ווייל איך קען דיר דערלאנגען פון דאנען, וואו דוא ווערסט ניט שטעהן, זאָג, ווערסטו ברעכען טעצלאך? שפרינג איצט ארום אביסעל און בענריסט ווידער דעם הערין ווינד!

ער האָט זיך זאָגאר ניט אנידערגעזעצט, דעם קאָפּ האָט ער געהאלטען אָנ־געשפארט אן קישען און האָט א שמייץ געטהאָן מיט'ן בייטש, דער בייטש האָט זיך ארומגעדרייט ארום לאלי'ס צארטען קערפער און זיא איז אנידערגעפאלען אויפ'ן באָדען. נאר ער האָט איהר ווייטער געשמיסען און געצוואונגען איהר אויפ־צוהויבען זיך.

— דאס איז א גוטע זאך, האט ער געזאָגט קאלטבלוטיג, דאס וועט מיר ניט לאָזען צוקיהלען זיך אין דיא קאלטע פריהמאָרגענס, איך קען דיר גרייכען אין יעדען ווינקעל. לויף איצט, לויף!

א לייכטער שוים איז ארויסגעטראָטען אויף זיינע ליפען, זיינע פערלאָפענע אויגען זיינען געווען ארויסגעסטארטשעט. דיא אָרימע לאלי איז ארומגעשפרינגען ארום צימער, וויא א צושראָקענע פייגעלע און דער בייטש האָט געפייפט, ווען ער האָט געלעגט אויף איהרע אקסלען, ארומגעדרייט זיך אַרום איהרע פיסלאך און געביסען איהר וויא א שלאנג ווען זיא איז אנידערגעפאלען, איז זיא גלייך אויפגעשפרונגען, וויא א גומענקע פילקע (ראָבער באָל), און דיא בעסטיע אין דער געשטאלט פון פאָטער, האָט אָנגעקוואָלען קוקענדיג און געפרעגט, צו דאס וועט זיין גענוג פאר איהר.

דיא טהיר האָט זיך געעפענט און זשערוויז איז אריינגעלאָפען אויף דיא געשרייען. זיא איז ביי דעם אנבליק פון דער סצענע געבליבען שטעהן מיט אן אפענעם מויל, דאן איז זיא אויפגעבראכט געוואָרען פון כעס.

— לאזט איהר צורות, האט זיא אויסגעשריען, איך וועל אליין געהן רופען דיא פאליציי.

ביזשאר האט געראָוועט וויא א ווילדע חיה פון וועלכע מען וויל ארויס־רייסען איהר רויב, און ער האט מיט א פלינקען שמיץ אזא קלאפּ געטהאָן לאלי'ן איבער'ן געזיכט, אז זיא האט זיך בענאָסען מיט בלוט, זשערוויז האט געכאפּט א שטוהל און א וואָרף געטהאָן זיך אויף דער בעסטיע, נאר דאס קינד האט איהר אָנגעכאפּט פאר'ן קלייד און געזאָגט, אז עס טהוט איהר ניט שטארק וויה און עס וועט איהר באלד איבערגעהן, און זיא האט גענומען איינשטילען דיא צושראָ־קענע קינדער מיט צארטע ווערטער.

ווען זשערוויז פלעגט טראכטען פון לאלי האט זיא זיך געשעמט צו בעקלאָ־גען אויף איהר שיקזאל, און אז זיא האט זיך דערמאָנט, אז לאלי האט וואָכענ־לאנג קיין אנדער זאך געזעהן אין דיא אויגען וויא טרוקענע ברויט און האט ניט געהאט קיין אונשולדיגע פערגניגען, וואס קינדער האבען אין איהרע יאָהרען, האבען זיך טרערען געשטעלט ביי איהר אין דיא אויגען און האט לאלי'ן גענומען פאר א ביישפיעל, וויא אריבערצוטראָגען איהרע צרות.

אויך ביי דיא קאפּעס האט דער אלקאָהאָל פאָרטגעזעצט זיין צערשטערענדע ווירקונג. קאפּע איז געוואָרען זעהר אויסגעדארט זיין לייב האט ביס'לעכווייז אָנגע־גומען דעם קאָליר פון בליי; זיין אפּעטיט האט ער אין גאנצען פערלאָרען, און מיט גרויסע שווערינקייטען האט ער געקענט אראָבשלינגען א שטיקעל ברויט, זיין מאָגען האט זיך אָבגעזאָגט צו פערנעהמען יעדע נאהרונג, נאר בראנפען האט ער געמוזט טרינקען יעדען טאג און דאס האט איהם געדיענט פאר עסען און טרינקען.

ווען ער פלעגט זיך אויפהויבען פון בעט, האט ער א פיערטעל שעה נאך אנאנד געהוסט און געשפּיים און אין מויל איז איהם אויפגעגאנגען א שרעקליכע ביטערקייט און האט איהם געשטיקט, און ער האט ניט געפיהלט בעסער ביז ער האט געקריגען א „גוטען טרונק" און שפּעטער ביי טאָג פלעגט איהם ווערען זביכעל גרינגער, ער האט געפיהלט א זעלטזאמע שטעכונג אין דער הויט פון דיא הענד און פיס. שפּעטער האט דאס אויפגעהערט, זיינע גליעדער זיינען געוואָרען שווער און אנשטאט דיא שטעכונג האט ער געקריגען קרעמפּפען, וואס זיינען איהם גאָר ניט געווען געפעלען, ער האט איצט זעלטען געלאכט, נאר ער פלעגט זיך אָבשטעלען אויפ'ן טראָטואר, ווייל דיא אויערען האָבען איהם גערוישט און פאר דיא אויגען האט געבליצט עפּעס א פייערל, יעדע זאך האט אין זיינע אויגען בע־

קומען א געלען קאָליר, דיא הייזער זיינען פון איהם אנטלאָפען, אפט ווען דיא זון האָט איהם געברענט אין רוקען האָט ער גענומען ציטערן וויא יעמאנד וואָלט איהם גענומען ניסען מיט א שטראָם קאַלטע וואסער צווישען דיא אקסלען; נאר מעהר פון אלץ איז איהם נים געפעלען געוואָרען, וואס דיא הענד האבען איהם געציטערט, איבערהויפט דיא רעכטע.

— איז ער דען געוואָרען אן אלטע באָביצע? פלעגט ער זיך פרעגען מיט כעס.

א מאָל אין מערץ איז קאָפּע אהיים געקומען שטארק דורכגענעצט פון רעגען דיא גאַנצע נאכט האָט ער געהוסט און אין דער פריה האָט ער געהוסט, דער דאָקטאָר האָט געראָטהען, אז מען זאָל איהם גלייך אבשיקען אין האָספיטאל.

און זשערוויז האָט געגען דעם גאָר נים געהאט, א מאָל האט זיא נים געוואָלט געטרויען איהר מאן אין האָספיטאל, נאָר איצט האָט זיא איהם איבערגעגעבען גערן און האָט נאָך גערעכענט פאר א גליק פון איהם פטור צו ווערען.

דאָך ווען מען איז נאָך איהם געקומען איז זיא געוואָרען זעהר בלייך און ווען זיא זאָל האבען צעהן פראנק אין קעשענע, וואָלט זיא נים דערלאָזט מען זאָל איהם צונעהמען, זיא האָט איהם בעגלייט ביז'ן האָספיטאל און ווען זיא איז פון דאָרטען ארויס, האָט זיא א קוק געטהאָן אויפ'ן דאך, אויף וועלכען קאָפּע האָט א מאָל געארביים. דאמאלס האט ער נאָך נים געטרונקען און פלעגט זינגען פון פריה ביז שפעט ביי נאכט, פאָכענדיג צו איהר מיט'ן טיכעל, ווען זיא האָט ארויסגעקוקט צו איהם פון פענסטער, דאמאלס האָט ער נים געדענקט, אז ער העלפט בויען דעם האָספיטאל פאר זיך, איצט איז ער נים אויפ'ן דאך, נאר אויף א בעטיל אונטען. און איז דיא זעלבע יונגע און גליקליכע וויב וואס דאמאלס? דאס איז געווען דוכט זיך זעהר לאנג.

אויפ'ן צווייטען טאָג ווען זיא איז געקומען צו איהם געוואָר ווערען, האָט זיא געפונען זיין בעטיל לעדיג, א בארמהערציגע שוועסטער האט איהר געזאָגט, אז ביי נאכט האָט מען איהם איבערגעפיהרט אין א משוגעים־הויז, ווייל ער איז געוואָרען אונערטרעגליך און האָט אויפגעוועקט אלע קראנקע, דער אלקאָהאָל האָט זיך ענדליך אבגערופען אויף זיינע נערוועז צוליעב זיין קראנקהייט.

זשערוויז איז אוועק א היים, נאר וויא אזוי זיא האָט דערגרייכט איהר וואוינונג, האט זיא אליין נים געוואוסט, איהר מאן איז געווען משוגע, דיא ווערטער האבען נים אויפגעהערט צו קלינגען אין איהרע אויערען, וויא שרעקליך איז געוואָרען

איהר לעבען. נאנא האט געזאגט, אז אלץ וואס זיי דארפען טהאן, איז צו לאזען איהם אין משוגעים הויז, דען ער קען זיי נאך ביידען אוועק'הרג'ענען.

זשערוויין האט צו איהם געקענט צוקומען נאר זונטאג, דאס איז געווען זעהר וויט און זיא האט גענומען דעם אמניבוס, זיא האט געקויפט צוויי אפעל־סינען (אראנדזשעס) אום ניט צו קומען מיט לעדיגע הענד.

צו איהר גרויסע פערוואונדערונג האט זיא איהם געטראפען, וויא ער איז געזעסען רוהיג און האט געשיינט צו זיין געזונד, ער האט איהר זעהר פריילעך בעגריסט.

— דוא ביסט בעגע־! האט זיא אויסגערופען.

— יא, כמעט געזונד, האט ער געענטפערט.

זיי האבען א ווײלע גערעדט און זיא האט איהם דערלאנגט דיא אפעלסינען דאס האט געשיינט איהם זעהר צופריעדען צו שטעלען און ער איז געווען זעהר גריהרט, וויל איצט ווען ער האט ניט געטרונקען, איז ער געווען גאר אן אנדער מענש. זיא האט מורא געהאט צו רעדען מיט איהם וועגען זיין משוגעת, נאר ער אליין האט געמאכט דערפון א רייד.

— יא, האט ער געזאגט, איך האב געהאט א פיינע חתונה איך האב גע־זעהן מייז ארומלויפען איבער'ן באדען, איבער דיא ווענד, איבער'ן סופיט, איך האב געהערט, וויא דוא האסט מיך גערופען און האב געזעהן דיא שרעקליכסטע זאכען. נאר איצט פיהל איך זיך שוין גוט. איך זעה אמאל א שלעכטען חלום, נאר דאס טרעפט מיט יעדען.

זשערוויין איז מיט איהם פערבליבען ביז פארנאכט. ווען דער דאקטאר פון האספיטאל איז זעקס א זייגער געגאנגען ארומקוקען דיא קראנקע, האט ער געהיי־סען קאפע'ן, ער זאל אויסשטרעקען דיא הענד. זיי האבען כמעט ניט געציטערט, מען האט נאר קוים געסענט בעמערקען, וויא דיא שפיץ־פינגער ציטערן. נאר ווען אין צימער איז געווארען פינסטערלאך, איז ער געווארען אונרוהיג. ער האט זיך עטליכע מאל אויפגעהויבען און געקוקט אין דיא ווינקעלאך.

פלוצים האט ער אויסגעשטרעקט זיין ארם און עס האט געשיינט, אז ער האט עפעס געכאפט אויף דער וואנד און דערשטיקט.

— וואס איז דאס? האט זשערוויין געפרעגט אויסער זיך פאר שרעק.

— מייז, האט ער איהר געענטפערט רוהיג.

שפעטער א ווײלע האט ער אנגעהויבען צו דרעמלען און פון דיא ליפען הא־

בען זיך ביי איהם ארויסגעריסען איינציגע פראזען: „מאוסע בעסטיעס!" „גיב אכטונג! איינע איז ביי דיר אונטערן קלייד" ער האָט דיא רעקע אריבערגעצויגען איבער'ן קאָפּ, וויא ער וואָלט זיך וועלען בעשיצען פון דיא בעשעפעניסען, וואס ער האָט געזעהן.

דאן איז ער פּלוצים אויפגעשפּרונגען מיט אַ משוגע'נעם שרעק און האָט ארויסגעלאָזט אַ ווילדען געשריי. און א וועכטערקע איז צו איהם צוגעלאָפען און זשערוויין האָט פערלאָזען דעם האָספּיטאל שטום פון שרעק.

נאָר ווען זיא איז געקומען דעם צווייטען זונטאָג, האט זיא איהם שוין גע־טראָפען אין גאַנצען געזונד. זיינע חלומות זיינען פערשוואונדען, און ער איז געשלאָ־פען וויא אַ קינד צעהן שטונדען נאָך אַנאַנד. מען האָט זשערוויין ערלויבט, זיא זאָל איהם נעהמען א היים, און דער דאָקטאָר האָט איהם פאר זיין ארויסגעהן געגעבען אַ גוטען ראטה, אז ער זאָל אויפהערען צו טרינקען, אויב ניט, וועט ער אין דריי מאָנאט זיין אַ טוידטער, זיין לעבען איז אין זיינע אייגענע הענד; ער מוז פערגעסען, אז בראַנפען אָדער וויין עקזיסטירט אויף דער וועלט.

— דער דאָקטאָר איז גערעכט, האָט זשערוויין געזאָגט, ווען זיי האבען זיך ארייגעזעצט אין אָמניבוס.

— געוויס איז ער גערעכט, האט ער געענטפערט.

נאָר נאָך אַ קורצע פּויזע האָט ער ווידער געזאָגט:

— נאָר דוא ווייסט גאַנץ גוט, אז אַ טראָפּען בראַנפען פון צייט צו צייט שאדט ניט, דאס גיט צו אַפּעטיט.

זעם זעלבען אבענד האָט ער גענומען „עטוואס" און דיא גאַנצע וואָך האָט ער זיך איינגעהאלטען פון שכור'ען, זאגענדיג אז ער וויל ניט שטאַרבען אין קיין משוגעים־הויז. נאָר אין אַ וואָך ארום האָט ער זיך מעהר ניט געקענט איינהאלטען. פון אביסעל איז געוואָרען אַ גלאָז און אין אַ פּאָר וואָכען ארום האט ער אָנגע־הויבען ווידער צו פיהרען זיין אמאָליגען לעבען, זשערוויין האָט געטהאָן דאס בעסטע וואס זיא האָט געקענט, נאָר וואס קען אַ ווייב טהאָן אין אזעלכע אומשטענדען? דיא סצענע אין משוגעים־הויז האט איהר אזוי איבערגעשראָקען, אז זיא האָט גע־וואָלט אָנהויבען א ניי לעבען, און זיא האָט געמיינט, אז איהר מאַן וועט איהר אין דעם העלפען, נאָר איצט האָט זיא פערלאָרען דיא גאַנצע האָפנונג, זעהענדיג אז איהם האלט אפילו ניט אָב זיין איינענע ערפאהרונג וואס ער האט זעלבסט דורכגעמאכט און וואס ער ווייס וויא טהייער ער וועט דערפאַר אין גיכען בעצאהלען.

דער גהינם האט זיך פון דאס ניי אָנגעהויבען ביי זיי אין שטוב. נאַנאַ האָט געפרעגט מיט כעס פאַר וואס האט מען איהם ניט איבערגעלאָזט אין משוגעים־הויז. וואס! זיא וועט ארבייטען פאַר'ן פאָטער, אז ער זאָל פאר דעם געלד קויפען בראַנפען! וואס ניכער דאס וועט זיך ענדיגען, איז בעסער פאר זיי אַלעמען!

זשערוויז האָט אין גאַנצען פערלאָרען דעם מוטה, זיא איז געוואָרען פוילער מיט יעדען טאָג און האָט אפילו ניט אויסגעקעהרט איהר צימער. דיא לאָרילס האבען געזאָגט, אז מען קען אהין ניט אריינגעהן, אזוי שמוציג איז דאָרטען, זייא האבען דעם גאַנצען טאָג גערעדט ביי דער ארבייט נאר פון דעם הילצערנעם פוס און פון איהר מפלה.

— יא, אַ, האבען זיי געמורמעלט. א שעהנע ענדע האָט זיך אויסגעלאָזען צו דער שעהנער בלאָנדינקע, וואס האָט געשפּיעלט אזא ראָליע אין איהר בלויען געשעפט.

זשערוויז האט געוואוסט, וואס זיי רעדען פון איהר, נאר זיא האָט זיך גע־מאכט ניט וויסענדיג, ניט וועלענדיג, אז עס זאָל קומען צו אָפענע קריעגערייען.

איין מאָל, שבת, האט קאָפּע געזאָגט צו זיין ווייב, אז ער וועט איהר נעה־מען אין אַ צירק, ער האָט דיא וואָך פערדיענט אביסעל געלד און האָט געוואָלט האבען פערגניגען, נאַנאַ האָט דעם אבענד געדארפט ארבייטען שפּעט און זיא וועט שלאָפען ביי דער מוהמע לעכיא.

זיבען אַ זייגער האָט געשלאָגען, נאר קאָפּע האָט זיך ניט געוויזען, ער האָט מסתמא געטרונקען מיט זיינע קאַמעראַדען. זשערוויז איז שוין געווען צוגעגרייט צום געהן. זיא האָט לכבוד דעם פערריכט אן אַלטע קליידעל און האָט זיך אויס־געפוצט. אַ זייגער ניין איז זיא מיט אַ לעדיגען מאָגען און שרעקליך אין כעס ארויס־געגאַנגען זוכען קאָפּע.

— זוכט איהר אייער מאַן? האָט איהר געפרעגט פרוי ראָשע, ער איז אין אסעמואר, מיין מאַן האָט איהם איצט געזעהן דאָרטען.

זיא האָט איהר בעדאַנקט און איז אוועק, אַ קליין רעגענדיל האָט געשפּריצט דיא גאַז אין שענק האָט געלויכטען העל, זיא האָט אַ קוק געטהאָן אין פענסטער דיא הויז איז געווען פול מיט רויך קאָפּע איז געזעסען צווישען זיינע קאמעראדען און האָט אויסגעזעהן צודולט און פערשלאָפען, זיא האָט אַ ציטער געטהאָן און געפרעגט זיך אליין, וואס שטעהט זיא דאָ, און זיא האָט זיך געלאָזט אוועקגעהן: נאר באַלד האָט זיא זיך אומגעקעהרט צוריק און איז אריין אין שענק און

צוגענאַנגען צו איהר מאַן, וועלענדיג איהם פרעגען, פאַר וואס איז ער ניט געקומען.

— זיא איז משוגע, האָט קאָפּע געזאָגט, ווען ער האט איהר דערזעהן, איך זאָג אייך, אז זיא איז משוגע.

ער און זיינע פריינד האבען זיך צולאַכט אויפ'ן סול, נאר קיינער האָט ניט געוואוסט, וואס איז דא געווען אזוינס צו לאַכען זשערוויז איז געבליבען שטעהן וויא א צומישטע פון דיעזען אונערוואַרטעטען ברוך הבא. קאָפּע האָט אויסגעזעהן אזוי פריינדליך, אז ז א האָט געזאָגט:

— קום עס איז נאָך ניט שפּעט און מען קען נאָך עפּעס זעהן.

— זעץ זיך א ווילע, האט ער געענטפערט, ניט ריהרענדיג זיך פון אָרט.

זיא האָט זיך צוגעזעצט, איהר קאָפּ האָט זיך גענומען מישען פון דעם ריח פון אלקאָהאָל. זיא האָט זיך אומגעקוקט און דערזעהן דיא מאַשין, וואס האט סטאַליר'ט דעם בראַנפען און וואס האָט געמאַכט אזוי פיעל שכורים. דיא שאָטענס וואס זיינען געפאַלען פון דער מאַשין אויף דיא ווענד, האבען אויסגעוויעזען וויא דיא קעפּ און עקען פון אונגעהייערע חיות, וואס עפענען דיא מייכער צו פערשלינגען דיא גאַנצע וועלט.

— וואס ווערסטו טרינקען? האט איהר געפרעגט קאָפּע.

— גאר ניט, האָט זיא געענטפערט, דוא ווייסט דאך אז איך האָב נאָך קיין מיטאָג ניט געגעסען.

— אויב אזוי דאַרפסטו געווים אביסעל בראַנפען. נעהם אביסעל זעהענדיג, אז זיא שלאָגט זיך נאָך מיט דער דעה, האט מע־באָט געזאָגט העפליך:

— דיא דאַמע וואָלט וועלען עפּעס אזוי זיס, וויא זיא אַליין.

— איך האָב ליעב מענער, וועלכע טרינקען זיך ניט אָן שכור און רעדען ניט קיין נאַרישקייטען. איך האָב ליעב מענער, וואס האלטען וואָרט, האט זשערוויז געענטפערט מיט כעס.

איהר מאַן האָט געלאַכט.

— דוא ווערסט טהאָן גלייכער, אז דוא ווערסט טרינקען דייז טהייל, האט ער געזאָגט; — ווייל דוא ווערסט היינט אזוי זעהן דעם צירק, וויא דיין לינקען אויער.

זיא האָט אויף איהם א שטאַרקען בליק געטהאָן, און זיא האָט געענטפערט לאַנגזאַם:

— דוא ביסט גערעכט, דאס איז א גוטער פּלאַן, מיר וועלען פערטרינקען דאס געלד צוזאַמען.

ביבי האָט איהר געבראַכט א גלאָז צוגעפּראַוועטע בראַנפען. זופענדיג דיא משקה, האָט זיא זיך דערמאָנט דעם טאָג, ווען זיא איז דא געזעסען מיט קאָפּע און האָט געגעסען יאַגדעס געווייקט אין בראַנפען, דאמאלס האט זיא נאר גענר־מען דיא יאַגדעס און האָט דעם בראַנפען איבערגעלאָזט; יעצט טרינקט זיא בראַנ־פען אָהן יאַגדעס. נאר דער צוגעפּראַוועטער בראַנפען איז געווען גוט. דאך האָט זיא זיך פון א צווייטע גלאָז אבגעזאָגט, אָבוואָהל זיא איז נאָך ניט געוועזן בעפריעדיגט.

זיא האָט זיך אומגעקעהרט און א וואָרף געטהאָן א בליק אויף דער טייוועל־שער מאַשין הינטער איהר — א מאַשין וואס האט געמענט זיין פערגראבען צעהן קלאַפטער טיעף אונטערן ים. דאך האט דיא מאַשין געהאט פאר איהר א מערק־ווירדיגע צוציהונגס־קראַפט און איהר האָט זיך פערגלוסט צו לעשען איהר דורשט מיט דיעזען גיסעדיגען פייער.

— וואס פאר א משקה איז אין אייערע גלעזער? האָט זיא געפרעגט.

— דאס, מיין טהייערע, איז גלייך פון אונטער דער מאַשין. פערזוך.

און ווען מען האָט איהר געבראַכט א גלאָז פון דעם סם המות, האט איהר קאָפּע געהייסען אויסטרינקען און געזאָגט, אז דאס וועט איהר ניט שאדען.

ווען זיא האט אויסגעטרונקען דאס צווייטע גלאָז, האט זיא פערגעסען פון דעם הונגער, וואס האט איהר ניט געלאָזט רוהען, זיא האט זיך געפיהלט גאנץ בעקוועם און אביסעל שלעפעריג, דיא גאַנצע סצענע האט איהר אָנגעהויבען צו אמוזירען, זיא האָט אויסגעטרונקען א דריטע גלאָז און זיא האט אנגעשפּארט איהר קאָפּ אן דיא ארמען און האָט זיך צוגעהערט צו וואס איהר מאַן און זיינע פריינד האָבען גער ע

הינטער איהר האט זיא געהערט דאס טריפען פון דער מאַשין. א ווילדער לוסט האט איהר אנגעכאפּט ארויפצוואַרפען זיך אויף דער מאַשין, וויא אויף א בעסטיע און קעמפּפען מיט איהר ביז זיא וועט ארויסרייסען פון איהר דאס הארץ. איהר האָט אויסגעוויזען, אז זיא אליין איז אריינגעפאלען אין דער מאַשינעריע און דיא

רעהרען האָבען זיך ארומגעוויקעלט ארום איהר קערפּער און פּרעסען לאנגזאם פון איהר דאס לעבען.

דאס גאנצע צימער האָט זיך געדרייט ארום איהר. זיא האָט זיך איצט גע־פונען אין דעם צושטאנד, וועלכער פלעגט ביי איהר ארויסרופען כעס און רחמנות, ווען זיא האָט אנדערע געזעהן אין איהם. זיא האָט וויא דורך א חלום געהערט, וויא עס האָט זיך אָנגעהויבען א קריעג, וויא ביינקלאך און טישען האבען אנגעהוי־בען צו קנאקען און וויא דער שיכּור האָט זיי אלעמען ארויסגעוואָרפען אין גאס.

עס האָט נאָך גערעגענט, און א שטארקער און קאלטער ווינד האָט געבלאָ־זען, זיא האָט געוואָלט געהן א היים, נאר זיא האָט ניט געקענט געפינען דעם וועג. אויפ'ן עס גאס האָט זיא זיך אנידערגעזעצט נעבען רינשטאָק, דענקענדיג, אז זיא געפינט זיך נעבען איהר באַלייע (וואש־טאָב) ענדליך האָט זיא זיך דערשלעפּט א היים, אנוועגדענדיג אלע קרעפטען פערבייגעהן דיא טהיר־שליסערין ראָשע גכייד, דאָך האָט זיך איהר געדוכט, אז זיא האָט בעמערקט דאָרטען אין צימער פרוי פלאָסאָ און לאָריכ, וועלכע האָבען אויפגעהויבען דיא הענד מיט עקעל, דערזעהענ־דיג איהר אין אזא צושטאנד.

זיא האָט קיין מאָל ניט געוואוסט, וויא אזוי זיא איז ארויף אויף דיא טרעפּ, נאר ווען זיא איז אריין אין איהר אייגענעם קאָרידאָר, איז איהר דיא קליינע לאַלי אנטקעגען געלאָפען מיט אויסגעשטרעקטע ליעבענדע ארמען.

— גוטע פרוי זשערוויז, האט זיא אויסגעשריען, דער טאטע איז נאָך ניט געקומען, קומט אריין און זעהט מיינע קינדערלאך: זיי זעהן אויס אזוי זיס אין שלאָף.

נאר ווען זיא איז צו איהר צוגעקומען נאהענט און האָט איהר אריינגעקוקט אין געזיכט, האָט זיא זיך א ציה געטהאָן אהינטער מיט שרעק און האט גענומען ציטערן מיט אלע גליעדער, איהר איז צו גוט בעקאנט געוועזן דער אלקאָהאלישער גערוך, דיא בלאָנדזשענדע און פערקרימטע אויגען.

און ווען זשערוויז איז איהר פערבייגעגאנגען שאָקלענדיג זיך פון דיא פיס און ניט ענטפערענדיג קיין וואָרט, האבען זיך ביי לאלין דיא הענד אראָבגעלאָזט, און זיא האָט איהר נאָכגעקוקט מיט טרויריגע און פייערליכע אויגען.

X.

נאנא איז געוואקסען וויא אויף הייוועז, זיא איז געוועז בלאָנד, פריש און מיט חן־גריבעלאך, איהר הויט ווייך וויא סאמעט און דיא אויגען האבען געברענט מיט אזא פייער, אז מענער האבען אָפּט געפרעגט, צו זיי קענען ניט אָנצינדען זייערע פאפּיראָסען אן איהר. איהרע בלאָנדע האָר האבען געהאט דעם קאָליר פון פערטיגע זאנגען ווייץ און האבען אויסגעזעהן ארום איהרע שלייפען וויא בעשאָטען מיט גאָלד. זיא האָט געהאט א נעוואוינהייט ארויסצושטעקען דעם שפּיץ צונג פון צווישען איהרע ווייסע ציינדלאך און דאס האָט זעהר אויפגעבראכט דיא מומער.

זיא האָט שרעקליך ליעב געהאט צו פוצען זיך און איז געוועזן זעהר קאקעטיש, ביי איהרע עלטערן אין שטוב, וואו עס איז אָפּט געוועזן שווער צו קריגען ברויט, האָט זיא ניט געקענט נאָכגעבען איהרע קאפּריזען, דאך האָט זיא בעוויזען וואונדער, פון פאבריק, וואו זיא האָט געארבייט, האט זיא געבראכט שטיקלאך און פיצלאך שטעננעס און פלעגט מאכען דערפון שלייפלאך, מיט וועלכע זיא פלעגט בעפוצען איהרע שמוציגע קליידלאך. זיא האָט זיך ניט אָבגעגעבען שטארק מיט וואשען איהרע פיס, נאר דערפאר האָט זיא פערצווינגען איהרע שיך אזוי שטייף אז זיא האָט געליטען דעם טעם פון טוידט. און ווען דאס פלעגט איהר ארייג־טרייבען דאס בלוט אין געזיכט און יעמאנד האָט איהר געפרעגט, וואס איהר איז, האָט זיא געהאט א פערטיגען תירוץ, אז זיא ליידט פון קרעמפּפען.

זומער איז געוועזן דיא צייט, ווען זיא האָט אָבגעלעבט, אין א לייכטע קליידעל האט זיא אויסגעזעהן אזוי פריש וויא א פריהמאָרגען אין מאי, און דיא אומעדיגע גאס האט געשטראהלט פון איהר יוגענד און שעהנהייט, דיא שכנים פון ארום האבען איהר גערופען „היהנדעלע" איין קלייד איז איהר אם בעסטען געגאנגען, דאס איז געוועזן א ווייסע קלייד מיט ראָזע שפּרינקעלאך אהן א שום בעפוצונג. דאס קליידעל איז געוועזן קורץ און האָט ארויסגעוויזען איהרע פיס, דיא ברייטע ארבעל האָבען ארויסגעוויזען איהרע נאקעטע הענד ביז דיא עלענבויגען, און ווען זיא פלעגט ארויסגעהן אין קארידאָר, ווייל אין שטוב האָט זיא מורא געהאָט פאר'ן פאָטער, זיא פלעגט אזוי ארונטערלעגען איהר קראגען און פערשפּילען איהם, אז איהר שעהנע קייליגדינע האלז זאָל זיך ארויסזעהן, א ראָזינע באנד איינגעפלאָכטען

אין איהרע שעהנע געקרייזעלטע האָר האט פערענדינט איהר טואלעט, זיא איז געוועזען א פראכטפאָלע צוזאמענמיש פון פרוי און קינד.

אם מייסטען האָט זיא זיך אמוזירט זונטאג, ווען זיא איז געוועזען פריי און האָט געקענט שעפּען פרישע לופט. דאמאלס האט זיא קאָקעטירט מיט דעם גאנצען פובליקום.

שוין גאנץ פריה האָט זיא זיך גענומען קלייבען און פלעגט שטעהן שטונדען־לאנג אין איין העמד פאר אן אבגעבראָכענע שטיקעל שפּיגעל־גלאָז, וואס איז גע־יען צוגעשלאָגען נעבען פענסטער, און אזוי וויא יעדער האט איהר געקענט זעהן פ׳ענט איהר דיא מוטער פרעגען אויב זיא וועט נאָך לאנג שטעהן אין אזא צושטאנד.

נאר דאס האט איהר ניט געקימערט, זיא האָט איהר ארבייט פאָרטגעזעצט האָט פערריכט איהרע קרייזלאך, צוגענייט א קנעפּיל אָדער פערריכט א קליידעל, און איהר העמד איז דיא גאנצע צייט געוועזען אראָבגערוקט איבער׳ן אקסעל, איהר פאָטער האָט געזאָגט, אז ער וועט איהר ארויסשטעלען אלס א ווילדע מיידעל אויף בילעטען, צוויי סו א ביקעט.

דעם פאָטער׳ס גראָבע ווערטער פלעגט איהר זעהר אויפברענגען, זיא איז אין אזעלכע מינוטען געוועזען זעהר שעהן מיט איהרע פלאַמענדע בעקלאך און א האלב נאקעטע, דאך פלעגט זיא ניט ענטפערן, זיא פלעגט נאר מיט אן א׳יינגעהאלמיזי־נעם כעס בייסען דעם פאָדעם.

נאָך פריהשטאָק פלעגט זיא און פאלין און נאָך עטליכע מיידלאך ארויס־לויפען אין גאס און פון דאָרטען אויף דיא בולווארען, וואו זיי פלעגען זעהן יעדע זאך וואס איז פאָרגעקומען דורך זייערע האלבאראָבגעלאָזטע ברעמען, נאנא און פאלין זיינען שטענדיג געגאנגען געארמט אין מיטען און דיא איבריגע האבען זיי נעפאָלגט וויא סאָלדאטען דיא גענערעלער, זיי האבען קיין זאך ניט געמוהאָן אויב זיי זיינען געלאָפען איז דאס געווען צו וועיזען זייערע שלאנקע פיס און אויב זייא פלעגען זיך סאָפּענדיג אָבשטעלען איז דאס געווען ביי דער זייט פון יונגע ארבייטער זייערע בעקאנטע, וואס פרעגען אויף זיי בלאָזען מיט רויך, ווען זיי האבען צו זיי גערעדט, נאנא האָט געהאט איהר ליעבלינג, וויקטאָר פאקאָן און פאלין האט גע־האט א טישלער, וואס פלעגט איהר שענקען עפּעל.

זייער פערגניגען האט זיך ערסט אָנגעהויבען אבענד־צייט, קאָמעדיאנטען האבען געגעבען זייערע פאָרשטעלונגען אין מיטען גאס אויף א פערשפּרייטען טעפּיך

און נאנא און פּאָלין זיינען געווען אין דער ערסטער רייהע צושויער, וואו זייערע פרישע קליידלאך פלעגען צוסניימשט ווערען אין דער ענגשאפט צווישען דיא שמר־ציגע בלוזעס פון דיא ארבייטער. נאר ניט דער רויך פון דעם שלעכטען טאבאק ניט דער געריך פון אלקאָהאָל און ניט דיא פערדאָרבענסטע ווערטער האבען זיי געאַרט און ניט געמאכט זיי רויט, זיי האבען זיך צו אַלץ צוגעהערט מיט א שמייכעל.

דיא איינציגע זאך, וואס האט זיי אין אזא צייט געשטערט איז געווען, ווען זייערע פאטערס פלעגען אנקומען און ווען זיי זיינען געווען אביסעל שכור, זיי פלעג־גען שטארק אכטונג געבען, אז זיי זאָלען ניט אריינפאלען אין אזא צרה.

— קוק, קוק! שרייט פּאָלין, דיין פּאָטער קומט, נאנא!

דאן פלעגט זיא זיך שטעלען אויף דיא קניע און אלע האבען זיך ארום איהר ארומגעשטעלט אזוי, אז מען האט איהר ניט געקענט ארויסזעהן. און נאכדעם וויא ער פלעגט פערבייגעהן מיט א פערדעכטיגען בליק, פלעגט זיא ארויסשפּרינגען מיט א געלעכטער.

דאך אין קאָפּע געלונגען א מאָל צו כאפּען נאנא און אוועקפיהרען איהר א היים שענקענדיג איהר קלעפּ מיט'ן קניע אין הינטערן און ראָשע האט זיין פּאָלין אוועקגעשלעפּט פאר'ן אויער.

ביינאכט פלעגען זיי צוריק קומען מיט אן אונשולדיגע מינע און יעדע האט געהאט אנגעגרייט א פערטיגען תירוץ, אויב מען וועט פרעגען, וואו זיא איז געווען.

נאנא האט איצט פערדיענט פיערציג סו א טאָג און דיא קאָפּעס האבען איהר ניט געוואָלט ערלויבען צו פערלאָזען דעם פלאץ, ווייל דאָרטען האט אויף איהר אכטונג געגעבען דיא טאנטע לעכא.

דאס מיידעל פלעגט אוועקגעהן יעדען אין דער פריה צו דער ארבייט אין א ענגע שווארצע קליידעל, וואס איז געווען קורץ אויף איהר. זשערוויז האט איהר געגעבען גראדע צוואנציג מינוט צייט אויפ'ן גאנג און זיא האט געבעטען לעכא, אז זיא זאָל איהר לאָזען וויסען, אויב נאנא וועט זיך פערשפּעטיגען, אפטע איז נאנא געקומען מיט א זיבען אכט מינוט שפּעטער און נאנא האט פערבראכט דעם גאנצען טאָג און בעטען דיא טאנטע, זיא זאָל ניט דערצעהלען דיא מוטער. פרוי לעכא האט ליעב געהאט דאס מיידעל און האט פערשטאנען דיא נארעשקייטען פון יוגענד, און האט דער מוטער ניט דערצעהלט, נאר אין דער זעלבער צייט

האָט זיא איהר געזאָגט מוסר און גערעדט פון איהר פעראַנטוואָרטליכקייט און פון די געפאַהרען, וואס א מיידעל איז אונטערוואָרפען אין פאַריז.

— דוא מוזט מיר דערצעהלען אלץ, האָט זיא איהר געזאָגט, איך גיב דיר צופיעל נאָך און אויב דיר זאָל געשעהן אן אונגליק, וועל איך זיך אריינוואַרפען אין דער סענא אריין. פערשטעה מיך גוט, מיין קליין קעצעלע. דוא מוזט מיר צוזאָגען, אז אויב א מאַסענפערזאָן וועט צו ווען עפּעס רעדען, זאָלסטו מיר איבער־געבען יעדעס וואָרט. שווערסטו מיר אויף דעם?

נאַנאַ האָט געלאַכט מיט א קורצען געהיימניספאָלען געלעכטער. אָה, יאָ, זיא קען איהר שווערען, נאר מענער רעדען צו איהר קיין מאָל ניט; זיא געהט צו גיך און ווידער וואס קענען זיי צו איהר רעדען? און מיט אן אונשולדיגע מינע האָט זיא ערקלערט דיא אורזאַכע, פאר וואס זיא האָט פערשפּעטיגט: זיא האָט זיך פערקוקט אין א פענסטער פון א מאַגאַזין, זיא האָט זיך פעררעדט מיט פאָלין און אויב זיא וויל איהר ניט גלויבען, קען זיא געהן און נאָכקוקען איהר.

— אָה, דוא דאַרפסט קיין מורא ניט האבען, האָט לעבאַ געזאָגט צו איהר ברודער, איך גיב שוין אויף איהר גוט אכטונג און איך בין פאר איהר פעראַנט־וואָרטליך, וויא פאר זיך אליין.

נאַנאַ איז נאָך ניט געווען אין גאַנצען פערדאָרבען, נאר דיא נייגיעריגקייט, וואס האָט זיך שוין שטאַרק ארויסגעצייגט אין איהר ווען זיא איז נאָך געווען א קינד, האָט איהר ניט פערלאָזען, און זיא האָט זעלטען אראָבגענומען דיא אויגען פון א מיידעל, וואס האָט געהייסען ליזא און פון וועלכע מען האָט דערצעהלט זאָנדערבארע געשיכטעס.

— וויא וואָרעם דא איז? האט זיא אויסגעשריען, אויפהויבענדיג זיך פלוצים און אויפהויבענדיג דיא פאָרהאַנג פון פענסטער.

אן ארבייטערין פון פאַבריק האט בעמערקט א מאַן שטעהן אנטקעגען איבער אויפ'ן טראָטואר.

— ווער איז דער מאַן? פרעגט דיא ארבייטערין, איך האָב איהם שוין דא געזעהן מיט א פיערטעל שטונדע צוריק.

— עפּעס א נאר מסתמא, וואס האט ניט וואס צו טהאָן, האט געענטפערט מאַדאַם לעבאַ — נאַנאַ ווערסטו געהן צו דעם ארבייט? איך האָב דיר געזאָגט, דוא זאָלסט צום פענסטער ניט געהן.

נאַנאַ האָט גענומען איהרע בלומען און אלע האָבען גענומען קוקען אויף דעם

מאַן, ער איז געווען פֿיין געקליידעט, פֿון אַ יאָהר פֿופֿציג, בלייך און ערנסט.

— זעהט, האָט זיך אַ מיידעל אָנגערופֿען, ער מוז ווארטען אויף אָגוסטין, נאר אָגוסטין האָט שאַרף געענטפֿערט, אז זיא האָט פֿיינד אלטע לייט.

— דוא מאַכסט אַ פֿעהלער דערמיט, האָט געזאָגט פֿרוי לעבאַ מיט אַ שמייכעל.

דערנאָך האָט זיך אָנגעהויבען צווישען זיי אַ פֿערדאָרבענער געשפּרעך און נאַנאַ האָט זיך געפֿונען זעהר היימיש אין דעם, זיא האָט דיא גאנצע צייט געארבייט מיט איהרע פֿלינקע פֿינגער און האָט צוזאַמענגעבונדען אַ בוקעט בלומען.

דער הערר איז אַוועק, און דיא ארבייט איז געגאַנגען רוהיג וויא אימער, ווען דער גלאָק האָט געקלונגען אויף צוועלף אַ זייגער, האָט זיך נאַנאַ ארויסגערופֿען צו געהן אויפֿקויפֿען פֿאר יעדע מיידעל. איינע האָט געבעטען, זיא זאָל פֿאר איהר קויפֿען פֿאר צוויי סו קאַרטאָפֿעל, אַ צווייטע — ווארסטעל א. ז. וו. ווען זיא האָט געהאַלטען ביים ארויסגעהן, האָט איהר מאַנטע רוהיג געזאָגט:

— ווארט, איך געה אויך מיט דיר, איך דארף אויך עפּעס קויפֿען.

אויפ'ן וועג וואס האָט געפֿיהרט אין פֿאַבריק איז געשטאַנען דער פֿרעמדער הערר, נאַנאַ איז געוואָרען זעהר רויט און לעבאַ האָט שטאַרקער אריינגערוקט איהר ארם אין נאַנאַס און זיי זיינען געשווינד דורכגעלאָפֿען.

אזוי! איז דאס דער הערר געקומען נאָך איהר! דאס איז זעהר שעהן פֿאר אַ מיידעל פֿון איהרע יאָהרען. און מאַדאַם לעבאַ האָט איהר פֿערוואָרפֿען מיט פֿראַגען, נאר נאַנאַ האָט גאר ניט געוואוסט פֿון איהם, זיא האָט נאר געוואוסט, אז ער געהט איהר שוין נאָך פֿינף טעג.

מאַדאַם לעבאַ האָט מיט אַ זייטיגען בליק בעטראַכט דעם העררן און געזאָגט צו נאַנאַ.

— דוא מוזט מיר זאָגען אלץ.

זיא איז מיט איהר געגאַנגען פֿון איין קראָם אין דער צווייטע מיט דיא פֿעקלאַך אין דיא הענד און זיי האבען ניט אויפֿגעהערט צו רעדען פֿון דעם פֿרעמדען העררן.

— דאס וואָלט ניט געווען אזא שלעכטע זאַך, האָט געזאָגט לעבאַ, ווען ער זאָל זיין אָרדענטליך און מיינען ערנסט.

דיא ארבייטערינען האבען געגעסען שטעהענדיג אויף דיא קניע, זיי האבען

זיך שטארק ניט געיאָגט צוריק צוקעהרען צו זייער ארבייט, פּלוצים האט איינע פון זיי אויסגעשריען: טפו! און אין איין מינוט זיינען שוין אלע געוועזען בעשעפטיגט מיט דער ארבייט, דיא פאבריקאנטשע איז אריינגעקומען און האט אָנגעהויבען ארומצוגעהן צווישען דיא טישלאך.

פרוי לעבא האָט פון יענעם טאָג אָן ניט ארויסגעלאָזט נאָנא אליין, זיא איז איהר שטענדיג נעגאנגען בעגלייטען, אָנפאנגס האָט זיך נאָנא געשטעלט געגען דעם, נאר באלד איז זיא געוואָרען שטילער, וואס מען היט איהר וויא א שאף, זיי האָבען אויסגעפונען, אז דער העררע איז געוועזען א פאבריקאנט פון קנעפּלאך און איין אבענד איז לעבא צו איהם גלייך צוגעגאנגען און געזאָגט, אז ער האנ־דעלט זעהר ניט אנשטענדיג, ער האָט זיך פערניינט און איז רוהיג אוועקגעגאנגען, און אויפ'ן צווייטען טאָג האָט ער געטהאָן דאס זעלבע.

א מאָל איז ער אוועק אזוי ווייט, אז ער איז דורכגעגאנגען צווישען זייא ביידען און האָט עפּעס איינגערוימט נאָנא שטיי'ערהייד, דאס האט אזוי אָנגע־שראָקען לעבא, אז זיא איז גלייך אוועק צו קאָפּע און האָט דעם ברודער דער־צעהלט דיא גאנצע געשיכטע, ער האָט זיך שרעקליך אָנגעצונדען דערפון און האָט איהר אָנגעהויבען אזוי צו טרייסלען, אז דיא צייהנער האבען גענומען קלאפּען ביי איהר אין מויל און ער האָט צו איהר גערעדט אזוי, וויא זיא וואָלט געוועזען דער גרעסטער אויסוואורף.

— לאָז איהר צורוה! האט געזאָגט זשערוויז מיט'ן פערשטאַנד פון א פרוי. פערשטעהסטו דען ניט, אז דוא שטיפסט איהר אן אין קאָפּ אלע מאוסע זאכען.

און דאס איז געוועזען אמת, ער האָט ביי איהר ענטוויקעלט אזעלכע געדאנ־קען און האָט איהר אויסגעלערנט אזעלכע זאכען, וואס זיא האט פריהער ניט געוואוסט.

איין פריהמאָרגען האט ער ביי איהר דערזעהן עפּעס א פּאפּירעל, דאס איז געוועזען פּודער וואס זיא האָט מיט'ן פערדאָרבענסטען געשמאק געשמירט, אויף איהר איידעלען געזיכט, ער האט איהר מיט דער פּודער אזוי אויסגעריבען דיא האָר, אז זיא האט אויסגעזעהן, וויא א מילנערס טאָכטער. א צווייטען מאָל האָט זיא געבראכט א רויטען באַנד צו בעפּוצען איהר הוט און ער האט איהר געפּרעגט מיט כּעס, וואו זיא האָט דאס געקריגען.

ווען ער פלעגט ביי איהר דערזעהן א נייע שטיקעל בעפּוצונג, האט ער זיך

אויף איהר אָנגעוואָרפען מיט דיא ערנסטע בעשולדיגונגען, און זיא האָט זיך פער־טהיידיגט, וויא זיא האָט געקענט, א מאָל האָט ער ביי איהר ארויסגעריסען א הערציל און האָט עס צוטראָטען מיט דיא פיס.

זיא איז געבליבען שטעהן וויס וויא קאלך מיט א שטרענגען בליק. צוויי יאָהר לאַנג האָט זיא פאנטאזירט וועגען אזא הערציל. ניין, זיא וועט דאס לאנג ניט אריבערטראָגען. קאָפּע האָט צייטענווייז פערשטאנען, אז ער האנדעלט ניט גוט, נאָר דאס שלימסטע איז שוין געשעהן.

יעדען אין דער פריה פלעגט ער געהן מיט איהר אין פאבריק און אָבוואר־טען אונטען פינף מינוט, אום צו זיין זיכער, אז זיא איז ארויפגעגאנגען. נאר א מאָל ווען ער האָט זיך אָבגעשטעלט צו רעדען מיט א פריינד אויפ'ן עק גאַס, האָט ער דערזעהן, וויא נאנא איז ארויסגעלאָפען פון טהיר און איז באלד פער־שוואונדען געוואָרען, זיא איז ארויף מיט צוויי טרעפּ העכער, וואו זיא האָט געאר־בייט און האָט דאָרטען אָבגעוואַרט ביז נאך איהר רעכנונג האָט שוין דער פאָטער געדאַרפט אַוועקגעהן.

ווען ער פלעגט ארויפגעהן צו פרוי לעבא פלעגט זיא ענטפערן, אז זיא וואַרפט אַראָב פון זיך דיא פעראַנטוואָרטליכקייט; זיא האָט געטהאָן וואָס זיא האָט גע־קענט, זיא האָט איהם געראַטהען ער זאָל איהר גלייך מאכען חתונה, אז ניט וועט נאך זיין ערגער.

דיא גאַנצע נאַכבאַרשאַפט האָט געקענט נאנא'ס פערעהרער, ער איז עטליכע מאָל געוועזען אין הויף און א מאָל האָט מען איהם זאָגאר געזעהן אויף דיא טרעפּ. דיא לאָרילס האָבען געזאָגט, אז זיי וועלען זיך פון דעם הויז ארויסקלייבען, אויב עס וועט אַזוי געהן וויטער און פרוי ראָשע האָט אויסגעדריקט פיעל רחמנות צו דעם פרעמדען העררן, וועלכען דיא אויסגעלאַסענע מיידעל פיהרט ביי דער נאָז.

אָנפאַנגס האָט זיא בעטראַכט דיא גאַנצע זאַך אַלץ א גרויסען שפּאַס, נאר ווען דאס האָט געדויערט א מאָנאַט לאַנג, האָט זיא אָנגעהויבען מורא צו האבען פאר איהם, אָפּט ווען זיא פלעגט זיך אָבשטעלען פאר א יובילירער'ס פענס־טער, פלעגט ער פלוצים ערשיינען נעבען איהר זייט און פרעגען איהר, וואָס זיא וויל.

עס האָט איהר אַזוי ניט געצויגען צו שמוק און ציערונג וויא צו אנדערע זאַכען, ווען א קאַרעטע איז פערביי איהר דורכגעפאָהרען און פערשפּריצט איהר מיט בלאָטע האָט איהר אָנגעכאַפּט א שטאַרקע קנאה און א לוסט צו זיין בעסער

געקליידעט און צו געהן אין טהעאטער, צו האָבען פאר זיך זיך אליין א שעהנעם צימער, צו געניסען עפּעס גוטע פערגניגענס. דער פרעמדער פלעגט במעט שטענ־דיג ערשיינען פאר איהר אין אזעלכע מינוטען, נאר זיא פלעגט זיך אומקעהרען און אנטלויפען, אזוי שטארק איז געווען איהר מורא פאר איהם.

נאר ווען ווינטער איז געקומען איז איהר לעבען געוואָרען אזוי אונערטרעגליך אז זיא האָט ניט געקענט אויסהאלטען, יעדען אבענד, האט מען איהר געשלאָגען און ווען דער פאָטער איז מיעד געוואָרען, האָט איהר דיא מוטער געשאָלטען, זיי האָבען זעלטען געהאט וואָס צו עסען און שטענדיג איז געווען קאלט אין דער היים, אויב נאנא האָט געבראכט עפּעס א קלייניגקייט, א בעפּוצונג, האט מען דאס ביי איהר צוגענומען. ניין, אזא לעבען האט לענגער ניט געקענט אָנהאלטען, זיא האָט איהר פאָטער מעהר ניט ליעב געהאט, ער האָט איהר שרעקליך דער־עסען, און איצט האָט נאָך דיא מוטער אויך אָנגעהויבען צו טרינקען.

זשערוויז איז נעגאנגען אין אסעמואר זוכען איהר מאן, וויא זיא האָט גע־זאָגט, נאר זיא פלעגט דאָרטען פערבלייבען, ווען נאנא פלעגט א מאָל דורכגעהן פערביי דעם שענק און זעהן איהר מוטער צווישען א רייהע מענער, איז זיא געוואָ־רען בלייך פאר כעס. יונגער קען ניט דולדען קיין שכרות, זיא האָט פערבראכט א פינסטערען לעבען אָהן א בעקוועמע היים, מיט א שכור'ען טאטען און שכור'ע מאמע. א הייליגער וואָלט אונטער אזעלכע אומשטענדען ניט געקענט אויסהאלטען און זיא האָט צו זיך געזאָגט, אז זיא וועט מוזען אנטלויפען פון דער היים, דאַן וועלען אפשר דיא עלטערן פערשטעהן, אז זיי האבען איהר פערטריבען פון איהר נעסט.

א מאָל שבת אבענד האט נאנא געפונען איהר פאָטער און מוטער אין אן עקעלהאפטען צושטאנד, ווען זיא האָט געעפענט דיא טהיר פון זייער וואוינונג. קאָפּע איז געלעגען אויסגעצויגען איבער'ן ברייט פון בעט און זשערוויז איז געזעסען אין א שטוהל און געשאָקעלט זיך אהין און צוריק. זיא האָט פערגעסען אן מיטאָג, און א איינציג ליכטעל האט בעלויכטען דיא טרויריגע סצענע.

— ביזטו דאס מיידעל? האָט געשטאמעלט זשערוויז, דער טאטע וועט זיך שוין מיט דיר אָברעכענען.

נאנא האָט ניט געענטפערט. זיא האָט ארומגעקוקט דעם טרויריגען צימער, דעם סאלטען אייוועז, דיא שכור'ע עלטערן, זיא האָט דעם שוועל ניט אריבערגע־טראָטען זיא האָט זיך אומגעקעהרט און איז אוועק.

און זיא איז ניט צוריקגעקומען.

אויפ'ן צווייטען טאָג, ווען דיא קאָפּעס האבען זיך אויסגעניכטערט האבען זיי בעשולדיגט איינער דעם צווייטען אין נאנא'ס אנטלויפען. דאס איז געווען אין דער ווירקליכקייט א שרעקליכער קלאפּ פאר זשערוויז, וועלכע עס איז מעהר קיין זאך ניט געבליבען אויף דער וועלט. און זיא האט זיך גלייך אריינגעלאָזט אין א שרעקליכע שכרות, וואס האט געדויערט דריי טאג. קאָפּע האט זיין טאכטער אין גאנצען אויפגעגעבען און האט רוהיג גערויכערט דיא פּיפּקע, נאר צייטענווייז ביים מיטאָג פלעגט ער א כאפּ טהאָן א מעסער און פאָכען מיט איהם אין דער לופט און שרייען, אז זיין נאָמען איז בעפלעקט געוואָרען, דאן האט ער פּלוצים צוריק אוועקגעלעגט דאס מעסער און גענומען זיך רוהיג צום טרונק.

אין דיעזען גרויסען הויז, פון וואנען עס איז ניט אוועק א מאָנאט, אז א מיידעל אָדער צוויי זאָלען ניט אנטלויפען, האט נאנא'ס פערלאָזען איהרע עלטערן ניט געמאכט קיין רעש, דיא לאָרילס האבען מיט שמחה געזאָגט, אז זייערע ווערטער זיינען מקוים געוואָרען, און לאנטיע האט פערטהיידיגט נאנא.

— געוויס, האט ער געזאָגט, — געוויס האט זיא געטהאָן ניט גוט, נאר וואס האט איהר פון איהר פערלאנגט? א מיידעל, אזוי שעהן וויא זיא, קען ניט פער־ברענגען איהר גאנץ לעבען אין אָרימקייט.

— איהר ווייסט נאך גאר ניט, האט פרוי לאָריל אויסגעשריען איין אבענד, ווען זיי זיינען אלע געווען פערזאמעלט ביי פרוי ראָשע, דער הילצערנער פוס האט איהר טאָכטער פערקויפט איך ווייס דאס, איך האב אויף דעם בעווייזע. דאמאלס, ווען מען האט דעם אלטען העררן געזעהן דא אויף דיא טרעפּ, איז ער איהר גע־גאנגען צאָהלען דאס געלד, מען האט געזעהן איהם צוזאמען מיט נאנא מיט א פּאָר נעכט פריהער אין טהעאטער.

זיי האָבען געהאלטען ביים ענדיגען טרינקען קאפּע. דיא אנוועזענדע האבען יא געגלויבט און ניט געגלויבט, דאך האט זיי געשיינט, אז דאס איז מעגליך, און זיי האָבען דאס גלייך צוטראָגען אין דער נאכבארשאפט, אז זשערוויז האט פער־קויפט איהר טאָכטער.

זשערוויז איז דערווייל געפאלען אלץ ניעדריגער און ניעדריגער. אויף איהר אלטען פּלאץ ביי פרוי פאקאָן, האט מען איהר אָבגעזאָגט, פאר וואס זיא איז ניט ריין, זיא האט געשיינט צו פערגעסען אין גאנצען וויא מען האלט אן אייזען אין דיא הענד, זיא האט גענומען געהן אויף טאָג ארבייט און זיא האט גאר געקריגען

דיא גרעבסטע ארבייט. דאס האט איהר ניט געמאכט שעהנער, נאר זיא איז געוואָרען אלץ דיקער און דיקער, ניט קוקענדיג, וואס זיא האט ווענינ געהאט צום עסען און געטהאָן שווערע ארבייט.

איהר פרויען־שטאָלץ און זעלבסט ליעבע איז אין גאנצען פערשוואונדען גע־וואָרען, לאַנטיע האט זיך געמאכט, אז ער בעמערקט איהר ניט. ווען זיי פלעגען זיך צופעליג בעגעגנען, און זיא האט קוים בעמערקט, אז זייער פערהעלטניס וואס האט זיך געצויגען יאָהרען־לאנג האט זיך געענדיגט און ביידע זיינען געווען ענטטוישט.

לאַנטיע האט געוואוסט, וואס ער האט געטהאָן, ווען ער האט ווירזשין גע־ראטהען צו מאכען אזא סאָרט קראָם, ער האט ליעב געהאט זיסע זאכען און האט געקענט לעבען מיט קאָנפעקטען.

אם מייסטען האט ער ליעב געהאט געצוקערטע מאנדלען, א יאהר לאַנג איז זיין הויפט שפייז געווען באָמבאָנס; ער האט געעפענט אלע קעסטעלאך, שופלאדען, ווען ער איז געבליבען אליין אין געשעפט; און אָפט רעדענדיג מיט פינף־זעקס פערזאָנען אין געשעפט, פלעגט ער עפענען דאס דעקיל פון א סלאָי און ארויסנעהמען איין מאנדעל, דאס דעקיל איז שוין מעהר אויף'ן סלאָי ניט ארויף, און דיא מאנדלען זיינען באלד אין גאנצען פערשוואונדען געוואָרען. „דאס איז ביי איהם אזא געוואוינהייט“ פלעגען אלע זאָגען, „און דערצו נאָך ליידט ער פון א קיצלען אין האלז!“

ער האט זעהר פיעל גערעדט מיט פלאסא, וועגען זיינע אן ערפינדונג, וואס אין ווערטה א פערמעגען — דיא ערפינדונג איז א הוט מיט א שירעם צוזאמען, דאס הייסט א הוט וואס וועט פון דיא ערסטע טראָפּענס פון א רעגען זיך צו־שפרייטען און פערוואנדלען זיך אין א שירעם.

לאַנטיע האט אויפגעגעבען ווירזשין א פלאן, אז זיא זאָל זשערוויז נעהמען יעדע וואָך צו וואשען דיא דילען, זיא פלעגט איהר דערפאר צאהלען דרייסיג סו א מאָל, און זשערוויז פלעגט קומען יעדען שבת מיט אן עמער און בארשט און האט געשיינט נאר ניט צו ליידען פון דער ניעדריגע ארבייט אין דעם הויז, וואס זיא האט א מאָל געפיהרט א פיינעם לעבען.

א מאָל שבת האט זשערוויז געהאט א שווערע ארבייט; דריי טעג לאַנג האט גערעגענט און עס האט געשיינט, אז דער גאנצער שמוץ פון גאס איז אריינ־געשלעפט געוואָרען אין קראָם אריין. ווירזשין איז געשטאנען הינטערן טיש, פיין

פערפוצט מיט שפיצען און האָט גערעדט מיט לאַנטיע, וואס איז געזעסען ניט ווייט פון איהר אויף א ניעדריגען שטוהל און האָט וויא אימער געגעסען קאָנפעקטען.

— קענט איהר ניט וואשען אביסעל ריינער, פרוי קאַפּע, האָט צו איהר גע־זאָגט ווירזשין, איהר האָט אין דיא ווינקלען איבערגעלאָזט דעם גאַנצען שמוץ — זעהט איהר דען ניט? זייט אַזוי גוט און געהט איבער נאָך א מאָל מיט דער באַרשט.

זשערוויז האָט געפּאָלגט. זיא האָט א צווייטען מאָל איבערגעוואשען דעם ווינקעל, זיא איז געלעגען אויף דיא הענד און קניע דיא ארבעל פערקאַשערט איבער דיא רויטע ארמס, איהר אלטע קליידעל איז געווען אָנגעקלעבט אין איהר פעטען לייב, און דער שוויס איז גערונען פון איהר געזיכט.

— וואס מעהר זיא שמירט זיך, שיינט זיא מעהר, האָט לאַנטיע ארויסגע־ריעדט לאַנגזאַם מיט א פו..ען מויל.

ווירזשין האָט זיך אָבגעשפּאַרט אין איהר שטוהל מיט דער מינע פון א פּרינצעסין און נאָכגעקוקט מיט האלב פערמאַכטע אויגען, וויא זשערוויז ארבייט.

— אביסעל מעהר רעכטס, געדענקט, אז דיא פלעקען מוזען אלע ארויסגע־נומען ווערען. וויא איהר ווייסט, בין איך מיט אייך פאר אכטאָגען שבת ניט גע־בליבען צופריעדען.

דאַן האָט ווירזשין אנגעהויבען א געשפּרעך מיט לאַנטיע, וועהרענד זשערוויז איז ארומגעקראָכען נעבען זייערע פיס אין דעם שמוץ פון דיא דילען.

דאס האָט פערשאַפט ווירזשין פיעל נחת, איהרע קעצענע אויגען האָבען גע־פינקעלט מיט פרייד פון נקמה, און זיא האָט א קוק געטהאָן אויף לאַנטיע מיט א שמייכעל, ענדליך האָט זיא געהאַט איהר נקמה פאר דער סצענע אין וואש־הויז, וואס איז געלעגען אויף איהר הארצען וויא א שווערע לאסט לאַנגע יאָהרען.

— מחשבות'ן, האָט זיך לאַנטיע אָנגערופען ווענדענדיג זיך צו זשערוויז, איך איך האָב נעכטען ביי נאַכט געזעהן נאַנא.

זשערוויז האָט זיך אויפגעהויבען מיט דער באַרשט אין האנד.

— יא, איך בין געגאַנגען אין גאַס, פאר מיר איז געגאַנגען א יונגע מיידעל, נעאַרמט מיט אַן אלטען הערר. ווען איך בין זיי פערבייגעגאַנגען און האָב איהר אריינגעקוקט אין געזיכט האב איך דערזעהן, אז דאס נאַנא, זיא איז געווען גוט געקליידעט און האָט אויסגעזעהן גליקליך.

— אה! האָט זשערוויז ארויסגעלאָזט א שטילען קלאַנג.

לאנטיע וואס האט פערטיג געמאכט איין סלאַי, האט זיך גענומען צו א צווייטען.

— נו, איז דאס א מיידעל! האט ער ווייטער גערעדט, שטעלט אייך פאָר, זיא האט מיר געמאכט א צייכען, אז איך זאל איהר נאכגעהן, און א קאפע האט זיא אוועקגעשיקט דעם אלטען העררן און האט מיך צוגערופען צו דער טהיר, און געבעטען, איך זאל איהר דערצעהלען, וואס יעדער מאכט.

— אה! האט זשערוויז ווידערהאָלט דעם זעלבען קלאנג.

זשערוויז איז געשטאנען און געווארט, זיבער האט נאנא איהם געבעטען, ער זאל איהר עפּעס מיטטהיילען, לאנטיע האט געקיים געצוטערטע פלוימען.

— איך וואלט אויף איהר אפילו קיין קוק ניט געטהאן, האט געזאָגט ווירזשין. איך האף, אז זיא וועט מיך בעגעגענען וועט זיא צו מיר ניט ריידען. איך קען אייך ניט זאָגען וויא דאס וואלט מיך בעליידיגט, מיר טהוט זעהר באנג פאר אייך, פרוי זשערוויז נאר דיא זאך איז, אז מיין מאן ארעסטירט אזעלכע טיידלאך מעהר וויא א מוץ א טאג.

זשערוויז האט גאר ניט געזאָגט, איהרע אויגען האבען געקוקט אין דער לופט. זיא האט לאנגזאם געשאָקעלט מיט'ן קאפּ וויא איין ענטפער אויף איהרע אייגענע געדאנקען.

— מאכט עס אביסעל גיכער, האט צו איהר געזאגט ווירזשין, עס וועט היינט ביי אייך געדויערן ביז האלבע נאכט און דאס וויל איך ניט.

און זשערוויז האט זיך צוריקגענומען צו איהר ארבייט.

ווען זיא איז מיט'ן וואשען פערטיג געווארען, איז זיא געשטאנען פאר'ן טישעל און געווארט אויף געלד, נאר ווען ווירזשין האט איהר דיא דרייסיג סו צוגעוואָרפען, האט זיא ניט גלייך גענומען דאס געלד.

— און זיא האט מעהר קיין זאך ניט געזאָגט? האט זשערוויז געפרעגט.

— זיא? האט לאנטיע אויסגערופען. ווער איז „זיא“? אַ, יא, איך ווייס, איהר מיינט נאנא! ניין, זיא האט מעהר קיין זאך ניט געזאָגט.

און זשערוויז איז אוועק מיט דיא דרייסיג סו אין האנד, פון איהר קליידער און שיך האט געטריפט וואסער און דיא ברייטע זוילען פון דיא שיך האבען איבער־געלאָזט א ברייטען שפור אויפ'ן טראָטואר.

אין דער נאכבארשאפט האבען אלע פרויען, וואס האבען געטרונקען, וויא זיא, געהאלטען איהר זייט און געזאָגט, אז איהר טאכטער'ס שלעכטע אויפפיהרונג

האָט איהר אריינגעטריבען אין שכרות. זשערוויז אליין האָט אויך אָנגעהויבען אין דעם צו גלויבען און צייטענווייז האָט זיא אנגענומען א טראַגישע מינע און געזאָגט אז זיא ווינשט זיך דעם טויזט, זיא האָט אָהן א שום צווייפעל געליטען פון נאַנא׳ס אנטלויפען; פאר א מוטער איז שווער דער געדאַנק, אז איהר קינד פערלאָזט איהר פאר׳ן ערסטען פרעמדען, וואס בעט איהר זיא זאָל אזוי טהאָן, נאר זיא איז שוין געווען צו ניעדריג געפאלען, אז זיא זאָל לאַנג ליידען דערפון.

זיא האָט ארומגעוואַנדעלט איבער דיא גאַסען טאָג נאָך טאָג, נאַכט נאָך נאַכט אין האָפנונג צו בעגעגענען איהר טאָכטער. אין יענעם יאָהר זיינען האלב פון דיא הייזער אין דער נאַכבארשאַפט אראָבגעוואָרפען געוואָרען. לאַנטיע און פלאַסאָ האָבען גאַנצע טעג דעפּוטירט איבער דיזע צערשטערונגען. לאַנטיע האָט געזאָגט, אז דער קעניג וויל אויסבויען פּאַלאַצען און דערמיט פערטרייבען דיא ניעדריגע קלאַסען פון פּאריז, און פלאַסאָ האָט געענטפערט, אויסער זיך מיט כעס, אז דער קעניג וואָלט צוואוואָרפען גאַנץ פאריז, אום צו געבען ארבייט פאר׳ן פאָלק.

זשערוויז׳ן זיינען אויך נים געווען געפעלען דיא אלע פערבעסערונגען און דיא ענדערונגען אין דער ענגער שמוציגער נאַכבארשאַפט, צו וועלכער זיא איז געוואוינט געוואָרען, אין דער ווירקליכקייט איז איהר געווען שווער צו צוזעהן דיא אלע פערבעסערונגען אין דער צייט וואס זיא איז געזונקען אלץ נידריגער און נידריגער, און זיא האָט געטורמעלט אונצופריעדען, פאלענדיג איבער דיא קופּעס ציגעל און קאַלך אין איהרע וואַנדערונגען און זוכען איהר טאָכטער.

זיא האָט געהערט פון איהר טאָכטער עטליכע מאָל, מען האָט דערצעהלט, אז נאַנא האָט פערלאָזען דעם עלטערן העררן און פיהרט זיך ארום מיט א יונגען, זיא האָט אויך געהערט, אז נאַנא האָט מען געזעהן אין דעם גראַנד סאַלאָן אויף א באַל און אין אנדערע פּלעצער, און זיא און קופּאָ האָבען גענומען בעזוכען אזעלכע פּלעצער, ווען זיי האָבען געהאַט אביסעל געלד אויף אויסצוגעבען.

אין דעם פערלויף פון א מאָנאַט האָבען זיי אן נאַנא פערגעסען און זייא זיינען געגאַנגען פון זייער אייגענעם פערגניגען, שטונדען־לאַנג זיינען זיי געזעסען אָנגעשפּארט מיט עלענבויגען אן דיא טישען, וואס האָבען זיך געטרייסעלט פון טאַנצען, און האָבען זיך צוגעקוקט צו דיא טענצער.

א מאָל אין א נאָוועמבער נאַכט זיינען זיי אריין אין גראַנד סאַלאָן נים אזוי צו זוכען פערגניגען, וויא צו דערוואַרעמען זיך. אין דרויסען איז געגאַנגען א

הונגל און דער סאלאָן איז געווען איבערגעפילט, דיא קאַפּעס האָבען ניט געקענט געפינען קיין טיש און זיינען געבליבען שטעהן אין א דורכגאַנג, אין געדרענגניס האָט מען ארויפגעשטופּט א יונגען מאַ אין א פראַק אויף קאַפּע, דער יונגער מאַן האָט זיך אָבגעטרייסעלט מיט עקעל און גענומען ווישען דעם פראַק מיט א טיכעל, קאַפּעס בלוזשע איז ווירקליך געווען זעהר שמוציג.

— הער, מיין טהייערער יונגער מאַן! האָט אויסגעשריען קאַפּע מיט כעס. מאַך ניט אזעלכע הוית דאס איז גאר ניט נויטהיג, דוא מעגסט וויסען, אז דעם ארבייטער'ס בלוזשע קען דיין פראַק ניט שאַדען, אויב עס האָט זיך אָן איהם אָנגעריהרט.

דער יונגער מאַן האָט זיך אומגעקוקט און האָט אָבגעמאָסטען קאַפּע'ן פון קאָפּ ביז דיא פיס.

— זיי וויסען, האָט ווייטער גערעדט קאַפּע מיט כעס, אז דיא בלוזשע איז דאס איינציגע קלייד, וואס פּאַסט פאר א מאַן.

זשערוויז האָט געזוכט צו בערוהיגען איהר מאַן, נאר ער האָט זיך געקלאַפּט מיט'ן פויסט אין הארצען און ווידערהאָלט:

— דאס איינציגע קלייד פאר א מאַן זאָג איך!

דער יונגער מאַן האָט זיך א דרייה געטהאָן און איז פערשוואונדען געוואָרען צווישען פּובליקום, קאַפּע איז איהם נעגאַנגען זוכען, נאר געפינען איהם איז געווען אונמעגליך, עס איז געווען צו פיעל מענשען, דער אָרקעסטער האָט געשפּיעלט א קוואַדריל און דיא טענצער האָבען געמאַכט אזא שטויב, אז עס האָט דונקעל גע־מאַכט דעם גאַז.

— זעה! האָט זשערוויז אויסגעשריען פּלוצים.

— וואס איז? האָט קאַפּע געפרעגט.

— קוק אויף יענעם סאַמעטענעם הוט!

לינקס פון זיי האָט זיך געזעהן א סאַמעטענער הוט, פול מיט גרויסע פעדערן, זיי האָבען אָהן אָטהעם בעטראַכט דיא וויגענדיגע פעדערן.

— דערקענסטו ניט יענע האָר? האָט געמורמעלט זשערוויז הייזעריג, איך בין זיכער, אז דאס איז זיא.

אין א מינוט ארום איז קאַפּע שוין געשטאַנען צווישען דיא טענצער. יאָ, דאס איז געווען נאַנאַ, און אין וואס פאר א קאָסטיום! זיא האָט געטראָגען אן אָבגעריסענע זיידענע קלייד פערפלעקט און פערשמוצט. זיא האָט ניט געהאַט קיין

שאל אויף איהרע אַקסלען צו פערדעקען דיא לעכער וואס זיינען געוואָרען פון דיא ארויסגעריסענע קנעפּלאַך, נאר ניט קוקענדיג א.יף איהר אָבגעריסענקייט, האָט זיא אויסגעזעהן שעהן און פריש. זיא האָט ניט געוואוסט, וואס איהר ערוואַרטעט און האט רוהיג געטאַנצט ווייטער. דיא מינעס און קוגצען, וואס זיא האָט געוויזען, זיינען געווען אונגלויבליך, זיא האָט זיך פערבויגען ביז צו דער ערד און פּלוצים אין איין אויגענבליק האָט זיא שוין געהאט איהר פוס אַריבערגעוואָרפען איבער איהר קאַוואַלער'ס קאָפּ. ארום זיי האָט זיך פערקליבען א רעדיל און מען האָט זיי שטאַרק אַפּלאָדירט, אין דיעזען מאָמענט האט זיך קאָפּע א וואָרף געטהאָן צו זיין טאָבטער.

— האַלט מיך ניט אָב, האָט ער אויסגעשריען. איך וועל איהר כאַפּען!

נאַנא האָט זיך אומגעקוקט און האָט דערזעהן איהר פאָטער און מוטער. און קאָפּע האָט דערקענט אין זיין טאָכטער'ס קאַוואַלער דעם יונגען מאַן מיט'ן פראַק, מיט וועלכען ער האָט פריהער געהאט א קריג.

זשערוויז האט דערווייל אבגעשטופּט איהם אָן א זייט און האָט אראָבגע־לאָזט צוויי פּעטש נאַנאַ'ן איבער דיא אויערן, פון ערסטען פּאַטש איז איהר הוט מיט דיא פעדערן אראָבגעפלויגען אן א זייט, און דער צווייטער האט איבערגע־לאָזט פינף רויטע סמנים אויף איהר בלייכע באַק. דער אָרקעסטער האָט געשפּיעלט ווייטער, און נאַנא האָט ניט געוויינט און זיך ניט גערוהרט.

דיא טענצער זיינען געוואָרען זעהר בייז און האבען געהייסען דיא קאָפּעס פערלאָזען דאס צימער.

— נעה, האָט געזאגט זשערוויז און פרוב נאָר ניט צו אנטלויפען, ווייל אזוי ניך וויא דוא מאכסט דעם ערסטען פערזוך, וועלען מיר דיך איבערגעבען צו דער פּאָליציי.

דער יונגער מאַן מיט'ן פראַק האט געטהאָן וויא א חכם און האט זיך דערווייל אָבגעטראָגען.

ביי נאַנא האָט זיך ווידער אנגעהויבען איהר אַלטער לעבען, דיא גאַנצע וואָך נאַכדעם איז זיא געווען צאַרט און זאַנפט, זיא האט געטראָגען אן איינפאַכע קליידעל און אן איינפאַכען הוט און האָט געזאָגט, אז זיא וואָלט וועלען אַרבייטען אין דער היים, זיא פלעגט אויפשטעהן פינף א זייגער אין דער פריה און זעצען זיך צום טיש און מאַכען איהרע בלומען. נאר אין דיא זעקס מאָנאַט, וואס זיא

האָט ניט געאַרבייט, האָבען איהרע פינגער פערלאָרען זייער פלינקייט און זיא האָט מיט זיי נאָר ניט געקענט מאַכען.

דער קליי אין טעפּעלע איז פערטריקענט געוואָרען, דאָס פּאַפּיר און דיא בלעטלאַך זיינען פערפלעקט און פערשטויבט געוואָרען, דיא פאַבריקאַנטין, וואָס האָבען איהר דיא אַרבייט ארויסגעגעבען, איז געקומען נאָך איהרע געצייג און מאַטע־ריאַל און האָט געמאַכט אַ סצענע. נאַנאַ האָט זיך ווידער אָבגעלאָזט און האָט נאָר ניט געטהאָן, זיא האָט זיך נאָר געקריגט מיט דער מוטער פון פריה ביז ביי נאַכט. געוויס האָט אַזאַ צושטאַנד לאַנג ניט געקענט אָנהאַלטען, און אין איין שעהנעם אבענד איז נאַנאַ ווידער פערשוואונדען געוואָרען.

דיא לאָרילס האָבען זיך שטאַרק אַמוזירט פון דער געשיכטע און האָבען געזאָגט, אַז דאָס צווייטע מאָל ווען זיי וועלען איהר כאַפּען זאָלען זיי איהר איינ־שפּאַרען אין אַ שטיינעלע וויא אַ קאַנאַריקעל.

דיא קאָפּעס זיינען געוועזען שרעקליך בייז, נאָר זיי האָבען זיך געמאַכט, וויא דאָס פערשאַפט זיי פערגניגען, אַם מייסטען האָט זיי געערגערט, וואָס נאַנאַ פלעגט קומען אָפט אין דער נאַכבאַרשאַפט און זשערוויז האָט געזאָגט, אַז זיא טהוט דאָס איהר אויף צו להכעיס.

זיי האָבען געוואוסט אַז זיא געהט אויף אַלע בעלער און זיי קענען איהר לייכט אָבזוכען, נאָר זיי האָבען דאָס ניט געוואָלט טהאָן.

נאָר איין נאַכט ווען זיי האָבען זיך שוין צוגעקליבען צו געהן שלאָפען, האָבען זיי דערהערט אַ קלאַפּ אין טהיר, דאָס איז געוועזען נאַנאַ און זיא איז געקומען פרע־גען אַזוי קאַלט וויא מעגליך, אויב זיא קען ביי זיי שלאָפען. איהר צושטאַנד איז געוועזען שרעקליך! איהר קלייד איז געהאַנגען וויא אַ שמאַטע און איז געוועזען אויס־געטונקט אין בלאָטע. נאַנאַ האָט אין דער ניך איינגעשלונגען אַ שטיקעל טרוקענע ברויט און אַנשלאָפען געוואָרען מיט אַ שטיקעל ברויט אין האַנד.

דאָס האָט אָנגעהאַלטען אַ צייט לאַנג, זיא פלעגט אוועק און דערנאָך ווידער ווייזען זיך, גאַנצע וואָכען און אַ מאָל מאָנאַטען האָט מען פון איהר גאָר ניט גע־הערט, פּלוצים פלעגט זיא ערשיינען און ניט געזאָגט קיין וואָרט וואו זיא איז געוועזען, אַ מאָל איז זיא געוועזען גוט געקליידעט, אַ מאָל שרעקליך אָבגעריסען, און ענדליך האָבען זיך דיא עלטערן דערצו צוגעוואוינט און האָבען בעטראַכט איהר קומען און געהן וויא אַ זאַך, וואָס דאַרף אַזוי זיין, זיא קען קומען און געהן, ווען זיא וויל, נאָר דיא טהיר זאָל זיא פערמאַכען. איין זאַך האָט זשערוויז ניט

געקענט פערליידען, דאס איז געווען ווען נאנא פלענט קומען אין א הוט מיט פעדערן און אין א קלייד מיט א שלעפע. ווען נאנא קומט צו איהר, מוז זיא קומען וויא אן איינפאכע ארבייטער־מיידעל, זיא וויל ניט, אז זיא זאל זיך דא ווייזען מיט איהר טהייער־בעצאהלטען פוץ, ווייל איהרע קליידער מיט איהרע שלעפעס האבען געמאכט א גאנצען גערודער אין הויז.

א מאל ווען זשערוויז האט גענומען זידלען איהר טאכטער פאר'ן לעבען, וואס זיא פיהרט און איז אזוי ארויס פון זיך, אז זיא האט איהר אנגעכאפט פאר דיא אקסלען און גענומען איהר טרייסלען, האט נאנא זיך אנגערופען:

— לאז מיך צורוה! ווער ביזטו דאס, וואס דוא זאגסט מיר אזעלכע ווערטער, דוא האסט געטהאן, וויא דיר איז געווען געפעלען, פאר וואס קען איך ניט טהאן וויא מיר געפעלט?

— וואס מיינסטו? האט געשטאמעלט זשערוויז.

— איך האב זיך געמאכט ניט וויסענדיג, ווייל דאס איז ניט געווען מיין געשעפט, נאר מיינסטו אז איך ווייס ניט וואו דוא האסט דיא נעכט פערבראכט, ווען מיין פאטער איז געלעגען און געבראפעט? דוא האסט דאס מיר געוויזען א ביישפיעל וויא צו לעבען.

זשערוויז האט זיך אבגעקעהרט בלייך און ציטערנדיג, און נאנא האט זיך גלייך בערוהיגט און איז איינגעשלאפען

קאפע האט איצט געפיהרט זעהר א רעגולארען לעבען, דאס הייסט, ער האט ניט געטרונקען זעקס מאנאט לאנג, דאן האט ער זיך פלוצים צוגעכאפט צום טרונק און דאס פלעגט איהם פיהרען אין משוגעים־הויז, נאך זיין ארויסקומען פון דארטען האט זיך דאס ווידער אנגעהויבען פון דאס ניי און אין דעם פערלויף פון דריי יאהר, איז ער זיבען מאל געווען אין משוגעים־הויז און איז יעדעס מאל ארויס־געקומען שוואכער און צובראכענער.

קאפע האט נאר געוואוסט איין רפואה פאר זיינע ליידען און דאס איז געווען א גרויסע כוס'ע אין דער פריה. זיין זכרון האט ער שוין לאנג פערלארען, זיין מארך איז געווארען ווייך, ווען נאנא פלעגט קומען נאך זעקס וואכען, האט איהם אויסגעוויזען, אז זיא איז נאר וואס ארויסגעגאנגען עפעס קויפען. ווען זיא האט איהם בעגעגענט אין גאס, האט זיא פאר איהם קיין מורא ניט געהאט, ווייל ער פלעגט פערביי איהר דורכגעהן און איהר ניט דערקענען. א מאל אבענד־צייט אז ... הערבסט איז נאנא ארויס קויפען א פאר געבאקטע בערנעס און איז ניט געקומען

צוריק זיא האט דערפיהלט, אז דאס קאלטע וועטער קומט, און זיא האט ניט געוואלט זיצען ביי א קאלטען אייווען, פאריגען ווינטער האט זיא געטהאן דאס זעלבע, זיא איז דאן ארויס קויפען טאבאק פאר צוויי סו, און איז צוריקגעקומען אין א מאנאט ארום. זשערוויז האט געדענקט, אז איצט וועט זיין דאס זעלבע, נאר זיי האבען געהאט א גרויסען טעות. ווינטער איז אריבער, דער פריהלינג איז אוועק און אין מאנאט יוני האבען זיי נאך גאר ניט געהערט פון איהר.

מסתמא איז איהר געווען גאנץ בעקוועם, און זשערוויז האט פערקויפט איהר בעטיל, דענקענדיג, אז זיא וועט שוין מעהר א היים ניט קומען, דאס בעט האט פערנומען אן ארט און דיא זעקס פראנק האבען געקענט צו ניץ קומען אויף טרינקען.

איין פריה־מארגען, וועז זשערוויז איז דורכגעגאנגען, האט ווירזשין איהר א רוף געטהאן זיא זאל איהר העלפען. לאנטיע האט דיא לעצטע נאכט געהאט ביי זיך צוויי געסט און מען האט געדארפט אויפראמען. וועהרענד זשערוויז האט געוואשען דאס געפעס, איז לאנטיע געזעסען אין קראם און האט געוויכערט, פלוצים האט ער זיך געווענדט צו זשערוויז און געזאגט:

— אה, זשערוויז, איך האב געזעהן נאנא מיט א פאר נעכט פריהער.

ווירזשין איז געשטאנען הינטערן טיש און געפענט איין שופלאד נאכ'ן צווייטען, איהר געזיכט האט זיך אלץ מעהר און מעהר אויסגעצויגען, זיא האט געפינען אז יעדער שופלאד איז לעדיג. דערהערענדיג זיינע ווערטער, האט זיא איהם געוויזען א פויסט.

זיא האט געדענקט, אז ער זעהט נאנא צו אפט, זיא האט גאר ניט געזאגט, נאר פרוי לעבא, וואס איז איצט אריינגעקומען האט געזאגט מיט א פיעל־דייטענדען בליק:

— און וואו האט איהר זיא געזעהן?

— אה, אין א קארעטע, האט לאנטיע געענטפערט מיט א געלעכטער, און איך בין געשטאנען אויפ'ן טראטואר. און ווענדענדיג זיך צו זשערוויז, האט ער גערעדט ווייטער;

— יא, זיא איז געזעסען אין א קארעטע, פראכטפאל געקליידעט, איך האב איהר אנפאנגס ניט דערקענט נאר זיא האט מיר צוגעווארפען א קוש מיט דער האנד, היינטיגעס מאל מוז איהר געליעבטער זיין צום ווייניגסטען א גראף, זיא האט אויסגעזעהן גליקליך, וויא א קעניגין.

זשערוויין האָט נאָך אלץ געווישט די טעלער, וואס איז שוין לאנג געווען טרוקען, ווירזשין מיט אָנגערוקטע ברעמען האָט געבראָכען דעם קאָפּ, וויא וועט זיא קריגען דאס געלד צו בעצאָהלען מאָרגען אויף דיא צוויי וועקסלען, און לאנטיע פעט און פריילעך פון דיא קאָנפעקטען, וואס ער האָט אויפגעגעסען האט זיך גע־פרעגט, צו דיא שופלאָדען און קעסטעלאך און סלאָיעס וועלען ווידער אָנגעפילט ווערען, אדער דיא רואינע, וואס ער האט שוין לאנג פאָראויס געזעהן, איז שוין אָנגעקומען און ער וועט זיך דארפען בעצייטענס אָבטראָגען, ווייל פאר איהם איז שוין מעהר ניט געבליבען קיין קאָנפעקטען.

ווען זשערוויין איז צוריקגעקומען אין איהר צימער, האָט זיא געטראָפען קאָפּע זיצען געבען בעט, און ער האָט געוויינט און געקרעכצט, זיא האט גענומען א שטוהל, האָט זיך געזעצט נעבען איהם און געקוקט אויף איהם, ניט רעדענדיג קיין וואָרט.

— איך האָב נייעס פאר דיר, האָט זיא ענדליך געזאָגט, מען האָט געזעהן דיין טאָכטער, זיא זעהט אויס גליקליך און צופריעדען, הלואי וואָלט איך געווען אויף איהר פּלאַץ.

קאָפּע האָט געקוקט אויף דער ערד, דאן האט ער אויפגעהויבען דעם קאָפּ און געזאָגט מיט אן אידיאָטישען געלעכטער:

— טהו, וויא דוא פערשטעהסט, מיין טהייערע. איך וועל דיר ניט שטעהן אין וועג, ווען דוא ביזט אויסגעפוצט, זעהסטו ניט אויס זעהר שלעכט.

XI.

דאס וועטער איז געווען קאלט אין מיטען יאנואר. זשערוויז האט דעם „ערסטען“ ניט געקענט איינצאהלען פאר דער דירה זיא האט געהאט זעהר ווענינ ארבייט און דארום איז ניט געווען וואס צו עסען, זשערוויז האט ווענינ געהאפט אויף איהר טאן, אז ער זאל ברענגען אביסעל געלד, נאר פיעלייכט? ער האט געזאגט, אז ער וועט ארבייטען און אזוי האט זיא זיך ביסלעכווייס איינגערעדט. אז ער וועט ברענגען געלד, און זיי וועלען האבען א גוטען ווארטמען מיטאג, זיא האט שוין גאר אויפגעגעבען צו זוכען ארבייט, קיינער האט איהר ניט געוואלט נעהמען זיא איז געווארען אזוי אבגעלאזען, אז א ריהר טהאן זיך איז פאר איהר געווען אונערטרעגליך, און זיא איז געלעגען אויסגעצויגען אין בעט, ווייל דארטען האט איהר געשיינט צו זיין ווארעמער.

זשערוויז האט עס גערופען בעט, אין דער ווירקליכקייט אבער איז דאס געווען ניט מעהר וויא א קופע שטרוי אין א ווינקעל צימער, איהר בעט און מעבעל האט זיא שוין לאנג פערקויפט, וויא לאנג קענען מענשען לעבען ניט געגעסען? האט זיא געטראכט ליגענדיג דארטען, זיא איז ניט געווען הונגעריג, נאר זיא האט געפיהלט א זעלטזאמע שווערקייט אין מאגען, איהרע איינגעגראבענע אויגען האבען ארומגעוואנדערט איבערן צימער און געזוכט, וואס קען מען נאך פערקויפען, ווען עס וואלט זיך נאר געפונען א סוחר אויף דיא פאוועטינע (שפינענגעוועב)? זיא האט געוואוסט, אז פאוועטינע איז א סגולה צו א שניט, נאר צו האט עס עפעס א ווערטה, האט זיא שטארס געצווייפעלט.

מיעד פון דיעזע בעטראכטונגען, האט זיא זיך אויפגעהויבען און צוגערוקט איהר איינציגען שטוהל צום פענסטער און האט ארויסגעקוקט אין פער'חושך'טען הויף.

דער ווירטה פון הויז איז היינט געווען און האט איהר געזאגט, אז אויב זיא וועט איהם ניט געבען קיין געלד ביז א וואך ארום, וועט ער איהר ארויסווארפען פון וואהנונג.

זיא איז געזעסען ביים פענסטער און געקוקט אויפ'ן בלייבען הימעל, ביז זיא איז ענדליך אנשלאפען געווארען, איהר האט אויסגעוויעזען אז זיא געהט אין א שניי־שטורם און קען ניט געפינען דעם וועג א היים. זיא האט זיך אויפגעכאפט מיט א צאפעל און האט געזעהן, אז עס הויבט אן צו ווערען נאכט, וויא לאנג

זיינען די טעג, ווען דער מאַנען איז לעדיג. זיא האָט געוואָרט אויף קאַפּע און אויף דיא הילף, וואס ער וועט ברענגען.

דער זיינער האָט געשלאָגען ביי א שכנה, איז דאס מעגליך אז דער זיינער איז שוין דריי? זיא האָט זיך צואוויינט. וויא וועט זיא דאס קענען אויסהאלטען ביז זיבען? נאך אן אנדער האלבע שטונדע ווארטען איז זיא אויפגעשפרונגען, יא, זיי קענען זאָגען, וואס זיי ווילען דאך וועט זיא פרובען אויב זיא וועט ניט קענען לייהען צעהן סו ביי דיא לאָרילס.

אין דעם קארידאָר האבען אָפט דיא שכנים ווינטער־צייט געליהען איינער ביים צווייטען קלענערע סומען, נאר קיינעם איז אין זינען ניט אריין צו בעטען לייהען ביי דיא לאָרילס. זשערוויז האָט געמאכט הארץ און האט אָנגעקלאָפט צו זיי אין טהיר.

— הערייַן! האָט געענטפערט א שוואכער קול.

וויא גוט דא איז! ווארעם און ליכטיג פון דעם ברענענדען שמיעד־אייוועלע, אין נאָז האט איהר גלייך א זעץ געטהאָן דער ריח פון זופּ, און איהר איז א חלשות צוגעפאלען צום הארצען.

— אָה, דאס זייט איהר! האט אויסגערופען דיא שוועגערין, וואס דארפט איהר?

דיא ווערטער זיינען געבליבען ביי זשערוויז שטעקען אין האלז, ווייל זיא האט דערזעהן ראָש'ן זיצען ביים אייווען.

— וואס ווילט איהר? האט איהר לאָריל געפרעגט פון זיין זייט.

— האט איהר געזעהן קאַפּע? האט זשערוויז געשטאמעלט. איך האב גע־מיינט, אז ער איז דא.

פרוי לאָריל האט געענטפערט מיט א שטאָך, אז זיי זעהן איצט זעהר זעלטען קאַפּע אזוי וויא זיי זיינען ניט רייך גענוג צו טראַקטירען איהם מיט אזוי פיעל בראַנפען, פיעל ער קען אויסטרינקען.

זשערוויז האָט ענדליך ארויסגעשטאמעלט, אז ער האט פערשפּראָכען צו קומען א היים, און זיא דארף אביסעל געלד אויף עסען.

א לאַנגע שטילקייט איז איינגעטראָטען, פרוי לאָריל האט מיט'ן קליינעם בלאָדזאק געבלאָזען אויפ'ן פייער און איהר מאן האט זיך נאך מעהר אנגעבויגען איבער דער ארבייט, וועהרענד ראָשע האָט א שמייכעל געטהאָן מיט א מינע, וויא ער ערווארט עפּעס.

— ווען איך זאָל נאר קריגען צעהן סו, האט וויטער געמורמעלט זשערוויז. ווייטער שטיל.

— אז איהר זאָלט מיר זיי לייהען, וואָלט איך אייך מאָרגען אין דער פריה אבגעגעבען.

פרוי לאָריל האָט זיך א קעהר געטהאָן צו איהר און א קוק געטהאָן איהר גלייך אין געזיכט אריין, טראַכטענדיג מיט זיך, אז אויב זיא וועט איצט נאכגע־בען, וועט זיא מאָרגען קומען נאך צוואנציג סו און אזוי ווייטער. נאר אָהן א סוף, און דאריבער האט זיא געענטפערט:

— מיין טהייערע, איהר ווייסט גאנץ גוט, אז מיר האָבען קיין געלד ניט, און מיר קענען פון ערגעץ ניט ערווארטען. מיר וואָלטען אייך גערן געטהאָן אזא טובה.

— געוויס, האָט לאָריל געזאָגט, דאס הארץ איז גוט, נאר דיא קעשענע איז לעדיג.

זשערוויז האָט אראָבגעלאָזט דעם קאָפּ, נאר זיא איז ניט אוועק גלייך. זיא האָט א קוק געטהאָן אויף דעם גאָלדענעם דראט, אויף וועלכען איהר שוועגערין האָט געארבייט, אויפ׳ן דראָט ביי איהר שוואָגער אין דיא הענד און האט זיך געטראַכט, אז איין ברעקיל דערפון האָט איהר געקענט געבען א גאנצען מיטאָג. דאס צימער איז איצט געווען זעהר שמוציג, פול מיט׳ן שטויב פון קויהלען, נאר ביי איהר אין דיא אויגען האט דאס צימער אויסגעוויזען פול מיט ריינקייט, און זיא האָט נאך א מאָל געזאָגט מיט א שטילער און וויינער שטימע:

— איך זאָג אייך צו, אז מאָרגען אין דער פריה טראָג איך אייך דיא צעהן סו אריין.

טרערען זיינען געשטאנען אין איהרע אויגען, נאר זיא האט זיך בעשלאָסען ניט צו זאָגען, וויא לאנג זיא הונגערט שוין.

— איך קען אייך ניט זאָגען, וויא נעטהיג איך דארף עס האבען, האט זיא פארטגעזעצט.

דיא לאָרילס האבען זיך געביטען מיט א קוק, דער הילצערנער פוס בעטעלט ביי זייער טהיר — ווער האָט זיך אויף דאס געקענט ריכטען! פאר וואס האבען זיי ניט געוואוסט אז דאס איז זיא, ווען זיי האבען אזוי אונבעטראכט אויסגע־שריען: „העריין!" זיי קענען זיכער ניט געטרויען אזעלכע מענשען אריבערצוטרע־טען זייער שוועל, זיי האבען ביי זיך אין צימער צופיעל פון דעם, וואס איז זעהר

טהייער. זיי האבען שוין עטליכע מאל פערדעכטיגט זשערוויי, ווען זיא האט מיט אזא זעלטזאמען בליק ארומגעקוקט דאס צימער. זיי טארען איצט פון איהר קיין אויג ניט אראבלאזען.

רעדענדיג, איז זשערוויי אביסעל נעהענטער צוגעגאנגען צו לאריל.

— ניט אכטונג! האט ער געזאגט גראב. איהר וועט אוועקשלעפען א פאר־שטיקעלאך גאלד מיט דיא זוילען פון אייערע שיך. עס זעהט אויס, וויא איהר וואלט זיי בכיון אויסגעשמירט מיט פעטס.

זשערוויי האט זיך צוריקגערוקט און זעהענדיג, אז דיא שוועגערין נעהמט ניט אראב דיא אויגען, פון איהרע הענד, האט זיא זיי געעפענט און געזאגט, מיט א פריינדליך־מיעדען קול — דער קול פון א פרוי, וואס איז מיעד געווארען צו קעמפפען —

— איהר קענט זעהן אליין, אז איך האב גאר ניט גענומען.

דיא ווארעמקייט פון דיא צימערן און דעם ריח פון דער־זופ האט זיא ניט געקענט אריבערטראגען און זיא איז ארויסגעגאנגען.

אזוי גיך וויא הינטער איהר האט זיך פערמאכט דיא טהיר, האבען דיא לארילס א ציה געטהאן מיט דיא אקסלען. זיי האבען געהאפט, אז זיי זעהן איהר דאס לעצטע מאל, זיא האט אליין אויף זיך ארויפגעבראכט אלע אונגליקען און זיא האט דאריבער קיין רעכט ניט צו ערווארטען פון זיי הילף, ראשע האט זיי אונטער־געהאלפען אין דעם געשפרעך און האט אויף איהר אויסגערעדט, וואס אין קארט שטעהט ניט, און אלע דריי זיינען געקומען צום שלום, אז זיי האבען דערלעבט אין איהר א נקמה פאר איהר אמאליגען שיינעם געשעפט און פאר אלע אנ־דערע זאכען.

— איך קען איהר, האט געזאגט פרוי לאריל ווען איך זאל איהר געבען דיא צעהן סו, וואלט זיא זיי געווים פער'שכור'ט.

זשערוויי איז צוגעקראכען ביז צו איהר טהיר, נאר זיא איז אין צימער ניט אריין, ווייל זיא האט מורא געהאט. זיא וועט בעסער געהן איבערן קארידאר הין און צוריק און דערווארעמען זיך אביסעל. צוקומענדיג צום לאך, וואו דער אלטער ברו פלעגט זיין פערשטעקט, האט זיא אהין אריינגעקוקט און האט דערזעהן, אז ער איז ניטא, און זיא האט מיט א געפיהל פון קנאה א קלער געטהאן, צו האט איהם עמיצער פיעלייכט ניט פערבעטען אויף א מיטאג. דערגרייכענדיג דיא טהיר

פון דיא ביזשארס האט זיא דערהערט א קרעכץ פון איגערוויינג. זיא איז אהין אריינגעקומען.

— וואס איז געשעהן? האט זיא געפרעגט.

דאס צימער איז געוועזען זעהר ריין, יעדע זאך איז געשטאנען אויף איהר ארט, ערסט היינט איז דער פריה האט לאלי אויסגעקעהרט און אויפגעראמט אין שטוב, דער דיות האט אומיסט געפייפט אין דעם צימער; קיין שמוץ האט ער אהין נים געקענט ברענגען, דאס קינד האט אהן אן אויפהער געריינגט און געשייערט, געוואשען און געסקראבעט און יעדע זאך האט געגלאנצט.

דיא צוויי קליינע קינדערלאך זיינען געזעסען אין א ווינקעל און האבען אויסגעשניטען צאצקעס פון פאפיר, נאר לאלי איז געלעגען אויסגעצויגען אין בעט, איבערגעדעקט ביז איבערן האלז מיט א ליילעך.

— וואס איז געשעהן? האט ווידער זשערוויז געפרעגט אונרוהיג.

לאלי האט לאנגזאם געעפענט דיא אויגען און האט זיך געמאטערט רעדען.

— גאר נים, האט זיא געענטפערט מיט א שוואכען קול. גאר נים.

זיא האט ווידער פערמאכט דיא אויגען און ווייטער געזאגט:

איך בין נאר אביסעל פויל און איך רוה זיך אב.

נאר איהר געזיכט האט געטראגען אזא אויסדרוק פון שרעקליכע יסורים, אז זשערוויז האט זיך אראבגעלאזט אויף דיא קניע נעבען איהר בעט, זיא האט געוואוסט, אז דאס קינד הוסט שוין א מאנאט צייט און זיא האט איצט געזעהן, וויא פון דיא ווינקלען פון מויל טריפט ארונטער בלוט.

— איך בין נים שולדיג, האט לאלי געמורמעלט; — איך האב געמיינט, אז איך בין געזונד גענוג און האב אויסגעוואשען דיא דילען, נאר דיא פענסטער האב איך נים געקענט ענדיגען, אלץ איז ריין אויסער דיא פענסטער, איך בין געוועזען אזוי פערמאטערט, אז איך האב מיך געמוזט אנידערלייגען......

זיא האט אין מיטען איבערגעריסען און בעמערקט:

— זייט אזוי גוט און גיט א קוק, אז דיא קינדער זאלען זיך נים צושניידען מיט'ן שעריל.

זיא האט א ציטער געטהאן, דערהערענדיג שווערע טריט אויף דיא טרעפ, איהר פאטער האט מיט א גערויש געעפענט דיא טהיר, וויא שטענדיג איז ער איצט געוועזען זעהר שכור און זיינע אויגען האבען געברענט פון אלקאהאל.

ועהענדיג, אז לאַלי ליגט אין בעט, איז ער צוגעגאַנגען צום ווינקעל, וואו עס איז געשטאַנען דער לאַנגער בייטש און האָט איהם פערנאַנדערגענומען.

— א פיינער שפאס! האָט ער געזאָגט, איצט ליגט מען אין בעט! ארויס פון בעט!

ער האָט א פאַך געטהאָן מיט'ן בייטש איבער'ן בעט און דאס קינד האט ווייך א טורמעל געטהאָן:

— שלאָג מיך ניט פאָטער, דוא וועסט דערנאָך חרטה האבען, שלאָג מיך ניט.

— שטעה אויף! שטעה אויף! האָט ער א געשריי געטהאָן.

דאן האָט זיא שוואַך געענטפערט.

— איך קען ניט, ווייל איך האלט ביים שטארבען.

ושערוויז האָט אויסגעריסען ביי איהם דעם בייטש, און ער איז געבליבען שטעהן מיט אן אפענעם מויל און מיט אויסגעגלאָצטע אויגען האט ער גענומען קוקען אויף טאָג.

וואס מיינט דערמיט דיא קליינע נאר? ווער האָט דאס געהערט, אז א קינד זאָל שטארבען, ניט ליגענדיג פריהער קראַנק? אה, זיא מאַכט זיך דאס.

ביזשאר האט א פיהר געטהאָן מיט דער האנד איבער דיא אויגען, זיא האָט ווירקליך אויסגעזעהן זעהר זעלטזאם, זיא האט מיט איין מאָל בעקומען א געזיכט פון אן ערוואַקסענע פרוי, דיא אַנוועזענהייט פון טוידט אין דעם ענגען צימער, האָט איהם פלוצים אויסגעניכטערט. ער האָט זיך ארומגעקוקט איבערן צימער מיט דער מינע פון א מענשען, וועלכען מען האָט פלוצים אויפגעוועקט פון א חלום. ער האָט געזעהן דיא צוויי סליינע קינדער רייִן און גליקליך און דאס צימער אויפגערוימט.

ער האָט זיך אראָבגעלאָזט אויף א שטוהל.

— טהייערע, קליינע מאַמעלע, האָט ער געמורמעלט.

דאס איז געוועזן אלץ, וואס ער האָט געזאָגט, נאר פאר לאַלי, וואס האָט פון איהם קיין מאָל אזעלכעס ניט געזעהן, האָט דאס געקלונגען זעהר זיס, זיא האָט איהם אָנגעהויבען צו טרייסטען זיא האט איהם געזאָגט, וויא איהר טהוט וויה, וואס זיא מוז איהם פערלאָזען איידער זיא האָט ערצויגען איהרע קליינע שוועס־טערלאַך, ער וועט אויף זיי אכטונג געבען, ניט אמת? און מיט א שטערבענדע

שטימע האט זיא איהם געזאגט, וואו זייערע קליידלאך ליגען און אנדערע
אזעלכע זאַ

דער אלקאָהאָל האט ווידער גענומען איבער איהם דיא אויבער־מאכט און ער
האט זיך צו איהר צוגעהערט מיט פערוואונדערטע און פערלאָפענע אויגען.

נאך א לאנגער פויזע האט זיא ווייטער געזאגט:

— מיר זיינען שולדיג פיער פראנק און זיבען סו דעם בעקער, מען מוז איהם
בעצאָהלען, פרוי נאדרא האט אונזערן א פרעס־אייזען דוא זאָלסט ניט פערגעסען
אָבצונעהמען, איך האב אויף היינט אבענד ניט געקענט צוגרייטען קיין זופּ, נאר
דוא וועסט געפינען ברויט און קאלטע קארטאָפעל.

אזוי לאנג וויא זיא האט געאטהעמט, איז דאס קליינע, ארימע וועזען געווען
דיא מוטער פון דער פאמיליע. זיא איז אויסגעגאנגען, ווייל איהר קליינע ברוסט
איז געווען צו קליין איינצוהאלטען אזא גרויסע הארץ. עס איז געווען דיא שולד
פון פאָטער, וואס ער האָט פערלאָרען אזא שאץ, דיא נידערטרעכטיגע בעשעפענים
האט דער׳הרג׳עט איהר מוטער צום טוידט און האט איצט ערמאָרדעט דיא
טאָכטער.

זשערוויז האָט זיך געמאטערט איינצוהאלטען איהרע טרערען, זיא האט
געהאלטען לאַלי פאר ביידע הענד און ווען דער ליילעך האט זיך פון איהר אראָב־
געגליטשט, האט זיא איהר אויף דאס ניי צוגעדעקט און האט דערביי א קוק גע־
טהאָן אויף איהר קליין קערפּערל. דאס, וואס זיא האט דערזעהן, האט געקענט
מאכען א שטיין וויינען. לאַלי האט נאר געטראָגען א קליינע העמדיל איבער איהר
צופּאסעוועטע און צובלוטיגטע לייב, דער בייטש האט אויף איהר איבערגעלאָזט
לאנגע פּאסען, אויף דער רעכטער האנד האט זיא געהאט א גרויסען בלויען צייכען
און דער גאנצער קערפּער איז געווען איין וואונד.

זשערוויז איז געבליבען שטעהן א פּאראליזירטע פון דיזען אָנבליק, זיא האָט
זיך געפרעגט אויב א גאָט איז פאראן אין הימעל, וויא אזוי האט ער געקענט
דערלאָזען, אז אזא קליין קינד זאל אזוי פיעל דארפען אויסשטעהן.

— פרוי קאָפּע, האט דאס קינד געמורמעלט, מאטערענדיג זיך צו פערדע־
קען זיך מיט׳ן ליילעך — פרוי קאָפּע......

עס איז איהר געווען א שאנדע פאר איהר פאטער.

זשערוויז האט דארטען מעהר ניט געקענט אויסהאלטען, דאס קינד איז
אויסגעגאנגען וויא א ליכט, זיא האט דיא אויגען ניט אראבגעלאָזט פון דיא קליינע

שוועסטערלאך, וואס זיינען נאך אלץ געזעסען אין ווינקעל און האבען אויסגעשני־טען זייערע צאצקעס. אין צימער האט אנגעהויבען צו ווערען פינסטערער און זשערוויז איז אנטלאָפען. אך, וואס פאר א שרעקליכע זאך איז דאס לעבען, וויא צופריעדען וואָלט זיא געווען ארונטערצוואווארפען זיך אונטער דיא רעדער פון אן אָמניבוס אום נאר דערפון פטור צו ווערען.

במעט ניט וויסענדיג, וואס זיא טהוט, האט זיא זיך געלאָזט געהן צום פאבריק, וואו דער מאן האט געארבייט, אדער וואו ער האט געזאָגט, אז ער ארבייט, זיא וועט דא אויף איהם ווארטען און וועט ביי איהם צונעהמען דאס געלד איידער ער וועט עס פער'שכור'ן.

אין דעם ווינקעל, וואו זיא איז געשטאנען, איז געוועזען זעהר קאלט דער שניי וואס איז געפאלען האט שטילער געמאכט דעם גערויש פון דיא קארעטען און טריט. זיא איז געשטאנען און געקלאפט מיט דיא פיס, בכדי זיי זאָלען ניט פערפרוירען ווערען, דיא דורכגעהער זיינען געלאָפען געשווינד מיט אריבערגעצויגענע קאָלנערס און האבען איהר ניט געקענט פערשאפען קיין צערשטרייהונג, פון דערוויילענס האט זיא בעמערקט עטליכע פרויען, וואס האבען געקוקט אויף דער טהיר פון פאבריק פונקט מיט אזא אנגסט וויא זיא, זיא האט זיי ניט געקענט, נאר מען האט זיי איהר ניט געדארפט פאָרשטעלען זיא האט גאנץ גוט געוואוסט, וואס זיי ווארטען דא. זיי זיינען אויך געווען ארימע ארבייטער ווייבער, וועלכע זיינען געקומען אָב־צונעהמען ביי זייערע מענער א טהייל פון דער פערדיענסט, איידער זיי וועלען צייט האבען צו פער'שכור'ן עס.

דיא טהיר פון דער פאבריק איז א צייט לאנג געווען צוגעמאכט, ענדליך האָט זיא זיך געעפענט, עטליכע ארבייטער זיינען ארויס, נאר דאס איז מסתמא געווען פון יענע, וועלכע טראָגען דאס געלד אהיים, ווייל זיי זיינען געלאסען און ערנסט פערביינענאנגען דורך דער קופקע פרויען, איין פרוי האָט זיך א וואָרף גע־טהאָן אויף א בלייבען און נידריגען מאן און האט ארויסגענומען ביי איהם פון קעשענע דאס גאנצע געלד ביז'ן לעצטען סו, ניט איבערלאָזענדיג פאר איהם אפילו אויף א גלאָז וויין, ער איז אוועק במעט וויינענדיג, נאך עטליכע מענער זיינען ארויס, איינער האט זיך צוריקגעקעהרט אום צו ווארנען א קאמעראד, וועלכער איז ארויסגעגאנגען פון פאבריק זעהר פריילעך מיט א געזאנג אין מויל, נאר יענער האט קיין מורא ניט געהאט, ווייל דאס געלד האט ער בעהאלטען אין שוך.

אומזיסט האט דאס ווייב געזוכט אין אלע קעשענעס און געבעטען און געזידעלט, ער האט קיין געלד נים און פערטיג.

א נייע גרופע האט זיך געוויזען און איינער האט דעם צווייטען געשטופט, אום ניכער צו קומען אין שענק און פערטרינקען דיא פערדיענסטען פון א גאנצע וואך ארבייט, נאך זיי זיינען ארויסגענעגאנגען נאך א פאר אבגעריסענע, וועלכע האבען זיך געזידעלט, וואס זיי האבען אזוי ועניג נעקריגען, האבענדיג גע'שכור'ט א האלבע וואך און נים קומענדיג צו דער ארבייט.

דיא טרויריגסטע סצענע איז געווען צו זעהן דעם קימער פון א קליינע שוואכע פרוי, געקליידעט אין שווארצען, וועמען דער מאן א הויכער, שעהנער יונג, האט גראב אבגעשטופט אן א זייט און איז אוועק מיט זיינע קאמעראדען אין שענק, לאזענדיג איהר געהן אליין א היים און וויינען ביטער דעם גאנצען וועג.

זשערוויז איז נאך אלץ געשטאנען און געווארט, וואו איז געבליבען קאפע? זיא האט איינינע פון דיא ארבייטער געפרעגט, נאר זיי האבען זיך מיט איהר גע־רייצט און געזאגט, אז ער איז ארויס דורך א הינטער־טיר, זיא האט שוין גוט פערשטאנען, אז קאפע האט איהר געזאגט א ליגען, ער האט היינט נאר נים גע־ארביים און זיא האט נים קיין שום האפנונג, און האט נאר צו ווארטען אויף הונגער, קעלט און פינסטערניס.

זיא האט זיך געלאזט געהן צוריק, פלוצים האט זיא דערהערט קאפע'ס קול, זיא האט אויפגעהויבען דעם קאפ און דערזעהן דורכ'ן פענסטער פון א שענק איהר מאן און מעבאט. יענער האט דעם פאריגען זומער חתונה געהאט מיט א פרוי און גענומען אביסעל געלד, ער איז געווען גוט געקליידעט זאט און גליקליך, און קאפע האט איהם שטארק בעוואונדערט.

זשערוויז האט איהר האנד ארויפגעלעגט צו איהר מאן אויפ'ן אקסעל, ווען ער איז ארויס פון שענק.

— איך בין הונגעריג, האט זיא געזאגט שוואך.

— הונגעריג? אזוי? עסס דיין פויסט און בעהאלט דעם צווייטען אויף מארגען.

— זאל איך געהן גנב'ענען א לעבעל ברויט? האט זיא געפרעגט מיט אן אומעדיגען קול.

מעבאט האט א גלעט געטהאן זיין קין־באק און געזאגט מיט א שלום־מאַ־בענדיגען קול:

— ניין, ניין, מהוט דאס ניט, דאס איז געגען דעם געזעץ, נאר אז א פרוי וויל......

קאַפּע האָט איהם איבערגעריסען מיט א גראָבען געלעכטער:

— יא, אז א פרוי האט שכל, קען זיא שטענדיג דורכקומען. און אויב זיא הונגערט, איז דאס איהר אייגענע שולד.

און דיא צוויי מענער זיינען געגאַנגען ווייטער צום בולוואר.

זשערוויין איז זיי נאכגעגאַנגען און האט ווידער געזאָגט:

— איך בין הונגעריג, איהר ווייסט, אז איך האב נאָך היינט נאר ניט געגעסען, דוא מוזט מיר עפּעס פערשאפען.

קאַפּע האָט ניט געענטפערט און זיא האָט ווידערהאָלט איהרע ווערטער מיט א הערצרייסענדען טאָן:

— גרויסער גאָט! האט ער אויסגעשריען מיט כעס, וואס קען איך טהאָן? איך האָב גאָר ניט, געה אוועק פון מיר, אויב דוא ווילסט ניט קיין קלעפּ.

ער האט אויפגעהויבען דעם פויסט, זיא איז אָבגעשפּרונגען און האט געזאָגט מיט צוזאמענגעפּרעסטע ציינער:

— זעהר גוט, איך וועל געהן און געפינען עפּעס א מאַן, וואס פערמאָגט א סו.

קאַפּע האט זיך געמאכט, וויא ער וואָלט עס גערעכענט פאר א גרויסען שפּאַס.

— געוויס קען זיא נאָך מאכען א זיעג ביים ליכט פון געז. זיא זעהט נאָך אויס נישקשה'דיג, אויב איהר וועט געלינגען, ראטה ער איהר צו עסען אין קאַפּוצין, וואו מען ניט זעהר גוטע עסענס.

זיא האט זיך פון איהם אָבגעקעהרט מיט בלייבע ליפּען און ער האט איהר נאכגעשריען:

— ברענג מיר א שטיקעל טאָרט, איך האב זעהר ליעב לעקאך, און אפשר וועסטו אויך קענען אויסבעטען ביי דיין פריינד עפּעס אן אלטען ראָק, ווייל היינטיגע נאכט איז זעהר קאלט.

זשערוויין האָט זיך געלאָזט געהן גיך און אין איהרע אויערן האָט געקלונגען זיין טייוועלשער געלעכטער. זיא איז געווען ענטשלאָסען צו מאכען דעם פערצוויי־פעלטען שריט. איהר איז נאר פערבליבען אויסצוקלייבען צווישען דעם און גנב'ענען און זיא האט געדענקט, אז זיא האט א רעכט צו טהאָן מיט איהר קערפּער, וואס

זיא וויל. דיא פראגע פון רעכט און אונרעכט איז פאר איהר ניט ערשיענען אין א קלאָרע ליכט, ווען איינער שטארבט פון הונגער, האט זיא צו זיך געזאָגט, איז ניט דיא צייט צו פילאָזאָפירען.

זיא איז לאנגזאם געגאנגען אויף און אב איבער'ן בולוואר, דיזער טהייל פון פאריז איז איצט געווען פערבויט מיט נייע פראכטפאָלע הייזער און איז דורכ־געשניטען געוואָרען מיט קליינע, שמאָלע געסלאך, וואו עס האט גענעסטעט ארימקייט, שמוץ און דחקות. רייכקייט און ארימקייט זיינען געווען נאהענטע שכנים.

זשערוויז איז איז געגאנגען מיט דער מאסע. קיינער האט זיך אויף איהר ניט אומגעקוקט ווייל דיא מענער זיינען געלאָפען צו זייער מיטאָג, פלוצים האט זיא אויפגעהויבען דעם קאָפּ און דערזעהן פאר זיך דעם האָטעל, וואו זיא האט געוואוינט דיא ערסטע צייט נאך איהר אָנקומען אין פאריז. ער איז געשטאנען לעדיג, דיא טהירען און פענסטער זיינען געווען פערקלעבט מיט אפישען (פּאָסטערס) זיא איז געשטאנען שטיל און האָט געקוקט אויפ'ן פענסטער פון צימער, וואו זיא האָט געוואוינט און האט זיך דערמאָנט אן איהר יוגענד, וואס זיא האט פער־בראכט מיט לאנטיע און וויא ער האט איהר פערלאָזען, נאר דאמאלס איז זיא געווען יונג און איז גיך געקומען צו זיך נאכ'ן טוידטליבען קלאַפּ, דאס איז געווען מיט צוואנציג יאהר צוריק, און איצט וואס איז פון איהר געוואָרען?

ביסלעכוויז איז דיא גאס געוואָרען וויא אָבגעשטאָרבען און זשערוויז איז געבליבען אליין יעדער איז איצט געזעסען ביי זיין מיטאָג, זיא האט געטראכט, וויא גוט עס וואָלט געווען אנידערצולעגען זיך און קיין מאָל מעהר ניט אויפשטעהן — צו וויסען אז אלע איהרע צרות האבען זיך געענדיגט, און דאס איז געווען דיא ענדע פון איהר לעבען! אין מיטען איהר איצטיגען הונגער האט זיא זיך דערמאָנט אן איהרע יום־טוב'דיג טעג, און זיא האט זיך דערמאָנט, אז ניט שטענדיג איז זיא געווען אונגליקליך, א מאל איז זיא געווען שעהן, פריש זיא איז געווען א גוטע ווירטהין און אלע האבען זיך געוואונדערט, וויא זיא פיהרט דעם געשעפט, העררן פלעגען אריינקומען נאר אום אנצוקוקען איהר, און זיא האט זיך געוואונדערט, וואו איהר שעהנהייט איז פערשוואונדען געוואָרען.

זיא האט ווידער אויפגעהויבען דעם קאָפּ זיא איז צוגעקומען צו א האָספּי־טאל, דיא טהיר דארטען אין דער וואנד איז געווען דער שרעק פון דער גאנצער נאכבארשאפט, מען האט עס גערופען דיא טהיר פון דיא טוידטע, ווייל אלע

טוידטע קערפערס זיינען דורך ד'ארטען דורכגעטראָגען געווארען. זיא איז גלייך אוועק פון דעם אָרט.

מען האָט איצט אָנגעצונדען דיא פאַנארען, דיא רעסטאָראַנען זיינען געווען פול מיט מענשען, וואס האבען געגעסען און געטרונקען, נעבען אַסעמואר איז גע־שטאַנען אַ קופקע מענשען, וועלכע האבען געווארט ביז אינערוויינג וועט ווערען פלאַץ פ.ר זיי.

זשערוויז האָט געטראַכט, אז ווען זיא זאָל האבען עטליכע סו, וואָלט זיא איצט אריין אין שענק און געטרונקען אזוי לאַנג, ביז זיא וואָלט פערגעסען אן איהר הונגער. זיא האָט בעטראַכט דעם מאשין דורכ'ן פענסטער מיט אַ געפיהל פון כעס, זייענדיג איבערציינגט, אז אלע איהרע צרות זיינען געקומען פון ד'ארטען. ווען זיא וואָלט קיין מאָל ניט גענומען קיין טראָפען בראַנפען, וואָלט זיא צו דעם אלעם ניט געקומען.

זיא האָט זיך אַ צאַפּעל געטהאָן און האָט ערוואכט פון איהרע געדאַנקען. איצט איז דיא שטונדע, מיט וועלכע זיא דאַרף זיך בענוצען, דיא מענער האבען זיך אָנגעגעסען און זיינען פריינדליכער וויא אימער, זיא האָט זיך ארומגעקוקט און אַ וואָרף געטהאָן איהר בליק צווישען דיא בוימער. אונטער דיא הויכע צווייגען האָט זיא בעמערקט פיעלע פיגורען פון פרויען, זיא האָט זיי בעטראַכט און איז גע־ווען ענטשלאָסען צו טהאָן, וואס זיי טהוען. עס האָט איהר געשטיקט, איהר האָט געדוכט, אז איהר חל מ'ט זיך אַ שלעכטער חלום.

זיא איז געשטאַנען אַ מינוט פופצעהן, קיינער פון דיא מענער, וואס זיינען פערביי איהר דורכגעגאַנגען, האָט זיך אויף איהר ניט אומגעקוקט. ענדליך האָט זיא זיך אַ ריהר געטהאָן און זיך געווענדט צו איינעם, וואס איז פערביי איהר דורכגעגאַנגען, פייפענדיג, מיט דיא הענד אין דיא קעשענעס.

— הערר, האָט זיא געזאָגט מיט אַ שטילען קול, הערט מיך אויס!

דער מאַן האָט איהר אָבגעמאָסטען פון קאָפּ ביז דיא פיס און איז אוועק פייפענדיג נאָך העכער.

זשערוויז איז געוואָרען פרעכער. זיא האָט פערגעסען אלץ, אויסער איהר הונגער. דיא פרויען אונטער דיא בוימער זיינען געגאַנגען הין און צוריק, וויא ווילדע חיות אין אַ שטייג.

— הערר, האָט זיא זיך ווייטער געווענדט צו איינעם, הערט מיך אויס!

נאָר ער האָט איהר ניט געהערט.

און זיא האָט ווידער אנגעהויבען צו געהן איבער'ן שרעקליכען פּלאַץ צווישען דעם שלאַכט־הויז און דעם האָספּיטאַל, זיא האָט זיך פון דאָרטען ניט געקענט אָברייסען, אזוי וויא זיא וואָלט דא געווען צוגעשמידט.

— הערר, הערט מיך אויס!

זיא האָט געזעהן איהר שאָטען אויף דער ערד, וואס איז אויסגעקומען פון איהר הינקעדיגען פוס זעהר לעכערליך, און זיא האָט זיך געפרעגט, צו דיא מענער קוקען אויף איהר אויך אזוי.

— הערר, הערט מיך אויס!

עס איז געוואָרען שפּעט. שכור'ע מענער פאַלענדיג פון דיא פיס, זיינען פערביי איהר פערביינעגאַנגען. דיא לופט איז געווען פול מיט זידלעריי און קללות.

זשערוויז איז געגאַנגען האלב א פערשלאָפענע, זיא האָט קיין זאַך ניט גער פיהלט אויסער הונגער. זיא האָט זיך געפרעגט, וואו איהר טאָכטער איז, און וואס זיא עסט. נאר פאר איהר איז געווען א גרויסע אנשטרענגונג צו טראכטען ווענען דעם, און זיא איז ציטערענדיג געגאַנגען ווייטער, אויפהויבענדיג דעם קאָפּ, האט זיא דערפיהלט א שניידענדען ווינד, וואס האָט איהר געטריבען אין געזיכט מיט א דינעם און טרוקענעם שניי, דער שטורם איז אָנגעקומען.

מענשען זיינען פערביי איהר פערביינגעלאָפען, נאר איין מאן האָט זיא בעמערקט, וויא ער געהט לאַנגזאם.

— הערר, הערט מיך אויס!

דער מאן האָט זיך אָבגעשטעלט ער האָט געשיינט ניט צו הערען וואס זיא האָט געזאָגט, ער האט נאר אויסגעשטרעקט זיין האנד און געמורמעלט מיט א נידעריגען קול:

— א נדבה, שענקט א נדבה!

דיא צוויי האבען א קוק געטהאָן איינער אויפ'ן צווייטען. נוטער נאָט! דאס איז געווען דער אלטער ברו, בעטלענדיג און פרוי קאָפּע, טהוענדיג עפּעס ערגערס.

זיי זיינען געשטאנען, קוקענדיג איינער אויפ'ן צווייטען,ביידע גלייך אין אונ־גליק, דער אלטער ארבייטער האָט דעם גאנצען אבענד מיט זיך געקעמפּפט, ביז ער האָט בעשלאָסען אנצוהויבען צו בעטלען, דיא ערסטע פערזאָן, ביי וועלכער ער האט געבעטען איז געווען א פרוי נאָך ארימער, וויא ער! דאס איז געווען דיא איראָניע פון שיקזאל, איז דאס ניט א ביטערער רחמנות אבצוארבייטען פופציג

יאָהר שווער און ביטער און ידערנאך געהן בעטלען? איז דאס נים א ביטערער רחמנות צו זיין א וואָהלהאבענדע וועשערין אין פאריז און דערנאך שלאָפען אין רינשטאָק? זיי האבען נאָך א מאָל א קוק געטהאָן איינער אויפ'ן צווייטען און זיינען אָבגעטראָטען איינער פון צווייטען און יעדער איז אוועק מיט זיין וועג, ניט זאָגענדיג קיין וואָרט. דער שנייא האָט איהר פערשאָטען דיא אויגען, דער ווינד האט איהר ארומגעוויקעלט ארום דיא פיס אזוי, אז זיא האָט סוים געקענט געהן.

פלוצים האָט איהר דער שטורם א שטוים געטהאָן און אוועקגעשלעפט הילפלאָז ווייטער, זיא האט אפילו ניט געוואוסט אין וועלכע זייט, ווען זיא האט ענדליך געעפענט דיא אויגען, האט זיא נאר ניט געקענט זעהן צוליעב דעם בלענדענדען שנייא, נאר זיא האט געהערט טריט און בעמערקט דיא פיגור פון א מאנספערזאָן, זיא האָט איהם א כאפ געטהאָן ביי דער בלוזשע.

— הערר, האָט זיא געזאָגט, הערט מיך אויס!

דער מאָן האָט זיך צו איהר א קעהר געטהאָן, דאס איז געווען גוזשע!

אך! וואס האָט זיא אזוינס געטהאָן, וואס זיא איז אזוי געפלאָגט און געשטראָפט? איז גאָט אין הימעל שטענדיג אזא בייזער גאָט? דאס איז געווען דער לעצטער טראָפען ביטערנים אין איהר גלאָז, זיא האָט געזעהן איהר שאָטען, און זיא האָט געפיהלט, אז איהר הינקעדיגקייט מאכט איהר געהן, וויא א שכור'ע פרוי, און דאס איז געווען שווער איבערצוטראָגען, וויסענדיג, אז זיא האָט נים געהאט קיין טראָפען אין מויל.

גוזשע האט א קוק געטהאָן אויף איהר, דערוויל האט דער שנייא ווייס געמאכט זיין געלע באָרד.

— קום! האָט ער געזאָגט און איז אוועק ווייטער, זיא איז איהם נאָכגעגאנגען, קיינער האָט ניט ארויסגעבראכט קיין וואָרט.

דיא אלטע פרוי גוזשע איז אין אָקטאָבער געשטאָרבען פון א שטארקען רעהמאטיזם, איהר זוהן האָט נאָך אלץ געוואוינט אין דערזעלבער וואוינונג, און ער האָט היינטיגען אבענד פערבראכט ביי א קראנקען פריינד.

— קום אריין! האָט ער געזאָגט מיט א שטילען קול, וויא מורא האבענדיג, אז דיא מוטער זאָל איהם נים הערען.

דער ערסטער צימער איז געווען פרוי גוזשעס און איז געבליבען אונפערענדערט, דאס בעט איז געווען פיין פערבעט, אזוי וויא ווארטענדיג אויף איהר קומען צוריק פון בית עולם, אום צו פערברענגען א נאכט נעבען איהר זוהן, יעדע זאך

איז געשטאנען אויף אן ארט, דאס צימער איז געווען ריין און ליעבליך, וויא שטענדיג

— קום אריין! האט גוזשע ווידער געזאגט.

זשערוויז איז אריינגעקומען אין צימער מיט א מינע פון א פרוי, וואס וואונדערט זיך, וויא קומט זיא אין אן אנשטענדיגען ארט, ער איז געווען בלייך און האט געציטערט, זיי זיינען שטיל דורכגעגאנגען דיא מוטער'ס צימער און ווען זיי זיינען אריין אין זיין צימער האט ער פערמאכט דיא טהיר.

דאס איז געווען דאס זעלבע צימער אין וועלכען ער האט געוואוינט, צייט זיא האט אהם געקענט, און עס האט אויסגעזעהן וויא א צימער פון א יונגע, אונשולדיגע מיידעל, זשערוויז האט ניט געוואגט א ריהר צו טהאן זיך, גוזשע האט איהר ארומגעכאפט מיט ביידע הענד נאר זיא האט איהם שוואך אבגעשטופט. אויפ'ן אויוען איז געשטאנען א כלי, זשערוויז האט אויף איהר געקוקט און גוזשע האט פערשטאנען, וואט איהר בליק בעדייט, ער האט אוועקגעשטעלט דיא כלי אויפ'ן טיש, האט פאר איהר אנגעגאסען א ביסעל ווין און אבגעשניטען א שטיקעל ברויט.

— איך דאנק אייך, וויא גוט איהר זייט, האט זיא געזאגט.

זיא האט אזוי געציטערט אז זיא האט קוים געקענט האלטען דעם גאפעל אין האנד, דער הונגער האט געגעבען איהרע אויגען דעם אויסזעהן פון א אויסגעהונגערטע חיה, איהר קאפ האט זיך געשאקעלט, וויא ביי אלטע לייט. ווען זיא האט אויפגעגעסען א קארטאפעל האט זיא זיך שטארק צואוויינט, נאר זיא האט ניט אויפגעהערט צו עסען און טרערען זיינען איהר געראנען פון דיא אויגען און איהר קין־באק האט געציטערט.

— ווילט איהר נאך ברויט? האט ער געפרעגט.

זיא האט געענטפערט יא און ניין, און האט אליין ניט געוואוסט, וואס זיא רעדט.

ער איז געשטאנען און האט געקוקט אויף איהר פאר'ן העלען שיין פון דעם לאמפ, וויא אלט און אבגעלעבט זיא איז! פון היץ איז דער שנייא צוגאנגען אויף איהרע האר און קליידער און דאס וואסער האט געראנען איבער איהר, דיא האר זיינען געווען זעהר גרוי און גראב פון ווינד. וואוהין איז היינגעקומען איהר שעהנע ווייסע האלז, וואס ער האט אזוי גוט געדענקט? ער האט ערינערט דיא טעג, ווען ער האט איהר דערקענט ווען איהר לייב איז געווען אזוי דעליקאט און זיא

אין געשטאַנען פאַר איהר טיש, פיהרענדיג לעבעדיג מיט דיא אייזענס הין און צוריק, ער האָט געטראַכט פון דער צייט, ווען זיא איז צו איהם געקומען אין קוכנע און פון דעם פערגניגען, וואָס ער וואָלט געהאַט, ווען זיא וואָלט דאַמאַלס קומען צו איהם אין צימער, איצט איז זיא דא!

זיא האָט געענדיגט עסען דאס ברויט מיט שטילע טרערען אין דיא אויגען און דאן האָט זיא זיך אויפגעהויבען.

גוזשע האָט איהר אָנגענומען פאַר דער האַנד.

— איך ליעב אייך, פרויא זשערוויז; איך ליעב אייך נאָך, האָט ער געוויינט.

— זאָגט עס ניט, האָט זיא אויסגעשריען, ווייל עס איז אונמעגליך.

ער איז צוגענאַנגען נעהענטער צו איהר.

— ווענט איהר מיר ערלויבען אַ קוס טהאָן אייך? האָט ער געפרעגט מיט רעספעקט.

זיא האָט ניט געוואוסט וואס צו ענטפערן פון גרויס עררעגונג.

ער האָט איהר אַ קוס געטהאָן מיט פיעל ערנסטקייט און דאן האָט ער צוגעקלעבט זיינע ליפּען צו איהרע גרויע האָר, ער האָט קיינעם ניט געקוסט צייט זיין מוטער איז געשטאָרבען און זשערוויז איז געווען דיא איינציגע, וואס איז איהם פערבליבען פון דער פערגאַנגענהייט.

ער האָט זיך אָבגעקעהרט פון איהר און אריינוואַרפענדיג זיך אין זיין בעט האָט ער געוויינט אויפ'ן קול. זשערוויז האָט עס ניט געקענט אריבערטראָגען און אויסגעשריען:

— איך ליעב אייך, העדר גוזשע און איך פערשטעה איצט. זייט געזונד!

און מיט דיא ווערטער איז זיא דורכגעלאָפען פרוי גוזשע'ס צימער און דאן דיא גאס ביז זיא איז אָנגעקומען צו זיך אהיים, דיא הויז איז געווען פינסטער. איז דאס דיא הויז וואו זיא האָט אַ מאָל געווינשט צו וואוינען? פון דעם ערסטען טאָג וואס זיא האָט איהר פוס אריינגעשטעלט אין דעם הויז, איז זיא אלץ נעד־זונקען טיעפער און טיעפער.

ארויפשלעפענדיג זיך מיט גרויסע מיה דיא זעקס טרעפ פון הויז אין דער פינסטערניס, האָט זיא זיך פלוצים צולאַכט אויפ'ן קול, זיא האָט זיך דערמאָנט אן איהר אלטען טרוים: ארבייטען רוהיג, האָבען גענוג צו עסען, האָבען אַ קליינע היים פאַר זיך, וואו זיא זאָל קענען אבטוגג געבען און ערציהען איהרע קינדער,

קיין מאָל ניט צו זיין געשלאָגען און שטארבען אין איהר איינענע בעט, וואס איז געוואָרען פון דיא אלע חלומות! וואס פאר א לעבערליכע ענדע! זיא ארבייט ניט מעהר, האט ניט צו עסען, לעבט אין שמוץ און אונאָרדנונג איהר טאָכטער נאָנא איז אוועק אין גאס, און איהר איינענער מאן שלאָגט איהר ווען ער האט דערצו לוסט, און וואס אנבעלאנגט צום שטארבען אין אן איינענע בעט, האט זיא קיין איינענע בעט ניט, זאָל זיא זיך ארויסווארפען פון פענסטער און געפינען איהר בעט אויפ'ן פלאסטער?

זיא האָט פיעל ניט פערלאנגט אין איהרע טרוימען, זיא האט דעם טעלעריל פון הימעל ניט געבעטען, און האָט ניט פערלאנגט קיין קארעטע מיט פערד, וואס פאר א פערקעהרטע וועלט דאס איז! און זיא האט זיך ווידער צולאכט, דער־מאָנענדיג, וויא זיא האָט א מאל געזאָגט, אז נאָך צוואנציג יאָהר ארבייט, וועט זיא זיך צוריק אומקעהרען אויפ'ן לאנד.

יא, זיא וועט אין ניכען נעהן אויפ'ן לאנד און זיא וועט האבען א קליינעם גרינעם ווינקעלע פאר זיך אליין ...... אוי'פין בית עולם פאר אָרימע.

איהר מארך איז געווען צומישט זיא האָט זיך אויף אויבינ אָבגעזעגענט מיט גוזשע, זיי וועלען זיך מעהר קיין מאָל ניט זעהן, צווישען זיי איז אלץ געענדיגט, געענדיגט דיא ליעבע און דיא פריינדשאפט אויך.

פערבייגעהענדיג דיא טהיר פון דיא ביזשארס, האט זיא אריינגעקוקט אינעװייניג און האט געזעהן לאלי, וויא זיא ליגט טוידט, גליקליך און רוהיג, אלע צרות זיינען פאר איהר אריבער.

— זיא איז א גליקליכע, האט זשערוויז א מורמעל געטהאָן.

אין דיעזען מאָמענט האָט זיא בעמערקט א שיין פון ליכט אונטער דעם קבורות־גרעבער'ס טהיר, זיא האָט דיא טהיר געעפענט מיט א ווילדען וואונש, ער זאָל איהר צונעהמען צוזאמען מיט לאלי, באזשאָן איז היינט ביי נאכט געווען שכור'ער וויא אימער, ער האָט א וואָרף געטהאָן זיין הוט און מאנטעל אין א ווינקעל און אליין האָט ער זיך אויסגעצויגען אין מיטען שטוב אויף דער ערד, ער האָט זיך א צאפעל געטהאָן און א געשריי געטהאָן צו איהר:

— פערמאך דיא טהיר און שטעה דארטען ניט אזוי! עס איז קאלט. וואס ווילסטו?

זשערוויז האָט צו איהם אויסגעשטרעקטביידע הענד און האָט גערעדט, אליין ניט ווייסענדיג וואס:

— אָה, נעהמט מיך צו! איך קען דאס לענגער ניט אויסהאלטען! נעהמט מיך צו! איך בעט אייך!

און זיא האָט זיך פאר איהם געשטעלט אויף דיא קניע און דאס רויטע ליכט פון צימער איז איהר געפאלען אויף איהרע איינגעפאלענע אויגען.

דער אלטער באזשאָן, זיינע קליידער בעדעקט מיט'ן שטויב פון בית עולם, איז איצט געווען אין איהרע אויגען שעהן וויא א מלאך, נאר דער אלטער מאן האלב פערשלאָפען האט נאך אלץ ניט פערשטאנען, וואס זיא מיינט און האט זיך געריבען דיא אויגען.

— וואס רעדסטו? האָט ער געמורמעלט.

— נעהם מיך צו! האָט זשערוויז ווידערהאָלט מיט איהר ערנסטקייט וויא פריהער, געדענקט איהר יענע נאכט, ווען איך האָב אָנגעקלאפט אין ווענטיל? איך האָב דערנאָך געזאָגט, אז איך האָב דאס ניט געטהאָן, ווייל איך בין געווען נארעש און האָב מורא געהאט, נאר איצט האב איך מעהר קיין מורא ניט, נעהמט מיינע הענד, זעהט, זיי זיינען ניט קאלט פון שרעק, נעהמט מיך און לייגט מיך שלאָפען, דאס איז מיין איינציגער וואונש.

פיהלענדיג, אז עס איז ניט אָנשטענדיג צו דעבאטירען מיט א דאמע, האָט באזשאָן געזאָגט:

— איהר זייט גערעכט, איך האָב היינט בעגראָבען דריי פרויען, יעדע פון זיי וואָלט מיר גערן געגעבען א גוטע סומע געלד אויס דאנקבארקייט, ווען זיי וואָלטען נאר געקענט אריינלעגען דיא האנד אין קעשענע, נאר וויא איהר זעהט, גוטע פרוי, אין דאס נאר ניט אזא גרינגע זאך, וויא איהר מיינט.

— נעהמט מיך! האָט אויסגעשריען זשערוויז, נעהמט מיך, איך וויל פטור ווערען פון אלע צרות.

— נאר איהר מוזט וויסען, אז מען דארף פריהער דורכגעהן א קליינע אָפעראציאָן, האָט ער געזאָגט און האָט אנגעהויבען צו כאָרכלען מיט'ן האלז און צו גלאָצען מיט דיא אויגען.

זשערוויז האט זיך אויפגעהויבען פון באָדען. ער, דער קברות־גרעבער, האט זיך אויך אָבגעזאָגט פון איהר. זיא איז אריינגעקראָכען אין איהר צימער און האָט זיך א וואָרף געטהאָן אויפ'ן שטרוי, איהר האט איצט לייד געטהאָן, וואס זיא האט געגעסען און וואס זיא האָט דערמיט אָבגעצויגען און פערלאנגזאמט דיא פערניכטענדע ארבייט פון הונגער.

XII.

ארפ׳ן צווייטען טאָג האָט זשערוויז נעקריגען צונעשיקט צעהן פראנק פון איהר זוהן עטיען, וועלכער האָט נעהאט שטענדיגע ארבייט און האט נעוואוסט אז זיין מוטער האט ניט קיין איבעריגע נעלד אין טאשע.

זיא האט אָבנעקאָכט אָנבייסען און האָט איהם אליין נענעסען, וויל קאָפּע איז ניט נעקומען, א גאנצע וואָך האָט מען איהם ניט נעזעהן און ער איז וויא פערפאלען נעוואָרען, ענדליך האָט מען איהר נעבראכט א נעדרוקטען פּאפּיר; אָנ־פאַנגס האט זיא זיך פאַר׳ן פּאפּיר דערשראָקען, נאר באלד האָט זיא זיך ווידער בערוהיגט, ווען זיא האָט זיך דערוואוסט, אז דאס פּאפּיר איז ניט מעהר וויא א צעטיל, אין וועלכען מען לאָזט איהר וויסען, אז איהר מאן איז ווידער אין האָספּי־טאל. דיא נאכריכט האָט איהר נאר ניט בעאונרוהיגט, וויל זיא האָט גע־וואוסט, אז קאָפּע ווייסט דעם וועג צוריק א היים, און ער וועט קומען ווען ער וועט דארפען.

זונטאָג האָט זשערוויז אָבנעקאָכט א פיינעם מיטאָג און האָט זיך פאָרגע־נומען צו מאכען א שפּאציר אין האָספּיטאל, האָפענדיג, אז דער שפּאציר וועט איהר פערשאפען א בעסערען אפּעטיט, דער בריעף פון האָספּיטאל איז איהר גע־שטאנען פאר דיא אויגען און האָט איהר דאָך אביסעל בעאונרוהיגט. עס האט נעשנייט, דער הימעל איז נעוועזן גרוי און דיא לופט פריש, זיא איז ארויס נאָך האַלבען טאָג, וויל דער טאָג איז נעוועזן א קליינער און דער וועג א וויטער, דיא מאסע מענשען אין דיא גאסען האט איהר אביסעל אמוזירט.

ווען זיא איז נעקומען אין האָספּיטאל, האט זיא דערהערט א זעלטזאמע געשיכטע. וויא עס שיינט, איז קאָפּע אנטלאָפען פון האָספּיטאל און קיינער האָט ניט נעוואוסט, וויא אזוי. נעפונען האָט מען איהם אונטער דער בריק; ער האָט זיך אריבערגעוואָרפען איבער׳ן פאַרענץ, שרייענדיג, אז בעוואפענטע מענער פער־פאָלגען איהם און שטעכען איהם מיט דיא ביקסען.

א וועכטערין האָט ארויפגענומען זשערוויז׳ן אויבען. ארויפשטייגענדיג דיא טרעפּ, האט זיא דערהערט א שרעקליכען וואָיען, וואס האָט קאלט נעמאכט דיא מארך אין איהרע ביינער.

— דאס איז ער, האָט נעזאָגט דיא וועכטערין.

— וועמען מיינט איהר? האָט זשערוויז נעפרעגט.

— איך מיין אייער מאַן, ער איז אזוי דיא גאנצע צייט, פון פאַרנעסטערן אן. און איהר זאָלט זעהן וויא ער טאנצט!

אַך, וואס פאר א שרעקליכע סצענע דאס איז געווען! דיא וועגד פון צימער זיינען געווען ווייך בעשלאָגען פון אויבען ביז אונטען און אויפ'ן באָדען זיינען גע־לעגען אויסגעשפרייט מאטראצען, איבער וועלכע קאָפּע האָט געטאנצט און געוואיעט. ער האָט געטראָגען זיין צוריסענע, פערשמוצטע בלוזשע. עס איז געווען שרעקליך אָנצוקוקען, ער האָט זיך ווילד געשליידערט פון איין זייט צימער צום אנדערן גע־וואָרפען מיט דיא הענד אזוי, וויא ער וואָלט זיי געוואָלט פון זיך אָברייסען און א שליידער טהאָן אין פּנים דיא גאנצע וועלט. מען זעהט צייטענווייז וויא מען מאכט נאָך אזא שרעקליכעס וואָרפען מיט אלע גליעדער און מיט דיא הענד, נור ווער עס האָט ניט געזעהן אין דער ווירקליכקייט אזא סצענע, קען זיך גאר ניט פאָרשטעלען, וויא שוידערליך דאָס איז.

— וואס איז דאס? וואס איז דאס? האָט זיך ארויסגעריסען ביי זשערוויז.

א דאָקטאָר פון האָספּיטאל, א שעהנער בלאָנדער יונגער מאַן מיט רויטע באקען, האָט רוהיג פערצייכענט אין זיין ביכעל, וואס ער האָט דא געזעהן, דער פאַל איז געווען א זאָנדערבארער און האָט ארויסגערופען פיעל אויפמערקזאמקייט פון דיא דאָקטוירים פון האָספּיטאל.

— איהר קענט דא בלייבען א קורצע ווייל‍ע, האָט דער דאָקטאָר געזאָגט, נאר בלייבט שטיל. ער וועט אייך ניט דערקענען.

אין דער ווירקליכקייט האָט קאָפּע ניט בעמערקט זיין פרוי, זיא האָט נאָך זיין געזיכט ניט געזעהן און איז צוגעגאנגען נעהענטער.

איז דאס ווירקליך ער? האָט זיא געטראכט, זיא וואָלט איהם קיין מאָל ניט דערקענט, זיינע אויגען זיינען פערגאָסען מיט בלוט און זיינע געזיכטס־ציגע פערקרימט. זיין הויט איז געווען אזוי הייס, אז דיא לופט ארום איהם איז געווען וואַרעם און האָט אזוי געגלאנצט, וויא דיא הויט וואָלט געווען פּאָלירט און איז געווען נאס פון שוויס, ער האָט געטאנצט, נאר עס האָט אויסגעזעהן, וויא ער וואָלט געשטאנען אויף גליהענדע קוילען קיין בעוועגונג, קיין ריהר האָט ער ניט געמאכט מיט זיין איינענעם ווילען.

זשערוויז איז צוגעגאנגען צום יונגען דאָקטאָר און האָט איהם געפרעגט.

— וועט ער ווערען געזונד?

דער דאָקטאָר האָט א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ.

— וואס זאָגט ער איצט? איהר הערט, ער רעדט עפּעס.

— זייט רוהיג, און רעדט גאָר ניט, האט דער דאָקטאָר געזאָגט, איך וויל הערען.

קאַפּע האט גערעדט גיך און האט בעקוקט יעדע זאַך אין צימער.

— וואו איז דאס איצט? האָט ער אויסגעשריען און דאן האט ער זיך אויס־געגלייכט און גענומען קוקען פאר זיך אין דער לופט.

— דאס איז אן אויסשטעלונג, האָט ער אויסגעשריען. לאַנטערנעס אויף דיא בוימער, דאס וואסער שטראָמט איבעראל, פאָנטאנען, וואסער־פאַלען און אנדערע פערשיעדענע זאכען.

ער האָט א לאַנגען אטהעם געטהאָן, וויא ער וואָלט געקליבען פערגניגען פון דיא פרישע לופט.

— א גייער שפּיצעל! האָט ער געשריען, איך האב דאס געוואוסט.

— ניין, איך וועל זיך ניט אריבעווארפען, דאס וואסער וועט מיך דערטרינ־קען, ניין, איך וויל ניט.

— איך געה אוועק, האט זשערוויז געזאָגט צום דאָקטאָר, איך קען דאס ניט אויסהאלטען.

זיא איז געוועזען זעהר בלייך, קאַפּע האָט פאָרטגעזעצט זיין שרעקליכען טאַנץ וועהרענד זיא איז ארונטערגעגאנגען פון דיא טרעפּ און זיינע קולות האבען איהר פערפאָלגט.

דעם זעלבען אבענד האָבען אלע אין דעם גרויסען הויז, וואו קאַפּע האָט געוואוינט, גערעדט פון זיין מערקווירדיגע קראנקהייט, דיא ראָשעס זיינען געוועזען וויא פעררוקט פון נייגיערדע צו דערוויסען זיך דיא איינצעלהייטען וועגען דעם קראנקען און האבען זיך אזוי וויים ערנידערט, אז זיי האבען זשערוויז'ן בעט געבעטען צו זיך אויף א גלאַז וויין, פערגעסענדיג, אז וואָכען־לאנג האבען זיי ניט געוואָלט אפילו א קוק טהאָן אויף איהר.

פרוי לאָריל און פרוי פלאַסאָ זיינען אויך אריין געקומען צו דיא ראָשעס. ראָשע האָט הערצעהלט, אז ער האט געהערט פון א טישלער, וועלכער האט גע־קאנט א פאָלקע, ביז ער איז געפאלען טויט. דאס איז איהם געקומען פון טרינקען צופיעל אבסינט.

זשערוויז האט ניט געקענט געבען זיי גוט צו פערשטעהן, וואס אזוינס קאַפּע האט געטהאָן און אום בעסער צו ערקלערען האט זיא געהייסען צונעהמען דעם

טיש פון מיטען שטוב און זיא האָט נענומען שפּריננען און קרימען זיך, וויא קאָפּע האָט נעטהאָן, יעדער האָט נעזאָגט, אז עס קען ניט זיין, פּרוי לאָריל האָט ערקלערט, אז פאר קיין שום נעלד אין דער וועלט וואָלט זיא ניט אריינגעטראָטען אין האָספּיטאָל, און ווירזשין, ועמעס נעזיכט איז נעוואָרען מיט יעדע וואָך אלץ מעהר לעננער ווייל איהר געשעפט אין קראָם איז נעגאננען זעהר שלעכט, האָט נאָר א מורמעל נעטהאָן, אז דאס לעבען איז ניט אלע מאָל אננענעהם און זיא דענקט, אז עס איז א גאנץ טרויעריגע זאך. ווען דער ווין האָט זיך נעענדיגט, האָט זשערוויז נעזאָגט א גוטע נאכט, און איז אוועקנעגאנגען.

ווען זיא איז אויפגעשטאנען אויפ'ן צווייטען טאָג, האָט זיא צו זיך נעזאָגט, אז זיא וועט מעהר צו איהם ניט געהן, זיא קען איהם גאָר ניט העלפען, נאָר ווען עס איז נעקומען ארום האלבען טאָג, האָט זיא זיך ניט נעקענט איינהאַלטען און איז ווידער אוועק אין האָספּיטאָל, זיא האָט זיך אליין ניט ארומנעזעהן וויא אזוי זיא האָט נעמאכט אזא לאננע שטרעקע, אזוי גרויס איז נעוועזען איהר נייגיערדע און אונרוהיגקייט.

זיא האָט זיך אפילו ניט נעדארפט אָנפרעגען, וואס איהר טאָן מאכט, ווייל אונטען האָט זיא שוין געהערט זיינע שרעקליכע קולות.

זיא איז ארויפנענאננען אויף דיא טרעפּ און האָט זיך אָבנעשטעלט פאר דער טהיר פון צימער, ווייל דאָרטען זיינען נעוועזען מענשען, דער יונגער דאָקטאָר האָט אָבנעטראָטען זיין שטוהל פאר אן אלטען מאן וועמעס ברוסט איז נעוועזען בעהאנגען מיט אָרדענס. דאס איז נעוועזען דער הויפּט דאָקטאָר פון האָספּיטאָל.

זשערוויז האָט נעזוכט צו זעהן קאָפּע איבער דעם דאָקטאָר'ס פּליבעוואטען קאָפּ, קאָפּע האָט געשפּרונגען און נעטאנצט מיט דעם זעלבען אינפּעט, וויא פרהער, נאָר דער שווייס האָט זיך פון איהם נעגאָסען מעהר, זיינע פיס האבען נעמאכט לעבער אין דיא מאטראצען פון זיין אונאויפהערליכען שפּרינגען הין און צוריק.

זיא האָט זיך אליין נעפרעגט, נאך וואס איז זיא ווידער אהער נעקומען, נעכטען האָבען איהרע שכנים ניט געגלויבט, וואס זיא האָט דערצעהלט, און האָבען נעזאָגט, אז זיא מאכט דיא זאך גרעסער וויא דאס איז, אין דער ווירקליכקייט אבער האָט זיא דאס נעמאכט א סך שוואכער, דאס צווייטע מאָל וועט זיא דאס איבערמאכען פיעל בעסער, זיא האָט זיך צוגעהערט צו וואס דיא דאָקטוירים האָבען גערעדט, דער יונגער האָט דערצעהלט דיא איינצעלהייטען, וויא קאָפּע האָט

פערבראכט דיא נאכט, פיעל ווערטער האָט זיא ניט פערשטאנען, דאָך איז איהר געווען קלאָר אז קאָפּע האָט ניט אויפגעהערט צו שפּרינגען דיא גאנצע נאכט, ענדליך האָט דער יונגער דאקטאָר געזאָגט צום עלטערן, ווייזענדיג אויף זשערוויי אז זיא איז דאס ווייב פון דעם פּאציענט. יענער האָט זיך צו איהר א קעהר געטהאָן און האָט איהר גענומען אויספרעגען מיט דער מינע פון א פּאָליצייאַר ריכטער.

— האָט אייער מאנ'ס פאָטער געטרונקען?

— אביסעל, אזוי וויא יעדער מענש, ער איז ארונטערגעפאלען פון א דאַך, ווען ער איז געווען שכור און איז דער'הרג'עט געוואָרען.

— האָט זיין מוטער געטרונקען?

— יאָ, מיין הערר...... דאס הייסט אביסעל פון צייט צו צייט, א ברודער ויינער איז געשטאָרבען פון קרעמפּפען, נאר דיא איבעריגע זיינען געזונד.

דער דאָקטאָר האָט אויף איהר א קוק געטהאָן און געזאָגט קאלט:

— איהר טרינקט אויך?

זשערוויי האָט זיך געפּרובט צו פערטהיידיגען און אָבלייקענען דיא בעשולדיגונג.

— איהר טרינקט, האָט ער ווידערהאָלט, און זעהט צו וואס שכרות ברענגט אין דער סוף וועט זיין, אז איהר וועט אויך זיין דיא און מיט אייך וועט זיין דאס זעלבע, וואס מיט איהם.

זיא האָט זיך אָנגעשפּארט אָן וואנד אין גאנצען א צובראָכענע, דער דאָקטאָר האָט זיך געשטעלט אויף דיא קניע און האָט בעאָבאכטעט און נאכגעקוקט קאָפּע, אום אויסצוגעפינען, צו זיינע פיס ציטערן אזוי שטארק וויא דיא הענד.

קאָפּע האָט געשיינט צו ליידען היינט מעהר וויא נעכטען, זיין בעקלאָגען זיך איז געווען ווידערשפּרעכענד, א מיליאָן שפּילקעס האָבען איהם געשטאָכען, ער האָט געפיהלט א שרעקליכע שווערקייט אונטער דער הויט, א קאלטע נאסע בעשעפעניס איז איהם געקראָכען איבער'ן גאנצען קערפּער. אנדערע זיינען איהם געקראָכען איבער דיא אקסלען.

— איך בין דורשטיג, האָט ער געקרעכצט, אזוי דורשטיג!

דער דאָקטאָר האָט איהם דערלאנגט א גלאָז לימאָנאדע, קאָפּע האָט א א כאפּ געטהאָן דאָס גלאָז מיט ביידע הענד. און האָט א זופּ געטהאָן מיט א

מאָל נאר אזוי וויא דיא הענד האָבען איהם געציטערט, האָט ער אביסעל פערגאָסען אויפ'ן מאַטראַץ. ער האָט עס גלייך אויסגעשפּייט מיט עקעל.

— דאס איז בראַנפּען! האָט ער אויסגעשריען.

דאן האָט דער יונגער דאָקטאָר אויף א צייכען פון דעם עלטערן דערלאַנגט דעם קראַנקען אביסעל וואַסער, קאָפּע האָט ווידער אויסגעשפּייט מיט עסעל און געשריען, אז מען גיט איהם בראַנפּען.

— בראַנפּען! בראַנפּען איז דאס! האָט ער געשריען. אָה, מיין גאָט!

— שוין פיער און צוואַנציג שטונדען, האָט דער דאָקטאָר ערקלערט, וויא ער קען קיין זאַך ניט נעהמען אין מויל, ווייל איהם ווייזט אויס, אז מען גיט איהם נאר בראַנפּען, און בעט מיט טרערען אין דיא אויגען, אז מען זאָל איהם געבען עפּעס אנדערס, ווייל איהם ברענט אין האַלז...... מען האָט איהם געבראַכט בוליאָן און ער האָט עס ניט געקענט אריינגעהמען אין מויל, ווייל ער האָט געזאָגט אז דאס שמעקט מיט אַלקאָהאָל, ער האָט געשיינט צו ליידען דעם טעם פון טוידט און האָט געשריען, אז דיא לופט ארום איהם איז אָנגעפילט מיט סם. ער האָט געפרעגט, פאר וואס ערלויבט מען מענשען צו רייבען שוועבעלאַך איהם אונטער דער נאָז און שטיקען איהם מיט דעם מאוס'ען גערוך.

דער דאָקטאָר האָט בעאָבאַכטעט קאָפּע מיט א גרויסען אינטערעס, דיא ערשיינונגען וואס האָבען זיך איהם פריהער געוויזען נאר ביי נאַכט, האבען איהם אָנגעהויבען צו פערפאָלגען אין מיטען העלען טאָג, ער האָט געזעהן הענגען איבער איהם אזא גרויסע פּאָוועטינע (שפּינוועבס), וויא אויף דיא זעגלען פון א קריעג־שיף, און באַלד האָט זיך דיא פּאָוועטינע פערוואַנדעלט אין נעצען וועלכע זיינען געוואָרען גרעסער און קלענער, דיא נעצען האבען ענטהאַלטען שווארצע רעשלאַך (באָלס, פּילקעס) און זיי זיינען אויך געוואַקסען און קלענער געוואָרען. פּלוצים האָט ער אויסגעשריען:

— דיא ראַצען! אָה, דיא ראַצען!

דיא שווארצע רעשלאַך האבען זיך פערוואַנדעלט אין ראַצען, דיא שרעקליכע בעסטיעס זיינען ארויסגעקראָכען פון דיא נעצען, האבען גענומען לויפען איבער דיא מאַטראַצען און זיינען פערשוואונדען אזוי גיך, וויא זיי זיינען געקומען.

נאָך דיא ראַצען איז ערשיענען אן אפּע (אבעזיאַנע, מאַנקי), וועלכע איז אריינגעקומען פון דער וואַנד און איז דורך דאָרטען ארויסגעגאַנגען. ביים אריינקומען איז דיא אפּע אזוי נאָהענט צוגעקומען צו קאָפּע'ס געזיכט, אז ער האָט זיך

א צאפעל געטהאָן און אָבגעשפּרונגען צוריק מיט עקעל, באלד האָט איהם אויס־געוויזען אז דיא ווענד שאָקלען זיך און האלטען ביים איינפאלען, ער האט געגר מען שרייען מיט דיא לעצטע כחות.

— פייער! פייער! זיי וועלען לאנג ניט איינשטעהן! זיי שאָקלען זיך! פייער! פייער! דער גאנצער הימעל איז ליכטיג פון דעם פייער! העלפט! העלפט!

זיינע געשרייען האָבען זיי געענדיגט אין א קאָנווולסיווען, קראמפּפּהאפטען מורמעל, דאס מויל איז געווען פערלאָפען מיט פּיענע, דער הויפּט דאָקטאָר האָט זיך געווענדט צו זיין אַסיסטענט:

— האלט איהר דיא טעמפּעראטור אויף פּערציג גראד?

— יאָ, מיין העררר.

א טוידטע שטילקייט האָט זיך פערשפּרייט, ענדליך האָט דער דאָקטאָר א ציה געטהאָן מיט דיא אַקסלען:

— גוט! בעהאנדעלט איהם אזוי וויא פריהער, בוליאָן, מילך, לימאָנאדע, און כינין. לאָזט איהם ניט איבער אליין און שיקט נאָך מיר, ווען עס וועט זיין עפּעס אָן ענדערונג.

ער איז ארויסגעגאנגען און זשערוויז איז געגאנגען נאָך איהם, זיא האָט געוואָלט פרעגען, אויב עס איז דא א האָפנונג, אז ער זאָל צוריק געזונד ווערען, נאָר זיא האָט ניט געוואגט צו פרעגען איהם.

זיא איז א ווייכע געשטאנען און האט ניט געוואוסט וואס צו טהאָן, צו זאָל זיא געהן צוריק צו קאָפּע אדער ניט. נאָר דערהערענדיג אז ער האָט אויף דאס ניי אנגעהויבען צו שרייען, אז מען זאָל איהם געבען וואסער און ניט קיין בראנפען, האָט זיא זיך געלאָזט ארונטערגעהן פון דיא טרעפּ פּיהלענדיג, אז פאר איין מאָל וועט זיא אזוי פּיעל ניט קענען אריבערטראגען. אין גאס איז זיא א דער־ציטערטע געוואָרען, דערהערענדיג דעם גאלאָפּ פון פערד, איהר האָט אויסגעוויזען, אז דיא בעוואוינער פון האָספּיטאל לויפען איהר נאָך. זיא האט זיך דערמאָנט, מיט וואס פאר א שרעקען דער דאָקטאָר האָט איהר געדראָהט און זיא האט גע־מיינט, אז זיא האָט שוין אויך דיא קראנקהייט.

ווען זיא איז אנגעקומען צו איהר וואוינונג, זיינען שוין דיא שכנים געווען פערזאמעלט און האָבען איהר ארייננעשלעפּט צו ראָשע.

— לעבט נאָך קאָפּע? האט ראָשע געפרעגט.

ווען זיא האָט געענטפערט אז יא, איז איהם איהר ענטפער ניט געפעלען געוואָרען, ווייל ער האָט געהאלטען א וועט, אז ער וועט ניט איבערלעבען פיער און צוואנציג שטונדען, יעדער האט זיך געוואונדערט, און פרוי לאַריל האט אויס־גערעכענט, אז קאָפּע טאנצט שוין זעכציג שטונדען, ער האט אן אונגעוועהנליכע קראפט.

אנפאנגס האט זשערוויז זיך אבגעזאגט נאכצומאכען איהר מאַנ'ס טאַנצען, זיא האט ווירקליך מורא געהאט, אז זיא זאל אליין ניט קראנק ווערען, נאר ווען מען האָט פאר איהר געמאכט א פּלאַץ אין צימער, האט זיא אָנגעהויבען נאכצו־מאכען, נאר זיא האט עס באלד אויפגעגעבען.

— ניין, זיא קען דאס ניט, דאס איז אונמעגליך פאר איהר.

יעדער איז געווען ענטטוישט, און ווירזשין איז אוועקגעגאַנגען.

דאַן האבען אלע אנגעהויבען צו רעדען וועגען דיא פּלאַסאָס, געכטען האָט מען גענען זיי ארויסגענומען א וואראַנט, פּלאַסאָ וועט פערלירען זיין שטעלע. וואס אנבעלאנגט לאַנטיע, דרייט ער זיך איצט ארום א פרוי, וועלכע דענקט צו דינגען דיא קראָם און פערקויפען הייסע מאַגענס, לאַנטיע האט מזל וויא שטענדיג.

ביי דיא ווערטער האָט יעמאנד א בליק געטהאָן אויף זשערוויז און האָט דיא איבעריגע אויך אויפמערקזאם געמאכט אויף איהר, זיא איז געשטאנען אין א ווינקעל פון צימער און איהרע הענד און פיס האבען געציטערט, זיא האט איצט נאכגעמאכט קאָפּע אין דער ווירקליכקייט, זייא האבען צו איהר אנגעהויבען צו רעדען און זיא האָט זיך א ווייכדען צאפּעל געטהאָן, וויא זיא וואָלט ערוואכט פון א חלום און איז האסטיג ארויס פון צימער.

ווען זיא איז אויף מאָרגען געקומען אין האָספּיטאל, האָט זיא געטראָפען קאָפּע ווילד־משוגע, ער האָט זיך געשלאָגען אין מיטען צימער מיט אונזיכטבארע פיינד און האָט זיך געפּרובט בעהאלטען פון זיי, ער האָט אליין גערעדט און אליין זיך געענטפערט, וויא ער וואָלט געווען ניט איין פּערזאָן נאר צוואנציג, זיא האָט אויף איהם געקוקט מיט אויסגעשטעלטע אויגען איהם האָט געדוכט, אז ער דעקט א דאך מיט בלעך, ער האָט געבלאָזען אויפ'ן קליינעם אייוועלע און האט זיך גע־שטעלט אויף דיא קניע, וויא ער וואָלט צוזאמענגעלייט אייזען, אויפ'ן צווייטען דאך זיינען געשטאנען מענשען און האבען איהם בעליידיגט דערמיט, וואס זיי האבען ארויסגעלאָזט ראצען. ער האָט געטראָטען מיט דיא פיס אום זיי צו דער'הרג'ענען אויף האָט ער געזוכט צו דער'הרג'ענען דיא שפּינען. ער האָט געריסען פון זיך

דיא קליידער אום צו כאפען דיא בעשעפעניסען, וואס האבען זיך געוואלט איינעסען איהם אין הויט אריין. מיט א מינוט שפעטער האט איהם אויסגעוויעזען, אז ער איז א לאקאמאטיוו און ער האט געבלאזען און געסאפעט.

— קוק! האט ער געזאגט, צולויפענדיג צום פענסטער, וויא ער וואלט געוועז אויף א דאך. אט איז א דורכפאהרענדע צירק, איך זעה דיא כייבען און לעמ־פערטען ווינקען צו מיר, און אט איז קלעמענס. גומער גאט! מענש, שיס אויף מיר ניט!

און ער האט געמאכט מיט דיא הענד, וויא ער וואלט געזעהן יעמאנדען ציעלעווען זיך אויף איהם.

ער האט גערעדט אהן אן אויפהער, זיין קול איז געווארען העכער און העכער, שטארקער און שטארקער.

— הא, דאס ביזטו? נאר זיי אזוי גוט און שטופ מיר ניט דיינע האר אין מויל אריין!

און ער האט א פיהר געטהאן מיט דער האנד איבער'ן מויל, וויא ער וואלט וועלען אבשארען דיא האר.

— ווער איז דאס? האט געפרעגט דער אויפוואכטער.

— מיין ווייב, האט קאפע געענטפערט.

ער האט געקוקט אויף דער וואנד מיט דיא פלייצעס צו זשערוויז, וועלכע האט זיך געפיהלט זעהר זעלטזאם און וועלכע האט געקוקט אויף דער וואנד צו זעהן, אויב זיא איז ווירקליך דארטען ניטא, ער האט גערעדט ווייטער:

— דוא זעהסט אויס זעהר פיין; וואו האסטו גענומען דאס קלייד? קום אהער, איך וועל דיר עס אביסעל צורעכט מאכען...... צום טייוועל! אט איז ער ווידער דא!

און ער איז ארויפגעשפרונגען אויף דער וואנד, נאר דיא ווייבע קישענס האבען איהם אבגעשטויסען.

— וועמען זעהט איהר דארטען? האט איהם געפרעגט דער יונגער דאקטאר.

— לאנטיע! לאנטיע!

זשערוויז האט ניט געקענט אריבערטראגען דעם יונגען דאקטאר'ס בליקען, ווייל דיא סצענע האט ביי איהר ארויסגערופען זעהר פיעל עראינערונגען פון דער פערגאנגענהייט.

קאפע'ן האט אויסגעוויעזען, אז מען איז איהם בעפאלען און מען אטאקירט

איהם פון אלע זייטען, ער איז ארומגעשפרונגען מיט דער פלינקייט פון א קאץ, זיין אטהעם איז געווען קירצער און קירצער, און זיינע אויגען זיינען שיער ניט ארויס־געשפרונגען פון דיא לעבער.

— ער הרג'עט איהר! האט ער געשריען. ער מאָרדעט איהר! זעהט איהר בלוט!

ער איז געפאלען מיט'ן רוקען צו דער וואנד, מיט אויסגעשטרעקטע הענד, אזוי וויא ער וואָלט ניט וועלען דערלאָזען צו זיך עפּעס א שרעקליכע זאך. ער האט ארויסגעלאָזט צוויי לאנגע און שטילע קרעכצען און איז אנידערגעפאלען אויפ'ן מאטראץ.

— ער איז טוידט! ער איז איז טוידט! האָט געקרעכצט זשערוויז.

דער אויפוואכטער האָט אויפגעהויבען קאַפּע'ן. ניין, ער איז נאָך ניט געווען טוידט, זיינע באָרפוסע פיס האבען נאך געציטערט, דער הויפּט־דאָקטאָר איז אריינ־געקומען מיט נאָך צוויי, דיא דריי מענער זיינען געשטאנען ערנסט און שטיל און האבען איהם א קורצע ווײַלע בעטראכט. דאן האָבען זיי איהם אָבגעדעקט, און זשערוויז האָט דערזעהן זיינע אַקסלען און דעם רוקען, דער גאנצער קערפּער האָט איצט געציטערט און עפּעס וויא א זעלטזאמע כוואַליע איז דורכגעלאָפען אונטער דער הויט.

— ער שלאָפט, האט געזאָגט דער הויפּט דאָקטאר צו זיינע קאָלעגען.

קאַפּע'ס אויגען זיינען געווען פערמאכט, זיין געזיכט האט זיך קראמפּפהאפט געקרימט, ער איז געשלאָפען אבער ניט זיינע פיס.

זעהענדיג אז דיא דאָקטוירים האבען אויף איהם ארויפגעלעגט דיא הענד, האט זיא אויך געוואָלט טהאָן דאס זעלבע, זיא איז שטיל צוגעגאנגען און האָט איהר האנד ארויפגעלעגט אויף זיין אַקסעל.

וואס איז דארטען געווען אזוינס? א טייך האָט געשיינט צו שטראָמען אונ־טער דער הויט, דאס איז געווען דער בראנפען פון דעם אסעמואר, וועלכער האָט זיך וויא א מאָל דורכגעבויערט דורך דיא מוסקעלען, נערוועז, ביינער און מארך.

דיא דאָקטוירים זיינען אוועקגעגאנגען, אין א שטונדע שפּעטער האט זשערוויז געזאָגט צום יונגען דאָקטאָר:

— איז ער טוידט, מיין הערר?

נאר ער האָט א קוק געטהאָן אויף דיא פיס און געענטפערט:

— נײן.

א שטונדע נאך א שטונדע איז אריבער, ענדליך זײנען די פיס געװארען שטיל און שטײף.

— ער איז טױדט, האט דער דאקטאר געזאגט, װענדענדיג זיך צו איהר.

פאר דער טױדט אלײן איז אימשטאנדע זײ צו בערוהיגען.

װען זשערװײז איז צהריםנעקומען א הײם, האט זיא בײ דער טהיר געטראפען א מאסע מענשען, זיא האט געדענקט, אז זײ װארטען אויף איהר און װילען איהר אויספרעגען, און האט זײ געזאגט מיט א רוהיגען טאן, אז קאפא איז געשטארבען און זיא איז אװעק װײטער.

נאר קײנער האט איהר איצט נים געהערט, זײ זײנען געװען בעשעפטיגט מיט מעהר אינטערעסאנטע זאכען, אײנער האט דערצעהלט דעם צװײטען, װיא פלאסא האט שיער נים דער׳הרג׳עט לאנטיע׳ן, פלאסא איז א טינער און האט געקענט בעמערקען, װאס עס געהט פאר שױן לאנג פריהער, ראשע האט דערצעהלט אז דיא פרוי האט געדונגען דעם קראם און לאנטיע האט שטענדיג מזל, װײל ער האט ליעב הײסע מאנענס.

זשערװײז איז דערװײל אװעק צו קאפאס בײדע שװעסטער.

— ער איז טױדט, האט זיא געזאגט מיט א שװאכען קול, נאך פיער טעג שרעקליכע יסורים.

זײ האבען געפונען פאר זײער פליכט ארױסצונעהמען זײערע טיכלאך, כאטשע ער האט געפיהרט א מאוסען לעבען, איז ער דאך זײער ברודער.

ראשע האט געצװיגען מיט דיא אקסלען און געזאגט אין דער הױף:

— א שפאס! װעט זײן מיט אײן שכור װעניגער אין פאריז!

פון דיעזען טאג אן איז זשערװײז נים שטענדיג געװען בײם זינען און דיא שכנים פון הױז האבען זיך אפט אמוזירט צו זעהן, װיא זיא מאכט נאך קאפא׳ס מאנצען.

נאר איהרע פארשטעלונגען זײנען געװען נים װילענדיג, זיא האט צײטענװײז געצימערט מיט׳ן גאנצען קערפער און ארױסגעלאזט קראמפפהאפטע געשרײען, זיא האט זיך אנגענומען זײן קראנקהײט פון קוקען אויף איהם אזױ לאנג אין האספיטאל, נאר דאס איז געװען א שװאכע פארמע פון דער קראנקהײט און האט קײן מאל נים דערגרײכט דיא שטופע װיא עס איז געװען בײ איהם, אין דיא פאר מאנאט װאס זיא האט זיך נאך געמאטערט אויף דער װעלט.

דיא איז געזונקען אלץ ניעדריגער און ניעדריגער. אזוי גיך וויא זיא האט נאר דערטאפט ערגעץ אביסעל געלד, האט זיא עס גלייך אויפ'ן שטעל פערטרונ־קען, דער ווירטה פון הויז האט בעשלאסען ארויסצוואווארפען איהר פון דעם צימער און אזוי וויא גראדע צו יענער צייט האט מען געפונען דעם אלטען ברו א טוידטען אין זיין לאך, האט דער ווירטה איהר ערלויבט צו פערנעהמען זיין פּלאץ, און ליגענדיג דארטען אויף א קופּע פערפוילטע שטרוי, האט זיא ערווארטעט דעם טוידט וויא עס ווייזט אויס, האט אפילו דיא מוטער־ערד פון איהר ניט געוואלט וויסען, א פּאר מאל האט זיא זיך געפּרובט ארויפוווארפען פון פענסטער, נאר דער טוידט האט איהר גענומען ביסלעכווייז, אין דער ווירקליכקייט האט קיינער ניט געוואוסט ווען און וויא אזוי זיא איז געשטארבען, מען האט געזאגט, אז פון קעלט און פון הונגער.

נאר דער אמת איז, אז זיא איז געשטארבען, ווייל דאס לעבען האט איהר אין גאנצען אויסגעמאטערט. דער אלטער באזשאן איז געקומען דעם זעלבען טאג וואס מען האט איהר געפונען טוידט, ער האט געבראכט איהר טרונע אונטער'ן ארם און איז געווען שכור און פרייליך וויא א פויגעלע.

— עס איז נארעש זיך צו יאגען נאכ'ן טוידט, ענדליך מוז ער קומען, איך בין פערטיג צו טהאן אייך דאס פערגניגען, ווען אייער צייט קומט, אנדערע ווילען געהן, אנדערע ווילען בלייבען, און דוא ביזט איינע, וואס האט געוואלט געהן, נאר מען האט איהר געלאזט ווארטען.

ווען ער האט אויפגעהויבען דיא געשטארבענע מיט זיינע גרויסע און גראבע הענד, האט ער עס געטהאן צערטליך, און אריינלעגענדיג איהר זאנפט אין דער טרונע, האט ער געמורמעלט:

— דאס בין איך ... דאס בין איך, מיין טהייערע, האט געזאגט דער גראבער פרויען־טרייסטער. דאס בין איך. זיי איצט גליקליך, און שלאף רוהיג, מיין טהייערע.

ענדע.

דאס איז דיא ענדע פון נאנא'ס מוטער. אויב איהר ווילט וויסען וואס עס איז געווארען פון נאנא דאנן קויפט „נאנא" פון עמיל זאלא, פרייז 35 ס. מיט פּארטא 40 ס.